

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Gamle Minder

eller

Træt fra Soltets Liv og Tankesæt

fra

det syttende og attende Aarhundrede.

II.

Stabnsbaandets Dage.

Gengivne efter mundtlige Fortællinger

af

Rasmus Hansen,
Fristolelærer.

Odense.

I Kommission i den Milo'ske Boghandel.

Trykt i Milo'ske Bogtrykkeri.

1883.

Ut Solk var Sæ i Grunden,
man stræbte aabenbart
med Pennen og med Munden
at gjøre soleklart.
Man og af alle Kræfter,
i Sred saavel som Krig,
behindled dem derefter,
og kaldte Sukket Skrig.

Grundtvig.

Indhold

	Side
Folketroen roffes	1
Helligdagenes Affjæffelse og Kvæghygen	35
Fra en strang Vinter i forrige Aarhundrede	54
Fra en Børnekoppesygdom	79
Ved Varselgilder:	
I. Søbegildet	90
II. En Nat i en Varselstue	96
III. Konerne kom med Varselmad	103
IV. Fra Varselgildet (Barnsøl)	102
Træk fra Bylavet og Huslivet fra Midten af forrige Aarhundrede:	
I. Ornegildet	116
II. Kirkeslammet	128
III. Samtaler fra Bylavet	130
IV. Et Ordstifte ved Spinderollen	143
V. Om Oldermændsgærringen og Oldermændsstiftet	147
Minder og Sagn fra Juletiden:	
I. Stemning før Julen	154
II. Naar der blev stiftet Tjeneste	160
III. Banskøndagene	166
IV. Om Juleaften	168
V. Julelegene og Mellemdagene	173
VI. Ved Nytaar	186
VII. Ved Helligtrekongersdag	190
VIII. Om Julemærker	198

IV

Forskjellige Minder og Sagn:

I. Om Vinterastener	195
II. Et meget gammelt Sagn	198
III. Om Kartegilber	200
IV. Om at ride til Svin	205
V. Om at bjærge Træ i Skoven	208
VI. Om Fastelavns Lege	214
VII. Om Forholdet mellem Karle og Drengene	219
VIII. Om Gaardsøgene	222
IX. Om den ny Raadigherre og hans Frue	225
X. Nymarker og Udmarker	229
XI. Om Malkefærd	231
XII. Om Laterne	234
XIII. Naar Lam og Gæs kom i Marken	237

Forord.

Størstedelen af denne Samling „Gamle Minder“, har jeg hørt fortælle af min Farmoder, der var født i Gubbjerg Aar 1750, og døde over 90 Aar gammel, da jeg var 16 Aar. Da nu saagodt som alt det her fortalte er henlagt til Aarene mellem 1760 og Stavnsbaandets Løsning, skal hun saagodt som have oplevet det altsammen. Dette er ogsaa for størstedelen saa. Men det gælder her, hvad der er sungen om Sagn i deres Almindelighed: „Lid én tillægges, hvad fler var om, saa blandet Bekendtskab man stifter“, og det synes især som Navne med Flid er forbyttet eller fortiet, saa det her gælder, hvad Grundtvig lægger Odhysens i Munden: „Navne jeg holdt ikke meget paa, naar bare jeg havde Tingen, hvor det for ingen var bedst at gaa, jeg kaldte helst mig ingen!“ — Det gjaldt for Fædrene om, at saa „Tingen“ overleveret til Efterlægten, uden at lægge sænderlig Vægt paa igaar eller idag eller om det var Rasmus Hansen eller maaske hans Fader eller Farfader,

der havde oplevet dette eller hint. Dog, hvad det her foreliggende angaar, taler det meste jo tydeligt nok for sin egen Alder.

Farmoder er dog ikke min eneste Kilde. Mine Slægtskabsforholde førte mig som Dreng meget til Gudbjerg. Her var jeg med til mange Gilder; og det var dengang en ren Naturtrang for mig at staa og lytte til Mændenes Samtaler og Fortællinger, uden at agte de andre Børns Drilleri over min Ulyst til Leg. Ved saadanne Lejligheder var der en meget gammel Husmand, som altid var rede til mit Forsvar; han var forresten en levende Saga, næsten udtømmelig i sine Frøfagn, som hans Tilhørere vare utrættelige i at høre efter. Dette var først i „Trediverne“, men de nyere Tankesæt synes ikke at have berørt dette Bylav, idetmindste mindes jeg aldrig, de kom tilorde. Mange Træk, særlig om deres Færd ved Skovarbejdet, og om Raadigherrens Færd efter Kvæghygen stammer herfra. Men da jeg altid gennemgik det, jeg hørte ved saadanne Lejligheder, med Farmoder, og desuden umulig kan gøre Rede for, hvad hver enkelt har sagt, har jeg valgt at meddele det efter hendes Berigtigelser.

Forøvrigt beder jeg her, som i Forordet til første Samling, Læserne af Bogen at drages til Minde, her hverken foreligger historiske Bidrag og endnu mindre poetiske Forsøg, men ret og slet Træk af Folkets Liv og Tankesæt, gengivne efter mundtlige Fortællinger, med den Trost, at Kærligheden til Fædrene saa at sige tvinger

VII

mig til. Forøvrigt er det min Overbevisning, som det er min Trøst, at hvormange Mangler, der end klæber ved dette Arbejde, er der dog mangt og meget fra hint mørke Tidrum, der kommer til at tale sin egen Sag, hvad det ad anden Vej næppe kunde komme til, da hin Tids Penneførere enten har ladet det uanset, eller maaske af egne Grunde har fortiet det med Flid.

Vejsstrup i Marts 1883.

Rasmus Hansen.

Folketroen rokkes.

„Hvor der kommer ny Folk, kommer ny Skik“, siger et gammelt Ord, og det maatte vi finde i disse Aaringer. Kongen var død; og ham var der ingen, der vadede deres Dine over, idetmindste ikke af Bønderne. Og en Skelm maatte den ogsaa være, der vilde sørge over ham: han havde jo stavnsbundet alle danske Mandfolk, ligesom de fyldte tre Aar og til de var fyldt de tre Sneese; han havde gjort Forsøg paa at stavnsbinde Kvinderne ogsaa; og sidst havde han paalagt den urimelige Ekstrafat, som alle Folk var enige om, var det værste, nogen Konge havde gjort ved Folket. Rigtignok lod det, som den ene Konge immer blev værre end den anden: en havde tvunget Folk til at lade deres Børn gaa i Alterkole, og dem selv til at gaa i Kirke og til alters, hvis de ikke vilde i Tugthuset. Han lod sig lede af Dyste og snakkede tyst; og han undte ikke engang stakkels Bønder at lege Jul eller ride Fastelavn. Den anden Konge gjorde alle de Ulykker, her er nævnt foran, og saa var han saa fransk, som var han født i Paris. Og den ny var for det første et halvt Børn, og rigtigt et „uvornt“ Børn; og de Gamle har altid sagt, det var

et Tegn paa Guds Bredde, naar han fatte Børn og taabelige Folk til at regere over et Land. Denne var som sagt et Børn at begynde med, og dengang Tiden kom, han skulde til at være Mand, gif han næsten fra Bid og Sands, og seledede sig i det, han burde skamme sig ved. Der sagdes, det var en tykst Gæsthy, som fik ham bildt ind, der hverken var „Gud eller Djævel“ til, og at det umuligt kunde kaldes Synd, som Mennesket kunde glædes til. Men, hvorom alting er, saa fik Land og Rige det at føle; og strækkelig var det med den Ugudelighed, der med de Store eller fra de Store spredte sig over Landet; for det gaar gjærne efter det gamle Ord: som Herren er, saa følge ham Svende!

Omkring ved den samme Tid, vi stiftede Konge, stiftede vi Præst ogsaa. Den gamle havde været der over halvtredie Snese Aar; og den tredje Naadigherre var kommen til Gaarden, mens han sad som Præst i Byen. Han havde jo nok „holdt Hovedet sammen med de Store“ og taget dem og noget, han kaldte Staten, i Forsvar; men det var den gængse Mening, han gjorde kun dette, fordi han var nødt dertil: det var jo nu den Maade, han skulde tjene Føden paa. Men ellers troede Folk at vide, han i sit Hjærte holdt med Smaafolk; og saa tog de hans gode Billie i Gærningens Sted og sagde: „Folk skal, som de kan, naar de maa ikke, som de vil!“ — Men foruden alt dette, var han en meget gudfrygtig Mand: han lærte efter Guds rene Ord; og han levede selv derefter. Efter de Gamles Sandsagn, var Folk noget sæere ved ham fra først, han var kommet der, og Ordet gif, han kunde baade mane og vise igjen, og i det Hele mest gav sig af med de Kunster, han havde lært i den „førte Skole“. Men de blev Tid efter anden flog paa, dette ikke var rigtig, for hvis de regnede fra,

at han manede Frøkenen nede paa Gaarden eller rettere ude i Dyrehaven, og saa, at han engang spillede „gamle Erik“ et Puds, da han uden Forlov var siddet op at køre med en Nat, Præsten kørte hjem fra Høsfelager, saa var der forresten ingen, der vidste noget at sige ham paa, de mange, mange Aar han var der i Kaldet.

Den ny Præst kunde vist nok ingen sorte Kunster; og det kan vel siges, at naar den gamle stod i Forhold baade til Borherre og hans Fjende, saa bred den ny sig hverken om Gud eller Fanden. Han vilde dog ikke ganske følge Kongen og hans højre Haand, Struense; han idæede stærkt imod den ny Tro, at Mennesker kunde godt parre dem sammen ligesom Fæet: hver Mand skulde nu som før holde sig til sin Kone, og det var ingen Steder tilladt at „tage fremmede Guder“. Ja, han kunde, sagdes der, være nær ved at gaa ud af sit gode Stind, naar nogen kom frem med den Lære, som ogsaa i denne Tid skulde være gaaet ud fra de Store, og hvorefter Mennesker kunde forædles ligesom Heste, Køer og andet Fæ, naar der bare saaes skarpt nok til med, at ingen med skelende Dine, puflet Ryg eller frogede Tæer fik Lov til at avle Børn. Stete det ligegodt af Vanvare, skulde deres Afkom, til Vre for Menneskeslægtens Forædling, aarelades til Døden; dog skulde saadant øves af en dertil ordineret Mand og efter alle Kunstens Regler. Bedkommende Syndere skulde desuden hensættes, han i Raskhuset og hun i Tugthuset, i et Aar; og efter udstaaet Straffetid skulde de dernæst lemlæstes, for at de ikke skulde kunne synde mod Sadelaren mere. Alt dette skulde ogsaa udføres af Folk, der havde lært Kunsten i den sorte Stole. Men foruden dette rent udvortes, skulde der ogsaa ses hen til Sindet hos dem, til hvem Menneskeslægtens Forædling blev overladt; havde nu, han eller

hun, et trodsigt Sind, det vil sige, hvis nogen holdt fast paa den gamle Tro om en treenig Gud, eller om et Himmerig og Helvede, et evigt Liv eller en evig Død, saa skulde saadanne ses som endnu mere uskikkelige end dem med ovennævnte Legemsfejl. Det blev nemlig sat som hørende med til den forventede Lykke, at alle vendte sig fra de gamle Tankerækker og kun troede paa Forsknet.

Men det meste af alt dette var den ny Præst en svoren Fjende af; og han paastod endogsaa, at dette slet ikke lærtes hertilands, men blev ført herind fra Frankrig og Tyskland. Men der var nok ved ham endda, for han prægede op og ned af Væggene om noget, han kaldte „Dyden“, som Folk i mine Dage aldrig blev klog paa, ikke engang, hvad det egentlig var for noget. Somme mente, det ligefrem skulde gaa istedetfor Troen, og andre mente, det snarere skulde gaa istedet for et skikkeligt Liv, eller, som det ogsaa kaldtes, for at leve i Tugt og Ære. Men nok er det, han paastod, at alle kunde leve dydigt, naar bare de vilde bruge deres Fornuft, men vi andre var endda lige kloge, for ingen af os kendte det, han kaldte Fornuften, hvor skulde vi saa forstaa at bruge den; og han selv kunde ikke sige os, hvad det var for noget.

Men foruden alt dette, var der snart ikke en eneste Ting, han jo vendte op og ned paa den: vi maatte ikke engang tro, Solen stod op og gik ned, men derimod skulde vi tro, Solen stod stille, og Jorden løb rundt udenom i en Fart, der var næsten fem Snesse Gange saa stærk, som nogen Hest kunde løbe. Godt var det nu, vi var fri for Kirketvang, for saa kunde Folk dog blive borte, naar de ikke gad høre paa Brøvlén. De fleste blev da ogsaa borte, naar der ikke ligefrem var Stads i Kirken (det vil sige Bryllup eller Barnebaab).

Jeg kunde dog ikke overbære at blive rent borte, for vi sang endnu de gamle, kenne Salmer, og jeg mente altid det gjorde saa godt at bede i Guds Hus!

Der var tidligt indavlet dette Aar; og vi holdt vort „Stordgilde“ Mikkelmessaften. Det var gaaet med Nodderne som med Kornet: de var ogsaa blevne tidligt modne, og vi vare enige om, alle vi Tjenestefolk, at faa Nøddag Mikseldag, da den nu ikke længer var nogen Kirkebag. Vi var just en Flok, baade Karle og Piger, som havde faaet vore Poser fulde og var lagt os paa en aaben Plads ude i Hestehaven, aad vor Mad og talede om et og andet. Nogle af vore Piger tog tilsidst, vistnok uden at tænke videre derved, nogle vilde Kamelblommer, der stod jævne ved os, og tog til at pille Bladene af dem, idet de gjentog Ordene: „Ungkarl“, „Entemand“ — „Ungkarl“, „Entemand“. „J vil nok udfrutte, hvad Givtermaal, J skal have!“ sagde en ældre Karl. — „Vi vil saa“, svarede en Pige. — „Ja — og hvad Stilling vi skal komme i“, lagde en anden Pige til, idet hun tog en anden Blomme, tog til at pille Bladene af, idet hun gjentog Ordene: „Hus, Gaard, Varelse!“ — „Hvordan løb Proven af?“ spurgte flere, da de sidste Blade vare plukkede. „Jeg skal have en Entemand og en Gaard“, svarede en. — „Og jeg skal have en Ungkarl og et Hus“, sagde en anden. — „Jeg vil ikke sige, hvordan det faldt ud for mig“, paastod en tredie. — „Ja, saa ved vi det nok“, paastod Karlene: „du skal sikkert sidde „udenfor en Mands Port“, være Indsidderse“. — „Det vilde Bladene“, tilstod Pigen og slog Djuene ned; „men jeg nøjes ikke med det: jeg bliver ved, til jeg faar det, ligesom jeg ønsker mig det“ — „Ha, ha, ha!“ lo de fleste. „Du er en rigtig en — skal Spaadommen rette sig efter dig?“ spurgte en. —

„Ja, hvad andet?“ svarede Pigen, „derfor bruge vi det jo! Var det ikke for at faa vor Billie sat igennem, kunde vi jo ligesaa godt lægge Sagen i Vorherres Haand. Men gør vi det, saa skal vi nøjes ganske, som han vil, derimod kan vi snakke med selv, naar vi bruge dette“,

„Ja du har paa en Maade Ret“, tilstod flere, „men det er dog for galt at sige saadant noget lige rent ud. Og fik vor Præst det at vide, saa holdt han en halv Snæs Præfener derom og kaldte det Overtro. Ved vi ligegodt ikke være, kom hele Byen i Gæbestoffen“, mente somme. — „Der er ikke Plads til os“, sagde en og lo. — „Ja, og hvem skulde spytte paa os?“ spurgte en anden. — „Dit Fæ!“ raabte flere, „her hører jo tre Byer til Kirkefognet, saa henter han jo Folkene derfra til at spytte paa os“.

De lo dem nu trætte; overvejede dernæst, om de ikke snakkede hen i Vejret, da det jo slet ikke var vist, Præsten kaldte det Overtro. Og tilsidst fandt de det rimeligst, han vistnok maatte være glad ved saadan noget, Talen var om, da han jo slet ikke kunde lide Folk troede paa den rigtige Vorherre.

Præstens Mening var heller ikke værd at bryde sig om, mente somme. I Grunden var der jo ingen, der regnede hans Snak for noget. „Det skal I ikke sige“, sagde en Pige, der lige kom til. „Jeg har hørt, at deres Datter, der i hans Nabogaard, som der blev lynch for i Søndags, skal have Bryllup Ugen efter, der bliver udlyst. Og vi har regnet ud inde hos os, at det bliver lige sidst i Næden“.

„Jøsfes Kors!“ raabte Pigerne — ja somme af dem gjorde endog Korsets Tegn for dem. „Er det dog muligt? — det er jo rent forfærdeligt! — de Mennesker ved dog godt, at „hvem der gjør Bryllup i Næde,

faar aldrig Glæde!" — Ja de ved det, og de kan ikke undgaa at vide det: det er jo en Tro, der er ældre end Metusalem!" — „Ja og dog er det saadant“, svarede Pigen. „Men desværre — det er jo vor Ulykke, ere altid er dem, som vil gaa de Store tilhaande, hvad Galskaber de faa fører herind fra fremmede Lande; og naar de engang naar saavidt, at de faar Folk til at glemme, hvad de og Vorherre har i Samling over alt det fremmede, er der intet dansk Folk til mere. Disse Ord blev sagt med en egen Klang; og de fremfaldte en dyb Tavshed, der endte med et langt Suk. Ingen kunde mere faa Ordet frem om den Sag; et Øjeblik stirrede de paa Jorden, hvorpaa somme rejste dem og sagde, det var bedst at gaa tilbys, det var jo et ondt Vejr. En otte Dags Tid døde næsten al anden Bysnak hen for dette Bryllups Skyld, men endelig blev det til Bished, da Skafferen kom og bød Folk til Bryllups: netop til den allerfjerdte Dag i Mæden.

Jeg var, som allerede sagt, en gammel Pige, fortalte Farmoder, og det var sagtens derfor, jeg var kommet blandt dem, der gif for Borde. Vi havde alle været ængstelige, og det stod immer for os, som forestod der en Ulykke. Og vi lagde hverandre paa Hjærte, baade tidlig og sildig, at omgaaes forfigtig med Ild og Lys, og staa hverandre bi baade med det ene og det andet saavel ude som inde. Gildet led saa hen. Folket var gaaet fra Borde den sidste Dag og de var gaaet et lille Korn udenfor at trække Vejret efter Maden. Alle os, der havde gaaet i „Bryggerket“, „for Borde“ og „havt med Stanken at gøre“, sad og fik os lidt at leve af, da Skafferen tog Ordet og sagde: „Na, Gud sse Lov! nu er vi da kommen saa vidt med dette Gilde, og han, der har hjulpet os hidtil, med Mad og Drifke, med

Bord og Sæde, med Ild og Lys, han hjælpe os til Enden! — Nu har vi den sidste Dag! — — Men dette Bryllup bliver rigtignok holdt under slemme Bærler. Dog, som jeg sagde, Vorherre skal have Tak, han har hjulpet os hidtil, og han lade os slippe vel fra det med Ild og Lys og vor anden Gærning. Brudfolkene faar saa se, hvad Lykke de kan faa i Verden; og hvad der i det hele kommer ud af at trodsø Vorherre. „Hjælp dig selv, saa hjælper Vorherre dig!“ sagde den gamle jyske Volle Degn altid; og hvorvel han var en Sturt, som ingen kunde tro, har jeg dog altid holdt med ham i dette Stykke. Godt Raad af revent Skind er jo ikke til at foragte, og det maa jo være os alle klart som Dagen, at gaar vi ikke efter det, Vorherre og vore Fædre har været enige om fra gamle Dage, som er Guds og vort eget, og som vi saa at sige har faaet ind med Modermaalen, gaar vi ikke efter det, ærer vi ikke Fader og Moder, og det kan ikke gaa os vel, det har vi Guds rene Ord for. Se saadan tager jeg det nu; men disse, som nu har holdt Bryllup idag, burde de nu ikke have fulgt deres Fædres Stikke og Kette, Guds og Godtfolks Raad, og ladet den Grønffolling, vi har faaet til Præst, snakke saalænge han gider. Er det til at tage Raad af en, der ikke har set stort andet end sin Moders Skjort, før han kom i den sorte Skole, og kom der til at læse i sine Heksebøger om al sin udenlandske Bisdom, for at han er Skyld i, her er gjort Brud paa Fædres Stik og Ket, det er klart som Solen. „Hvem der gjør Bryllup i Næde, faar aldrig Glæde“, har hidtil gjældt for god Folketro; men disse gør Bryllup i Næde og — endda i Middelstmesse Næde, ja — Gud maa vide, hvor det vil ende. Det ser næsten ud, som det første Bud i den ny Lære maa lyde saaledes: „Du

skal spotte Herren din Gud af dit ganske Hjærte, Sjæl og Sind, og dine Fædres Tro og Tankegang iligemaade!" Men, hvordan det nu lyder eller ikke lyder, saa sværger og lover jeg, og jeg kræver Gud og Godtsfolk til Vidne derpaa, at jeg vil blive ved den gamle Tro. Den er Vorherre og vore Fædre ligegode om. Og — Himmel og Jord skal forgaa, men den, der gør Guds Vilje bliver til evig Tid! Ja læg vel Mærke dertil Folk! Det er jer gamle Staffer, der siger jer det og lægger jer det paa Hjærte. Det er jo i Grunden ikke min, men Præstens Gærning, jeg her røgter, men jeg mindedes lige Vorherres Ord: „Om disse tav, skulde Stene raabe!"

Han holdt inde og viffede Sveden, og maasse en Taare, af sin høje Bænde. Folk vare stumlede til; og flere tog til Ord og sagde med Bægt, at de vilde ogsaa blive i den gamle Tro, hvad end Præsterne sagde. „Han snakker jo ogsaa op og ned ad Bæggen", paastod somme. En vidste saa et, og en anden vidste et andet; og nogen Tid gif dermed. Til sidst stemmede en op med den gamle Nidvise:

„Lad Præsten kun præke, forkynde Guds Ord,
jeg bryder mig ikke derom!"

„Jo, min Sjæl og Salighed! gør vi saa!" raabte Stafferen og slog i Bordet med Haanden, han holdt Suppeskeen i, „naar han præker og forkynder Guds Ord, vil vi høre ham som gode Kristne! men kommer han med Snak om sin Fornuft, sit Forsyn og sin Dyd og sin Spot over alt det Gode, Gamle, saa vil vi le ad ham, naar vi kommer udenfor Guds Hus. Og vil han slet ikke lære at stikke Fingeren i Jorden og smage, hvad Landskab han er kommet til, kan vi som gode Kristne drive paa den Bægge, vi tro, der vil gaa bedst: vi kan,

mener jeg, gøre en Vise og synge om ham. Jeg har, min Sandten! Begyndelsen lige paa rede Haand. Her skal I nu høre:

„Lad Præsten kun præke om Forsyn og Dyd,
om Bryllup i Næde og“.

„Ja, ja, det var nu bare Begyndelsen, og den er god! Vel begyndt er halv fuldendt; og fuldendt bliver Visen nok efterhaanden, naar vi faar noget at synge om. En af Konerne afbrød denne Snak ved at spørge: „Men hvad skal vi tro og tænke om Vejret Mikkelsdag?“

„Vi skal vel tro og tænke som de gamle før vor Tid“, mente Stofferen. Og efter alle Mærker vil det blive et haardt Aar: det regnede jo og stormede fra Morgen til Aften; og det skal jo have tordnet iblandt, vil somme mene. Og nu ved vi jo godt, skøndt det er tungt at tale derom, at Regnvejr Mikkelsdag tyder paa en meget ringe Rugaal næste Aar. Stormen tyder paa meget høje Kornpriser. Og Tordenen varsler vel sagtens om andre Ulykker, der bliver Følgesvend med Hungeren og Dyrtiden. Kanskje det bliver Krig“.

„Du er ingen god Profet, Staffer!“ sagde en nu temmelig højt. Men Stafferens paastod, det blev ligegodt ikke anderledes. Folk fik saa mene derom, hvad de vilde. „Men, naar det nu ikke til“, vedblev han, „saa mener jeg det er Tid at vende os fra vor gamle Tro til Præstens“.

Det var saa noget ud paa Aftenen. Glasset viste tre Timer efter Solnedgang; og somme var ved at forlade Lavet. Vi var siden Mikkelsdag mest vænnet til Regn og Kulf; men denne Aften var det et grimme könt Vejr. Jeg gik just over Gaarden med lidt til Kvælmaden for dem, der sad tilbords i Loen, da jeg mærkede en underlig Lydning paa den Kant af Himlen, hvor

Nyet var vant at staa. Stafferens Ord om Bryllup i Næde faldt mig atter ind; og jeg sagde halvhojt: vi har dog alligevel Nytaane. Jeg vilde dog vide mig sikker, før jeg sagde i Lavet, at den Snak om Bryllup i Næde ikke var saa helt i sin Rigtighed; og jeg gik til Porten, aabnede Vaagen og saa ud.

Derude stod en stor Flok og saa efter den samme Yhøning, der havde truffet mig. Jeg saa nu, det var ikke Nyet, men en anden Maane, snart lige saa stor som den gamle, og med et langt Ris eller en lang „Kumpe“, der naaede lige ned til Jorden, og som var blodrød. Jeg blev helt underlig tilmode ved Synet; og da jeg hørte de ældste mellem Flokken bede Gud bedre dem, fik jeg Taarer i Øjnene: jeg vidste jo, hun varlede noget Ondt; og tungt er det, naar alle Tegn tyde paa det værste.

Jeg gik med mine grædende Taarer ind i Stuen og fortalte den tunge Tidende. Folk drog straks ud af Huset, som kunde der været „Ild løs“. Og snart stod vi alle paa Gaden. Uden at male et Ord, ja næsten uden at turde trække Vejret, saa vi paa den ildevarslende Stjerne, der stod tavst og truende paa Himlen, som var hun sat der som Forbud paa Vorherres Brede.

„Jeg vil omvende eders Højtider til Sorg“, brød Stafferen nu den rædsomme Tavshed. „Ja saadan staa der i Bibelen, i Guds eget Ord“, fortsatte en gammel Kone. — „Ja, Gud bedre os“, klagede mange i Munden paa hverandre, „Stjernen varsler Ulykker over Land og Rige for de Stores Synder“. „Hver skal feje for sin Dør“, paastod andre; og de Store, mente de, kom nok til at bøde for deres selv. — „Hvad So forbrøder, maa Gris bøde for“, paastodes fra en anden Side, og de mindede om den gamle Vise:

„De store Ege, i Stoven staa,
naar de i Stormen mon falde,
da flaa de ned baade Hæsel og Birk
og andre Smaaamper med alle!“

Ja, saadan gaar det, sigdes der: de Smaa trampes altid ned, naar de Store skal have deres Regnskab opgjort. — Andre mente, det var Uret af Vorherre, at straffe de Smaa for de Stores Synder. Men de euedes snart om, at Vorherre fik de ligegodt falde tilfode; hans Beje forstod de dem ikke paa, men overfor ham var de jo alle sammen Syndere.

„Ja, Vorherre fri og frelse os!“ bad en gammel Kone, „og mildne den Ulykke, han varsler for os ved denne ulykkelige Stjerne eller Maane, hvad det nu er!“

„Den Stjerne er en Komet“, lod det nu lige i deres Midte. Det var Præsten, der var kommet og havde hørt endel af Taler om de Stores Synder. Han gjorde stærkt gældende, at de Store paa ingen Maade var Syndere frem for Bønderne; og kom her Straf over Land og Folk, maatte det være og blive Bøndernes Skyld, der talte ondt om alle høje og velbyrdige Mænd, enten de var Raadigherrer eller Embedsmænd, ja ikke engang Konger gif Ram forbi, saa det var jo klart, ingenting var helligt for den raa Hob. Knap nok om de vil bøje dem for Gud og hans Tjenerne, Præsterne. Og hvad nu denne Stjerne ellers „anbelanger“, da er den, som sagt, en Komet, der aldies ingen Magt har i sig selv, men maa endogsaa rette sig efter visse engang fastfattede Naturlove“.

„At en Stjerne ingen Magt har i eller af sig selv, ved vi meget godt“, svarede Stafferen. „Vi tro kun, det er Vorherre, som varsler ved dette Slags Stjerner.“

Jeg selv har hverken Stjerner eller vi andre nogen Magt, for alting staar jo i Vorherres Haand: hans er jo Riget og Magten og Eren. Selv Raadigherrer og Præster og Konger med er kun som en „Bøder“ (Baand) i hans Haand!”

„Nej hør nu, kære Mand!“ afbrød Præsten ham; „den Mening er aldeles fejl. Forsynet, eller som I i jeres Uforstand kalder ham, Vorherre, bevarer kun den Orden i Naturen, han engang har indført. Men det er sandt nok, det ser meget underlig ud med disse Kometer. Vore Lærde er ikke engang paa det Rene med, om de alt ere beboede af levende Skabninger, eller det er Kloder, som endnu er under Arbejde i Naturens store Værksted. Og rimeligvis vil der gaa „Decenier“, maaske „Sekler“

„Nej, stop nu et lille Korn“, afbrød Skafferen ham. „Jeg mener, Fader snakkede om noget, der kaldtes Naturens Værksted. Jeg er, det kræver jeg Gud til Vidne paa, ikke saa boglærd, jeg ved, hvor hun har sit Værksted, denne Natur, hvis Gæste Fader snakker saameget for; men enten det nu ligger i Himmerig eller i Helvede skal aldrig nogen faa mig til at tro, Stjerner bliver gjort paa et Værksted“. — „Hvor skulde de da komme fra, Kære? spurgte Præsten. „I min Bibel staar tydelig at læse, Vorherre gjorde Sol, Maane og Stjerner paa den fjerde Dag“, svarede Skafferen.

„Na ja — jeg ved det — der skal staa noget saadant!“ sagde Præsten. „Men for det første er det et meget dunkelt Sted, og dernæst er vore lærdeste Mænd af en ganske anden Mening i denne Sag“.

„Er de af en anden Mening end Vorherre?“ spurgte Skafferen. Men da Præsten ikke svarede, vedblev han: „Saa lod Fader ogsaa et Ord falde om levende Skabninger. Skulde der virkelig kunne bo levende Skabninger

paa en lille Stjerne, der jo desuden efter Guds Ord skal være et Lys.

„Jeg sagde jo tydelig, de Lærde ikke var kommet paa det Nene med det for Kometernes Vedkommende“, indvendte Præsten. „Men derimod er de paa det Nene med, at de allerfleste Stjerner er sorte eller rettere mørke om Jorden. De kaldes Planeter og udgør hver for sig en lille Verden; og rimelig beboes de af ligesaa mange Slags Skabninger som vor Jord. Det maa I mærke jer, Børn! da Vorherre dyrkes og æres bedst i vore Dage, naar vi omtaler ham og hans Verden saa uendelig stor, at ingen kan fatte og forstaa det“.

„Aa, han gør Pokkeren, gør han“, raabte en gammel Mand. „Gres Vorherre ved at Folk bilder dem selv ind og lærer andre det, at Stjernerne er mørke, naar Vorherre, der har skabt dem, selv siger, de ere Lys? Nej, det maa være den Slemme, der æres ved saadan Sludder. — Andre mumlede om, at Præsten nok var bleven katolsk i Hovedet. Somme sagde halvhøjt, han var besat; og Koner og Piger slog Kors for dem. Men under alt dette faldt en Stemme ind og sang med en noget skrattende Røst:

„Vad Præsten kun præke om Forsyn og Dyd,
om Bryllup i Kæde, og Verdner i Sky!
Men selv om han præker hver Hellig og Sogn,
jaa mene vi Guldbjerger dog det er Løgn!“

„Rigtig, Skaffer — rigtig! — Ja saadan mene vi!“ raabte flere. „Men bliv ved! — Er Bisen ikke længer?“ — „Saadanne korte er aldrig længer“, svarede Skafferen. „Desuden ser I jo, Præsten er listet af“.

Der blev endnu talt en Del baade om den frygtede Stjerne, om Præsten, der førte den slumme vrang-

Lærdom, og om de stakkels Folk, der havde ladet dem overliste af ham til at gøre Bryllup i Næde, stik mod alle menneskelige Bedtægter. — „Åa ja!“ sukede en gammel Kone, „dette Hang til at ville gøre fine Hoser grønne for de Store, har voldt mangen Ulykke i Verden, og paa dette Sted tror jeg Mennesker jent blive kloge af Skade“. Under de forskelligste Klager og Bønner, vel ogsaa Forbandelser iblandt, skiltes hele Flokken, og gik hver sine Veje.

Lidt efter sad Gildesfolkene ved Nadverbordene i Gildeshuset. De fleste tog kun med en sær Tvungenhed til Maden. Ordskiftet kunde ikke komme igang, skjøndt Brændevinstobene og Oltrusene gik Bænk op og Bænk ned, selv Skafferens Bid kunde ikke løse Tungebaandet denne Aften; og da det dernæst blev fortalt, at Bruden var lagt daanet i Seng, og at Maren Signetone vel havde bragt hende tillive ved at holde hende en brændt Fjær under Næsen, men hun blev ligegodt ved at snaffe vildt, saa gråd mange. Skafferen søgte endnu engang, som hans Skyldighed var, at saa en god Stemning istand, og til den Ende sagde han: „Åa, den Sag med Bruden har kanske mindre at sige: der er jo ingen af os saa barnagtige, at vi jo nok kan regne ud, hvad Veje saadanne Folk færdes paa; og lad os nu være enige om, at det hele kun tyder paa, her bliver Svøbegilde, for Maret er omme“. Dog heller ikke dette traf, hvor det sigtede; og der blev snart en ængstelig Stilhed. Da stemte nogle Koner op og sang:

„Hvo sig fortroster
til den Højestes Magt,
han sig forlyfter
under hans Skygges Magt,

og figer selv til Herren blid;
 naar mig fejl og brøster,
 er du al min Tillid.

Jeg ham tilbeder,
 jeg er hans kære Barn,
 han mig udleder
 fra Jægerens falske Garn;
 forgiftig Pestilens og Stank
 vil han ej tilståde
 min Rrop at gøre frank!

Frygt dig ej mere,
 han dig bevare vel
 under fine Fjære
 den allerhøjeste selv.
 Giv dig kun fluk udi hans Bold,
 han maa jo være
 din Klippe og faste Skjold!

Du tør ej grue
 for Nattens Spøgeri
 og Skud, som fluje (o: flyve)
 om Dagen er du fri.
 For Pestilensen, som sniger sig,
 og farlige Syger
 tør du ej frygte dig!

Om hos din Side
 falder et Tusind Mand,
 og flere tillige
 falder ved din højre Haand,
 de skal dog ikke ramme dig,
 Lobden skal vist vige
 til den Ugubelige!

Herren dig styrker,
 han er dit faste Slot,
 naar du hannem dyrker,
 giver han dig alt Godt.
 Dig intet Ondt kan komme til:
 det, som dig kan skade,
 han ej tilstøde vil!

Han haver budet
 sine Engle om dig gaa
 paa dine Beje,
 at du dig ej skal slaa;
 de skal bære dig paa Hænderne,
 at du ej skal støde din Fod
 paa nogen Sten!"

Denne trøstende Salme friffede Modet hos mange; og de enedes om at synge flere, saaledes den: „Uden Herren opholder vort Hus og Gaard“, og den: „Paa Gud alene“. Dette førte til, at Folk roligere, og Gildet sluttedes som alle andre Gilder i de Dage. Men da Gæsterne, før de gik bort, spurgte til Bruden, græd hendes Moder og rystede paa Hovedet, saa fra hende eller om hende fik de ikke gode Tidender.

Næste Søndag, Folk gik i Kirke, var Stafteren sat i Gabestokken; det sagdes, det var efter Naadigherrens Ordre og fordi han havde gjort Ridviser om sin Præst, og dermed paa engang spottet Gud og Kongen. Enhver maatte jo forstaa det, sagde Naadigherren, der selv var mødt, at Præsten tjente begge disse Herrer. — „Der staar ellers i Bibelen, at ingen kan tjene to Herrer!“

fadde gamle Niels. — „Naar dit Herskab siger det, gamle Mand! skal du lade dig nøje“, stampede han. „Altsaa, denne Skaffer har spottet Gud og Kongen, og skal han derfor, til Straf for sig, og til Advarsel for andre, staa i Gabestoffen, mens Menigheden gaar til og fra Kirke. Og skal hver, Mand eller Kvinde, Ung eller Gammel, spytte paa ham, idet de gaar forbi. Dernæst byder jeg dig, gamle Mand, at du gaar først, vendte han sig til gamle Niels. Og 3 andre følger; og ve jer om 3 ikke gør, som ham. Og nu afsted“.

Saa snart Raadigherren havde talt disse Ord, gik gamle Niels, og Kirkefolket fulgte ham. Men netop i samme Djæblig stemmede Skafferen op og sang:

„Paa Gud alene haver jeg sat min Lid,
Hans Ord det rene hjælper i rette Tid,
Mit Liv, min Vre, mit Sind og ganske Sjæl
og andet mere, hvad du mig undte vel,
vil jeg levere dig Gud, Immanuel“.

Gamle Niels spyttede ikke og ingen af de følgende spyttede. Derimod bøjede Folk deres Knæ, naar Jesu Navn nævnedes i Sangen. Hele Menigheden var gaaet, og Præsten og Herremanden fulgte, men netop som de gik forbi, sang han:

„Und mig at tjene dig, kære Herre Gud
i Troen rene efter dit Ord og Bud;
naar mig vil plage al Berden og er vred,
og Sygdom plager, giv mig Taalmodighed“.

De to strenge Herrer og Dommere spyttede heller ikke; men hvorfor de lode være, fik ingen at vide. — Da Folk gik ud af Kirken igen, sang Skafferen Salmen: „Guds Godhed vilde vi prise, vi Kristne store og smaa“.

— Men Præsten og Naadigherren stansede ikke, og der var saaledes ingen Tale om, der skulde spyttes paa Skafferu; og de nikkede til ham, idet de gik forbi.

Det maa altfaa ses som mislykket med denne Straf for Nidvisens Skyld. Men derimod holdt Præsten en Prædiken, en streng Straffeprediken; ja for at faa bedre Kam dertil, valgte han et andet Evangelium, da det, der hørte Dagen til, ikke var brugeligt. — „Vi vil idag“, sagde han, „ikke oplæse det brugelige Evangelium, men derimod lægge et Ord til Grund for vore Betragtninger, der staar skrevet hos Evangelisten Johannes, det 7de Kapitel 49de Vers, og som lyder: „Men denne Flok, der ikke kjende Loven er forbandet“. — Efter at have luftet Bogen, stod han længe tavs, men tog endelig til Orde: „Ja det er eder, mine Sognefolk, Talen er om! I er dem, som her i vor oplæste Tekst nævnes ved Udtrykket, denne Flok! — Det er jer, der er forbandet! — Ja, I er forbandet — forstaar I det? — Ved I, hvad det vil sige? — Og ved I, hvorfor I er forbandet! — Nej, det ved I ikke! Men hør nu mine Ord! jeg skal søge at lede jer paa bedre Veje. Og lægger mine Ord paa Eders Hjerter; og lader eder sige til det Gode, det beder jeg eder, for jeg skal gøre Regnskab for Eders Sjæle!“

Længer er Præstens Tale ikke bleven mindet fra Ord til andet. Men saa meget er sagt, at han paastod, Loven, her var Tale om, var Naturloven. Og at de vare forbandede, fordi de vare uimodtagelige for al højere Oplysning. Ja de gif endog til den Yberlighed, at de, i deres blinde Trods, sang Nidviser om deres Præst, der paa en fornuftig Maade vilde rive dem ud af deres Banfundighed.

Naar noget saa sjældent nyt indtraf, samlede Folk

tit hos Oibermændens for at skifte Ord derom, saaledes ogsaa denne Eftermiddag. At det Ny var paa Tale, ligesaa den store ny Stjerne til den ny Tro, Præsten prægede. — „Vi har dog aldrig læst noget om, der boer Mennesker i Stjernerne“, sagde en ældre Kone. Der staar ikke noget derom hverken i Katekismen eller Forklaringen og heller ikke i Salmebogen. Mon det virkelig skal staa i Bibelen? eller han har det efter Bøgerne, han har lært i den sorte Stole. Ja det er vel rimelig, han nu læser sine Evangelier af de Bøger ogsaa. Hvis saa er, har vi Grund til at bede Gud bedre os, for saa læser han os jo Faanden i Vold allesammen. Kongen skulde dog sørge for, saadant noget ikke ske. Men Gud bedre ham Stakkels! han har de jo alt præket Forstanden af. — Hvad skal vi stakkels Mennesker tro? — Jeg arme Kone kan ikke se andet, end de er Lys. I Bibelen staar det samme at læse; men nu siger vor Præst, at hver af dem er en hel Verden med Mennesker og Dyr; og tilmed, at de ere mørke og sorte som Jorden. Men dette sidste er min Sandten Løgn, for de kan lyse; og lagde vi en Klump Jord ind i en mørk Stue, den lyste ikke, det ved da Gud og hver Mand. Og det ene er som det andet: saa lige saa lidt som de er mørke, lige saa lidt er de store. Men det er tungt at skulle trækkes med saadant Løjeri: Vi har en Præst, der skulde vise Vejen til Himmerig, men vi maa laude i Helvede, hvis vi følger ham, for Djævelen er jo Løgnens Fader og boer i Helvede, og hans Gærning gør jo Præsten, naar han taler Løgn og vil have os til at tro det“. — Konen stansede og grød; og der fulgte en ængstelig Tavshed.

Lidt efter goede Hunden, og der blev sagt: her kommer gamle Niels, saa faaer vi Rede paa, om det Evangelium, Præsten prægede over idag, virkelig staar i

Bibelen eller ikke; staaar det der, ved han Rede til det. Da den Gamle fort efter var bænket, sagde han: „Ja, Børn! vi har et gammelt Ord, der siger: Vi kan høre meget, inden Ørerne gaar af; men vi maa ogsaa høre meget i vore Dage! Men Gud ske Lov! hvad Løgn er, dæmper sig selv! Og det er min Sandten Løgn, Præsten præfer. — Jeg kunde ikke have Ro, og lade være at tale med jer derom“.

„Kan du da sige os“, spurgte hin Kone, „hvor det staaar skrevet, Præsten læste og præfede over idag? i Bibelen staaar det da vist ikke!“ — „Jo, i Bibelen staaar det“, svarede den Gamle, „og det staaar, hvor Præsten sagde. Men det er langt fra Vorherres Ord. Det er derimod hans Fienders Ord: Det var Ord, Farisæerne sagde, for at vende Folk, at de ikke skulde tro paa Vorherre. Og i Grunden var de jo godt valgt, for det er klart nok, han vil ogsaa vende os fra Troen paa ham. Jeg er gammel, har set meget i mine Dage og hørt endel af de Gamle; og jeg skæmmer, der kommer en meget ond Tid, kanske vi maa vente Antikristen, der tales om i Bibelen. En Forsøker er denne Præst i det mindste, saa vi maa nok bede Vorherre give os Hjærtelag til at blive i hans Ord og lade Præsten sejle sin egen Sø. Ti er det dog noget ligt at ville have os til at skifte Guder. Vi har troet paa Vorherre hidtil, for ham kende vi; men hvem er dog dette Forsøyn, Præsten staaar og snaffer op og ned ad Bæggene om? Hvad er det han kalder Dyden og Fornuften? Og hvad mener han, naar han snaffer om Kulturen og Naturlovene? Min Mening er, at saavidt det ikke er noget rent Djævelskab, er det noget udenlandsk Løjeri, som vi ingen Forstand har paa, og hvormed den gode Præst kan indsmugle hos os, hvad han vil: baade den sorte og den hvide Løgn. Og hvad vi

kan forstaa af hans Nyheder, jeg mener hans Brøvl om Stjernerne, som han kalder mærke, og vi, og Vorherre med os, Lys, da er det vel sagtens Vagn alt sammen. Mit Raad er derfor, at vi bliver ved det Gamle. Dog, hvordan det gaar, eller ikke gaar, jeg og mit Hus vil tjene Herren!"

"Du har vel nok paa en Naade Ret, Niels!" sagde Manden, hos hvem det omtalte Bryllup havde været. "Alt Nyt er ikke Godt", siger et gammelt Ord, og det følger til: "Alt Gammelt er ikke at foragte!" Men noget Nyt skal der dog til imellem, og selv Ordet, jeg nævnte, kalder ikke alt Nyt slemt, saalidt som det kalder alt Gammelt godt. Nyt er her da ogsaa bleven præket flere Gange; og for at nævne noget, vi ved Rede til allesammen, saa vil jeg nævne Morten Luther, han prækede da Nyt". — "Aa ja, du siger noget", svarede den Gamle. "Men har du tænkt paa, hvad du siger? Har du lagt Mærke til, Luther vilde vende Folk fra Paven til Vorherre og Troen paa ham. Vor Præst vil derimod vende os bort fra Vorherre og til Forsynet, og fra Troen paa Vorherre til Dyden. Hvis der kom en, som vilde og kunde føre os til noget bedre, han vilde jeg sige om, han kom med godt Nyt. Vilde han saaledes fortælle os om, at Herremændene med Uret paalagde os Hoveri, og med Uret forbød os at hugge Eg og Bøg i vore egne Skove; og hvis han kunde vise os Udvej derfra, som Luther gjorde fra Paven, saa vilde vi følge ham".

"Vi skulde heller ikke mene, det har ført sønderlig Lykke med sig for jer, at I fulgte Præstens Raad og gjorde Bryllup i Næde", sagde en Kone. — "Aa nej", svarede Manden, "det ser rigtignok saadant ud. Men Præsten staar dog fast paa, Sygdommen havde kommet

ligegodt. Det er Hjernebetændelse, siger han, og den har været længe om at udvikles; men det kan dog være, mener han, der havde gaaet nogen Tid hen, før den brød frem, dersom hun ikke havde faaet et Tilbagefald til den gamle Døvtro ved at se den stemme Stjerne. — „Hvordan er det ellers med hende?“ spurgte en anden. — „Na, det er kun sørgeligt“, svarede Faderen, „og det bliver næppe bedre, før der klappes med Skovlen!“ — Den stakkels Brudgom, sagde andre. Det er tungt at bejle og ikke faa, men det er snart værre at holde Bryllup og ikke føre Brud hjem. Hver snakkede paa sin Maade om Sagerne, og tilsidst gik hver hjem til sit.

Fire Uger efter døde Bruden. Og netop den Dag Mændene var samlede og drak hendes Gravøl, var der megen Tale frem og tilbage om den gamle og den ny Præst. „Den gamle fortjente rigtignok Navnet Fader“, sagde en, „den ny var det bedre at give et andet“. „Det vil han ogsaa helst bære“, svarede Oldermænden. „Han sagde netop til mig, idet vi gik ned ad Kirkegaarden, han vilde give sin „Gang“ som en anden Bymand, men, som han sagde, den ene Føjelighed er den anden værd; og Bønderne skulde til Gengæld vise ham den Føjelighed at lade være med at kalde ham Fader“.

„For en Ulykke! hvad vil han saa kaldes?“ spurgte flere og lo højt. — „Na det gaar næsten over min Forstand“, svarede Oldermænden. „Saavidt jeg mærkede, er det et Navn, han har faaet gjort i Paris. Jeg har nu tænkt, det var, som Ordet gik, at der blev ikke gjort andet i Paris end Knappenaale; men saa maa de jo gjøre ny Navne ogsaa, til dem der ønske det“.

„At Navnet er kommet fra Paris er rimeligt nok“, mente gamle Niels, „for jeg har hørt, at i rigtig gamle Dage, mens Folk troede paa Paven, da skulde alle dertil,

som vilde paa den sorte Skole og være rigtige Præster. Og sagtens kommer alt det Ny derfra endnu. Desuden regne de Store ingenting for noget, der ikke er kommet udenlands fra. Men hvad er det saa han vil kaldes, Oldermann?"

"Ja, der kniber det!" svarede Oldermannen. "Navnet begynder med „Pas“, men om det er „Pastog“ eller „Pasdog“, tør jeg ikke sige for vist". — Folk lo og gentog Navnene, som de fandt underlige. „Hvad mon Manden dog vilde passe“, sagde unge Niels og lo igen. Der blev snacket frem og tilbage, men de enedes tilfids om, det hverken kunde være det ene eller det andet, af det, Oldermannen sagde: han maatte have mærket fejl, hvad snart kunde ske, da Præsten jo ikke snakkede Dansk ligesom andre Mennecker. De mente, det maatte være „Pasop"; idet mindste kunde det bedre rime sig. Han har, sagde de, hvad Folk end siger, sagtens været i den sorte Skole, og Raadigheren maa have faaet ham til, han skal passe os op, naar vi skober os en Smule Eg og Bøg.

"Gør han det, er det snart værre end det, at han prøvede falsk Være eller Tro", paastod unge Niels. „Troen maa Bønder tilnøds kunne undvære, for kan nogen være vis paa at komme i Guds Rige, maa det jo være Bønderne: der staar jo tydelig at læse i Guds Ord, at de, som le her, skal græde hisset; og hvem er vel plaget og hos hvem flyder der saamange Taarer, som netop hos dem. Men kan han virkelig passe os op ved sine fordømte Kunster, saa vi ikke kan skobe en Smule, hvor skal vi saa faa vor Tæring betalt hos Oldermannen? Der skal Penge til, men i Guds Rige kan Folk jo komme foruden Penge!"

Med disse Ord traadte gamle Niels meget stærkt

op: han paaastod, Menneſter tilnøds kunde leve uden Ol og Brændevin: men dem der levede uden Tro, fortjente ikke at kaldes Menneſter. Desuden ſtod der tydelig at læſe: Søger fiſt Guds Rige og hans Retſardighed, ſaa ſkal alt det øvrige fornødne blive Eder tillagt. Efter dette maatte Folk holde Troen faſt, bare for at være viſſe paa at ſaa Føde og Klæder og en Taar at kvæge dem paa i dette Liv. Og ſaa maatte alle dog kunde forſtaa, at vi aldrig kom til Himmerig, naar vi ikke ſøgte det“. Mange ſtemmede i med gamle Kiels, og de andre maatte falde tilføje. Endelig evnedes de om, de vilde kalde Præſten med det Navn, han fandt for godt, naar han vilde give ſin „Gang“ og ſe gennem Fingre med et og andet, hvad de gjorde i Skoven, ligesom hans Formand havde gjort. Vilde han derimod ikke føje ſig efter dem, ſaa vilde de heller ikke føje dem efter ham, men kalde ham Fader, til det blev lyſt til fra Præſtolen, de ſkulde kalde ham noget andet. At han fik ſin Billie ſat igennem, troede de nok, men naar de holdt mod, mens de kunde, havde de da en god Samvittighed.

Der blev nu talt om at ſende Mænd hen til Præſten og ſige ham Bymændenes Mening, men Hans J.... og flere fraraadede dette. De gjorde gjældende, at Præſten efter hele ſin Tankegang maatte kalde det Tyveri at hugge Eg og Bøg: han regnede jo hverken Guds Lov eller Menneſkers Ret; men han vil alt ſkal være, ſom de Store finder for godt til deres egen Fordel, ſom de kalder Statens Bedſte. Hvad Staten var, vidſte jo hverken de eller Præſten. Men i hvilkeſom var det jo dog et Slags Tyveri at hugge Eg og Bøg mod de Stores Billie, ſiden de havde ſaaet Kongerne paa deres Side. Fra gamle Dage af havde det jo været ſaa, at de Skove der var i Bymarkerne, hørte Bønderne til,

men de, der var i Hovmarken, hørte Raadigherrerne til; og saalænge Sagerne stod saaledes, var Bøndernes Færd en ærlig Sag. Nu derimod var Herremændene jo gaaet under med Kongerne og havde faaet det skrevet i „Lands Lov“, at Herremændene har Ret og ene Ret over Eg og Bog, hvor disse end groer. Dette er Synd og Skam af Kongerne; og sagtens vil de for dette og saa meget andet miste deres Overmagt, for Vorherre lader sig, som vi ved, ikke spotte. De er sat til at tage dem af de Smaa, for det er jo en gammel Tankegang, at de Store hytter dem nok. Nu gaar de lige den modsatte Vej. De spotter jo Vorherre med deres Færd, for det gør alle, der undertrykker den Ringe. Deres hele Færd mod Bønderne er en stor Uret, og da Uretten efter det gamle Ord har en lang Rumppe, vil de sagtens komme til at bøde haardt derfor. Men da vi ved, vi ikke maa det efter Lands Lov og Kongens Ord, gør vi bedst i at lade være, for at vi ikke ogsaa skal komme til at trodse Vorherre, for det gør jo alle, der modstaar Øvrigheden“.

„Der er vist noget i det, der blev sagt“, svarede gamle Niels. „Og kommer det dertil, at den Tro faar Overvægt i Bylavet, raader jeg fra at bjerge Træ, for taber vi Troen paa vor Ret, naar den bare maatte høres, og vi gør det lige godt, da er vi simple Thyeknegte. Men saalænge vi kan gøre det til Ære for Fædres Kamp mod de Store, da kan det gaa; og den skulde vi vist nødig afbryde“.

Ordsfistet blev noget støjende. Fra den ene Side paaastodes, at Bymænd skulde „Stik holde eller Land fly!“ Men fra den anden Side gjordes gældende, at ingen skulde lade sig tvinge eller lokke til at stjæle. Tilfsidst endes begge Parter om at lade gamle Niels domme eller give Raad i Sagen —.

„Na ja!“ tog han Ordet, „Vi leve i en ond Tid: der roffes ikke alene ved alt her paa Jorden, men Borherre kan jo knap faa Lov at sidde rolig i Himlen. De Store prøver paa, at gøre hans Ord til Løgn, hvorfor skulde de ikke prøve at roffe ved det, Menneſter har kaldt Ret og Skæl. Det ſer ogsaa ud, ſom Bonderne ſkal blive ved at give efter, ſaa det er rimeligt nok, vi kommer til at opgive den gamle Ret, vi har havt til at hugge i vore egne Skove. Min Mening er, vi ſkal kun opgive den grumme nødige. Overfor Borherre har han Ret, den Sag er klar. Og Faren for Straffen er heller ikke ſtor, ſaa længe vi ere enige, for ſatte hele Bøen paa Bremerholm kan Naadigherren da ikke; og det er jo her ikke blot Bøen, men det er jo hele Godſet, det kom til at gaa ud over. Vilde Præſten bare ſtaa med os eller lade ſom han hverken kunde høre eller ſe, ſaa kunde det gaa længe endnu. Det er derfor nok værd at høre den gode Præſts Mening, for viſt er det, opgiver Bonden ſin Kamp mod Herremændens Voldsſærd og kaſter ſig ſom en kuffet Hund for hans Fodder, ſaa er det ſaa viſt, ſom jeg er en gammel Mand, at der ſent kommer bedre Tider. Bonden ſtaar ſaa Fare for at glemme, han har været en fri Mand, og han ſkal være nær ved at ſnuge, ſom den gamle Ridder i Wiſen:

„I Ellehjem er jeg født og baaret,
og der er alle mine Klæder ſkaaret,
og der har jeg fundet min Fæſtemø
med hende ſaa vil jeg leve og dø!“

„Saaledes er det deſværre gaaet med de allerſeſte“, brummede unge Niels. — „For en Del har du Ret“, ſvarede den Gamle. „Men, ſer du, Ilden kan være værſten gaaet ud: tit ſkjuter han ſig paa Bunden af

Åsken, ja endogsaa, især om Sommertiden, i en Flintesten; af Åsken, ved du, vi kan pirre den frem med Fingrene, og af Stenen loffer vi den frem med Staal. Og fænger Gnisten først, kan vi snart faa klar Ild. Og Ild skal der til, for at skræmme alle Røddyr; og Røddyr kan de bedst ligned ved alle disse selvgjorte Herrer, hvis eneste Øyst og eneste Stræb er at fede dem ved Bøndernes Svøb.

Altsaa maa vi, som endnu ikke har glemt, hvorfra vi stammer, men føler os som fri Mænd, se at gøre vore Plagere det saa broget som muligt. Kanskje kan ja de, der paaستاار de har glemt det, drages til Minde igen, naar de hører det af os, ligesom Folk tit mindes et gammelt Sagn, naar de hører andre fortælle det“.

„Ja saa gaar vi ind paa Bylavets Bedtægt“, svarede Modstanderen, „og kæmper for vor gode Ret, til vi bliver slaaet af Marken af en stærkere Magt. Det kan jo være tidsnok at trække sig tilbage, naar vi ikke kan gøre Modstand længere; vi maa jo her mindes Ordene: Hjælp dig selv, saa hjælper Børherve dig nok!“

„Jeg trækker mig aldrig tilbage, saalænge jeg har Hænder paa Skafte“, sagde store Peder og slog i Bordet. „Og kan vi ikke længer skove i Samlag, gør jeg det paa egen Haand“.

„Det vil jeg ikke raade dig eller nogen til, for det er Tyveri“, sagde den Gamle. „Bylavet er en Magt, ser du; og i gamle Dage var det en stor Magt. Denne Magt har før hen helt og holdent raadet over deres egne Sager og især over deres Bymarker med Skov og Tørv, med Korn og Græs. De maatte skyde og fange Fugl, der fløj, og Dyr, der løb henover. Men denne Magts Fjender er Herremændene: De har trængt og trængt endnu dybere og dybere, mere og mere ind i vor Arv.

De har ikke ene tvunget os til at trække for dem i Hovmarken og paa Hovgaarden. Men de har helt og holdent tiltaget dem Net over de vilde Dyr og Fugle, der holder til hos os i Mark og Skov. De raader halvvejs over vort Korn, ja mer end halvvejs, for de tager først. Faar de Magten over vore Skove vristet fra os, levner de os kun Græs og Blade eller netop det samme Vorherre fra først gav Dyrene Magt over. Det er en ærlig og Gud velbehagelig Kamp at sætte sig derimod, saalange vore Kræfter rækker, slipper de, faar Vorherre skaffe Raad. Og han træder nok til: naar Nøden er størst, er hans Hjælp nærmest.

Men Enkeltmanden er ingen Magt udenfor sin egen Port og sit Havegarde; og gaar du paa egen Haand i Mark eller Skov er jeg vis paa, Raadigherren vil faa Kam til at straffe dig som en simpel Tyvekragt. Og kommer jeg under Vejr med, du gør det, er jeg nærved at angive dig, for Orden maa vi have i alt: i sit Hus eller Gaard, sin Have eller Loft, over sin Kone, sine Børn og Husfolk er Manden Herre, over Bymarken med Korn og Græs, med Skov og Tørv, med Dyr og Fugle raader Bymandene, over Land og Strand raader Kongen og Folket; men Herremændene er ved min Salighedspart trængt dem ind mellem Bark og Træ og faar derfor nøjes med, vi siger, de er indsat af den Stemme selv. Vist er det, de fra først af har faaet Hovmarkerne for at forsvare Landet; men dette har de stammelig narret dem fra, istedet for nappes de om at lægge det øde. Jeg for min Part mener, at hver virkelig Bøndemand maa holde Kampen staaende, saalange som mulig; og naar bedre Tider kommer, da at kæmpe for, alt igen kan komme i det gamle Spor, at Bøndemanden kommer til at tale med om Lov og Net. Den Tanke har gaaet

fra Fader til Søn i vor Slægt, og jeg vil haabe, Børnene vil holde den fast efter min Død“.

Tiden traf sig ud, og Glasfæt var ved at skulle vendes anden Gang, før de Mand kom tilbage, der skulde rogte Bylavets Vrinde hos Præsten. De fortalte nu, han havde taget venlig mod dem, og udfrittet dem om alt, der var talt i Bylavet denne Sag vedrørende. Men han havde svaret, han aldeles ikke vilde se igennem Fingre med noget af det, de talte om. Han vilde tværtimod røbe for Naadigherren, alt de havde betroet ham, saa de kunde vente at blive straffet for Tyveri, om de skovede mod Naadigherrens Villie. Han havde ogsaa sagt dem, det var Ugudelighed at foragte Herskaber. Og de vidste eller burde vide det, at alle skulde enten Herre være eller Herre tjene.

„Altsaa er Herodes og Pilatus gode Venner“, svarede gamle Niels, „det spaar ikke noget Godt“.

Næste Søndag holdt Præsten en streng Prædiken over Ordene: „Nøjes med det I har!“ — Han lastede Bønderne, der aldrig var tilfreds, om deres Konger og Herskaber aldrig var dem saa naadige og milde. De kunde ikke saa deres trodsige Sind bøjet, og de vilde ikke forstaa, de var skabt til Arbejde og Nydighed, mens de andre var skabt til at hyde og nyde.

Denne Præken tog stræffeligt til Folk. De var vant til i umindelige Tider, at Præsterne stillede dem som Mellemmand mellem Bønderne og deres Naadigherrer og høm, der ellers vilde undertrykke dem; men at han nu stillede sig helt og holdent paa deres Blagers Side, fandt de meget værre, end at han førte falsk Være: kaldte Stjernerne mørke og satte Forsynet istedet for Vorherre og Dyden istedet for Troen.

„Nu skulde Drollen splitte den ad, der gaar i Kirke

tiere", sagde Peder Sønderballe, da Folk gik fra Kirken og henad Gaden. „Saadan en Præst vi dog har faaet: han holder jo med alt det Djævelskab, der er til! — Er saadan en Vorherres Tjener? — Nej Vorherre tager sig af alle og mest af de Fortrykte. Men Præsten — ja han holder med Naadigherrerne, og det er da den grimme Modsatning til Vorherre, der kan findes paa Jorden“.

Ja men det gaar da aldrig an at forlade Guds Hus, fordi Præsten just ikke er saa god, som han skulde være, mente andre. Der er jo saa meget, der er godt i Kirken, om Præstene ogsaa ere daarlige. Rigtig nok kan kun en Skjelm kalde dem gode, men vi kan jo dog synge og bede, og Herrens Betsignelse lyser han da over os. Han døber da ogsaa vore Børn og tager os til Guds Bord.

Til denne Side hældte de fleste Kroer, og flere Mænd sammene i med og paastod, Peder Sønderballe gik for vidt. Men det var dog mange, der delte hans Mening, hvad bedst kunde kendes paa Kirkegangen, for inden ret længe var mange Stolestader tomme i Kirken. Derimod blev Bænkeene bedre og bedre varmet hos Oldermannens. Det var heller ikke saa sjælden, Folk nikkede under Præsten, der var endogsaa dem, der snorkede. Om disse blev der sunget Nidviser i Byen. Folk skjulte Præsten derfor; men de kan da ogsaa gøre Skarv Uret. En af Biserne lod saaledes:

„Peder Sønderballe gaar sig til Kroen saa fry,
han drifter i Næde og sover i Ny.
Og der, hvor det gælder at gøre Bral,
der er Hr. Peder en „syfens“ Karl!

I Kirken Hr. Peder til ingen Ting duer :
han sidder og nikker, som skulde han fange Fluer,
han hører ej efter, naar Præsten han tal' ;
han kommer vist aldrig til Himmerigs Sal!"

„Byt!" sagde Peder Sødnerballe, da han hørte denne Bise. „Det har ingen Nød, jeg er en god Kristen, jeg kommer nok til Himmerig! Gaar jeg ikke til skriftes og til alters fire Gange om Aaret; og gaar nogen Mand tiere? Har nogen født og klædt en større Børneskole end jeg? Og svarer nogen sit Offer og sin Skat, sit Landgilde og sin „Hovning" bedre end jeg? Og jeg giver endda mere i Ekstrafat end Raadigherren, hvad rigtignok er „mod Troen". Men efter den ny Tro, Præsten præker, er Vorherre jo nødt til at regne det med, saa jeg staaer mig nok. — „Det forstaaer sig!" hørtes en Røst at svare, uden nogen vidste, hvorfra den kom. Det gysede i Folk, — og som greben af en fælles Tanke rejste de dem og gif hver til sit.

Det blev der snakket meget om i længere Tid: og Folk gjorde dem de underligste Meninger derom, idet somme mente, det skete ved Trolddom, og andre derimod, det var et Varsel fra Himlen. Kun et enedes de om, at de kom til at tage dem iagt. Dem, der talte de Stores Sag eller, maaske rettere, som raadte til at føje sig efter de Stores Fordringer, tog igen Mod til sig, og saameget udsatte de, at al Modstand lammedes.

Om Præsten virkelig røbede, hvad Bymændene havde underhandlet med ham om, kom de aldrig paa det Rene med. I detmindste lod Herremanden aldrig falde Ord, som tydede derpaa. Præsten og Raadigherren var heller ikke videre gode Venner, kun ligesom de Store altid er, for de hælber jo altid Hovederne sammen.

Saa snart Vinteren faldt, skiftede Raadigherren imidlertid Bud, at Mændene skulde møde ham ved Skoven og faa deres Udoisning, som de havde faaet i hans Faders Dage. Det var ikke uden Angst, de gik til dette Møde, for de vidste jo, de havde gjort vel lange Fingre, efter hans Tankegang. Han talede dog meget naadigt til dem; og da han havde spurgt til deres Koner og Børn, sagde han, de maatte nu faa saamange Træer, Ege og Bøge, til de selv mente, de havde faaet nok. Men saa, søjede han til, taaler jeg heller ikke, at I uden mit Vidende tager flere. Jeg har bedre Forstand paa, hvilke Træer, der ere passende at skove, end I har selv; men naar vi ere enige derom, er det mig det samme, hvad Brug hver især gør af sin Del.

Han satte sig ikke mod deres Fordringer, men lod Skytten stemple, til de sagde, det var nok. De fleste roste Herremanden for hans Færd. Men gamle Niels rystede paa Hovedet og sagde, det var en kendt Sag, at de Store aldrig gav deres Æble bort, uden de fik en Bære igen. Det stod ogsaa klart for ham, at naar Raadigherrerne i nogle Aar havde vist sig saa naadige, vilde han paaista, det havde gaaet saaledes fra gamle Dage; og det hele vilde ende med, at Bøndernes Skove blev Herremændenes Eje.

Bymændene mente imidlertid, den Tid fik den Sorg. De skovede, hvad de havde faaet stemplet. De solgte, hvad de mente, de kunde undvære; og nu gjorde de aabenhjert, hvad de før havde gjort i Smug; og de fandt, de havde den bedste Raadigherre, de kunde ønske dem.

Faa Aar efter døde den gamle Niels, og med ham den sidste Bymand paa gammel Regning. Store Ulykker indtraf, der forarmede Bymændene. Den saakaldte ny Ero undergravede mere og mere den gamle Tankegang.

Dybtænnen og Kirkegangen blev ikke længere set som hellige Steder og hellige Møder, men kun som gamle Skikke og Vedtægter, hvorunder baade det ene og det andet skjulte sig. Der blev følgerigtig altid dem, der holdt fast ved den gamle Tankegang eller Tro, som de helst kaldte det; men det Ny fik mere og mere Overhaand, eller maaske rettere, der udbredte sig en Vigegyldighed for alt; men det er jo en kendt Sag, at de Vigegyldige følger med Strømmen. De, der elskede det Gamle, kunde altsaa ikke sætte deres Tankegang igennem, men de dyrkede de gamle Guder i Smug.

Helligdagenes Afskaffelse og Kvægsngen.

~~~~~

Det var altid med en vis Gru, Farmoder om-
talte Struense; og om hun end ikke vilde nægte, han
lod, som vilde han hjælpe lidt paa Bøndernes Stilling,
saa staa han, eller stod han dog for hende og hendes
Samtid som en grov Forbryder, der for Alvor fortjente
sin Dom. Samme Aar han kom tillands med Kongen,
var der meget, der tydede paa onde Tider, og de ude-
blev ikke. Der havde saaledes vist sig en forunderlig
Stjerne af den Slags, som Folk var vænnet til at se
som Bærjel for Himmelens Straffedom. Desuden tydede
alle Tegn paa, det vilde blive et mishykket „Kornaar“.
Et gammelt Ord siger: „Naar det er Tørvejr Mikkelsdag,
kan Folk saa Rug under en Bidiebusk“; men dette Aar
regnede og tordnede og stormede det fra Morgen til Aften.
Efteraaret blev meget uroligt og Rugen blev først saet
efter Mortensdag. Dette skete saa tit før og efter, men
dette Aar faldt Vinteren, og Rugen kom slet ikke op.
Sneen laa længe, og Folk havde mange Sorger; men
da Agrene endelig bleve bave, var Rugen dog kommen
op og stod ligesom Hegletænder. Men spæd var den,
og Nattefrosten fved en Del af den bort. Sommeren
blev saa tør, at Vaarkornet først kom op efter Midsom-

mer. Og det var ogsaa tre Uger efter Larsdag (omkring ved første September), vi høstede Rug. Dette gjorde vi endda med tungt Hjærte, for der var kun et Par Skaar paa hver Ager, hvor der var lidt; mod Renene var saa at sige slet ikke noget.

Det lidet, der var groet, kom godt i Hus, men det var klart nok, at vi i det kommende Aar kun vilde faa Rugbrød at smage i Julen. Vi var dog just ikke utrøstelige for denne Sag, vi var vænnet til at tage det, som vi kunde faa det. „Fattigfolk maa æde, hvad de have og drikke til, hvad de kan faa“, sagde vor Moder. „Og han, der lader Græsset gro til Fæet og Sæd til Menneskets Tjeneste, mætter os alle med sin Betsignelse“; og det slog ganske rigtig til.

Samme Aar bandt vi først Havren i Reg Mortens-aften, men Efteraaret havde været rigtig godt, og Rugen var saaet og stod dejlig grøn. Underlig nok fik vi ogsaa Havren godt i Hus, da der, som saa tit ved denne Aars-tid, kom nogle Dages Storm og „Barfrost“. Nætterne vare maaneklare, og vi nyttede Tiden og førte ind baade Nat og Dag. Men jeg mindes kun den ene Gang i hele mit lange Liv, hvor Høst og Vinter saaledes har raft hinanden Haanden.

Men der skete saa meget underligt i denne Tid, og der gik sjælden mange Kirkedage over, der jo var var et eller andet Nyt fra Kjøbenhavn. Men netop Allhelgenes Dag dette Efteraar kom Loven om Helligdagenes Af-skaffelse, og det var ikke formeget sagt, naar der paa- staaas, intet tog saa meget til Menigmand siden Ekstra- flattens Indførelse som netop denne Lov. Den begyndte med, at det skulde være en godt kendt Sag, at de an- ordnede Helligdage mere brugtes til Svir og Sværm- end til sand Gudsbjærlse, og derfor blev det budt og

befalet, der til de tre store Højtider kun skulde holdes to Dage hellige, desuden skulde Helligtrekongersdag, Kyndelmisfe- dag, Vorfruedag og endnu mange flere regnes for Sverdage.

Præsten lagde dernæst Kirtegængerne paa Sinde at bruge dem vel, de endnu beholdt, da der maaske ellers kunde være Fare for, de mistede dem ogsaa, eftersom den nuværende Regering vilde bruge alle Midler, der stod til dens Raadighed, til Statens Opkomst og Mennefs- slægtens Forbedling. Skete dette, kunde de tilsiges til Hoveri, hver Dag, noget Raadigheren godt kunde have nødvendig, da han var i Færd med at ville have Gravene om Gaarden oprensede.

„Jeg har dog altid ment, at Helligdagene var ind- stiftet af Vorherre“, sagde vor Moder, da jeg kom hjem og fortalte denne Nyhed. „Denne Trods gaar heller al- drig godt, men desværre — det kommer til at gaa ud over Land og Folk! Gud bedre vi stakkels Bønder, for det er dog immer os, det til syvende og sidst gaar ud over, naar de Store synde. Den stakkels Konge, vi har, har jo nu, eftersom Ordet gaar, druffet og horet Forstanden bort; og saa skal den tyske Sturf, Struense, der hverken troer paa Gud eller Fanden, raade for alt. Gud se dog i Naade til vi stakkels fattige Mennefsker, der dog gerne vil tjene Vorherre, og som slet ingen Del har i de Stores Paafund! Ja, Gud straffe os dog med Naade.“ Vi græd nu allesammen; og dernæst bad og sang vi hele Dagen. Saa langt tilbage noget Sagn gik, havde denne Dag været en Helligdag; men nu var den det for sidste Gang.

„Jeg har altid holdt saameget af Allehelgensdag, fordi Evangeliet da bliver læst om de mange, Vorherre har givet lange hvide Klæder og ført dem ud af den store

Trængsel“, sagde vor Mormoder, „for jeg har faa glædet mig til den Dag, Vorherre ogsaa vilde føre mig ud af den store Trængsel, vi lever i her, og give os Klæder, der er dnyppet og gjorte hvide i Lammets Blod. Men nu staar vi jo Fare for at lade være med at længe efter disse Klæder. Og det Raad vil jeg give mine Børn, og den Bøn har jeg, som I maa opfylde: hvert Aar paa Allehelgens Dag maa I læse Evangeliet og Bønnerne, der hidtil er læst paa denne Dag, og dernæst synge Salmerne og bede Vorherre vil give jer at staa for hans Trone i de lange hvide Klæder og med Palmegrene i Hænderne, for kun paa den Maade kan vi have Haab om at samles det eneste Sted, der er godt at være“.

Vor Moder paastod, hun var saa fed, fordi Mikkelsdag ikke skulde være hellig længer, for Mikkels Kamp med og Sejr over Dragen havde altid glædet hende saameget. Jeg mente, jeg var mest fed over „Vorfruedag“, og vor Fader paastod, han var fed over dem alle, derfor vilde de ogsaa, for saa vidt de kunde faa Lejlighed dertil for de Store, holde dem hellige allesammen inden Døre. Og han endte med at sige: „Jeg og mit Hus vil tjene Herren!“

I de fleste Huse var det dog mere Uergrelse over, at de Store ikke, som de mente, undte dem disse Helligdage, men vilde, de skulde gjøre Høveri paa disse ogsaa, end det var noget andet. Dette gjorde Folk trodsige, og en Aften vedtog de i Kroen ved Ølet, at de vilde have Frihed paa disse Dage, og maatte de ikke komme i Kirken, kunde de søge Kroen. Maatte Kirkeløkkerne ikke kalde dem sammen, vilde de gaa efter Byhornet. Maatte der ikke synges Salmer, kunde der synges Drifkeviser. Og vilde de Store nu ikke længer sørge for deres Sjæle,

vilbe de dog selv sørge for deres Vegemer. Hvis de Store mente, de ad denne Vej kunde drive Folk til mere Arbejde, skulde de vise dem, de havde forregnet dem. De vedtog nu, at de gamle Helligdage skulde være til at holde Svirelag paa for Bymændene og Tjenestefolkene. De bestemte saaledes, at der skulde plukkes Nodder Middelstdag, og paa Allhelgensdag vilde de om Formiddagen se til deres Oldensvin og om Eftermiddagen drikke en halv Lunde Øl hos Oidermanden o. s. v.

Raadigherren greb dog ind i disse Bedtægter, og inden længe fik de at høre, der skulde gøres Hoveri paa en af de aflagte Helligdage i Julen. Til tredje Juledag glemtes det at faa nogen tilfagt, men Helligtrekongersdag var hele Godset tilfagt, idet nogle tærstede, andre rensede Korn, og de øvrige arbejdede i Stoven. Raadigherren var selv nede og talte med Hovfolkene og sagde, det var mere for at vise, de her paa Godset rettede dem efter Kongens Lov end for at faa den Smule Arbejde gjort, han havde sagt dem til Hoveri denne Dag.

„Ja, er det Kongens Lov!“ svarede og spurgte de i et. „Hidtil har vi ment, Kongen i dette Stykke skulde rette sig efter Vorherres Ord saavel som vi andre. Vi har tænkt, det var et af denne Struenses mange Indfald. Der siges jo, han raader for alt“. — „Kan godt være“, svarede Herremanden, „men Struense har da ikke mere Magt, end Kongen giver ham. Og saa fuldt som I skal lyde min Forvalter og Ladefoged, saa skal vi alle lyde den, Kongen har givet Magten.“ — „Enten dem, Kongen giver Magten er Vise eller Dumme, og enten de tror paa Vorherre eller deres egne Indfald?“ spurgte Hovkarlene. — „Rige godt“, svarede Raadigherren, „for alle, der modtaar Øvrigheden, modstaar Guds Orden.“ — „Na, ja“, vovede en at svare, „der er jo et Ord,

der siger: hver bliver salig ved sin Tro!" Og dermed endte Ordskiftet.

Helligdagene var langt fra det eneste, der blev vendt op og ned paa; og i Løbet af det Aarstid, Struense bar Hovedet saa højt, blev det meste gjort om. Der gik tit en kold Gysen gennem Folket, naar det hørte om alle hans Paafund. Høsten blev dog god dette Aar, og Folk begyndte at mene, at det Onde, deu flemme Stjerne varølede, skulde være overstaaet med, at Rugen slog feil, saa at Folk saa at sige maatte æde Brød af Havre, Ærter, Bikker og Boghvede et helt Aar, og endda tit maatte lide den hede Hunger, og saa med Helligdagens Affkaffelse, som snart ingen saa anden Grund til, end at de Store ad denne Vej vilde tvinge Bønderne til mere Arbejde, for at de saa bedre kunde tilfredsstille deres Eyster. Men desværre, det Brede var endnu tilbage, og her, som saa tit i Livet, maatte Folk jande, Eftermiddet var det værste: i Efterhøsten kom „Kræshgen“, og det var en stor Ynk at se og høre, hvad der gik for sig i de Dage, for den tog saa haardt paa Vej, at der inden Mortensdag ikke var et levende Dje tilbage hverken af Køer, „Ungtra“ eller Kalve i vor By.

Køerne gik, som altid ved denne Aarstid i Agret, saa de var ved rigtig godt Huld, og da de første døde, blev der talt om, at det var slemt, at Folk saaledes skulde grave de døde Kroppe ned. Men da den ene blev syg og døde ret efter den anden, blev Folk næsten fortvilede.

Det første Folk greb til, var at tilkalde Signetonen, da de troede, Køerne var forhelkede. Hun lod gjøre en stor Ild ret indenfor Banglede, hvorom hun gik tre Gange rundt, mumlede ud i et og kastede flere stærkt lugtende Ting derpaa. Dernæst lod hun Ilden ffile ad og alle Køerne lede derigjennem, mens hun stod der ved

Siden, endnu mumlende som før og af og til fastende et og andet paa Ilden. Hun skar dernæst lidt af Rumperne paa hvert Hoved, som hun tilfids ogsaa fastede paa Ilden med mange underlige Rader og Fagter. Da hun var færdig med det hele, bandte hun, der nu var gjort, hvad der kunde gøres, og hvis „Sygen“ nu ikke holdt op, var der en med i Spillet, som var klogere end hende.

Underlig nok, lod det et Par Dage, som om Sygdommen holdt op, og Signefonen blev rost af mange.

Saaledes kom vor raptungede Rabokone en Dag ind til os, hende, der i disse Fortællinger er omtalt ved Svøbegildet og ved Solsformøtelsen og Børnetopperne; hun raabte, idet hun traadte over Tærffelen: „Stam saa nu hver og en, der siger Maren Signefone paa, hun ikke kan sin Leksie! Jeg er tilfreds, om vi saa havde hentet „Kloge Niels fra Grø“, han kunde ikke have gjort det bedre! Nej, ingen kunde stridt bedre for Byens Bedste, end hun gjorde, vi maatte hente ham, om vi vilde, ved Verdens Ende. Og ingen kunde bedre end hende vist „Sygen“ Fanden i volds. Men, det er nu heller ikke for den Sags Skyld, hun skal da ogsaa faa en god Efteraarsoft hos mig, foruden en stor Krans Hør og kanffe to eller tre Mark Uld. Ja, det er nu ikke for det, hun faar kanffe ogsaa Boghvedegrød eller da Gryn til Groden de tre Højtidsaftener: Zuleaften, Nytaarsaften og Helligtrekongersaften. For vel skal vi jo nu arbejde Helligtrekongerdag, som var vi Tyrker eller Hedninger, men som gode Kristne bliver vi ved at æde vor „Helligastensnadre“. Ja, hun skal, Gud straffe mig, faa det, for hun har fortjent det!“

„Jeg takker Gud i Himlen, at Sygen er lettet af“, svarede vor Moder; „men Maren Signefone har jeg

ingen Lid til. At hun kan lidt mere end sit Fadervor, kan vel ingen nægte, men saa er det jo ved Fandens Kunst, og det hjælper ingen, i hvert Fald kun af Afken og i Ilden. Maren Signefone faar derfor ingen Ting af mig; skal hun have Ven, bliver det Bylavets Sag; det er Lavet, der har kaldt hende til Hjælp."

„Naa, saa — slap det der ud!“ sagde Nabofonen, „jeg tænkte dog, vi var enige i det Stykke, da I dog var med“. „Vi var med, fordi det blev vedtaget i Bylavet“, svarede vor Moder; „og Ordet siger jo, vi skal Skik holde eller Land fly!“ — „Naa, ja,“ svarede Nabofonen, „vi kan vel ogsaa være Vorherre lige nær, om vi ikke giver den Rabbenstralle til Signefone alt, hvad vi har. Det kan godt være, hun faar hverken Uld eller Hør hos mig, jeg nøjes sagtens med at give hende Osten, men . . .“

„Moder! Moder! kom dog!“ raabtes der i det samme ude i Gaarden. Det var Nabofonens Datter, der kaldte paa sin Moder. — „Hvad Fanden er der paa Færde? Jeg mener du slæber“, svarede Moderen. — „Kom dog, Moder“, bad Datteren. „Den store brogede Ro er bleven syg af den slemme Suge, og de siger, at hun kan ikke leve“.

„Na Guds Død og Krone! Na Gud Fader bevare os! Na Gud hjælpe os, nu er vi ulykkelige! Na ja dog, hvad hjælper saa det hele!“ Med disse Ord var hun ude af Gaarden.

Vi gif ogsaa ud paa Gaden. Der var alle paa Færde. En raabte et, en anden noget andet. „Det maa saa være, som Maren Signefone mente“, sagde store Rjefsten; „der er en med i Spillet, som er klogere end hende“. Nogle mente, denne ene var Vorherre, men andre paastod, det var Djævelen. Somme vilde have en

klog Mand hentet; andre vilde have holdt en Bededag for at formaa Vorherre til at tage sin straffende Haand tilbage. „Det var altsaa det, den Stjerne med Riset, vi saa ifjor tydede paa“, raabte somme; andre paastod, det var Straffen for Helligdagens Afskaffelse, for Vorherre var ikke den Mand, han lod sig spotte. Nogle mente, det var fordi, der var givet Lov til at leve i Hoer og Uterlighed, saa meget hver lystede; andre at det var fordi Præsterne ikke mere præfede Troen paa Vorherre, men paa Forsynet. Kun et synes alle at være enige om, og det var at klage, de var ulykkelige, og at det var det værste Stød, nogen kunde mindes.

Engen greb forresten skrækkelig om sig, og Køerne blev taget af Marken og sat i Hus, endda det kun var ved Mikkelsdagstider. Raadigherren skaffede en Dyrslæge, men ingen Ting vilde hjælpe. De vedtog saa i Bylavet at slagte Køerne, saasnart Engen tog til, for der sagdes, naar Køerne blev sfaaret, medens Blodet endnu kunde løbe af dem, kunde Kjødet tilnøds bruges; og der blev saa gaaet ud fra, der kunde gnaves noget af et Ben, men ikke af en Sten.

Slagteri hørte nu til det daglige Arbejde. Huden og Talgen var saa god som ellers. Og Kjødet — ja, der var sagt, det kunde tilnøds bruges.

Na ja — det kunde ogsaa ædes — og det blev ædt, men mindste Barten brugtes dog her hjemme. Der blev gjort store Tønder, hvori det blev lagt i Salt, og dernæst blev det sendt udenlands. Dog, da Folk nu selv hverken havde Mælk eller Smør eller Ost og heller ikke Udsigter til at faa noget mere, var de nødt til at bruge noget af Kjødet selv. Men det var dog noget jammerlig Mad, der lavedes deraf; dog Hunger er hed. Vi græd tit, naar vi skulde tilbords; og saa meget er vist, Folk

aad kun den Gang for at holde Livet. Godt var det endda, vi det Aar havde rigelig Rug til Brød og Korn til Sl. Sl og Brød var derfor ogsaa vor bedste Mad, og Ordet: „Sl og Brød er godt i Nød“, kom ogsaa i Brug det Aar.

Mortensdag var der, som forhen fortalt, ikke en „Klov“ levende i hele Byen, hverken Ko eller Tyr, hverken Kalb eller Kvie, og Raadigherren kaldte Bymændene til Gaarden og spurgte, hvad de havde tænkt at gjøre for at faa Køer igen. Bymændene svarede, de tænkte aldrig paa at faa Køer mere, de vare helt forarmede, for det lidet, de havde haft til bedste, havde den slemme Ekstrafkat slugt. Misvæksten paa Kornet forrige Aar havde da ogsaa taget til dem, og de fik nu at slide Tiden uden Køer.

Herremanden paastod, det var for galt saaledes rent at tabe Modet. „Jeg har ogsaa tænkt paa Raad“, sagde han. „Jeg vil lade hente en halv Snes Køer fra Sjælland, hvor der er god Tid paa dem, og saa faar I dem at begynde med. I bliver to om en, det er lidt, men noget er bedre end intet.“

Mændene takkede for hans Raade, men de paastod rent ud, de kunde ikke betale Køerne. — „I har dog faaet nogle Penge ind for Huder og Talg, og lidt for Kjødet, der er solgt“, sagde han. „Men forresten tager vi det ikke saa nøje med Betalingen, dermed skal vi sagtens komme ud af det.“

Køerne kom til Julen, og Bymændene troede, de havde faaet dem til Givendes af Herremanden. Der blev heller aldrig krævet dem Penge derfor, men i deres Fæstebrev blev skrevet, der hørte to Køer af hver Gaard til Besætningen, det vil sige til Herremandens Eje; men i Forvejen regnedes der kun Heste, Bogne og Plov hertil, hvorimod Køerne var Mændenes Ejendom. Raadigherren

havde saaledes taget firdobbelt Betaling for Kærne, han skaffede tilveje, og han regnedes dog altid til de milde; hvad der saa kunde ventes af de strænge, kan Folk heraf slutte dem til. Herremanden hjalp dog ogsaa By-mændene til nogle Ungtræ og en Tyr for lidt Penge, de skaffede tilveje; og der blev saaledes gjort, hvad gøres kunde for at raade Bod paa Nøden.

„Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet!“ sagde vor Moder, da vi sad ved Maden Juleaften. Vel fik vi hverken Sødgrød, Æblestiver eller Prossetage til denne Sul, for dertil havde vi ikke Mælk; men vi bleve ligegodt mættede, for Vorherre mætter alle, som lever, med Besjignelse.

Intaarsdag lod Herremanden Mændene vide, de i Aar maatte hugge saa meget Træ i deres Skove, som de vilde, baade Eg og Bøg. Og de maatte sælge, hvad de kunde saa noget for. Dette vakte stor Glæde, og der blev ogsaa skovet for Alvor, baade Eg og Bøg. Der blev savet Planter, baade til Skibe og andet Brug, der blev savet Tømmer og der blev fløvet baade til Bogne og Bødkertræ. Noget blev solgt, andet blev gjeint, og der var et helt Belvære med alt det Træ. Men de Store er nu en Gang ikke anderledes, end de altid vil have en Bære igen, naar de giver deres Æble bort; og under al den Venlighed med Træet, skulte den flemme Bagtanke sig, at han hermed vilde bevise, det al Tid havde været Skik der paa Godset, at Bønder kun skovede efter Raadigherrens Udvisning, og efter nogle Aar vandt han ogsaa Sejr med denne Paastand.

Det var dog kun en Begyndelse med de Kær, Raadigherren skaffede til Byen, og der gik flere Aar, før alle Baase bleve fulde. Den første Vinter og Sommer med, var der to Gaardmænd om en Ko; og der kunde

saaledes ikke være Tale om at have hverken Smør eller Ost. Om Sommeren, da Flæsk og Kjød gik paa Grund for os, fik vi om Morgenen efter Allebrødet lidt Mælk kogt i en Potte og en Haandsfuld Mel rørt deri, og deri bryppede vi vort Brød; om Middagen fik vi en Spegejild at dele alle. Det var kun lidt til hver, for vi var elleve der i Gaarden; men fyldte det ikke, saa fedtede det dog, og vi kaldte det Herreretter mod den Gang, vi aad Kjødet af de døde Kæer.

Ja, det var to strænge Vintere for os, mens Struense stod for Styret, idet vi manglede Brødet den første og Sul til Brødet den næste. De Store led derimod ingen Nød; de havde som altid fuldt op, men dog var de ogsaa blevne vrede paa ham, uden at jeg tilfulde ved hvorfor. Der sagdes, han skulde have snakket om, at Bønderne skulde være fri for Hoveri og have deres Gaarde til Selveje. Rigtignok blev alt ved det gamle paa en Smule Rettelse ved Hoveriarbejdet nær, men de Store tog Villien i Hærningens Sted, og saasnart han slog paa de Strænge, sad han i Hullet, inden han tænkte paa det. For saameget andet havde han kanske nok fortjent, hvad han fik, men det faar nu være de Stores Sag.

Sommeren efter at de havde dømt Struense og Brandt fra Livet, og Dronningen var bleven forvist Kongens Gaard og, saavidt jeg ved, Land og Rige, gik her et temmelig voksent og halvt foruømt klædt Kvindfolk omkring fra Dør til Dør og bad om Føden for Dagen og Husly for Natten. Hun gav sig ud for den stakkels forskudte Dronning, Struense tog med sig i sit Fald. Ja, hvad har de Store dog ikke at svare, naar de en Gang skal aflægge deres Regnskab for Borherre. Og den Dag kommer for dem som for os. Lad dem regere her i Livet, ja — lad deres Slægt gjøre Stads af dem efter

deres Død, lad Præsten falde dem højsalige og tænde Lys og syngte Salmer for dem, ja lad dem ringe med Klokkerne over hele Kongeriget. Borherre bryder sig ikke om alt dette, saalidt som han bryder sig om, hvad Bugge de har ligget i, hvad Hest de har redet, eller hvad Sten, der bliver lagt paa deres Grav. For ham staaer vi saa nøgne, som vi er kommen til Verden, og han giver kun den Klæder at skjule sig med, der holder sig til ham og og hans Ord. Dette skal endog være vanskeligere at kunne for de Store, end for os andre. Dog nok derom.

Kvindfolket gav sig som jagt ud for Dronningen, og, endda Folk havde forlidt selv, gav de hende dog det bedste de havde, baade Mad og Drikke, for nu ikke at tale om, hun laa i Folks bedste Senge om Matten. For jeg skal sig os, Menigmand kunde godt forstaa, det var Løgn og Sladder, Dronningen var skyldt for; og derfor vilde de efter Evne gjøre godt, hvad de Store gjorde ilde. Mange gjorde det af et godt Hjærte, men det gif ellers her som med saa meget andet: det var Frygten, der drev dem til det, for de frygtede, Borherre ellers straffede Land og Rige for denne Ondskab, som for Struenseses Færd med Helligdagene og saa meget andet. Tilsidst klarede det sig dog, hun var ikke den, hun gav sig ud for. Saa var der mange, der ærgrede dem over deres gode Billie imod hende, men det var dumt, for skal Folk angre det Gode, de gjør, hvad skal de saa gjøre ved det Onde.

Vi saa derefter ikke mere til Dronningen, og hvor hun blev af, ved jeg ikke. Præsten talte om, hun blev sat i Tugthuset, og det kan godt være, det var ikke mere end hendes fortjente Løn. Senere hen hørte vi for fuldt og fast, den virkelige Dronning havde faaet Lov at rejse hvorhen hun vilde, og at hun boede paa et af sin Faders

Slotte. Dette trøstede Folk noget, for bo hos Kongen kunde hun jo ikke, som Sagerne stode.

Mange Efterveer fulgte paa denne onde Tid, og megen Eftersnak ogsaa. Til den sidste regner jeg en Pasiar, vor Rabokone førte en Dag, hun var inde hos os, og Talen faldt paa den Nød, der nu, Gud ske Lov, var overstaaet. — „Jeg ved, Gud hjælpe mig, ikke hvor vi blev født over i de Aaringer, men Livet taaler meget Ondt; og hvor her dog ogsaa er meget Ondt i Verden. Det er nu for det meste de Stores Skyld. Vilde dog Vorherre skille os af med dem eller drive dem Bøffer i Vold.“

„Der kommer jo en Dag, da de Store skal gjøre Regnskab for hvert et utilbørligt Ord, de haver talet, saa vel som vi Smaaafolk, og lad os derfor lade de Store være de Store“, sagde vor Moder. „Men spørges der, hvor vi fik Føden i de trange Aar, saa svarer jeg, vi fik den, fordi Vorherre mættede os med sin Belsignelse. Han lader jo sin Sol opgaa over Onde og Gode, lader regne over Retfærdige og Uretfærdige og lader Græs gro til Fæet og Korn til Menneskenes Tjeneste. Det tror vi og siger det jo hver Dag i vore Bødbønner.“

„Naa, ja“, svarede den anden, „deri har Du paa en Naade Ret. Det staar rigtignok i Bødbønningen, men jeg har andet at tænke paa, end hvad der staar i Bøggerne. Det mener jeg vi ogsaa kan overlade til de Store at sørge for, og det med Grund; Præsterne kalder sig jo Sjælesørgere, og Naadigherterne hjælper dem jo at optugte os paa bedste Naade; og noget skal de jo da tage dem for. Ellers er det nogle skrækelige Mennesker, disse Store, og værre er de, jo højere de er paa Straa, og allerværst er de, der boer i Kongens Gaard. Du skulde hørt, hvordan Dronningen kunde fortælle om

om Dit og Dat, men det er, Gud hjælpe mig, saa galt, at vi Bønderfolk skamme os ved at snakke derom. Se der er nu Kongens „Hæfferi“ med den liderlige „Støvlet Kathrine“, Folk har sunget Viser . . .“

„Na, lad os dog slippe for alle de liderlige Fortællinger“, bad vor Moder. „Hun var jo heller ikke Dronningen, hende, der har ført dem til Bys. Og det kan jo være, det er Vagn, ligejom da hun fortalte om sig selv.“

„Du er dog meget klogere end jeg“, svarede den anden. „Jeg har saa min Sandten ikke en Gang tænkt paa, hun ikke var Dronningen. Jeg havde dog hørt det. Sært er det, hvor Du er bleven saa klog, for klogere er Du, og jeg maa immer give dig Ret. Men jeg kan dog ikke lide dig, fordi Du altid vil den stakkels Maren Signefone til Livs!“

„Jeg vil hende slet ikke til Livs“, svarede vor Moder, „men jeg har Afsky for hendes Kunst. Hun skammer sig jo ikke engang ved at sige, det er Troldom og Fandens Kunst.“

„Na, ja“, svarede den anden — „men fordi vi lader os hjælpe lidt tilrette af Fanden eller hans Kunst, naar han vil hjælpe os, hvad saa, Vorherre har saamæn no endda; han kan jo dog umulig gjøre alt eller være allesteds, hvor der kaldes paa ham, saa han kunde have Grund til at være glad, at vi ikke overhænger ham med alting.“

Vi slog et Kors for os, og vor Moder sagde: „Den Slemme, Du nævnte, kan kun hjælpe Folk af Afken og i Ilden, eller, om vi vil, til Synd og Død. Men Vorherre kan hjælpe os i alt og være allesteder, hvor Folk beder ham at være. Fra ham kommer Regn og frugtbare Tider, og han fylder vore Hjærter med Godt. Men

nævn mig et Sted eller en Gang, hvor Maren Signe-
kone har hjulpet."

"Det kan jeg ikke saadan lige frem", svarede den anden; "men det er jeg vis paa, hun gør sit Bedste. Du skulde se, hvordan hun bukker og skraber, snakker og mumler. Noget maa det vel da ogsaa hjælpe. Og hvem ved, det kunde blevet meget værre med „Kræfhygen“, havde hun ikke gjort, hvad hun gjorde."

"Hvordan skulde det have gaaet, hvis det skulde gaaet værre?" spurgte vor Moder. "Alle Kreaturerne døde jo. Og jeg er nærved at frygte, det gik saa galt hos os, netop fordi Mændene enedes om at prøve hendes Kunst. Der er jo dog aldrig et Bylav, saavidt vi har spurgt, hvor det er gaaet saa galt, som netop hos os."

"Du har atter Ret, ja du har! Det maa jeg tilstaa dig, vor Nabokone! Men det hjælper ikke mig noget; jeg føler mig halvvejs, for nu ikke at sige helvejs bunden til det Tøjeri. Og koste gjør det, ja det gjør. Og Borherre kan vi komme til med et Par tomme Hænder -- ja vi kan! Han gjør alting for et godt Ord. Han er i Grunden en god Mand."

"Men jeg staar her og snakker min Tid bort. Har I vendt Glasfæt uden denne ene Gang, siden jeg kom? og hvorlænge kan der være til Solhjærgslag? Jeg skulde Død og Krone have et Par Teneifulde løbet, inden jeg skulde give Nadre. Jeg tænker da ikke Borherre bliver vred, fordi jeg skraber og spinder; jeg vilde saa gjerne have de to Pigebørn godt udstyret, baade med Uldent og Linned. Det kan da hjælpe lidt paa dem, for kunne er de ikke i Rjød; Borherre tog haardt paa dem i Koppefygdommen. Men, hvad jeg vilde sige, han er jo en god Mand, og vi skulde jo ikke snakke om den Sag. Vil I nu have en god Dag!"

„Der kommer dog ikke noget ud af det, hvad vi end snakker om med det Menneske; hun har helt og holdent løbet sig fast“, sagde vor Moder, da hun var gaaet. „Men vi skal jo vedkjende os Troen paa ham overfor hende saavel som overfor alle andre, for at han igjen kan vedkjende sig os.“

Se dette Slags Efterjagt hørte vi meget af. Men nu skal jeg fortælle jer om en af Efterveerne. Det kunde lade til, at Struense af og til hædede lidt til Smaa-folks Side; saa meget er vist, vi fik en Smule Lettelse i Hovet, mens han havde Magten. Derimod holdt de, der fik Magten efter ham, helt og holdent med Herremændene. De fleste af disse vare slemme, men det blev dog værre, da de mærkede, de havde Medhold hos de Store inde i Kjøbenhavn, hvad vi fik at føle paa mange Maader. Da de atter fik Lov at lade os gjøre saameget Hovet, det faldt dem ind, fik vor Raadigherre i Sinde at lade grave Grave om Borggaarden, og han lod hente Folk fra Thykland, der skulde forestaa Arbejdet. Disse Thyssere maatte Bønderne baade give Føde og Husly, og Herremanden paastod endda, de maatte være glade, han gav dem Lønnen, da han efter Lov og Ret kunde paalægge sine Hovbønder at udføre Arbejdet ene.

Bønderne gjorde sig saa dristige at svare, det dog ogsaa var dem, der gjorde Arbejdet, da Thysserne kun sagde, hvordan det skulde være. Og dette maatte jo blive Raadigherrens egen Sag, saa det var kun hans Gærning, Thysserne udførte. Det var to meget strænge Sommer baade for Karle og Mænd, men dog især for de stakkels Døstter, hvorefter ogsaa mange slæbte sig ihjel. En Dag, Raadigherren syntes at være i rigtig godt Lune, bad Bymændene, om han vilde være saa naadig at flette den Forbring, der var bleven indført i deres Fæstebreve, og

hvorefter han ejede to af hver Mand's Keer. De havde troet, Naadigherren gav dem disse Keer, fordi de mistede alle dem, de ejede ved Soten; men de var senere blevne kloge paa, de havde betalt dem firdobbelt, da han kun havde givet en Ko til to Mand, men tilegnet sig to for hver Mand. Hertil svarede Herremanden, at de skulde regne, de var i Trang, og den, der hjalp i Trang, hjalp to Gange. — Men da de endnu vovede at lade Ord falde om, at han tog firdobbelt Betaling, blev han meget vred og paastod, han aldrig opgav denne eller nogen anden af sine velerhvervede Rettigheder; forlange det af ham var at røre ham paa hans æmte Sted. Saa snakkede han en Hoben om, at han var uddt til at sørge for sine Børns Arvegods. Derimod lovede han at give hver Mand en ny Spade og et Sæt ny Hampseler. Dette var jo heller kun en ringe Ting, naar vi tænker, at baade Mænd og Karle var der med Heste og Vogne hver fjerde Dag i to Sommere, ligesom der var tilfæet, til Vinteren faldt. Og foruden alt dette maatte vi jo passe alt andet Godarbejde.

Tilfældt blev vi ellers godt kendt med Inferne. Jeg var ikke paa det rene med, om de lærte vort Sprog eller om de lærte deres; det rimeligste er nok, at vi mødtes paa den Ibvejen, men jeg mindes saa klart, hvordan den Mand, som laa i Waarden, hvor jeg tjente, kom hver Morgen og Sol stod op og sagde: „Nun Marie! nu muß du stå op og tappen Weier i de Regen“. Hans Kone, som han havde med, vedblev derimod at være saa thyst, at vi altid skulde gjætte os til hendes Mening, naar hun snakkede til os; snakkede vi til hende, rystede hun bare paa Hovedet og sagde: niks, niks. Men endel af det, hun sagde, kunde vi dog udtyde, andet blev vi aldrig kloge paa. Men det kunde paa en Maade gaa. Vi kunde

saaledes godt forstaa Meningen, naar hun sagde til sit Barn: „Meine kleine Knabe muß nun schlaffen seine Weg!“ saa forstod vi godt, at „Wegen“ var Buggen, og „schlaffen“ var at sove; derimod kunde vi ikke forstaa, hvorfor hun altid sagde „Knabe“, for hun havde det rigtig nok ikke knapt og fik altid det bedste, der var i Huset. De var ellers flittige til at svinge og bede, men deraf lærte jeg aldrig andet, end at „Vatter uns“ var „Fader vor“. De snakkede ellers altid om „Mutter Marie“, men Præsten paastod, de var ikke rigtige Kristne, men noget katholsk Raf.

Fra en skræng Vinter i forrige Aarhundrede.

Jeg kan ikke gøre rede for, hvad Aar de Store skrev, men jeg var selv lidt over Sneesen, fortalte Farmoder. Vinteren faldt, saa Folk maatte tage det store Sværg ind et Par Dage før Mortensdag; og der var saa Slædeføre til Ugen før Fastelavn, der det Aar kom Dagen før Pedersdag.

Fastelavns Mandag regnede det stærkt; og de Gamle sagde, at det kendtes iaar hos os ogsaa, at Peder kastede den varme Sten i Vandet, endda det nu maatte være over ti Sneese Aar siden, Folk her havde givet Skat til hver Pavest derved i Rom. De fleste mente at være visse paa, det nu maatte være forbi med Vinteren, men enkelte, der var klogere paa visse Tegne, rystede paa Hovedet og sagde: Vi har før set, at Vinteren strænges, som Dagen længes.

Afkeonsdag var det en saa „forrøgen“ Sneestorm, at der kom ingen udenbys Folk til en Fastepræken, der var lyst til, uden at jeg skal sige hvorfor, da saadan noget ellers altid gik for sig om Fredagen; og Mændene havde ondt ved at komme sammen til Oldermandsfliftet. „Åh ja!“ raabte Peder Sønderballe, i det han rystede Sneen af

sig ude i „Frammerset“ og viklede Halmbaandene af sine Ben; „iaar kommer vi til at jamre og sige: Na Gud trøste os over den lange magre Faste: vi har ikke Føde til os selv og ikke til Kreaturet!“ — „Ja du har, Død og Krone, Ret, Nabo!“ svarede en anden, „det ser rigtig nok fort ud!“ — „Det kan jeg da slet ikke se noget til“, svarede Svend Sømand, der altid var med i Mændenes Lav, fordi han var saa lystig af sig, „selv Peder Sønderballes ravnførte Haar og rødliggraa Kofte er jo kridhvide; og hvergang jeg ser en Bymand komme, falder det mig ind, om det ikke skulde være Mølleren“. Mændene lo; og somme bandte, han var et „farligt Jærn“, saamange Bittigheder han kunde sige.

Men Oldermændens Kone mente, Folk nu fik andet at tænke paa end at le af løs Snak: der var jo dem, der mente, Vinteren vilde blive liggende til Boldermesse (1. Maj). — „Mennesker spaar, men Gud raader!“ sagde gamle Niels; „og det kan tit se galt og dog blive godt. Jeg forstaar mig ellers ikke stort paa alle de Tegn, I snakker om, for jeg regner det for Synd at være Tegnsudlæggere. Det er forbudt i Bibelen. Jeg stoler paa, at Vorherre ved, vi trænger til Foraar, snarere lidt tidligere end lidt sildigere, end vi er van, for det er jo smaat baade med Hø og Foder. Foraar faar vi da ogsaa nok, for der staar i Bibelen: Saalænge Verden staar, skal Sæd og Høst, Frost og Hede, Sommer og Vinter, Dag og Nat ikke aflade. Se, det stoler jeg mest paa; men jeg har ellers forstaaet, at de Tegn, I regner efter, ikke skulde være saa stemme i Aar“.

„Nej deri har du Ret, Niels!“ svarede Oldermændens Kone: „Kørmessedag havde vi, Guds Død og Krone! en dumpende Sne. Jeg husker, det begyndte, mens vi sad ved Davren. Vor Fader raabte til Drengen og sagde:

„Nu maa du vælte Høet ned, Dreng!“ Men Stodderen forstod ikke dette Ord: han gik ud og tog til at vælte Høet fra Slyden og ned i Gaarden. Vor Fader fik det dog at se, som han stod og tog sit Skag af til Kirkefærden, og han foer ud med Nagekniven i den ene Haand og raabte: „Jeg tror, Fanden plager dig, Dreng! Hvad er det, du gør?“ — „Jeg gør, hvad du har sagt til mig“, svarede Drengen. — „Ja men det maa du, Fanden plage mig, ikke mer“, svarede vor Fader. Jeg kom til og lo ad Færden, Drengen lo, og vor Fader lo med; men et godt Tegn var det jo da.

Zulemærkerne, der nys var Tale om, var heller ikke stemme. Dog dem er Folk noget uenige om. Men Sagen er, at en omløbende „Gabsfab“ — ja, jeg skulde vel ikke sige det saa grovt — har holdt til i vore Nabosher næsten siden Zulen. Han skal vide Rede til alt, baade i Himlen og paa Jorden; og der siges, han er nærværd at „kunne snaffe Fanden et Dre af“; og han har bildt Folk ind, Vinteren skal vare til Voldermæsse. Folk skal jo saa have noget at slaa Tiden hen med; og han gør saa Kunstner og fortæller Pjet og Pjet for dem; og vil jo komme her tilbys ogsaa: han har allerede snaffet med nogle af Mændene“.

„Ja saa!“ svarede gamle Niels. „Der vil saa blive et Arbejde med ham og dig, Svend“, sagde den Gamle. — „Jeg tør sætte ti mod en, han er en Kæltring“, sagde Sømanden; „men den Tid, den Sorg. 3 Dag kan vi da nu drikke i Ro, vi er jo da gode kristne Menneffer allesammen, der hverken æder Ild eller Blaar, eller staar i Pagt med den Stemme“. — Snestormen holdt ved i fire Dage og lagde sig med en klar og stærk Frost. Folk hugede ilde jti og regnebe over, hvad der rimelig kunde ventes saavel efter Zulemærkerne, som efter — ja jeg

ved snart ikke hvad. Og det endte med, at de fleste frygtede det værste, og kun de færreste turde haabe det bedste.

Saadan et lille Eftermaak kunde ellers tit komme Folk tilpas, for at de kunde faa Tid til at gøre et eller andet: vi Kvinder fejste nu aldrig Arbejde, hvorfor vi tit maatte høre, det var med vort Arbejde, som med Helvedes Pine: det fik aldrig Ende, men selve Karlefolkene havde nok at gøre til en Tid. Dog slap deres garnue op, dersom Eftermaaket blev for langt.

Man tog de fat med Nyst i Huggehøset, hvor de gjorde mange nyttige Ting, først lavede de ved Ploutøjet og Seletøjet, saa skaffede de tilveje, hvad de skulde bruge Aaret om. Der var nu Mejetøjer og Slaastager, der var Skovle og Grebe, der var Niver og Forke, der var Steer og Trækko, der var Stole og Skauler, der var Tærskler og Ballefjelle, der var Tencholdere og Tøistole, der var Skagufødder og Skatlen og andet mere. Saa vævede de Seler og Grimer, de lagde Baand paa Botter og Kar; og alt dette kappedes de om at blive færdig med. En kunde dreje, en anden skære ud; og under Arbejdet gik de sammen, lærte af hverandre og lærte hverandre; og det kan siges, det var baade en travl og lykkelig Tid for dem.

Men blev Vinteren lang, slap Arbejdet op for dem, og mange søgte deres Trøst i Kroen. Ja der gaves Mænd, der gik derhen, saasnart de havde ædt deres Døvre. Og som det gamle Ord siger: Som Herren er, saa følger ham Svende, saa gik det her, for naar Mændene søgte Kroen, fulgte Drengene og Karle efter. Der var endogsaa dem, der drev det saa vidt, at de kom hjem og aad deres Middagsmad, og drog saa derhen igjen, tik Madretiden kom. Væsterne gav de en

Favnfuld Hø i Hæfferne - om Morgenens; en om Middagen og en om Aftenen, og dermed maatte de lade dem nøje; men de frod ogsaa og var tit færdige at bryde Stalden ned. Dog havde dette med Bæsterne gærne en egen Grund; og derom skal I nu høre:

En Mand i vort Nabolag og hans Karle kom en Soguedag hjem fra Kroen for at søbe deres Unne og gaa igen. Konen havde kogt Kaal; og hun satte den for dem med de Ord: Nu faar I søbe, I ser Ketterne! og jeg har nu gjort den thf og god, at den kan fylde i jer.

„Faar vi ikke lidt „bag paa“ (Kød eller Flæsk til Eftermad), vor Moder?“ spurgte Manden. „Grøden er dog ikke kommet i Kaalen endnu, for, naar den Tid kommer, ved jeg nok, der efter jeres „Mundhug“ kan koges Kaal paa en Lunstikke“. „Du har paa en Maade Ret, vor Fader!“ svarede Konen. „Du ved jo nok, vi har tre Tider med „Sulet“ (Kødet og Flæsken). Først er der nu Slagtetiden, da Gryden fyldes med Kød, saa Laaget knap kan komme paa. Naar saa Gryden koger raaber Stumperne til hverandre: „Fyht dig! du trykker mig!“ Snart svinder Kødet noget, og der kommer en Tid, da Kødstumperne synger, i det Gryden koger: „Her er Rum til mer!“ Længere hen, naar Kødet svinder stærkt, kan den ene Bitte knap finde den anden, naar Gryden koger, og de render rundt, derfor raaber de til hverandre og siger: „Her er jeg! hvor er du?“ Men med alt dette er vi da endnu kun i den Tid, da de synger og siger: „Her er Rum til mer!“

„Ja men hvad skal al den Snak til?“ spørger Manden, „og hvorfor faa vi ikke en Smule Kjød og Brød til Kaalen? det er en stræng Vinter, og Dagen længes!“

„Jeg har lært at spare af jer, Karlefolk“, svarede

Konen. „I gaar jer Vej — jeg ved snart ikke hvorhen. Men I giver kun Bæsterne en Tot Hø og lader dem faa staa og stampe i Spiltovene. Men bærer I jer saadan ad i fjorten Dage, gaar Bæsterne paa Rejsning, før Plojetiden kommer“.

„Vi er nødt til at spare, Morlille!“ svarede Manden, „og vi gaa bort for ikke at høre dem tumle. Det er vel sandt, at Bæsterne knap kan holde ud i fjorten Dage, naar de skal kunne bære „Drættojet“, og vi vil aldrig tale om at trække Ploven, om vi faa spændte dem for alle otte. Men vi maa dog spare lidt til Plojetiden“.

„Na jeg har ogsaa tænkt at spare Rødet og Brødet til Plojetiden“, svarede Konen. „Jeg hørte fra Barn af, at Ploven giver Hunger; og saa vilde jeg have noget at mætte jer med. For det lønner sig dog godt at pløje, efterksom Ploven vel giver Hunger, men ogsaa Brød“.

„Na men, hvis du nu hungrer os, til Ploven skal gaa, tror du saa, vi kan følge Ploven? Mon det Høle ikke snarere falder sammen?“ spurgte Manden. „Det frygter jeg selv“, sagde Konen. „Men lad os saa enes om, det bliver ved det gamle: I fodrer og passer Bæsterne, der skal trække Ploven; og jeg føder og passer jer, som jeg ser, der er Raad til, for at I kan holde ud at følge Ploven!“

„Det var vistnok det bedste“, svarede Manden; „men vi skal nu engang smøre, som VEsken formaar! Du har jo paa en Maade sagt os, du har god Tid paa dit „Sul“, saa du har ikke nødigt at spare, men anderledes og værre er det med os: jeg saa efter igaar og regnede ud, jeg kun kan fodre med Haffelse og Havre i tre Uger. Og jeg fandt, det var bedst at gemme det, til Ploven skulde gaa, da jeg mente, de bedre kunde staa med en Smule Hø, mens de iugenting udrettede“.

„Er det saadan fat, vor Faer!“ svarede Konen, saa har du paa en Maade Ret, dog er det mit Raad, at Bæsterne nogenlunde faar, hvad de kan æde af Høet, for ser du: det duer ikke at fodre paa Hammelen! og har du sultet Bæsternc, saa de knap kan vinde i Markten, hjælper det ikke stort, om du aldrig fodrer saa godt“.

„Vi har dog snakket sammen, vi Mænd, at det var den rimeligste Maade at tage Sagerne paa“, svarede Manden. „Den ene af os kan ikke hjælpe den anden: vi trænge alle, paa dem nær, som har „ham med den graa Trøje“ (Nissen) til at hjælpe sig“.

Konen slog et Kors for sig og bad: „Gud fri vos fra det Onde!“ men hun blev ved at raade Manden, at se sig vel for og ikke spare for meget paa Høet. „Her se, sagde hun, det skulde dog være fært, slog alle Marker fejl. Og den, jeg i dette Stykke slaar Tid til, paastaar, at Vinden stod i Vest og Sydvest fra tredje Juledag i Mørkningen til fjerde Juledag efter Midnat; og det tyder paa, vi faar mildt Vejr fra noget før Torsfredag (25. Marts), rimeligvis fra Gertruds eller Dentes Dag (17 og 21de Marts) og saa til henimod Voldermesse (1. Maj). Saa siger ogsaa et gammelt Ord: April er aldrig saa „trøv“ (sen), han giver dog baade Græs og Løv. Og hvis vi nu tager Snevejret med, vi have Kormessedag, mener jeg, det sikkert maa slaa til, vi faar et godt Foraar“. — „Jeg vilde allerhelst følge dit Raad“, svarede Manden. „Men hvis saa dine Marker slog fejl — hvad saa? Staar vi saa ikke slemt i det, naar den Tid kommer?“

„Det er nu først og fremmest ikke mine Marker“, sagde Konen; „det er de Gamles Marker. De er prøvet over i femten Suesse Aar. Og selv om de slog fejl, hvad de forresten aldrig har gjort, saa var du slet ikke

værre, men snarere bedre stillet end de andre. For sæt nu, Vinteren bliver liggende saalænge, som I Mand har siddet og enedes om ved Ollet, saa kan ligegodt ingen af jer pløje, før Væsterne blive „græskvægede“. Der bliver saa kun den Forskel, de andre nedes at vente efter Græsset, fordi de har sultet deres Væster, men du nedes at vente, fordi du har fodret dine Sager op. Men med Arbejdet bliver du ligegodt foran, for dine Væster, der vil være ved godt Hold, bliver græskvægede paa fjorten Dage, hvorimod de andres, som er forfultet, knap kan blive det paa fjorten til“. „Du snaffet godt for dig, vor Moder“, svarede Manden; „og noget er der i det du siger. Men ser du, vi skal Skik holde eller Land fly! og den Sag er nu snaffet saa vidt, at jeg ikke vil lide mine Tænder i Skaar for den. Du kan ellers give bedre Raad i den Sag end de Klogeste, jeg herte tale derom i Kroen: Men det er jo heller ikke første Gang, en Kone skal have gjort det. Jeg tænker paa hende, der tales om i Viden, og som gav Raad, da her var Hungeråned i gamle Dage, og de enedes paa Tinge om at slaa Bern og gamle Folk ihjel, for at de andre bedre kunde faa Foden. Hun maa have været Mlage til dig, eller da sagtens vel saa skrap; men hun var sagtens ogsaa en Raadigfrue“.

„Den Sag kommer jo ikke de andre ved“, tog Sønnen Ordet: „den ene Hymand har jo ikke nobig at spørge den anden, hvordan han fodrer sit Kreatur. Har I druffet derpaa?“

„Det har vi dog ikke“, svarede Manden, „men vi har snaffet endel derom; og en Flok af os er enige om at drikke derpaa i Morgen og give hverandre Haandslag derpaa“.

„Bliv du saa hos mig imorgen, vor Fader. Dine

Naboer her i Sønderballe er da heller ikke med i det Samraad nær alle. Der er nu Hans . . . . . og hans Svogre, de er ikke med, det er jeg vis paa". „De har ikke været med", tilstod Manden: „men jeg har lovet, at bede dem komme med imorgen, for at vi kunde eres derom".

Der blev nu ligegodt snakket saadan mellem Mand og Kone, saa han lovede at trække sig ud af dette Samraad, hvis deres Naboer, der var Svogre, ogsaa vilde holde sig udenfor.

Den omløbende Taskespiller eller som de kaldte ham, „Komjantspilleren", var kommet til Byen nu; og det var ham, der havde sat endel af Mændene fast i Hovedet, Vinteren vilde blive ved. Og han havde talt endel med dem om, at de skulde samles med ham i Kroen hver Dag i fjorten Dage, Mændene om Dagen og Ungfolket om Aftenen. Han vilde saa fortælle dem alt, hvad han havde set i Verden; og han havde været meget vidt omkring: han havde set Bjerge, der naaede op over Skyerne, og ligegodt laa der Sne baade Vinter og Sommer. Deroppe kunde de træffe at høre Tordenen rulle ned under dem; men det mildnede slet ikke Luften, endda Tordenen var saa nær. Han havde set, hvor Binen groede, og hvor Ormene spandt Silketraade. Han havde været Korporal i „gamle Frits's" Armé under hele „Svvaarskrigen;" og der var saameget andet.

Saa havde han lovet at vise dem alle sine Kunster: han kunde æde Blaar, trække et Høsebaand gennem sin Hals, stikke en Kniv gennem Haanden, blæse Vaase op og saameget andet.

Mændene skulde give hver to Stilling om Dagen, men den ene skulde gaa til Æl og Brændevin. De Unge skulde kun give en Stilling for Aftenen. Mændene kunde

godt tage en Smule Haandarbejde med, som at gøre Steer eller grave ud, de kunde jo ligegodt høre efter; og sidde og patte paa Piben Dagen igennem, kunde de jo dog ikke holde ud. Det var jo ingen let Sag at lade saameget gaa fra sig, især alle Maudens Fortællinger, de maatte jo være bedre end alle hans Kunstter, mente Folk; og noget lignende havde de set saa tit paa Markederne.

Samme Dag, lidt hen paa Eftermiddagen, sad jeg paa Bæven i vort „Bagers“ (Bagkammer) til S . . . . ., hvor jeg tjente, og vævede paa et stort Stykke graat Vadmel, og sang paa en Vise, min Moder havde lært mig. I Stuen foran sad vor Moder og vandt Garn, vor Fader sad og gravede ud paa en Tærffel, og Børnene legede. Jeg havde ikke lagt Mærke til, der var kommet Fremmede, for jeg vævede raff, mens jeg sang:

„Den lille Fugl ved Kørmetide
sang trøstlig: „Slid din Tid!“
Folk tror nu ganske vist at vide,
Gud sendte den herhid.

Men Kragen sad i Uvlens Toppe,
gav høse Varselsfrig.
Paa froene Gærde Staden hopped
og raabte: „Staa mig bi!“

Den lille Fugl, naar Solen skinned,
ei glemte sit pip, pip!
Om Frosten alle Ting end stivned,
han piller Korn af Bip!

Men Uglen tuded fælt om Ratten,
og Ræven lusted om.
Mon Uglen kun tog Mus fra Ratten?
hvorfor mon Ræven kom?

Den Gamle havde fære Dromme
om Vinteren stræng og lang,
der kom for Gud vild' Verden domme,
mon det er denne Gang?

Sanft Peder kasted Sten i Vandet,¹
men Gregor var dog haarv. "
Der kæmpes her som i alt andet
mon Verden snart forgaar?

Nom Staren over Sønderstrande
og sang paa Kirketag,
saa siges, Somren i de Lande
alt vundet har sin Sag.

Saa bredes mer ej over Tønder
for Frost med Søndevær,
snart Sommergæffens Tid begynder,
snart kvækker Fro i Kær.

-
- ¹ Dette tyder hen paa det gamle Sagn, der fortæller, at St. Peder kastede en varm Sten i Vandet paa den Dag, da hele Kristenheden betalte Skat til hans Statholder, Paven. Dette skete paa den 2de Februar, hvilken Dag endnu i vore Almanacker bærer Navnet „Peters Stol“. For at Folk skulde give rigelig Skat, lovede Præstefabet paa Apostlenes eller maaste paa Pavens Begne, at Vejret skulde mildnes, og Foraaret komme snart. Og til Ægn derpaa kastedes der virkelig i det samlede Folks Rørværelse en varm Sten i Vandet.
- ² Gregor eller Gregorius's Dag er den 12te Martz. Og indtil da skulde den nævnte Sten have virket, „saa alting havde faaet Liv“, det vil sige være vaagnet af sin Vinterdvale, saasom Bier, Frøer og Myrer. Naar dette ikke skete, var Gregor haarv. Det lader, som de tænkte dem en Strid mellem Helgenerne indbyrdes.

Du lille Fugl fra Kormestide!
 siig, kommer Støren snart?
 du lille Spurv, faar du det vide,
 meld mig det med en Fart!

Da Visen var ude, aabnede vor Moder Døren, og hun og vor Nabokone traadte ind. Denne sidste sagde: „Jeg vil være Kormesfefuglen, Maren!“ og vor Moder sagde: Ja, og jeg vil være Spurven!

Jeg blev noget sær og svarede: „Vil I to til at være Fugle? Det kan jeres Mænd vist ikke være tjent med; og vi andre heller ikke, kan jeg tro!“ — Vor Fader gned sine Hænder og lo. Men Konerne sagde: „Vi hørte jo du sang den gamle Vise, der skal have været gjort, mens Paven og Helgenerne havde Magten, og bad Kormesfefuglen og Spurven fortælle dig, naar Støren kom, og naar vi kunde vente mildt Sondenvejr. Se begge Dele er nu flet, mens du har siddet paa Bæven“. — „Jeg gif hen ad Gaden“, sagde vor Nabokone, „og saa da en Flok, der støjede nok saa lystigt“. — „Ja, og jeg var omme bag Huset“, sagde vor Moder, „du ved, der har været Lø hele Vinteren, men nu pustede Vinden der, saa jeg knap gad sætte mig der. Jeg lagde ogsaa Mærke til, det traf graat op Sonden fra, saa vi faar maaste Regn inden i Morgen“.

„Det var da ikke at ønske“, sagde Nabokonen. — „Hvorfor ikke det?“ spørger vor Fader. — „Fordi, svarede Nabokonen, at „regnende Lø og Slyde, Hø og Kjøbstad Mø“ flet ikke er at stole paa. Nej lad os heller faa en dumpende Sne!“ — „Na ja saamænd, for mig gerne“, svarede vor Moder. — „Na ja — det ved jeg da endelig nok“, sagde den anden. „Men Regnvejr — nej det er ikke godt. Snevejr — ja det skal vi have, rigtig en dumpende Sne fra Sonden. Saa bliver det i overmorgen

mildt Vejr; Sneen løber ned ad Taget; Gaasen bryfter sig og basser Bingerne i Vandpytten; Graaspurven synger i Risbrænden; og Støren sløjter paa Kirketaget. Om tre Dage bliver Agrene bare for Sne, Lærken kan se Rugen og begynder at synge! Jeg tør sætte tre Kranse Hø med hoem, der tør vove det, at alle Julemærkerne faar til. Jeg tør sætte mit Hovedvandsæg, ja, om det skal være min Jordskærl med „Komediant-spilleren“, at han er en Løgner. Faar vi Vinter til otte Dage før Voldermesse! nej da har alt Kreaturet faaet gode Dage i Stovene, al Jorden er „hælget“, og vi har faaet ikke saalidt Havre!“ Hun stansede lidt og trak Vejret; og vor Fader spurgte: „Men hvor har du dog alt dette fra?“

„Det har jeg altsammen fra Julemærkerne“, sagde hun, „for ser I nu — det skal aldrig slaa fejl. Julenat, ret efter Midnat, fik vi Nordenvind og Frost. Men fik vi ikke ogsaa den raskeste Vinter, nogen har kendt, ret efter Nytaar! Og jeg kan fortælle jer det hele, baade hvordan Vejret har været siden Nytaar, og hvordan det skal blive til Nytaar igen. Ser I nu“ . . . . . — „Aa nej, det gøres slet ikke nødvendig“, afbrød vor Moder hende. „B; ved jo nok al den Snak-om Julemærkerne“. — „Snak? min gode Kone!“ faldt den anden ind — nej det er saamænd mer end Snak. Men jeg ved nok, jeg gør alle Sandsagn for lange. Det er nu min Drøm! Min egen Mand siger saamænd, jeg kan læse op om Julemærkerne, lige fra tre Aar før jeg blev født, til det næste Nytaar, bedre end Børn, der gaa i Alterstole, kan læse deres Kristendom af „Pontippidans“ Forklaring. Det er da ogsaa en „Fandens Tro“, de Store har fundet paa, at det skal være Kristendom at kunne „plabre“ en

Bog op. Vilde de endda beholde den for dem selv og lade vi andre blive ved vor”.

„Naa ja“, sagde vor Moder, „de Store skal selv svare for deres Synder. Og vi andre faar se at blive ved den Tro, vi har lært fra de gamle; og maa vi ikke være den bekendt aabenlyst, faar vi holde den hemmelig til bedre Tider. Men hvad er der paa Færde med ham, du af og til har snakket om?”

„Ja, du har Ret“, sagde Nabokonen nu rolig. „Det var mit Ærende herind; og jeg kunde snart have glemt det og gaaet herfra, ligesaa klog som jeg kom, for jeg skal, Død og Krone! hjem igen“. Hun fortalte nu den hele Sag om alle de Sandsagn, hun vidste, og de Kunstter, han kunde gøre. Hun fortalte, hvad han og Mændene havde aftalt, og hvad han havde raadet dem at gribe til paa Grund af den strænge Vinter. Og hun endte med at sige: „Det kommer nok nærmest an paa dig, Nabo, og paa dine Svogre, enten vore Bæster skal sultefødes eller ej, og om vor Fader skal sidde i Kroen i fjorten Dage. Jeg havde jnst ikke tænkt at gaa lige løs paa dig selv med den Sag, men snakket derom med din Kone; men nu var du her lige ved Haanden. Og da du nu har hørt det af min egen Mund, svar mig saa derpaa! Du er en forstandig Mand; og jeg venter at forstandigt Svar af dig!“

„Hvad nu den Sag vedkommer“, svarede vor Fader, da skal ingen komme til at fortælle Sandsagn om, at jeg i fjorten Dage har rendt efter saadanne Hundekunstter. Dertil holder jeg formeget af Kone og Børn og af mig selv ogsaa. Og hvad Bæsterne vedkommer, saa skal de fodres og fødes, saa godt vi kan magte. Hvornaar vi faar Foraar, ved kun Borherre tilfulde. Mennejer spaar, men Gud raader! siger et gammelt Ord; og hans Hjælp

stoler jeg og min Slægt paa. Og du kan godt sige din Mand, at vi Svogre aldrig indlader os paa faa'danne Narrestreger".

"Det ventede jeg ogsaa af jer," svarede Konen. "Lad skal I have. — Nu skal jeg til at gaa. Jeg har snart snaffet en halv Dag bort: Det mørkner jo stærkt i Krogene."

"Du skal, min „Sandt og Salighed" tage en Mundfuld Brød hos os idag, det skal du saa, nu hvor jeg derpaa", sagde vor Moder. "Jeg har rørt to tre Æg; og dem vil vi nu æde sammen. Det er jo noget Nytt i denne Tid, og det er jo desuden noget smaat med „Smidesulet".

"Ja Gud bedre os for det", svarede Nabokonen. "Vi har saamænd ikke stort heller. Men vi begyndte dog Dagen efter „Gregorius" at tage os en Mundfuld Spegeflask og et Stykke Brød til Mellemmaden. De gamle sagde rigtignok, at Folk, der vilde holde en Smule tilraade, ikke maatte saa Mellemmad før Hyldebladene blev saa store som Museører. Men, Herre Gud! Føden skal vi dog have, naar vi har den i Huset: det er saamænd lange kolde Dage. Og skal vi spare, naar vi har noget, og spare, naar vi ikke har noget, saa faar vi Stakler aldrig andet end Sultesøde. Det værste er, jeg fik ikke sagt til Pigen, de kunde tage en Mundfuld, hvis jeg ikke kom; og jeg ved Gud hjælpe mig ikke, hvor Eftermiddagen er bleven henne".

"Det er slet ikke saa nær Aftenen", sagde vor Moder, "jeg vendte det store Timeglas, da Solen var i Middagsstedet, og det løber ikke ud den første halve Time. Men det er et underlig taaget Vejr, det er vistnok mod Forandringer". Nabokonen lod sig nøde og satte sig; vor Moder gik og passede Maden til, jeg stod af Bæven.

og gif ud til Kreaturet; og vor Fader gif ogsaa ud; han vilde vist hen til Svogrene.

Da jeg havde fodret Køerne saa jeg ud af Tofteporten, da det faldt mig ind, det saa saa underligt stummelt ud i Vejret. Jeg saa nu med Gru, Solen var formørket paa en lille Ring nær. Jeg drog ind og fortalte Konerne det; og snart stod vi ude og saa derpaa allesammen. Jeg har kun set Solen saa formørket et Par Gange siden; og det krøb da ogsaa gennem os allesammen.

Nogle Krager sad i det store Bæretæ og skreg hæsligt, en af dem gylpede endogsaa, som de er van, naar der kommer Vg i Huset, eller de venter dødt Kreatur. Der blev nogle Gange set til dem og sagt: de flemme Krager. Men i det samme kommer der to tre Ugler flyvende til, og der opstod et forfærdeligt Slagsmaal. Kragerne fløj i Kredse om Uglerne, saa vi fik at se, hvad det vilde sige, for en Ugle at komme mellem „et Skud Krager“. Det ene Sæt skreg værre end det andet; og Hjerene røg langt bort. Jeg har aldrig set saadant et Syn siden; men det endte med at Kragerne fløj bort, og Uglerne fattede dem i Bæretæet og skreg deres grimme Sang: Tu uf vit! tu uf vit! tu hu hu hu hu! i Munden paa hverandre.

Jeg kan ikke nægte, det gjorde fælt. Ja jeg kan næsten fornemme det i mine Knæ endnu. Men vor Nabokone bad Gud bedre sig og sagde, det var et slemt Tegn. — „Frygter du dine Julemærker slaar fejl nu?“ spurgte vor Moder. — „Det just ikke“, svarede hun; „men det tyder paa en stor Ulykke for Land og Rige. Se kun S ad“. — „Solformørkelsen skal dog være en naturlig Ting“, sagde vor Moder rolig. „Og Uglerne har vist taget fejl af Tiden paa Grund af Mørket; desuden ved

vi jo, de to Sæt Fugle kan aldrig forliges for den gamle Histories Skyld". — „Ja, ja — I skal nok komme til at give mine Ord Magt“, svarede Nabofonen, „ja I skal! Solformørkelsen er en naturlig Ting — ja, det kan nu godt være! Men lige ret før Fævnøgn, og før Solen endnu er løbet af „Fislene!“ Jeg husker nu ikke rigtig, om det er i Forklaringen eller i Planeten det staar skrevet; men skrevet staar det. Saa jeg kan vise Sort paa Hvidt derfor, hvis bare jeg kan finde det, at naar saadanne Tegn sker sammen med Solformørkelser, følger der altid noget Ondt paa. Jeg maatte nok tro, der var noget i det — her kommer han, denne omsløbende Kjeltring! og snatter om en streng Vinter; men — Tak skal han have. Han ved Byen hedder Snerpe, men — han ved ikke, hvor det snerper hen!

Maren Signetone har Ret. Ja — jeg tør forbande mig paa, hun har Ret. — Nu skal I høre, hvad hun sagde til mig for nogle Dage siden, for den anden Flab kom. Hun sagde: „Der staar noget for — ja der gør! Det er ikke for ingenting, naar det sandan spøger i mine Bøger og mine Sager“. — Jeg spurgte hende: „hvad tror du da, der er paa Færde, Maren?“ — „Det kan være mange Ting“, svarede hun. „Krig bliver det ikke, idetmindste ikke, at vi komme syndelig med. Det kan være, det bliver Sot mellem Kreaturet, enten det nu bliver Svin eller Bæster, for Køer eller Faar bliver det ikke. Men jeg tænker snarest, det træffer stakkels Menneſter, enten det bliver Mæslinger eller „Smaapokker“ (Børnekopper), men det kan jo ogsaa blive Kolden“.

„Dette sagde hun. Og saa nikkede hun saa indtænkt, at jeg blev ærgerlig paa hende, for jeg kunde ordenlig se, hun glædede sig ved det, hun ventede“. — „Na, ja!“ svarede vor Moder. „Skarn glæder dem altid, naar det

gaar ilde til. Men lad os nu gaa ind og faa en Mundfuld Mad; og faa ske Guds Billie. Jeg tror nu, hverken Ugler eller Krager og heller ikke Signetoner kan gjøre fra eller til paa det, der skal komme: Vorherre sidder overlig og ser nederlig — han raader, ja han raader ene for, hvad der skal komme!”

„Den „Slemme“ raader, Død og Plage! ogsaa sin Part, især i vore Dage“, afbrød Nabokonen. Tror du nu Degne og Præster, Ladefogder og Ridefogder, og hvad de nu kaldes, der tage Skattehorn; ja, lad os tage dem med alle, hvad siger du om de fleste Naadigherrer og alle dem, der kaldes Offiserer. Og vi vil nu ikke snakke om dem, der ligesvem har givet dem den „Slemme“ i Bold. Tror du ikke, spørger jeg, at hele dette Slæng er indsat efter den Slemmes Regler: for at plage Mennesker?“ — „Du er for haard!“ svarede vor Moder. „Hust paa, du maa ingen dømme“. — „Jeg dommer, min Sandten, ingen! tog hun atter tilorde. „De dømmer dem selv med deres onde Garneringer. Og idetmindste har den Slemme fra først af funden paa alle disse Forretninger, for Vorherre er jo god: han kan umulig have fundet derpaa. Men jeg vil godt tilstaa, et eller andet rigtig Menneske har forvildet sig mellem alt det andet Løjeri. Og hvis saa er, bliver saadan en vel nok salig som vi andre, der faar vort det Onde i denne Verden. De andre kan hverken du eller jeg frelse“. — „Nej deri har du Ret. Men vi skal da heller ikke frelse dem. Vi vil heller ikke have den Snak for længer. Lad os heller enes om at gaa ind og æde de Æg, jeg rørte“, sagde vor Moder.

„Nej, det er, Gud hjælpe mig, ikke Tid at æde Røræg nu. Vi skalde heller gaa hver til sit, faste og klæde os i „Sæk og Aske“. For selv om den „Slemme“ ikke raader slet saameget, som det ser ud til formentider,

faa er han et „Gjefkarn“; og det er han ligesaa vist, som Vorherre er jegod. Og Vst har han til at plage os, kanske endnu værre end den værste Ladefoged. Og han plager os før Tiden, ved at give Folk Forstand paa at tyde alle disse Tegne, der sker. — Har I andre Madlyst, saa æd I Eggene. Vil I nu have en god Dag!“

Hun gif nu hen over Loftene; og vi hørte hende synge en Salme om Landeplager. Vi andre gif nu ind og var slet ikke saa lidt forstemte. Men vor Moder tabte aldrig Modet, hun sagde: „Maden er lavet til, lad os æde den i Guds Navn; han har alt i sin Haand“. Da vi havde ædt, rogte vi Kreaturet, sang nogle Salmer, bad vor Aftenbøn og gif til Sengs.

Næste Morgen var det Snevejr. Den faldt tykt og tæt; det var en stræng Færd for Drengene, der red for at se til Svinene, og de kom ikke tilbage før henimod Middag. Ingen tænkte paa at gaa ud; og vi vidste slet ikke, hvad der skete i Byen. Der blev dog holdt et Møde hos Oidermanden, hvor en Flok af Mændene indgif den Aftale med hverandre at samles i Kroen hver Dag i fjorten Dage og høre paa den Fremmedes Fortællinger og se hans Kunst. De skulde ogsaa i den Tid, og til der blev truffet nærmere Aftale, fodre deres Heste ved at give dem kun en Favnsfuld Hø tre Gange om Dagen. Det var knap Halvdelen af Bymændene, der havde gjort denne Aftale, somme af dem havde slet ikke været med, og andre havde truffet dem tilbage af egne Grunde. De mente dog for fuldt og fast, Snevejret havde holdt Folk borte, og at de, naar Mændene blev samlet om et Par Dage, og den Fremmede gav sin Kande Brændevin, saa vilde hele Bylavet enes. Der havde ellers denne Dag været en svær Trætte hos Oidermanden mellem

Sømanden Svend og den fremmede Mester. Sømanden havde spurgt ud om flere Ting; og det var klart, den fremmede Mester var kommet helt tilfört. Han havde nogle Gange forsøgt at rede sig ud af Forlegenheden ved at snakke tyfsk. Men Sømanden forstod dette Sprog som den Bedste, og han havde skjældtes med ham paa tyfsk, saa det knagede efter. Tilfidsst havde Mændene truet med at kaste dem ud, hvis de itte talte dansk, saa andre kristne Menneſter kunde forstaa det. Den fremmede havde saa raabt: „Ich skal nicht sprekem et tyfsk Wort meren!“ — „Ja saa kommer du til at holde din Mund“, havde Sømanden svaret, „eller ogsaa du kommer til at rejse til Hamborg og lade dig en ny Tunge sætte ind, for med den, du har, har du bandet i alt for mange Aar over Soldaterne i Kjøbenhavn eller Rendsborg, saa den glemmer ikke at snakke tyfsk. Du har heller aldrig tjent Frederik den Store, vel knap været sønden for Elben, med mindre du var blandt de tre Snesse Tusinde, Franskmænden, jeg husker ikke, hvad han hed, gik ind i Meſſenborg med, men bitter Død, der kom du jo ikke engang sønden for Elben. Og desuden sad du jo i Kasphuset dengang, for læser jeg ikke fejl i dine graa Dine, har du siddet der en halv Snes Aar. Lad mig se din Kontrabog, den har enhver ærlig Soldat“.

Den fremmede var bleven forlegen; men han undskyldte sig med, han havde været etsteds, hvor der var Ildbrand; og der var Bogen brændt. Mændene tyssede endelig paa dem. Somme mente, de kunde fortælle begge. Men endelig enedes de om, Tyskeren skulde have Ordet disse fjorten Dage. Sømanden blev jo hos dem, saa han kunde altid fortælle; men han skulde være der, og være der frit, for saa kunde Tyskeren ikke fortælle

Rogn for dem. Men det var kun nødtvungen, Tyskeren gik ind derpaa.

Der skulde nu gaa nogle Dage hen, til Mændene havde været samlede, og de havde prøvet, om de kunde enes alle. En af disse Dage mødtes Sømanden og Tyskeren i Smedien. De trøttedes først en Stund, men saa gav Tyskeren efter. Det fulgte af sig selv, havde han sagt, at en gammel Sømænd var klogere end han: han havde jo sejlet Jorden rundt og set meget. Dernæst havde han foreslaaet, at de skulde drikke Forlig. Han tilbød at give saameget, Sømanden vilde drikke og endda hente det.

Sømanden blev helt overmodig, da Tyskeren gav tabt, og paastod, han kunde sætte ham i Drif ogsaa. Tyskeren sagde, de skulde dog prøve det, før de vidste det; og han gik til Oldermænden og hentede to Potflasker, fulde af Brændevin. De drak dem hver en Taar, baade Sømanden og Tyskeren, saavel som Smeden og en anden Mand. Men det gaar med Brændevin som med Ol, hvor det gaar ind, gaar Forstanden ud. Der skulde nu prøves, hvormeget Sømanden kunde drikke. Og han bandte, det var ikke med ham som med Vandkrabberne han blev bedre, jo mere han drak. Han blev ogsaa stærkere ligesom Skibene, der kunde bære mere, jo dybere Vand de gik i. „Du kan dog ikke tømme en af disse i et Drag“, sagde Tyskeren, „for du ligner vel ogsaa Skibene deri, at du synker, hvis du indtager for stor Ladning!“ — „Vil du betale den, skal jeg tømme den til Bunden“, havde Sømanden svaret ganske kort. — Tyskeren puslede lidt ved Flasken og rakte den til Sømanden. — De andre raadte ham fra at drikke og paastod, Tyskeren kom noget i. — Men Sømanden greb

den hurtig, satte den for Munden, drak og fastede den ind i Smedens Ækse, idet han raabte: „Nu er den, ved min gamle Sømandshat! tom“. — Lyfteren streg eller fang:

„Stræderen op ad Bord og Bænke
 ned og friet til en Enke;
 Enke er hun, det er vist,
 Penge har hun, det er Frist,
 To Klover og ingen Ro,
 det er Enkens hele Bo.
 To Daler og otte Skilling,
 det er alle Enkens Midler!“

Flassen tørnede mod Æsens Mur, gik istykker og faldt ned i Ilden. En blaa Lue slog i Vejret og en kvælende Lugt udbredte sig. Smeden bandte, Flasken var ikke tom, for den blaa Lue kom af Brændevinen, der brændte. Men Sømanden paastod, det brændte i hans Mave ogsaa. — „Spring i Stranden og sluk Ilden!“ raabte Lyfteren og lo hæsligt. — Sømanden krympede sig som en Orm, men han løb dog ud paa Gadekæret, fastede sig ned og drak af en Vaage, der var hugget for at bande Kreaturet. Et Øjeblik efter fik han Krampetrækninger, og snart laa han død.

Inden en Time efter stod den nærmeste By samlet paa Isen om den døde Sømand; og der var en forfærdelig Støj, idet en raabte et, en anden raabte noget andet, men ingen rørte ham med en Finger. — „Der har vi det nu!“ raabte Maren Signetone, da der blev Drenlyd. „Det var ikke for ingen Ting, der skete Tegn! Nej, ser I nu, Børnlille! hvad Solformørkelsen tydede paa! Og tak I Vorherre, han lod det blive ved det!“

„Tragerne streg da heller ikke for ingenting: nu

faar de jo ham at hatte i nogle Dage, for saadan en skulde vi da ikke tro, de lægger i „Kristenjord!“ Det er jo forstræffeligt at drikke en hel Pot Brændevin, som det kunde være Vand. Og ingen Satan kan jo vide, hvad den anden Gabflab havde fyldt deri: den blaa Lue stod jo ud af Halsen paa Åsenet, her ligger. — Ser jer i Spejl paa ham, Børn! Han er nu faren til Helvede; og snart mødes han der med den anden „Fandenille!“ saa kan de drikke der til evig Tid“.

Om denne Præsten havde blevet længer, lader sig vanskeligt sige, for den blev afbrudt ved at flere sagde med dæmpet Røst: „Du kommer Præsten!“ og ved disse Ord blev der dødsstille. Præsten hilste, saa paa den Døde og spurgte efter Tyskeren. Tyskeren havde ingen lagt Mærke til; de ledte nu efter ham, men blev snart klog paa, han havde taget sit Tøj hos OIdermandens og var listet af under Forvirringen.

„Genter Ligbaaren, Børn, og bærer ham op i Baabenhuset, saa faar han ligge der, til vi faar Raadigherrens Ord for, hvad der er at gøre i denne vanskelige Sag. Godt er det, vore egne Folk saa nogenlunde er udenfor; det er altid en Trøst, naar Ufærden er øvet af de Fremmede. Gid I vilde lære af disse Fremmede at sly det Onde under alle Stikkelser“. Ligbaaren blev nu bragt, men alle vege tilbage, ingen vilde røre den Døde. Præsten saa paa dem, men han kendte deres Tankegang og lagde sin Haand paa den Dødes Hoved; nu skyndte de dem og tog dristig fat, og snart laa han paa Ligbaaren, der blev sat hen i Baabenhuset.

Hver vilde nu gaaet til sit, men Præsten bød dem tøve, til Budet kom fra Herregaarden, og de fik at vide, om der skulde søges efter Morderen eller ej. Lidt efter

kom Forvalteren. Han lod sig Sagen fortælle af Præsten, rystede med Hovedet og sagde, at efterfømt denne Sømand var en fri Mand og ingen af deres, saa skulde Bønderne ikke plages med at søge efter den tykke Gæsthyv. Der kan jo skrives i Kirkebogen, han drak sig ihjæl, som dog paa en Maade er sandt. Folkene her i Byen kunne begrave ham i Morggen og have hans Sager at drikke op, hvormod de dog skal føre ham i en ordenlig Skjorte. „Hører I det!“ raabte han derpaa til de samlede Bymænd, „en ordenlig Skjorte skal han have; men han kan ellers godt nøjes med en Kurv at ligge i. Saa holder I forresten Tand for Tunge! Ingen maa vide, vi handler paa egen Haand her; det kunde saa falde Herredsfogden ind at dele hans Gods, og saa fik I min Sandten ingen Ting at drikke op! Forstaar I det?“

Mændene lovede Tavshed og svor paa, Svend skulde nok saa en Skjorte, han kunne gaa i uden Skam paa Dommедagen. Forvalteren nikkede og sagde, at saa var det godt; men Præsten satte dem i Rette for deres hedenske Tro, at de mente, Folk skulde gaa paa Dommедagen, som Folk smykkede dem her, da der der dog tydelig stod at læse i Guds Ord, at den store Skare, som ingen kunde tælle, var iført lange, hvide Klæder, og at disse Klæder blev dem tildelte af Vorherre selv. Folkene paastod, deres Fædre havde havt den samme Tro; og de mente, de Store vistnok havde den samme, for de smykkede jo ogsaa deres.

„Nu ingen Snak!“ raabte Forvalteren og afbrød Ordskiftet. „Det bliver nu, som jeg har sagt“. — Præsten indvendte, det dog var mod de givne Regler at begrave et Lig før efter tre Dage. — „For Satan!“ svarede Forvalteren, jeg ved dog, der kan skrives i Kirkebogen,

Bæftet er død for et Par Dage siden". Og der ved blev det.

Sømandens Lig blev saa begravet Dagen efter. Hans Sager blev solgt, og Pengene gik i Bylavets Kasse. Men Drikkelaget opløste sig af sig selv; og og Spørgsmaalet om, hvordan Folk skulde fodre deres Bæfter, faldt ogsaa bort af sig selv.

Fra en Børnekoppesngdom.

Det var samme Aar, vi havde den strenge Vinter, der saa at sige endte med Solformættelsen, som Folk tog som et grumme ondt Barsel, men som de fleste mente var gaaet over med Sømandens overraskende Død. Selv Maren Signefone havde jo trøstet Folk dermed. Foraaaret var imidlertid, som det tit sker, kommen pludselig, og Kreaturet kom i Marken otte Dage før Paaaske. Det var det dejligste Foraar. Fuglene sang, og Frøerne kvækkede i Røret. Ungfolkene flokkedes paa Gaden om Aftenen og aftalte Lege til Helligdagene; og Glæden syntes at have fortrængt alle bange Tanker.

Men et Par Dage før Skærtorsdag blev der fortalt at „Smaakopperne“ (Børnekopperne) vare komne til Svendborg og til Bjerne der omkring. Det var et underligt Indtryk, denne Tidende gjorde paa Folk: Der var snart ingen, som talte om Paaasken og de Glæder, der fulgte med; Legene, som var aftalt mellem Ungfolkene, faldt bort af dem selv, for ingen havde Mod til at sætte faadant noget igennem. Jeg kunde ikke have været med ved Legene dette Aar, for jeg var Sørgetoj for Fader

og Moder; men det er dog noget ganske andet, naar en hel By sørger, end naar den enkelte gaar med Sørgetøj; og det fik vi virkelig at se ved denne Lejlighed. Alle Røner, der havde Børn, klædte dem i Sørgetøj, saafnart Ordet derom kom tilbys, forsaavidt disse ikke havde overstaaet Kopperne. Deres nærmeste Slægt gjorde ligedan; og da der paa den Maade kun blev nogle faa tilbage, vilde disse ikke itaa tilbage men lagde ogsaa Sørge- dragt an; og paa den Maade blev hele Byen klædt i Sorg.

De fleste tænkte paa at gøre et og andet for at hindre eller afværge Sygdommen; men hos vore Folk gjorde vi ikke andet end bad Vorherre holde sin Haand over os, og, hvis Sygdommen kom, hvad sagtens var klart nok, da at tage saa mildt paa os som muligt. Vor Moder sagde: „Vorherre i Himlen er vor Fader, langt bedre end nogen Fader her paa Jorden. Han kan alt, men han vil kun det, der tjener til vort Gavn; og han ser mildt til alle, der vil det bedste, de ved. Han er Smaaafolds bedste Ven; og selv de Store maa holde dem til ham paa det sidste“.

Jeg var saa glad ved hende, at jeg kyskede hende hver Dag, som jeg kunde været et Barn. Vel savnede jeg haardt min Moder, men jeg maatte dog takke Gud hver Dag, at han havde ladet mig komme i et saadant Hus. Ja, ja — Vorherre kender sine! og han har altid et Sted til dem, naar de giver dem i hans Haand.

En Nat, da Sygen kom nærmere drømte hun, to af hendes Børn døde. Hun græd, da hun fortalte det. Men hun tørrede straks sine Øjne og sang:

„Hvad min Gud han vil, det ske altid,
hans Villie er den bedste!“ o. s. v.

Og det var hendes daglige Sang i disse Trængsels Dage.

Men det var langt fra, alle var saa rolige, eller kunde lægge Sagen i Guds Haand. Der var nu vor Nabokone, der er fortalt om ved Solformørkelsen. Hun kom ind til os en Dag, og, saavidt jeg husker, var det vistnok Onsdagen før Skærtorsdag. „Åa Gud bedre os! Gud fri og vare os! — Ja, Gud holde sin Haand over os!“ raabte hun ude i „Frammerset“, da Døren til Stuen just stod aaben. „Men Døder og Krone“, afbrød hun sig selv, „Jeg troer „Gud straffe mig“, jeg glemte at hilse. — Jeg Nar, jeg er! Men jeg kan vel naa det endnu: Vil I have Guds Fred og en god Dag alle sammen!“ — „Det vil vi saa gjerne“, svarede vor Moder; „men du er saa urolig, Sidsel!“

„Urolig?“ gentog hun. „Ja hvem er ikke urolig i saadanne Tider? — Men — jeg sagde det nok, det tydede paa en stor Ulykke, at Solformørkelsen kom lige i de Dage — saadan lige i de Dage! Ja nu husker jeg ikke hvorfor, men slemt er det, det har Maren Signefone sagt; og hun er, min Sjæl! ligesaa klog som en rigtig Heks! dem har vi nu ingen af, dem er de saa godt forfjernet med i vor Nabobyn. Men vi kan da ogsaa nok hjælpe os med hende. Og nu det Tegn med Uglerne og Kragerne, det er heller ikke at le af. Vel er nu den hele lange Faste eller da det meste deraf gaaet fiden, men, Huje! det kryber endnu i mine Knæ, naar jeg tænker derpaa. Og nu — ja først nu har vi det. Somme mente, det var overstaaet, da Sømanden drak sig ihjæl. Maren Signefone mente selv det samme. Men — god Dag Kat! — Det Brede er saamænd tilbage, sagde Drengen, da han havde jaget Skoolstafet i Halsen. — Ja det brede er endnu tilbage, bliver vi ogsaa nødt til at sige, for nu kommer det. — ja det gør! og det kommer tids nok!“

„Staa dig til Taals, min gode Kone, og hold dig til Vorherre!“ sagde vor Moder, „han er dog den eneste, der kan hjælpe os“. — „Det siger Du altid“, svarede Sidsel; „men det tør jeg slet ikke stole paa. — Han kan vel nok; men gør han det. Ja, Gud forlode mig det — men før denne Sot var her, døde alle mine tre Børn! Nu har jeg lidt for to til. Tager han dem fra mig, hvad har jeg saa? — Jeg kan saa Gud godt komme til at ligge barnløs i min Grav, og har dog født fem til Verden; for det kan nok ikke nytte, jeg venter paa at føde flere: jeg gaar, min Sandten, snart ud af Nummeret. Og hvis er saa Skylden? og hvem skal saa tage alt det efter mig, jeg har strabet sammen? Kommer de Fremmede til at rives og slaas derom, vender jeg mig i min Grav!“ Nu græd hun.

Du er hel urimelig, Sidsel, og helt uskyldig; du syndet ogsaa mod Vorherre med din Færd“, sagde vor Moder. — „Ja Gud forlode mig min Færd!“ afbrød Sidsel hende. „Jeg bliver rent overvældet! Du har det godt — men saadan et Staffarl som jeg er! Bed dog for mig, jeg kan ikke selv. — Men han vil tilgive mig? Jeg er „gritte“ paa denne Verden. Men tit bliver jeg helt tabt i det: kan ikke sandse eller samle, jeg ikke skal være her altid; og godt er det, vi ikke skal det, for det skal jo være langt bedre hos Gud at bo, end eje al Verdens Guld og Sølv. Jeg skal for den Sags Skyld heller ikke have noget mod at rejse herfra, naar bare jeg først har set mine Piger store og vel forfærgede.

„Men hør, sig mig nu, hvad har I, herinde hos jer, gjort for at sikte jer mod Kopperne“. — „Ja“, sagde vor Moder, „det er ikke saa stort værd, vi snakker om det, for du regner det saa godt som for ingen Ting:

vi har ikke gjort og gør ikke andet, end vi beder Guds gode Villie ske her som i alt andet, for vi tror, det er det bedste for os!”

„Nej, det er ikke stort“, svarede Sidsel. „Det er saa godt som ingen Ting det! Det kunne I godt overlade til Præsten nu i alle disse Helligdage; derfor føder Sognet ham jo. Sa mer end føder ham, gør vi — vi fylder og fæder ham jo. Han er forresten en god Mand, men det kan han sagtens være: han har en god Gaard, og faar Offer og Tiende; og saa skal han ikke saa meget som øse Vand i Hovedet paa et Barn, han skal jo have Penge for det. — De Præster har dog vist Fanden skabt! I det mindste kan Fanden ikke have været mere om sig for at faa en Sjæl, end de er om dem for at faa en Skilling. Og saa er de endda nogle Juskere mod ham, for der siges jo om den Slemme, han kan holde fast paa alt, han for Røver i, han skal og have Dhynger af Penge. Præsterne derimod har en tom Lomme, skøndt de faar baade i Pøse og i Sæk. Lad du derfor de sorte Hunde bede, de faar deres gode Betaling derfor“.

„Jeg kan slet ikke følge dit Raad og overlade det til Præsterne at bede for vort Hus“, svarede vor Moder hende. „Og din Snak om Fanden og Præsterne kan jeg ikke hitte Rede i. Jeg kan være enig med dig, de har tilvænt dem alt for meget af denne Verdens Guds. Det var allerede store Ting, om de kun havde deres Gaarde frit; Offer og Tiende er nu en ren Udfugelse af dem; og noget virkelig godt udretter de ikke heller til Guds Ære og Menneskers Gavn, før de sætter dem selv paa samme Fod som rigtige Mennesker. Men da hverken du eller jeg kan raade Bod paa det Uvæsen, Præster og Raadigherrer driver med os stakkels Bønder herhjemme og Offiserene og dem, der kræver Skattehorn ude, saa

faar vi vente til Guds Time kommer; og den kommer vist, for han elsker Smaafolk, „og han lader sig ikke spotte af de Store“.

„Ja vent du“, svarede den anden. „Er der noget Godt at vente efter, faar vi jo vor Del ogsaa, hvis det da ellers er sandt, der siges om ham, han lader sin Sol opgaa over Onde og Gode og lader regne over Retfærdige og Uretfærdige, for det er jo ikke godt, at tro de sorte Hunde, der bare snapper for at faa det lille, vi har. Og saa holde de tydelig nok Hovederne sammen med de Store. Se vor nu, om Præsterne ikke tog de Store i Forsvar med Ekstraskatten, som med alle de andre Plager. Og jeg tør bande paa, vi godt kan komme til at betale ham, saalænge vi leve, for det kommer min sandten ikke indenfor deres Tænder, naar de snapper om Vettelse, for de har bare Øyst til at plage Mennesker. Men lad os snakke om noget andet.“

Hør, jeg skal fortælle jer, hvad vi har gjort inde hos os: Vi tror, saa min sandten, ogsaa vor Herre hjælper os; men vi tror ogsaa, vi skal hjælpe til selv; og det nytter ikke, vi lægge Hænderne i Skødet. Se, derfor har vi nu gjort hvad vi ved, og hvad vi har kunnet faaet opspurgt. Jeg har skaffet mig lidt Kirkebly (Bly, der er stjaalet af Kirkevinduene), og sat Hoveder paa en halv Snes Stoppenaale deraf, og disse har jeg sat paa Børnene, hvor de skal blive siddende Dag og Nat. Jeg tænker, de skal virke godt; i hvert Fald er Blyet og Staalet jo to stærke Midler, som her er føjet sammen. Og der er da ogsaa talt stærke Ord derover. Saa har deres Særke været gravet ned i en Grav paa Kirkegaarden i et helt Døgn; og dem skal de nu gaa med til Kopperne er rejst Fanden i Bold. Det skal endnu være det aller bedste Middel.

Saa har vi ogsaa havt Maren Signefone deroppe; og hun har sagt, hvad hun ved, og gjort, hvad hun kunde gøre. Hun gik tre Gange avet om Gaarden, og mumlede noget, jeg ved ikke hvad. Saa fik hun en Kof og en Høne, og dem grov hun levende ned i Porten. Det paastod hun, var endnu det allerbedste Raad. Jeg var ked over, hun tog min gode Liggehøne; men det faar ikke hjælpe, det skal jo være det bedste; og ingen kan gøre godt, uden at have Skade deraf. — Jeg har ej heller forsjømt at sætte Stoppenaale, Synaale, ja selv Syle og gamle Saksø alle Steder, hvor det kunde være nogenlunde passende. Vor Nabofone har faaet sin Mand til at saa Høfrø uden om deres Gaard; det har jeg endnu ikke faaet gjort, for jeg troede, det kun var godt for Spøgelsøer. Men nu har jeg dog tænkt, det skal gøres ogsaa. Kan I sige mig, om det skal gaas „retten“ eller „avet“ om, naar de faar det? og om det skal ske „tiende“ (tavs) eller ikke? — „Nej, det kan vi saamænd ikke, for vi har aldrig lagt os efter saadan noget“, svarede vor Moder. — „Åa nej! det kunde jeg jo nok tænke“, svarede den anden. „Vil I nu have en god Dag! Jeg skal saa min sandten ind og plukke Raal, for vi vil dog gøre for Vorherre, hvad gode Kristne skulder ham at gøre: vi vil søbe vore ni Slags Raal imorgen, det er Skærtorsdag! Og hvad saa? — naar han faar sine Rettigheder, er det saa værd for ham at vredes, fordi vi søger en Smule Hjælp udenom, hvor vi kunde saa noget. Tror I, han gør det? I kender ham bedre end jeg! — Naa, ja ja — det er kanske ikke let, at svare paa alt det, jeg spørger om: en Laabelig skal jo kunne spørge mere, end ti Kloge skal kunne svare paa; men vil I saa have en god Dag“.

Faestetiben var dengang en underlig Tid, mer end

nu. Der maatte jo ingen Kirkekloffe kime, ingen Spil høres, ingen Leg eller Uhytighed holdes. Som Folk ret før Julen frygtede, Verden skulde forgaa, frygtede de nu, Trolde og alle onde Magter vare løse og havde et Slags Herredomme. Mange paastod, det gjaldt disse Dage hvert Aar, de vendte tilbage, hvad Jesu sagde i Getsemane til dem, der vilde binde ham: „Denne er Eders Time og Mørkets Magt“. Hele Fasten havde der jo været præket for at sætte Folk i en underlig Tankegang, der endte med, at Jesus sagde de nævnte Ord. Og de fleste saa i dem, der vilde Vorherre til Livs lutter Trolde og og onde Vætter. Folk sikrede sig ogsaa mod dem, som de kunde bedst; og hvad vor Nabokone fortalte om at sætte Sakse, Syle, Naale og Knive eller, som det kaldtes med et Navn, Eggestaal paa de forskelligste Steder, var kun, hvad maaske nitten af Snesen gjorde, og ligedan var det med Kirkebløt, saa det var kun „Hønsøfferet“ og Nedgravningen af Særkene i Kirkegaarden, der hørte til noget, som kun brugtes ved særegne Lejligheder. Denne Frygt, der tiltog gennem Fasten, naaede sit Højeste i den stille Uge; men svandt med Solens Udgang Paastemorgen. Skinnede Solen, idet den stod op, var det set som et godt Barsek. Somme paastod, hun legede, men for at kunne se det, skulde de være Søndagsbørn. Var nu Vinden tilmed vestlig Paastemorgen, var Folks Glæde fuldkommen, for saa kunde de være visse paa, der kom et godt Aar med Korn og Græs.

Denne Paastemorgen var dog særlig en Angstens Tid. Al anden Frygt syntes dog kun ringe mod den, Kopperne førte med. Skærtorsdag prækede Præsten om det, der forestod, og han paastod, Vorherre ganske vist vilde høre Folks Bønner og afvende Plagen, hvis bare de var gudfrygtige. Men det var gaaet saa stærkt tilbage dermed,

at det kunde ikke være rimeligt at tænke derpaa; saa de eneste, der nu var at gøre, var at bøje sig for hans Lugtens Ris, og endda tro, det var naadig Straf. Som en Prøve paa Folks Gudsfrugt fra gamle Dage, mindede han om, hvordan de piffede dem selv og andre til Blods; og især hvordan Folk piffede deres Børn til Blods Langfredag Morgen, for tidlig at vænne dem til at saa Forstand paa vor Herres Videlse for vor Skyld. Dette var nu gaaet af Brug eller rettere, det havde mistet sin Alvor, da Folk nu drev Spot dermed, da de kun gjorde det for Spøg. Ellers bad han Folk, at holde dem til Vorherre, der dog i Grunden gav alle, der bad ham, hvad han fandt, der var dem tjenligt.

Efter Kirkefærden var der megen Snak om denne Præken. Der var en Kone, der bad den Mand tage sig, Præsten var galt paa det. Vorherre forlangte ikke, nogen skulde piffe sig selv eller andre; og der stod heller ikke noget skrevet derom hverken i Bibelen eller Forklaringen. Enhver vidste jo ogsaa, Vorherre var en ejegod Mand; og det var kun Naadigherrer og Ladefogder, Degne og Offiserer og andre Mennekeplagere, der kunde finde paa saadant noget; men de havde endda aldrig fundet paa, nogen skulde piffe sig selv, de vilde bare have Lov til at piffe andre.

En gammel Kone paastod, det havde været Skik for her tillands, men det var vist i Pavens Dage. Ham eller Munkene maatte det være, som havde bildt Folk ind, Vorherre var glad ved saadan noget. Og naar Folk nu gjorde det for Spøg, var det ganske vist ikke for at spotte Vorherre, men for at vise, de turde lade haant om Paven og alle hans Helligdomme.

„Det er det samme“, sagde vor omtalte Nabokone, „har det kunnet hjælpe før, og har det været et godt

Raad i Pavers Dage, saa kan det bruges endnu. „Godt Raad af varmet Skind“ er ikke at foragte. Og vi tager jo Raad af Signetoner og Hekse og andet Djævelskab, hvorfor da ikke af Paver. — Vil I følge mit Raad, saa enes vi om at gøre et Forsøg. Jeg troer, jeg kunde pisse mig selv til Blods hver Dag den hele Sommer, kunde jeg bare have mine Børn i Fred for de allerhelvedes „Poffer“.

Der blev endnn snakket en Del om denne Sag; og hver gav sin Skilling i Lavet; men nogen „Enig“ kom de ikke til, og tilsidst skiltes de ad med et Suk. — Vi hørte dog Dagen efter, det var bleven brugt for Alvor: Mange havde pistet dem selv, og snart alle havde pistet deres Børn. Og der var flydt baade Blod og Taarer mellem hverandre den Langfredag Morgen.

„Sygen“ var nu kommet til Nabobyen; og Ordet gik, den tog haardere paa Bei, end nogen mindedes fra tidligere Tider. — Paaskemorgen lod Solen sig ikke se. Vinden var Vesten med lummer Lust; og opad Dagen traf det sammen til Torden. Mens Folk var i Kirke, brød Uvejret løs med en for Aarstiden stor Voldsomhed; og Folk frøgte de det Værste.

Anden Paastedag blev der fortalt paa Kirkegaarden, at enkelte af Byens Børn vare blevne syge; og Helligdagene var knap forbi, før det var naaet til alle Byens Børn. De fire næste Uger var baade en lang og en tung Tid; men det gør vi bedst i at gaa saa let over som muligt.

Paa Kirkegaarden var tre og en Snes ny Grave, alle af Børn, der vare døde af Kopperne. To af vore Smaaabørn var lagt mellem de døde. De andre tre vare levende og sunde, og havde for Resten ingen Ting lidt. Og vor Fader og Moder trøstede dem, som de kunde bedst:

„Herren gav, Herren tog, og Herrens Navn være lovet!
var vor Moders daglige Mundhug, og saa fang hun:

„Hvad min Gud han vil,
det ske altid, hans Villie er den bedste!“

Mens rundt Laaren ned ad hendes Kinder. Under hele Sygdommen gif hun saa godt som ene mellem de syge Børn om Dagen. Karlfolkene skulde følge Plov og Harve; og jeg skulde to Gange i Stoven at malte og siden passe, hvad der var i Huset. Om Natten var vor Moder i Senge, men det var kun lidt Ro, hun kunde faa med et lille sngt Barn ved Brystet. Derimod skiftedes vor Fader og jeg til at være oppe hver anden Nat, og det var alt det, vi kunde taale.

Vor Nabokone holdt begge sine Børn i Live strækkelig „koparret“. Men det fik nu at gaa, sagde hun. Rønne var de jo rigtignok ikke; men givt blev de nok: for havde de ikke et glat Ansigt, skulde de faa „en Klump ved Rumpen“ (blive udstyret med uange Midler). Folk sagde: Pral ikke Sidse! Husk paa, alt staar i Guds Haand: hvad du straber sammen i Sneses Aar, kan lægges i Afse en Nat!

Ved Barselgilder.

I.

Spøbegildet.

Jeg havde været til Høve og rensset Korn; det var saadan mellem Jul og Kormisse, og jeg kom derfor hjem lige i Mørkningen. Vor Moder var gaaet i Seng, og paa mit Spørgsmaal om, hvordan hun havde det, traf hun mig ned til sig og sagde hvistende til mig: „Jeg er bleven syg.“— Hendes Moder og Søster, der begge vare Gaardkoner der i Byn, vare komne, og de havde travlt med at give Folkene deres Madre. Da de havde faaet den til Livs sagde vor Moder: „Gaa nu Børn, hen til vore Karle og hold dem med Selskab lidt i Aften, de har det ellers saa tørt, naar jeg er borte“. Da de var gaaede, og jeg havde søbet mig selv lidt Madre, sagde Mormoder til mig: „Gaa du, lille Marie, hen og bed din Moder komme her op til vor lidt i Aften, saa skal jeg tage af Bordet.“ — „Ja, det skal jeg gærne. Men hvad skal dog min Moder her oppe saa jilde?“ spurgte jeg i det samme. — „Det ved hun nok, min Pige“, svarede den Gamle. „Gaa kun du nu, din Moder er klogere end du; men hun er da ogsaa ældre!“ føjede hun til.

Jeg hentede nu Moderet, og da vi kom i Stuen sagde Mormoder til mig: „Gaa du nu i din Seng, min Pige, og sov roligt til jeg kalder paa dig“. Og hun kom ganske rigtig før Dag, kaldte paa mig og sagde: „Nu, lille Marie, kan du nu være snar og komme i Klæderne! Du skal ud og byde til Svøbegilde!“ Jeg forstod først nu ret, hvad Uroen om Aftenen havde at bethyde. Lidt efter stod jeg inde i Stuen, hvor min Moder sad og svøbte en lille nyfødt Pige. Jeg kysede min Madmoder og spurgte, hvordan hun havde det, og jeg blev glad, da hun svarede, det var saa vel, som det kunde ventes.

Jeg maatte dernæst, før det endnu blev Dag, afsted til de otte Gaarde, der hørte til Lavet, foruden de to, hvorfra Konerne var hos os; ja saa var der ogsaa nogle Huse, der laa der imellem. Alle Steder bankede jeg dem op af Sengen, og paa deres Spørgsmaal: „Har du godt Ndt, lille Marie?“ svarede jeg: „Jeg har Hilsen fra vor Fader og vor Moder og flere, der har hjulpet dem, mens de var i Nød, at Vorherre havde været dem saa god, og givet dem en lille velkøbt Pige i Nat.“ — Jeg maatte holde op her, da de gerne klappede i Hænderne og sagde: „O Gud ske Lov!“ Dernæst spurgte de til Moderen; og først naar de var stillet tilfreds her, kunde jeg fortsætte: Saa skulde jeg bede jer komme hen og hilse paa vor Moder, se den lille Pige og være med til at søbe en Skefuld Grød, vi har kogt!“ — Ja, vi siger mange Tak, gav de til Svar.

En Time tid efter, saadan lige i Morgendæmringen, var alle de indbudne Koner samlede i vor Stue, hvor de hilsende paa vor Moder og sagde: „Vorherre gøre dig snart raff og glad igen og lad dig saa megen Glæde af din lille Pige“. De fik dernæst fat paa Barnet allesam-

men, saa paa det, og med Ordene: „Aa, Gud velsigne dig!“ gav de det til den, der stod nærmest.

„Ja, hun kommer til at ligne sin Moders Slægt“, sagde dernæst en af dem. — „Jeg er af den sit modsatte Mening“, svarede en anden. — „Det vil jeg saamænd gerne tro“, føjede en tredje til, „for derom bliver Mennesker aldrig enige. Men det er og ligemeget for et Barn af saadanne Forældre, men vi bede Gud, det maa komme til at ligne baade Fader og Moder i Sind, saa faar hun vel nok sit eget Skind, i hvert Fald saa vidt, vi da sagtens kan kjende hende fra Fader og Moder; saadan gaar det da med de fleste. — „Aa ja“, svarede de andre, „Gud lad det ske, som du siger!“

Der blev sagt, om de ikke skulde synge en Salme, og vor Moder bad dem synge den:

„Hvo sig fortroster til den Højestes Magt,
han sig forlyster under dens Skygges Vagt.“

Konerne saa paa hinanden: det var ikke den gangse efter Skik og Brug. Men min Moder og den gamle Mormoder stemte op; de andre sang med, og det gik helt dejligt. — Ja, nu fik du din Billie“, sagde en af Konerne, da den var ude, „men Byens gode, gamle Skik vil vi da heller ikke sætte tilside. Vi faar derfor have den ovenpaa:

„Ret salig forvist det er den Mand,
som sig paa Gud forlader.“

Da nu denne Salme var sungen ogsaa, blev de bedt op i Storstuen, hvor det lange Bord stod dækket. Min Moder maatte tage Plads for Bordenden, og de andre satte dem paa Bænkene ved begge Sider. Snart stod

Grødsfadene og Diskaalene paa Bordet, der blev bedt en Børdbøn, og de tog til at lange til Fadene.

Først gik det noget tørt med Ordsfistet, der kom til at dreje sig om Grøden og Øllet, om Dugeu og Skeerne og andet mere. Men saa siger en: „Jeg savner en Kone, der gjerne har Sæde i et saadant Lav!“ — „Naa ja“, svarede min Moder, „jeg forstaar nok, hvor du vil hen, Sidsel. Men nu er disse Folk af den Mening, hun kan undværes.“ — „Na, ja“, svarede Sidsel, „hver sin Lyst for sine Penge. Saadan siger jo Ordsproget. Dog har jeg altid ment, den Bitte var vel udgivet, som vi give til „Signekonen“; for, Herre Gud, vi lever saamænd i en ond Verden, og især her i Gubbjerg, hvor vi har Gillehojen paa den ene Side og den gamle Kirkebaanke paa den anden. Skovene er jo ogsaa fulde af Ellevolk, og det allerværste — Fandens Hule — ligger bag ved. Saa jeg skulde mene, vi har Grund til ikke at styde den Hjælp fra os, Godtfolk byder os for en Krans Hør, en Mark Uld eller hvad vi nu kan have ved Haanden“.

„Hvis det var noget, der gjordes nødigt“, tog nu vor Moders Moder og Søster, der begge sad hos Ordet, „saa skulde der ingen Ting blive sparet. Men vi ved, det kan undværes, for det har albrig været brugt i vor Slægt, saa langt noget Sandsagn gaar tilbage. Hverken jeg eller min Datter her sidder, eller hende, der ligger inde, har været maalt med Snor, og heller ikke har nogen mumlet disse Hekseord over os, og dog har vor Slægt altid haft Gud og Lykken med sig.“ — „Ja saamænd — tør I vove at lade være, saa for mig gjerne“, sagde Sidsel noget stødt.

„Det er sært nok, hvordan det hænger sammen med dette Signepæsen“, tog en anden Kone Ordet. „Præsten

kan ikke lide det, Raadigfruen heller ikke, og det har aldrig været vedtaget i Bylavet. Mon det ikke være noget flemt noget?"

"Det er noget, kristne Menneſker helst maatte lade fare", ſvarede min Moder. "Fra Vorherre er det ikke, det ved vi Rede til allesammen; en menneſkelig Vedtægt er det heller ikke; er det ſaa ikke noget rent Bjank, maa det jo være noget Djevleſkab.

"Det er hverken det ene eller det andet af alt det du ſiger, Marie Hyrdes", ſagde Sidsel til min Moder.

"Ja, ja", ſvarede min Moder, jeg har jo aldrig gjort mig klog derpaa. Men jeg bliver ligefuldt ved min Mening, til du eller andre, der holder paa det, klarer for jer".

"Ja, jeg maa rigtignok tilſtaa, jeg ved ikke, hvad Signefonen ſiger", tilſtod Sidsel. "Jeg har ſpurgt hende derom, men hun vil ikke ud med Sproget. Dog har hun ſagt, det var noget, ſom blev brugt her, før vi vare rigtige Kristne her i Landet, men ſaa blev det forbuden."

"Du kunde ſaa i det mindſte forſtaa, det var noget ukriſteligt, og alſaa har Folk Grund nok til at lade det fare", ſagde min Moder. "Mine Børn er da heller ikke hverken ſignet eller maalt. Hvad der er gjort ved mig ſelv, da jeg var lille, ved jeg ikke, for min Moder døde ſaa tidligt."

"Det kan godt være, du har Ret, Marie", ſagde en gammelagtig Kone, der hidtil havde tiet ſtille. Jeg har ſaaemænd ingen Lid dertil; og dog er det ſket ved mine Børn, jeg tænkte ſom ſaa: Gør det ikke Gavn, Skade gør det vel heller ikke, og ſaa er det letteſt at ſejle med Strømmen".

„Men fører nu Strømmen til Helvede“, lod Præstens Stemme i Døren til Stuen, „hvad saa?“

„Ja saa Gud bedre de fleste af os“, sagde Konen rolig. „Men kan vi komme til Helvede, fordi vi vil vare vore Børn derfra?“

„Der tager du fejl kære“, sagde Præsten. „Det er for Lykken i dette Liv, I tryller dem. Og I tænker ikke engang paa, det skal hjælpe dem til evigt Liv.“

„Deri har Fader Ret“, tilstod andre, „men vor Lykke er da ogsaa tynd nok, saa vi godt kan have nødtigt at bruge dette, kan det hjælpe.“

„Statler som I er“, sagde Præsten, „I tør ikke forlade jer paa Vorherre, saa griber I efter alt, hvad forførte Mennesker byder jer. Vend dog om til den eneste, der raader for Lykken i dette Liv og Saligheden i det andet.“

Ingen sagde nu Præsten imod. Han troede saa, de gav hans Ord Magt, takkede dem, fordi de lagde hans Ord paa Hjærte og vilde gaa. Men Eggeøellet blev nu sat paa Bordet, og han maatte sidde hos og drikke en Skaalfuld. Han sagde, han var glad de vare modtagelige for en Formaning til det gode, og gik dernæst hjem.

„Det var et uventet Besøg“, sagdes der, da Præsten var gaaet. „Han holder saameget af denne Slagt“, sagde andre, „saa har han ikke kunnet andet, end han skulde herind“. „Men vi faar se at gøre os færdige“, sagde flere. — „Ja jeg skal, Død og Krone, tage Verter til Middag“, sagde Sidsel, „men det er nu Maden, vi skal enes om“.

Ja ved dette Møde skulde det afgøres, hvad Dag hver af dem skulde komme med Barselmad. Hver regnede nu op, hvad Slags Mad hun vilde bære, og efter nogen

Snakken frem og tilbage vidste enhver, hvad Dag hun skulde komme; og den ene vidste bestemt, hvad Slags Mad den anden vilde bære. Det var just ikke altid, de faalige kunde enes om Sagerne, men saa traf de Lod. Vi andre vidste nu ogsaa, hvad Fremmede, vi kunne vente hver Dag. Vi vidste ogsaa, hvormange der kom med Smørgrød, med Heblestiver, med Brødtage og med Hønsesuppe. Se det var nu et Svøbegilde.

II.

En Nat i en Barselsstue.

Om Aftenen blev det sagt mig, at jeg kom til at vaage denne Nat. Lyset maatte jo ikke slukkes, saalænge den lille Pige var „inden Kirke“ (udøbt). Hun skulde „kristnes“ (døbes) første Søndag, men det var først Onsdag Aften. I alle disse Nætter skulde nogen vaage hos os, for begge Dele var lige nødvendige efter Folketroen, baade at Lyset brændte og at nogen vaagede. Mange Steder blev det overladt til Barnemoderen selv at vaage og paase Lyset og sit Barn. Der sagdes, hun kunde jo sove om Dagen, da hun lige godt skulde være i Sengen. Men baade var det jo haardt for en stakkels Barselskvinde og mange var der, som slet ikke kunde holde Djænnene oppe, og saa kunde der jo snart ske en Ulykke. De, som havde nogle virkelige Venner, blev derfor ogsaa gjerne fri derfor. Vor Moder hørte til dem, der havde rigtig mange gode Venner. Først sin Moder og Søster og dernæst mange andre; for skjønt Slægten, som vi hørte, skilte sig fra de fleste andre ved at de ikke vilde lade deres Børn

figne eller maale, hvad forresten heller ikke blev gjort ved deres Kreaturer, saa havde dog ikke saa faa budt dem til at vaage i Varselstuen.

Jeg blev derfor baade overrasket og glad, da det blev sagt mig, jeg skulde vaage første Nat. Det var en stor Tiltro at vise en ung Tøs som mig, og jeg forstod nu først, vor Moder satte stor Lid til mig.

Da vi nu blev ene, sagde jeg hun sik lære mig, hvordan jeg skulde bære mig ad, for jeg havde aldrig været med i saadan Færd før, og min Moder havde glemt at fortælle mig noget derom. Det har hun vist ikke, min Pige, sik jeg til Svar, men saadan noget skal Folk leve dem ind i, det fortæller skikkelige Folk ikke om før Tiden. Det bliver nu min Sag, at føre dig ind i den Del af Livet. Og naar du vil se det som en Prøve paa mit Benkskab, saa vil jeg være glad ved dig. Jeg kysede hende. Hun sagde, hun kunde sove nu, og der var for det første ingen Ting at gjøre, naar bare jeg påseede Ild og Uds. Hun bad sin Aftenbøn, gjorde Korsets Tegns over sig selv og vi sang en Salme. Derpaa bød hun mig Godnat. Jeg tog en Bog frem, en ny Salmebog, Præsten havde laant min Moder. Jeg tænkte, jeg skulde rigtig læse den lange Nat. Udsset stod for mig paa Bordet, og Timeglasset havde jeg sat ved Siden af; men jeg sik kun læst nogle faa Vers, for Hundene gav nogle Glam, jeg mente ogsaa Porten gif. Jeg gif straks til Vinduet, men kunde ingen Ting se for Mørket; derimod troede jeg at høre Fodtrin. Jeg vendte mig og saa med Gru efter Udsset, det løb mig koldt ned ad Ryggen, og jeg kunde næppe røre mig af Stedet.

Vor Moder maa have set, hvad Tilstand jeg var i; hun tog Haanden ovenfor Dynen og sagde: „Marie, der er ingen Ting paa Færde, det er jo noget, Hundene

lender! Luf kun du op". Jeg blev vist blodrød i Ansigtet, men jeg kunde dog ikke gøre, hvad hun sagde, for jeg var saa angst. — „Ja, lad dem saa kalde, nu er de jo ved Døren". — Det bankede, men jeg turde ikke lukke op og heller ikke svare.

Nu lod min Moders Røst ved Ruden. „Det er mig, mit Barn! Luf din Moder ind". Et „lille Korn" efter stod hun ved vor Moders Seng og fortalte, hun vilde være hos mig i Nat, hun levede sagtens ikke, mente hun, til jeg selv kom i den Stilling, og hun vilde saa nytte Lejligheden, der gaves, til at fortælle mig lidt om, hvad Mennesker havde at gjøre i saadan Færd, for at stikke sig saa godt som muligt.

Vor Moder bad hende være velkommen, og hun søjede til: „Kan du sætte lidt Mod i Marie, kan det godt gøres nødig. Hun blev før, da Hunden glammede, som hun var naglet til Stedet; og hun var, Gud hjælpe mig, saa bleg som en Dødning. Jeg fortrød næsten, jeg havde ladet hende vaage, hvormeget jeg end holder af hende. Jeg følte mig for svag til at opmuntre hende, og hun kunde jo „tage sig en Sygdom", skulde hun sidde i den Angst hele Natten".

„Naa ja, slaa du dig kun til Ro", bad min Moder, „Marie skal jeg nok tale ilave". Hun satte sig nu i vor Moders Faderstol (et Slags Lænestol af flettede Halmbaand), fik en Skammel under Fødderne og en Pude under Hoved og Hænder.

Da hun nu var kommen til Rolighed der, spurgte hun: „Naa, min Pige, hvorfor blev du saa bange før, da jeg kom?" „Ja, det faldt mig ind Moder, hvad jeg skulde gøre, om Trolldom kom og vilde „forbytte" Barnet. Vi hører jo saa meget i vore Tider". — „Ja, deri har du Ret., min Pige. Men ser du, selv dem, der

frægter, jeg vil ikke sige troer, denne Dytten Børn, de siger jo, der ingen Fare er paa Færde, naar Lyset brænder. Trolldom skal i saa Tilfælde slet ikke kunne nærme dem, og det er rimeligt nok, for de hører jo Mørkets Magter til. Jeg er desuden vis paa, jer Moder har bedt sin Aftenbøn og gjort Korsets Tegns for sig og sit Barn. Kanskje har I ogsaa sunget en Salme". — „Ja deri har du Ret, Moder“, svarede jeg. „Jeg fik endogsaa en Fornemmelse af, at Englene, som vi bad Vorherre, virkelig vilde staa Vagt om vort Hus“. „Det kan du ogsaa være vis paa, de gjør“. svarede min Moder. — „Ja, men der sker dog Ulykker somme Tider“, svarede jeg. „Hvad fortæller der nu ikke om de to Skiftninger ude i G . . . . , og dog kan det jo være, de ogsaa har sunget, bedt og korsset dem selv og Børnene om Aftenen. Og selv efter din egen Mening er de jo to Skiftninger“, søjede jeg til. — „Det er ogsaa udenfor al Tvivl, de er to Skiftninger“, svarede Moder. „De maa nu være over Sneseu, men de er ikke saa høje, som Bordet der staar. De har Hoveder snart ligesaa store som hele Kroppen, og et livagtigt Troldeøjne. Saa har de og langt mere Troldeend Menneskevid. Desuden paastod deres Moder, der selv havde vaaget om Natten, at de var forbyttet. Men naar de gaar ud fra, de maatte, som jer her, har sunget og bedt og givet dem Vorherre og hans Engle i Bold, saa er du fejl paa det“. — „Hvorfor mener du det?“ spurgte jeg. — „Fordi“, fik jeg til Svar, „den Trolde er ikke til, der mod Faders og Moders Villie kan tage deres Barn og lægge et Troldebarn i Stedet. Men Sagen er, der gives Mennesker saa forfærdelige, at de før at vinde Gods og Guld, ligesom giver dem Børnene, de har født til Verden. Hin Kone fortæller der ogsaa om, at hun tidt var sammen med Trolde i Stovbænken

udenfor Byen, og meget, baade Guld og Sølv, skal hun have, som hun har faaet fra dem. Sagen er altsaa, de virkelig give Troldene deres Børn, eller rettere, sælge dem. Dette kan eller vil de ikke være ved, derfor fører de den Snak ud, at det er sket mod deres Villie.

„For du maa vide, min Pige, der er kun saa Mennesker, som tror saa fast paa Vorherre, at de fuldt og fast tør forlade dem paa hans Hjælp, derfor løber Frygten af med dem, saa de ordentlig bilder dem ind, der skulde være noget udenfor ham, der bedre skulde kunde værges dem mod det Onde. Somme siger rigtignok, Vorherre er god nok, ja enkelte endog, at han er den bedste; men hjælpe til selv, mener de ligegodt, de skal. Dette fører til den samme Frygt, for de kan aldrig komme paa det Reene med, hvornaar de har gjort nok. — Men jeg er af den Mening, at hvis vor Moder, der ligger i Sengen, ikke trængte til vor Hjælp, fordi hun er for svag til at passe sit Barn, og desuden let i Mærket kunde blive mere angst, end hun godt kunde taale, saa kunde vi godt gaa i vor Seng. Vorherre og hans Engle skulde nok vide at stærke det, der er givet dem i Vold, for den Mand har ikke levet endnu, som har maattet fortryde, han forlod sig paa Guds Hjælp“.

„Det er da i Grunden ogsaa min Mening“, svarede jeg, „og jeg er aldrig vel, naar ikke den Følelse er ovenpaa hos mig. Men hvordan kan det dog være, at snart alle Mennesker brænder Lys om Natten til deres Børn er kristnet? og ikke saa saa lader dem baade jigne og maale?“

Det kommer, som jeg sagde, ligefræm af, at Mennesker ikke tør forlade dem paa Vorherre. Dog, eftersom de Gamle fortæller det, skal det have været en søn Tanke, der fra først af har drevet Mennesker til at

brænde Lys over deres Smaaaborn. Det skulde udtrykke, de var kun deres egne Børn og, som Ordet lyder, de var født og undfanget i Synd". — „Hvor staar det at læse?" afbrød jeg her min Moder. — „Aa, det maa jo staa i Præstens Bog", svarede min Moder, „han siger os det jo hver Gang et Barn bliver døbt. Derimod", blev hun ved, „naar Barnet er døbt, har det Part med os andre i Guds Rige. For nu at udtrykke dette Forhold, har de tændt Lys og vaaget. Dette var kønt nok, men det var dog kun Menneſkeværk; og der er ikke noget Menneſkeværk, der i Tidens Længde kan holdes rent for Misbrug. Her er nu Misbrugen allerede kommet efterſom snart alle Menneſker, og du med, min Pige, mener Lysene tændes for at ſkræmme Troldene; derfor var det vistnok bedſt, Skiffen brydes af, efterſom det er blevet til en Uſfik".

„Det vil dog næppe ſte for det første, for gammel Bane er ond at afſlægge. Men det maa du love mig, min Pige! om du nogen Tider kommer til at tænde Lys over nogen Børn, ſaa maa du aldrig tænde dem ſom et Troldſtræmſel, men ſaa godt, ſom du kan, holde de Gamles Tanke faſt. Men hvordan det nu end gaar, ſaa maa du aldrig lade Signefonen røre dine Børn, for dett i væſen er jeg vis paa, har fra førſt til ſidſt været noget Djævelſkab".

Moder fortalte endnu en Del, baade det ene og det andet Steds fra; baade om det, hun ſelv havde oplevet, og det, hun havde hørt af andre. Mærkeligt var et Sagn om en Kone, min Fader havde kendt — og kendt ſom en, Folk kunde bygge paa. Hun laa med et ſpædt Barn, der var „inden Kirke". Men hun havde ingen til at vaage. Lyset var tændt; og ſelv havde hun ligget aagen, til hun mente, det grædede ad Dag. Hun blev

da helt overvældet af Sønnen; og hendes Dine faldt til. Hun vaagnede og mente, der laa noget tungt tværs over hende og trak i hendes Barn, som hun havde lagt over til Væggen, og endogfaa fæstet det til sig selv med en stor Naal, der var fæstet gennem Svøbelisten og i hendes Nattetroje. Og det er sagtens dette, der voldte, at Uthvædet kom til at rusle saameget, hun vaagnede. Hun vilde raabe om Hjælp; men det kunde hun ikke. Hun trykkede sit Barn til sig og slog med den anden Haand, men det nyttede ikke. Saa faldt det hende paa Sinde, at bede sit Fadervor; det hjalp: hun følte sig straks friet fra Uthvædet, hendes Barn græd, og da hun lagde det til sit Bryst, drak det med Lyst. Hun havde dog ingen Ro paa sig, før hun fik Lyset tændt, det Lille klædt af og fik den røde Plet at se, det havde paa den venstre Hofte“.

„Her“, lagde min Moder til, „ser du en Prøve paa, hvad der hjælper bedst, min Pige! Naar det kniber, hjælper hverken Lyset eller Vaagen, ikke engang Svøbe-naalen, hvorvel den sagtens var af Staal; men det er ene Guds Ord i Mund og Hjærte.“

Den Nat i Barselstuen glemmer jeg aldrig; og min Moders Ord derom har jeg og gaaet efter, endog det var lige stridt mod Strømmen. De allerfleste tændte Lys for at skræmme Troldene; og de lod ogsaa deres Børn baade signe og maale. Tilfældigt faldt det meste af dette af sig selv. Det var nu i sig selv ikke værd at græde over, for det var noget jammerligt noget. Men desværre blev det ikke Moders Tankegang, der sejrede.

II.

Konerne kom med Barselmad.

Næste Dag ventedes Konerne med Barselmad. Og ret over Middag stod vor Nabokone Sidsel ved vor Moders Seng, da jeg kom ind og havde været ude ved Kreaturet. Hun var lige færdig med at spørge til hendes Helbred, og var ifærd med at udtale sin Forundring over den Kille, der var saa snild til at tage ved Patten. Derpaa siger hun: „Hvad du ligger rent og net, Johanne! Hvor dine Lagener dog ere rene, fine og hvide! Naadigfruens eller Præstefonens Dotre kunde, ved min „Sæl og Sale“, (min Sjæl og Salighed) godt være bekendt at ligge i dem som Brudelagen! Vi kan rigtig se, din Moder har kunnet spinde en jævn Traad; saa har hun og tilgavns kunnet bruge sin Bæverskytte.

„Derfor tilkommer Rosen ikke mig“, afbrød vor Mormoder hende; „mine Piger har selv spundet og vævet hver Bitte, de har ført med dem ud af min Gaard, for jeg holdt for, de saa bedre vilde holde tilraade med det, naar de vidste, hvor det er kommet fra. Saa er det ogsaa dem, de flytter ind til, et Mærke paa, de har her lært at gøre Gavn med Hænderne. Ja jeg maa sige det igen: de har ikke faaet saa meget, de kan svøbe om en Finger, de jo baade har spundet, vævet og fnet det!“

„Jeg holder paa en Naade med dig“, sagde Sidsel, „men“, hvisker hun den Gamle i Øret, „det er da ikke Hampetave, Lagnerne er gjort af?“ Mormoderen har vistnok misforstaaet hende og svarede højt og noget stødt: „Nej, min gode Sidsel! Det var ved min Ære saa

god Fortælle, som nogen vilde se, de er gjort af. Troer du nu?"

„Nej, nej!“ tystede Sidsel paa hende, „jeg troer dig paa dit Ord. Det falder mig kun ind, det skal ikke være godt, at ligge i Hampelærreds Lagener, hverken i Brudfeng eller Barselsfeng. Det forstaar sig: Det skal heller ikke være godt, — nej, det er min Sandten lige-saa slemt, at have Særke paa af Hampetave eller Hampelblaar ved saadanne Lejligheder. I det hele skulde Kvindfolk, der vil paa de Veje, helst omvende dem fra Hampen til Hørrer. For ser I, Børn! naar vi hver for sig kommer saa vidt, kan, saa Mænd, ingen af os vide, hvad der kan ske!“ Hun trak Vejret et Øjeblik, men tog atter fat: „Da denne Sag nu har sin Rigtighed, at ingen kan vide sig sikker, som gaar paa de Veje — ja det skulde nu være saadan en gammel Kvinde som Mormoderen, der staar — saa mener jeg, det er et godt Raad at vende sig fra Hampen til Hørrer, ellers skal Børnene gærne faa det slemt, baade med Klæ og røde Knopper om Sommeren, mens Hampen groer, og Udslæt den øvrige Tid af Aaret“.

„Naa, ja ja, Sidsel! for den Usæd er vi saa fri, skjøndt jeg har aldrig hørt den Færd omtalt før“, svarede Mormoderen og lo.

„Ja, da har det sin Rigtighed“, paastod Sidsel; „men det værste er, jeg husker ikke, hvor det staar skrevet: om det er i Pontoppidans Forklaring eller Planeten, eller kanske om det skulde være i de Bedendes Ræde. Jeg maa og tilstaa, jeg har ikke læst det selv, da jeg ikke har nogen af de Bøger. Og jeg vil saamænd heller ikke købe dem for den Sags Skyld; for hvorfor skulde jeg heller det: jeg kender, saa min Sjæl! ikke det store A! I Lilleskolen tog jeg mine Ris for min Part; og

faa gif jeg i Alterskole en Vinter, vi havde slagtet faa velsignet mange Gæs. Og Præsten der i min Fødeby var da ogsaa en velsignet rar Mand, faa evig god, at han luffede baade Djne og Drer, naar bare han fik et Par fede Gæs. Det gav vi ham; faa slap jeg fræm paa den Maade“.

„Jeg kender godt hele den Historie“, sagde vor Mormoder. „Men maa vi ikke se, hvad du har i din Madspand?“ — „Na, Guds Død og Pine! raabte hun og slog sig paa Laaret. „Sikken dog en Kvind jeg er! Gaar jeg her i By og glemmer rent, hvad jeg gaar med. Det var da ogsaa over de dumme Lagener. Nej, Gud forlade min flæmmende Synd! Det er, min Sjæl, de kæneste Lagener, jeg har set. Og jeg tør sætte min Saligheds-spand paa, ingen i Byen gør dem faa kænne, og jeg ikke heller; for ser 3: da jeg havde gaact i Alterskole . . . . .“.

„Ja alt det kender vi faa godt“, sagde Mormoderen, „vi har hørt det mindst et Par Gange ved hvert Gilde, siden du kom her til Gubbjerg; men vi har aldrig set, hvad du har i din Spand idag, luk derfor helst op, jeg tror, min Datter, der ligger i Sengen, længes efter at smage det“. — „Ja det er ikke derfor“, sagde Sidsel, „hun skal ogsaa smage det. Men Bøgerne lærte jeg aldrig, faa skal vi jo snakke om det, vi har oplevet. Det om Hampelærredet husker jeg nu ellers at have hørt af Maren Signefonc. Men her ser 3 Maden“.

Sidsel havde imens taget Laaget af sin Madspand. Vi faa deri allesammen og gjorde store Djne; og vor Moder sagde: „Vi har ventet, du var kommet med Smørgrød“. — „Ha, ha, ha!“ udbrød Sidsel. „Nej, nu har jeg, Gud hjælpe mig! aldrig hørt faa galt! Nu maa jeg le ad jer, fordi 3 lo ad min Snak om Hampe-

lærredet! Smørgrød i en Madspand! — Nej, det vilde se morsomt ud“.

„Ja du har paa en Maade Net, Sidsel“, -sagde vor Mormoder; „det vilde sagtens set morsomt ud. Vi har derfor ogsaa været „forlængte“ efter at se det. Folk bærer jo gerne Grød i en Skaal. Men det er jo heller ikke Havresuppe. Jeg har derfor siddet og tænkt derpaa, du vist havde flaaet en Høne i Knæerne“. — „Nej saa tosset er jeg da ikke, gamle Moder“, sagde Sidsel; „Hønsene har allerede „kvædet“ længe om Morgenens, saa de vil „gøre“ (lægge Æg) inden „mange otte Dage;“ og Æggene har vi saa Mænd haardt Brug for til Madposerne, saa vel til Høveriet som til, naar vi nu snart skal i Marken at pløje“.

„Det var forstændig tænkt“, fik hun til Svar. „Men saa maa det vel være Æggesuppe, du har?“ gattede andre. Sidsel lo igen og sagde: „J hørte dog ogsaa, Hønsene havde ikke begyndt at gøre endnu — hvor skulde jeg saa kunde koge Æggesuppe? Æggesuppe er desuden Gildesmad; det er slet ikke Barselmad! Men nu skal jeg fortælle jer. — Det er dog morsomt, at være den Klogeste en enkelt Gang; ellers le J mig ud altid. Naa, ja — Præstefonen, jeg tjente i syv Aar, kaldte det Ængsuppe. Og saadan kalder jeg det ogsaa. Men nu skal du smage det“, siger hun til vor Moder og holder Spanden hen i Sengen til hende. Dig er det kogt til“, vedblev hun; „og at det vil kunne bage dig indeni er jeg vis paa. For ser du, mangen Naadigfrue, Præstefone og Kjøbstadmadamme har faaet samme Slags i deres Barselsfeng; og kan det være godt for dem, kan det, saa min Sandten, være godt for dig ogsaa; for, Herre Gud! vi er jo dog, naar alt kommer til alt, allefammen Adams Børn!“

Vor Moder føbede og roste Maden; vi andre smagte og sagde os enige med hende: „Er det bare ikke for kostbart for vi stakkels Bønder“, sagde en Kone, der imidlertid var kommet ind og stod lidt forlegen bagved med sin Grødsfaal. — „Nej, saa min Sandten, er det ikke for dyrt“, svarede Sidsel. „Det hele er en Haandfuld Byggryn, kogte i Vand og læmpet til med lidt Honning og Eddike, altsammen Sager vi har „uføbendes“. Det meste her er i fra Kramboden er for et Par Skilling Korerender; og mindre kan det ikke være“.

Men, hvorom alting nu er, saa skal jeg til at løbe hjem“, sagde Sidsel: „Pigen er til Høve at rense Korn, vor Fader er i Smedien, Karlene, ved 3, hvor de er. Drengen og jeg var ene ved Dørre; saa kogte jeg denne Skæfuld Mad, og fik Drengen til at sidde ved Børnene, mens jeg løb herhen. Tøm nu min Spand af!“ — „Du skal, saa Mand, skære dig en Mundfuld Mad, før du gaar“, sagde vor Moder, „jeg ser, Marie har lagt paa Bordet“.

Nej, saamange Tak“, sagde Sidsel, „hver har sin Drm: somme æder, andre drikker, jeg snaffer; men mine Sager passer jeg“. I det samme kom jeg ind med den tømte Madspand og vilde gaa ud i Bryggerset at skylle den. Men Sidsel rev Spanden fra mig, bød os alle en god Dag og var ude af Døren. Der blev let ad hende et „lille Korn“, men ellers var Folk enige om, Sidsel var dygtig og passede sine Sager godt. Hun var bare lidt vel raptunget.

Alle de andre Koner mødte med det Slags Mad, der var vedtaget, saa derom kunde der ikke blive saa lang Snak. Og i meget kom det ene Besøg ogsaa til at ligne det andet næsten som to Draaber Vand. Immer drejede Taleren først ind paa, hvor kært vor Moder laa.

og særlig Lægenerne fandt de alle saa „urimelig“ kunne. Saa blev der talt om den lille Pige, der saa saa vel-signet ud. Hun ser, saa Mænd, rigtig ikke ud til, det tager stort til hende, at Maren Signekone ikke har læst over hende“, sagde en gammel Kone, „Det kan, „Død og Krone“, være, Menneſker godt kunde lade alt det fare, og endda være deres Gud og Lykken ligesaa nær. Men det er jo nu ikke saa red en Sag at tage ny Skifte op; og saa skal det gamle Staffarl jo ogsaa leve, hun har dog hele sit Liv tjent Gud og Godtfolk med at læse over stiftels Børn, der fødes til denne onde Verden“.

Til de staaende Spørgsmaal ved saadanne Tider hørte ogsaa at spørge om den Lille var rolig eller urolig; om hun var god til at tage til Patten; om der var Ondt i vor Moders Bryster, og mange andre Ting. De gave Raad og Trøst for alt, der klagedes over: sagdes der, den Lille var urolig, svarede Konerne: dermed har det „gode Besje“, tøvet nu bare, til hun bliver kristnet paa Søndag, saa skal det nok forties. Var det Ondt i Brysterne, der klagedes over, ja saa manglede der heller ikke paa Raad: bedst var det nu rigtigt nok, at lade Signekonen læse det af, men, da hun nu ikke vilde ty til hendes Hjælp, saa var det næst bedste at lægge lidt kærtet Hundenslid paa, eller tage et laadent Skind at lægge over. Dette maatte dog for alt i Verden ikke være et Ratteskind, for ligesaa lidt som Smaaabørn maatte røre ved Ratte, idetmindste ikke for de havde rørt ved Hunde, ligesaa lidt maatte der lægges Ratteskind paa det Bryst, de skulde patte; for saa fik de smaa Staffler ondt Kød at læge.

Der blev talt om Nødvendigheden af at vaage og holde Lyset tændt og særlig her, hvor der ikke var brugt andre af de Hjælpebidler, de fleste Godtfolk brugte.

Der blev spurgt, hvem der skulde være Barnets Gudmoder. Og der blev overvejet, om den nævnte virkelig var i de Omstændigheder, at hun egnede sig dertil, for skulde hun ikke selv vide sig fri for at være frugtfuld, maatte de da langt hellere tage en anden, da det jo var en sørgelig Sandhed, at det kom til at gaa ud over de stakkels uskyldige Børn, hvis en frugtfuld Kvinde bar dem til Daaben. Vilde de endelig bruge Rouer til den Garning, maatte de helst tage saadanne, der havde „Spædbørn“ (Børn, der endnu blev svøbt med Svøbelyt, kaldtes saadan) ved Brystet; for hos dem var der da mindst Grund til Frygt for, der skulde være et eller andet i Vejen. Der blev spurgt om Fædderne ved Daaben og om andet mere. Og det Hele endte gerne med at give vor Moder Raad om, dog for alt i Verden ikke at staa for tidligt af Sengen. Det var jo ingen travl men en vanskelig Narstid; der kunde derfor snart komme „Eftersmæt“, det var slemt og tilmed ens egen Skyld.

IV.

Fra Barselgildet (Barnsøl).

Det var ellers nogle travle Dage hos os, fra den lille Pige blev født, til vi fik det saakaldte Barnsøl eller, som enkelte nu kaldte det, Barselgilde overstaaet. Det var just ikke store Retter, der blev baaret frem paa saadanne Tider; men der blev dog baget Brød af godt Rugmel, som var noget nyt og stort for os, der siden Tulen kun havde faaet Brød af Havre, Viffer og Bog-

hvede. Rigtig godt Gildesøl var der da ogsaa brygget. Og foruden alt dette, skulde der være saa rent, som „det var blæst“ eller „fattedesøllet“ i hver en Kro.

For det meste holdtes disse Gilder først, naar Konerne holdt deres Kirkegang, men somme Tider dog ogsaa, naar Barnet blev kristnet; og dette sidste blev kaldt „det kæneste“. Den anden Skik, eller kanske rettere Ufsik, var kommen i Gang ved Koner, der enten ingen havde til at hjælpe dem i Huset eller kanske ikke vilde lade andre gaa i deres Huse. Rigtignok havde denne sidste Maade den gode Side, at Gildet saa blev sat ud, til Konen kom til Kræfter. Vor Moder havde Hjælp nok, baade af Moder og Søstre, af Slægt og Venner. Dertil kom, vi havde slet ikke nødig at have Gildestummelen i vore egne Stuer, da vi havde en stor Aftægtstue, der stod tom. Her var bleven hvidtet og hensat Borde og Bænke Dagen forud; og her skulde Gildet nu staa.

Om Morgenen, den Dag Gildet skulde staa, kom Pigerne fra alle Gaardene med „Føring“. Dette var en Krukke sød Mælk og fem Æg; Sødmælken brugtes til at koge Brøden i, og Æggene brugtes dels til Æggesuppen, og til Æggeollet Kvinderne fik at drikke. Pigerne fik hver et Stykke af Gildesbrødet og drak efter egen Lyst af Gildesøllet. De fik med det samme den lille Pige at se, dette kaldtes Føringsgildet.

Den lille Pige blev nu klædt paa af Mormoderen, og dernæst blev hun iført Kristentøjet. Nu kom Gudmoderen, klædt i sine bedste Klæder og fulgt af den, der skulde gaa hende tilhaande. Denne blev af somme nævnet: „Den der holder Huen“, men af andre: „Den der skal give Bat“. Hun var snart altid en Kone, der selv havde Børn ved Brystet, for at hun, om Barnet blev uroligt, kunde stille det tilfreds. Disse to fattes tilbøds, fik

Mad og Drikke og blev i mens indviet i, hvad Barnet skulde hedde. Noget efter, der var ringet sammen til Kirkegang, siger Barnets Moder: „Ja, nu giver jeg jer to mit Barn i Bold, bær det hen i Guds Hus og faar det kristnet. „Jeg vilde gjort det selv; men jeg er for svag. Jeg kunde ventet, til jeg blev raff og kom til Kræfter; men det er nu bedre at være i Bispe end i Bove. Som Pigen er nu, befender jeg, hun er født og undfanget i Synd; men jeg vilde gerne, hun skulde have Del med os andre i Guds Rige; og derfor beder jeg hende komme til Vorherre, det første det bedste. Gaar nu med hende i Guds Navn. I husker jo Navnet, hun skal bære for Gud og Mennesker. Barnets Fader træffer I i Kirken; Præst og Degn tager mod jer; og Faddere har vi bedt at være til Stede“.

Efter Kirkefærden skulde Barnets Fader skjude sig hjem. og være rede til at gaa Gudmoderen imøde, naar hun kom med Barnet. I det hun traadte ind i Stuen, hilsede hun ligesom alle andre, der kom fra Kirke, med at række den højre Haand frem og sige: „Herrens Velsignelse være med os allesammen!“ For Sagen er, Folk troede endnu den Gang, det var mer end et Mundsvejr med den Velsignelse, Præsten lyfte fra Alter og Prækestol, og at de var skyldig at dele den med dem, der under Kirkegangen var blevet ved Huset; ja selv det de i det daglige Liv omgiktes med, mente Folk blev paa denne Maade velsignet ogsaa. Men saasnart nu Gudmoderen havde lyft Herrens Velsignelse, traadte Faderen til og tog mod Barnet, som hun rakte fram med Ordene: „Her giver jeg dig en Kristen; jeg modtog hende som en Hedning!“

Faderen og Moderen kysser nu Barnet, nævner det ved sit Navn, og ønsker det Lykke og Velsignelse. Sødsfende

og flere andre især af Slægten gøre ligedan. Derpaa bliver det fært af Kristentøjet og lagt i Bugjen, der staar tilrede.

Om Eftermiddagen samledes nu hele Gilbeslavet, baade Mænd og Koner. Efterhaanden, de traadte ind, blev de budt en „Bitte Mad“ og et Krus Ol, Mændene bleve desuden skænkede med Brændevin. Da tog alle noget, om aldrig saa lidt, og som de drak, sagde de alle: „Vorherre give Lykke med Pigebarnet!“ — „Hvormange har I nu?“ spurgte dernæst de fleste, og Manden svarrede: „Aa ja — vi har Mænd nu fire! Men, Gud ske Lov for dem! De er sunde og velstøbte alle!“ — „Det er at takke Vorherre for“, svarede mange; „Gud lad dem alle artes vel! Og Vorherre skaber jo ikke Munde, han skaber jo Brød!“

Naar alle vare samlede, blev de bedt at sætte dem ved Bordene, hvor Grøbsfadene dernæstattes frem; og Folk blev bedt at lægge sig til dem. Jeg var med at gaa for Borde; og vi havde travlt med at bære frem, for det blev set som en Skam, om nogen af Grøbsfadene bleve tomme. Og Bysnak vil de fleste jo helst være fri for. Det sagdes forresten ogsaa, det kom til at gaa ud over BARNET, om der forsømtes noget ved saadanne Lejligheder. Der er jo altid Mennesker, som har let ved at ulede baade det ene og det andet af alle tilfældige Smaating; og saaledes har et eller andet vittigt Hoved fundet paa at sige, BARNET fik lange Hæle, om Grøbsfadene bleve tomme under Maaltidet. Og nu blev der holdt over, dette ikke skulde ske, som gjaldt det Liv og Død; for Mennesker tror gjerne fastere paa deres eget Ord end paa Vorherres.

Efter Grøden fik de Eggessuppe og Smørrebrød. Og før der blev taget af Bordet, læstes Bordsbønnen og

Salmen, „Uden Herren opholder vort Hus, vor Gaard“, blev sungen. Derpaa sagde Manden: „Velbekomme jer alle sammen! Og vil jeg bede jer, i gode Mand, at blive hos os „et lille Korn“, saa Biben stoppet og tændt, drif et Krus Ol og saa et Ordstifte i Gang. Konerne skulde jeg hilse fra vor Moder og bede dem komme ind og se hendes lille Pige“. Dernæst rejste de dem fra Bordet, gav hverandre Haanden og sagde: „Tak for Mad!“

Lidt efter stod Konerne ved vor Moders Seng i Daligstuen, hilste paa hende og stottede til Buggen, hvor den Lille laa og sov. Paa et stort hvidt Klæde laa Fadder-gaverne endnu, for at alle, der havde Lyft, kunde se dem. De var da heller ikke saa smaa: Naadigfruen havde saaledes sendt en Salmebog med Sølvhægter, Morfaderen havde givet et Hovedbandsæg af Sølv og Mormoderen Ørenringe og et Spænde til et „Livbaand“ af samme Slags. Desforuden var der lagt fem Kroner og en halv Snes Rigsorter. Konerne fandt, det kendtes her, den Lille hørte til en velstaaende Slægt, og det var da ogsaa godt at se, Slægten stod i Naadigfruens Kridt-hus. „Na, ja!“ udbrod en, somme leder Lykken efter, saasnart de træde ind i Livet, andre leder efter Lykken hele Livet igennem uden at finde hende!“

Konerne blev endnu engang bænkede og drak deres Staal Eggesøl. Her taltes kun om rent dagligdags Ting, og særlig om, hvorvidt de var naaet frem i deres Arbejde: Nogle af dem havde deres Malt „paa Rølle“ og deres Flæsk „i Røg;“ hvorimod andres kun laa paa Loftet eller stod „i Svøb“. Sommes Gæs havde fire Æg, andres kun to, og atter andre klagede over, deres var saa „fene“ iaar. Der blev talet om Lam og Kalve; om hvidt og graat Badmel; om hoormeget Garn de havde spundet og meget andet. Først, da de rejste

dem fra Bordet, sagde en til vor Moder: „Det vil da sagtens blive en „skrap“ Datter til at synge, du ligger med der, Johanne!“ — „Naa, mener du det?“ spurgte vor Moder. — Ja, det gør hun, saamænd! for hun græd hele Tiden, mens Folk gik til Offers efter hende“, gentog hun. — „Ja saa vil hun sagtens blive skrap til at læse ogsaa“, sagde en anden, „før hun laa og læste med hele Tiden, Præsten læste for hende“. — „Aa ja, det er jo en Lykke i vore Dage at være nem til Bogen“, sagde en anden, „for det er jo en Ynk, saadan stakkels Børn, der er født tungnemmet, dog bliver handlet. Og faar Præst og Degn Lov at raade, kommer, min Sjæl, ingen af os, der har gaaet i Alterskole til Vorherre, om vi gaar hen og glemmer vore Bøger. Men jeg tænker dog ikke, de faar Magt, som de har Ngt“. — „I gamle Dage“, sagde en tredje, „tog Folk dette, der nu skal kaldes Læsen, for et Tegn paa, at Barnet selv sagde ja til det, Præsten spurgte om; og da var Meningen, det tydede paa, Barnet blev gudsfrygtigt. Men jeg hører nu, der skal vendes op og ned paa gammeldags Tro og Tankegang: at Læsning skal klare alt. Saa nu kan jo Folk efter den ny Læsning, læse dem til Himmerig, ligesaa godt, som de efter gammel Tankegang har kunnet læse dem til Helvede. Men det er, Død og Krone, Løgn, det tør jeg dø paa!“

„Jeg vil blive ved den gamle Tro“, sagde Sidsel, for efter den ny er jeg ilde faren, da jeg ikke kender „det store A“. Men vil I nu have en god Dag allesammen“. De rejste dem nu alle og gik bort under Klager over, at Læsningen næsten gjorde Folk tosfede ved at lægge Bejen til Himmerig gennem Bøgerne. Nogle paastode, det var et ligefræm Paafund af de Store, for at de ad denne Vej kunde blive „Billigste“ i Himmerig, som de

var det her paa Jorden, for det var klart nok, de kunde drive det videre end stakkels Bønder, der saa godt som slet ingen Tid havde til Læsningen.

Under saadant Ordskifte kom de ind for at sige Farvel til Mændene, der sad og dampede af deres Piber og af og til tog dem en Slurk af Ølstrubene, mens de ibrig skiftede Ord om, hvordan Foraaret rimeligvis maatte blive efter Tulemærkerne. „Hvad I ser højtidelige ud“, — Eggesøllet har vist ikke smagt jer!“ sagde en af Mændene, — „Na jo saamænd“, svarede Sidsel. „Alt, vi faar her, smager godt; men vi var kommen til at skifte Ord om den ny Tro, hvorefter Folk skal kunne læse udenad for at komme i Guds Rige. Og vi mener, Bønder er kun daarlig hjulpen med den“.

„Lad I saa de Store have den for dem selv“, sagde gamle Niels. „Hvem der skal i Guds Rige, raader Vorherre selv for; og I kan være visse paa, han sidder og ler ad dem og al deres Læsning. Snart hitter de paa et og snart paa et andet, men Vorherre er igaar og idag og til evig Tid den samme. Forresten skal Vorherre, efter hvad der staar i Bibelen, have skult for de Klogvise, hvordan Folk bedst skal komme til Himmerig, men derimod aabenbaret det for Smaafolk. Saadan er efter hans Villie. — „Det er det bedste Ord, vi har hørt idag, sagde Konerne og gik hver til sit.“

Træk fra Bylavet og Huslivet fra Midten af forrige Aarhundrede.

I.

Ornegildet.

Naar Ornegildet nævnes først mellem de Træk, her bliver at fortælle, saa er det paa en Maade ganske tilfældigt, men sært nok, fortalte Farmoder gerne først derom, fordi, sagde hun, at det var det første, hun saa af det Slags. Hendes Fortælling lød omtrent saaledes:

„Vi havde holdt Orne hos H . . . . . sens, det første Aar, jeg tjente der for Storpige. Gildet holdtes endnu den første Søndag i det ny Aar, for det var først efter at Struense havde afflaffet Helligdagene, det vedtoges i Bylavet at holde det Helligtrekongersdag, for at den kunde blive en Gildes Dag, om den ikke maatte være en Helligdag. De var atten Bymænd, og de skiftedes at holde Ornen hver sit Aar. Naar Aaret var omme samledes alle Mændene i den Gaard, hvor de havde holdt Ornen. Først maalte de hver Manden en Skjeppe Hare til, og det med Topmaal. Dernæst gik Gildet for sig, og I skulde nu høre, hvordan det gik til.

Vi havde brygget en halv Tønde Øl til Mændene;

den var lagt ind i Stuen, og efter at de havde smagt derpaa og saa godt som med en Mund kendt det godt, blev de bænket om det lange Bord inde i vor Storstue. Olsmanden havde en Kande Brændevin med sig hjemme fra; og dette saa vel som Øllet gik paa Byens Regning. Derimod skulde den Mand, hos hvem Gildet stod, give et „Stykke Mad“ til hver Mand. Maden blev straks sat for dem, og da de havde sat den til Livs og faaet hver en Slurk Brændevin til og Øl, som hver lystede, tog Olsmanden Ordet og sagde: „Vi faar nu tage fat og faa den gamle Orne sat ud af Løbet og den ny indsat, mens vi har en Taar i vor Flaske. Jeg foreslaar P . . . . R . . . . til at føre Ordet ved dette Skifte. Hvad siger I derom? Kan vi være enige eller skal vi have Folk paa Læg?“ — „Na ja — lad det gaa“, lod der fra flere Munde. „Han kan være god nok til den Forretning“, hviskede andre. Ingen ytrede sig derimod, det var altsaa vedtaget.

Nu rejste P . . . . R . . . . sig, tog sin Hat af og slog med Bagen af den højre Daand paa Løftet og sagde: „Giv Lyd i Huset!“ — Ved disse Ord tog Mændene deres Hatte af og lagde dem foran dem paa Bordet, og ham, der havde krævet Lyd, tog Ordet og sagde: „Kære Venner og Bymænd! Nu er dette Orneaar gaaet lykkelig og vel til Ende. Manden har passet Ornen vel, og Ornen har gjort, hvad vi forlanger af en Orne: vi har haft Grise, Guds Betsignelse; de lykkes og trives vel, baade i By og i Skov. Sid nu Flæsket af denne maa smage os godt allesammen.

Nu er denne brave Mand fri for at holde Orne for os. Jeg skulde vel have sagt for vore Svin. Na ja, en Præst kan sige fejl paa sin Præstestol, sagtens kan jeg sige fejl, der kun er en affat Deyn. Men, for nu at

komme tilbage til det, Taleren her er om, saa er nu Manden fri for at holde Ornen. Dog — for at vi nu ikke skal gaa mod gammel Bedragt — men hver Mand mærke sig det og sige sine Husfolk det, Ornen maa saa heller ikke længer kaldes eller hedde Bhornen, den hører nu atter Manden til. Manden maa nu slagte ham eller gøre ved ham, hvad han kan forsvare for Gud og Herfskabet, naar blot Bylavot ingen Skade har deraf. Gib nu Sværen paa Flæsket ikke maa være altfor tyk eller for slem at tygge. Dernæst skal vi efter Skik og Brug synge Ornen af Lavet. Fyld os Stubene, OIdermand!"

Naar nu alle Stubene vare fyldte, tog hver sit i Haanden, rejste sig og sang:

„Vor Orne, der gjorde god Tjenest' og Gavn,
 Skal sættes af Lavet og miste sit Navn!
 Vi, uden at skamme os, gjør det ved Bord;
 Vorherre gav Mennefsket den Ret i sit Ord.
 Og Herfskabet aldrig sig satte imod,
 vi holdt os den Orne, vi selv kaldte god.“

Derpaa tømtes atter Stubene, og han, der talte for, tog atter Ordet: For at vor gode By dog ikke skal være uden Orne, og Svinene af den Grund gaa til Grunde for os, maa alle Mand vide, at B . . . . R . . . . har lavet sig til at holde Bhorne i det næste Aar. Det er efter Byens Omgang og Skik og Brug. Nogle af Lavet har jo været sendt ind og se den ny Orne, og faar de nu her for det samlede Bylav sige, om han er stiftet til den Tjeneste, om han kan gøre Gavn og bære Navn som Bhorne!" Taleren holdt inde, og de Udsendte sagde: „Ib efter vort Skøn er Grisen stiftet til at gjøre Gavn og bære Navn som Bhorne“. — „Altsaa“, vedblev Taleren, „holder den omtalte Mand Bhorne for os det

kommende Aar. Gør han det tro og god, faar han ved Aarets Ende en Skjæppe Havre af hver Mand i Lavet, for saa vidt vi bliver ved Gaard og Grund.

Ornen maa ikke komme i Mark eller Skov hos andre Svin. Men hver Mand i Bylavet maa til enhver Tid hente ham til sine egne Grisesøer. Men han skal dog staa til Ansvar for ham, til han har ført ham nstادت tilbage, eller i modsat Fald bøde, hvad gode Mænd lægger ham paa. Derom er vi jo alle enige“.

Alle svarede ja. Stubene bleve atter fyldte; Mændene rejste dem og Taleren rømmede sig og sagde: „Og Gud give os Lykke med den ny Orne i det ny Aar!“ Derpaa tømtes Stubene og Dagens egenlige Højtidelighed var forbi.

Det Hele gik for sig med Ro, og vi kan næsten sige Andagt; hver Mand rejste og satte sig som efter en Bibe og havde hart Hoved, og der var slet ingen, som fandt noget underligt ved det Hele. Rigtignok kostede det Bøder at sige eller gøre noget, som kunde forstyrre Taleren fra han havde krævet til Lyd, til han igen havde sat sig, men bagefter kunde enhver godt drille ham med det, han fandt latterligt i hans Færd. Dette skete ikke denne Aften, Talen her falder om; men til sine Tider skete det, at nogen holdt med den, der drillede, andre holdt med Taleren, og der kunde udspinde sig baade Trætte og Slagsmaal.

Tidt kom det bagefter, der gav mest Moro; det skete just denne Aften. Og da det tillige klarer en vis Side af Mændenes Færd i Bylavet, hvor snart en kunde falde for Bøder, skal det fortælles. Da de rejste dem fra Bordet og gik ud i Gaarden for at „vejre dem“ (trække frisk Luft), kom en til at sige om vor Grisesø: „Naa, der gaar jo Byrnen. Han ser snart ud til, han har været

med til Gilbes; han er da saa tyk, som havde han sat en halv Tønde Öl tillivs!" En skrældende Latter var det første Svar Manden fik, ja mange kunde knap faa deres Lunger bragte til Ro igen. Manden saa halv forstræffet og halv vred paa dem og sagde: „Vil I have mig til Nar, jeg er dog hverken fuld eller gal!" — „Det kan nok være, du ikke er", svarede somme, „men saa vil du vel gøre os andre gale og faa os til at tro, en Grisesjø er en Orne. Manden saa nu sin Fejltagelse og sagde: „Jeg vidste, Død og Krone, ikke bedre, end jeg sagde, men her er jo heller ingen Byorne i denne Gaard længer." — „Nej, du har jo paa en Maade syndet mod vor gode Bylov og skal bøde 4 Stilling", paa stod andre. „Ja, og det værste er", føjede andre til, „der kan blive en slem Bynsnak om det". — „Det er det Værste", svarede Manden. „Men jeg giver en Pot Brændevin til Lavet straks iaften, saa skal den Snak være død og magtesløs. Jeg vil helst det, for jeg har altid været led i at være paa alles Tunge". Nogle mente, det var net buden, andre mente, det var for lidt, men Oldermændene godtgjorde, han egentlig slet ikke var falden for Bøder efter Bylavets Vedtægter. „Der var", sagde han, „bare paalagt, ingen maatte kalde den gamle Orne Byornen. Det havde denne Mand heller slet ikke gjort, han havde bare kaldt Soen en Orne, hvad Folk i det højeste kunde le ham ud for, men ikke kunde faa ham til at give Firkillingsbøder for. Saa naar han vilde bøde en Pot Brændevin, fordi han af Banvare kaldte Soen en Orne, burde Lavet tage derimod." Dette blev vedtaget, og Oldermændene gik straks efter Brændevinen.

De kom atter ind i Stuen. Nogle lettede paa Øl-tønden og sagde: „Sun er ikke saa vov endnu! Faar vi til Livs, hvad der er i og en Pot Brændevin ovenpaa

det, vi har faaet, gaar vi ikke fastende i Seng." Stubene fyldtes og Snakketojet kom i Gang. Først snakkede hver med sin Rabo, og derom ved Poffen ikke Rede. Men, da der ligesom blev et Ophold, siger En temmelig højt: „Mon der være nogen Rimelighed i den Bysnat, her gaar, at „store Pær“, som kom tilbys ret før Jul skal givtes med „Maren Løbers“, og at de saa skal have den øde Gaard her omme i Byen i Fæste?“ — „Det er vist sandt“, siger en anden. „Snakken skal være kommen fra Præsten, og han er jo baade Potte og Pande der nede paa Gaarden; han ved alt, der bliver kogt og stegt paa Herfabels Skorsten og har vel sagtens været med at lægge Raad op derom“. — „Da har Maren Løbers ikke fortjent af Præsten, han skal tage sig af hende; hun gjorde jo Rivviser om ham sidste Flyttetid“, sagde somme. — „Derfor stod hun jo i Gabestoffen Søndagen før Jul“, paastod En, „og tilmed er Præsten en god Mand, han hævner sig aldrig. Men desuden kan den Dykke blive tynd nok, der flyder af at faa den øde Gaard. Det er jo en kendt Sag, ingen Ting har villet lykkes eller trives der“. — „Det skal jo komme af“, sagde unge Niels, „der skal være en Risse der i Nabolavet hos — prrr.“, afbrød Taleren sig selv. „Folk“, vedblev han, „fortaler dem dog aldrig snarere end med Munden, og jeg maa her sände min Moders Ord: „Det er godt at have en stor Mund, at vende noget i!“ Det havde jo ellers kostet en Flaske Brændevin at lade saadanne Ord falde i Bylavet; men saa længe de er indenfor er de mine egne. Dog, hvorom alting er, saa har Præsten kanske Ret, naar han paastaar, at den eneste Maade, hvorpaa Maren Løbers kan blive eller da komme til at leve som et kristent Mennecke, er at hun bliver gift. Det er jo et skrækkeligt Levnet, hun hidtil har ført: her er jo ikke

en Have her i Byen; hvor hun har tjent, der jo er Smaa-
børn og græder ved Nattetide i Vandgravene."

„Snaf nu ikke mere, end du kan staa ved, Svoger“,
blev der nu sagt til den ivrige Taler. — „Du har Ret,
min Ven“, svarede han endnu ivrigere, „men derpaa
fræver jeg hele Bylavet til Bidne, at jeg paa ingen Maade
har sagt, Maren Løbers har jødt i Dølgemaal og kastet
Børnene i Vandgravene eller gravet dem ned under Bæ-
træerne, og heller ikke, at Børnene græder ved Nattetide,
fordi de ikke er kommen i kristen Jord“. — „Det for-
staar sig“, svarede de andre. „Men vi har, Død og
Krone, heller ikke sagt det. Ligegodt ved vi alle, hvad
vi ved: Børnegraad høres ved Nattetid i Haverne til alle
de Gaarde, Maren Løbers har tjent i. Og saadan noget
høres kun, hvor Smaa børn bliver hemmeligt gravet ned.
Lægger vi saa alt det sammen, hvad er saa mere rime-
ligt, end at Maren Løbers har gjort det, for hvem der
en Gang stjæler, er altid en Thy, og hvorfor saa ikke
lige saa godt fige: hvem der kaster et Barn i Vandgra-
ven, sparer heller ikke det næste“.

„Alt dette er ikke noget at sidde og holde saa lange
Præfener over“, sagde En, der hidtil havde siddet tavs,
men ærgret sig. „Har vi nødig her i Bylavet“, det eneste
Sted, vi har vor Frihed, eftersom vi hjemme er nødt til
at føje os efter alle andre, end Drengen og Hunden, og
kommer vi til Hove, bliver vi regnet for ringere end
Sundene — skal vi saa, spørger jeg, gøre os til Trælle
af vor egen Mund, Nej — jeg figer det frit: Maren
Løbers er en BARNEMORDERISKE for Gud og Menneſter. En
Gang har hun vedkjendt sig det, og saa er den Snaf forbi!
En anden Sag er det, om vi skal tage det Par Folk i
Bylavet. Og den kunde jeg ønske, blev drøftet lidt, før
det er bagefter“.

Det var dog paa en Naade bagefter, for lige under al denne Snak kom Ladefogden fra Gaarden og skulde bede Mændene, eller vel rettere sige dem, det var Fruens Vilje, at de ikke gjorde nogen Banskælighed ved at tage store Bær og hans tilkommende Kone i Bylavet. Hun vilde prøve, om de ikke, naar de blev giftet og sat i Vej, vilde staa dem til Rolighed og leve som kristne Mennesker. Tillige lovede Ladefogden paa Fruens Begne, de skulde faa en stor Udbrensning i Stoven af Eg og Bøg, om de vilde føje hende, og at de endog maatte sælge, hvad de troede at kunde undvære fra eget Brug. De skulde svare herpaa inden tre Dage, men et Nej tog Naadigfruen ikke imod". — Mændene lovede at give Svar, men bad tillige Ladefogden sidde hos og drikke et Krus Øl og et Stub Brændevin, om han ikke skammede sig ved at drikke med stakkels Hovbønder".

Ladefogden tog mod Indbydelsen. Men nu kom den Ulempe, at der var kommet Lavvande i deres Brændevinsflaske. For at raade Bod derpaa sagde de til vor Fader: „Hør, du har jo ikke givet „Igang“ for din lille Datter, gør det i Aften, vi er jo samlede i dit Hus, og din Kone kan faa faa den Moro, at høre og se det, og vi faar Brændevin at drikke sammen med Ladefogden.“

— Han kløede sig en Smule bag Øret og sagde: „Hvis vi har Brændevin i Huset, kan det komme ud paa et“. Men Sagen var, han var ikke for at love det uden sin Kones Minde. Han gif derfor ud i Stuen og siger til hende: „Hør, sig mig, har vi Brændevin i Huset?“ — „Det ved du jo nok“, fik han til Svar. — „Mændene vilde gärne“, vedblev han, „at jeg skulde give Igang for vor lille Pige i Aften.“ — „Har du det nødigt?“ spurgte Konen. — „I Aften ikke“, svarede han, „der kan godt gaa et halvt Aars Tid hen endnu, men Sagen er, Flasken

er tom, og de vilde gerne skænke Ladefogden et Stub fuldt." — „Naa, ja, gør som du vil“, svarede hun, „men det bliver til at overvælde jer med, I bliver helt „øllede““. — „Jeg ved nok du mener, vi bliver værre Aar for Aar, og du har kanske Ret“, sagde han, „men vi Mænd har det ogsaa meget værre end I Køner og Piger. I skulde prøve, hvad det er at være bunden til Stavn som Hund til Bæg, og saa blive drillet og handlet som en Hund“. — „Kunde du virkelig ønske det, vor Fader?“ spurgte Konen og saa stift paa ham. — „Aa, nej, det var kun et forføjent Ord“, svarede han. „Det er godt, I er fri, og Gud lad jer altid blive fri, I kan da altid holde Modet oppe hos os, saa vi ikke rent skal opgive Haabet om bedre Tider.“

Efter dette Ordsfifte hentede vor Moder en Potflaske fuld af Brændevin, gav Manden den, idet hun siger „Synng saa Pigen i Lavet, at jeg kan høre, hvordan det gaar til; men gør det straks, før alting løber rundt for jer.“

Da vor Fader traadte ind i Storstuen med Flasken i Haanden, krævede han sig Lyd og sagde derpaa: „I gode Bymænd! Vi har jo nu druffet vort Brændevin; men vi har til samme Tid bedt Ladefogden at drikke med os, som han jo er saa god at vilde. For at hjælpe os ud af denne Forlegenhed, vil jeg efter fleres Ønske give Igang for vor lille Datter i Aften.“ Han satte derpaa den fyldte Potteflaske paa Bordet og sagde: „Men min Kone beder, om vi saa ret straks vil synge Pigen i Lavet, at hun kan høre derpaa“. — „Det var bravi“, svarede somme. „Din Kone skal saa sin Billie“, svarede andre. „Aa ja — det er jo ikke saa nemt at støde Konerne for Hovedet, det er jo dem, vi skal leve og dø med“, mumlede enkelte.

Der blev nu skænket i Stubene. Aldermændene nævnedes en, der skulde synge for. Derpaa tog de af deres Hoveder, rejste dem op, tog Stubene i Haanden og sang:

Hans Jørgensens fødtes en Datter saa skøn,
vi vil hende ære i Lys og i Løn;
vi vil hende være i Mark og i By,
som var hun vor egen, vi gi'er hende Ly.

Gud lad hende blive deres Glæde og Lyst,
og, bliver de gamle, deres Alderdoms Trost,
Gud giv hend' sin Rødtørst og daglige Brød
i Livet, og silde en ærefuld Død!

Derpaa tømte de Stubene, og En sagde dernæst;
„Nu hører altsaa den lille Pige med til Lavet, og hun
kan tages med alle Steder, hvor Lavet samles, og alle
vi gode Mænd, vore Koner og Børn, vore Karle og
Piger, vi tage os af hende alle Begne, hvor vi stædes
sammen med hende, og hun trænger til nogen Hjælp.
Og du skal faa megen Glæde, af det, du gjorde for hende,
da du lod hende komme i Bylavet.“ — „Amen!“ sagde
alle Mændene, satte dem ned og satte paa deres Hoveder,
og dermed var den Stads forbi.

Da Ladefogden var gaaet, talte Mændene igen om,
hvad Svar de skulde give Raadigfruen; men efter en Del
Snak fram og tilbage enedes man om at opsætte Sagen
til anden Dagen efter, da de skulde samles og bytte
Tjære. Konen sagde dem, der var kun to, tre Korn i
Glasfæt til Midnat, og de desuden var saa øllede, de
ikke kunde tale om noget mere. „J kunne jo da ogsaa
gemme den Taar Ol, J har i Tønden til den Dag, J
kan jo da saa faa Tungen læftet igen“, føjede hun til.

„Du er, Drollen splitte mig ad, en Kone af bedste
 Stuffe“, raabte Peder Sønderballe. „Vi vil derfor lyde
 dig ad. Og vi vil give dig vor Østønde i Bold til den
 Dag; det er noget, vi ikke gør til alle og enhver. —
 „Nu tømmer hver sit Krus!“ raabte Oldemanden, „vi
 vil ingen Skjæggelevninger have“. — De var nu lige
 ved at gaa, men blev atter sinede ved at vor Svoger
 der til Hans Jespersens gav sig til at synge en Vise.
 Han havde længe siddet og set saa underligt hen for sig,
 men der var vist ingen, der tænkte paa, han var saa øllet.
 Nu sang han:

„Jeg sukked saa mangen Gang
 og bad i Løn til Gud,
 at han vilde selv udvælge mig
 en fjen og yndig Brud.

Borherre han er altid god,
 han hørte, hvad jeg bad.
 Han viste mig til Maren hen,
 og hun gav mig sit Ja.

Saa fæstede jeg min Moders Gaard
 og førte Maren hjem.
 Og alting trives i vor Bo
 nu har vi Børn fem.

Blev Foden træt bag Plov og Oc,
 hun klappede min Kind;
 blev Tiden mig for tung og haard,
 hun mildnede mit Sind.

Gud lad os leve mange Aar
 hinanden tro og god.
 Gud lad os samles der engang,
 hvor der er evig Ro.“

„Se, Folkens“, sagde han dernæst, „saalænge de Store giver os Lov til at gifte os med dem, vi kan lide, og lade os have vore Koner nogenlunde i Fred, har vi da noget Godt i Verden“.

„Ja det kan vi høre paa din Bise“, sagde en af Mændene. Og, det forstaar sig, vi kender da ogsaa lidt til det fra vort eget Samliv. Men har du ellers gjort den Bise selv?“ — „Det har jeg“, svarede han. „Rigtig nok ikke paa en Gang; men lidt efter lidt; og hun naar lige til i Aften. Ste kunde det vel nok, jeg kom til at lægge noget til eller tage noget fra. Der er dog ingen andre end Maren, som har hørt den. Men det faar nu være det samme: ingen har jo Stam af den, og jeg havde vel sagtens nu faaet for meget Øl til at tie stille: fuld Mund taler jo af Hjærtens Grund. Saa traf det ogsaa til, hun sad der lige for mig.“

„Hvor sidder hun da?“ spurgte to, tre paa en Gang. — „Se der!“ siger han og peger paa vor Moder. „Er jeres Dine fortinnede med Kærnemælk, eller har I faaet faa meget Øl, at det har drevet Forstanden ud?“ — Mange lo og klappede i Hænderne, og der blev raabt: „Du gaar fejl ad Numret!“

Vor Moder forstod nu, han havde taget fejl. Hun rejste sig og gif hen mod ham, men han rakte Armene ud og sagde: Kom kun du, min Kone, og lad dem se du kysser mig, saa faar de lidt mere at more dem over.“ „Nej, vist ikke, Svoger! Du tager jo fejl, jeg er Sohanne, men gaa kun du hjem til Maren.“

„Død og Ulykke, Johanne! Du maa ikke være vred paa mig, jeg vidste ikke bedre, end jeg sagde. Og du maa ikke sige det til Maren.“ „Sikken nogen Snak; skulde jeg være vred, fordi du er lykkelig med din Kone og vil kysse hende; nej, det skal du saamænd blive ved

med. Men gaa nu hjem til hende. Du kan nok vide, hun læuges, og det er over Midnat." — Da Latterforet havde lagt sig, krævede Oldemanden Lyd og sagde: „Ornegildet er nu forbi, men hver Mand maa vide, her bliver hentet en Tønde Tjære i Morgen, og at vi saa Overmorgen en Time efter Middag bytter Tjære her hos samme Mand, da han just staar for at hente Tjære i Svendborg.

Nu gif alle Mændene saa nær som Svogeren, han sad og hængte med Hovedet. Da alle vare borte, spurgte han: „Jeg har vel da ikke sagt eller gjort noget Slemt? Jeg ved ikke, hvordan det var; men Øllet maa have løbet mig til Hovedet, og saa gør jeg saa „fælt meget“ ad den Maren. Og det er da ogsaa velsignet, saa meget I to Søstre ligner hinanden.“ — „Der er slet ingen Ting i Vejen, Svoger“, sagde de begge. „Gaa du rolig hjem, det er silde“. De gavede ham begge Haanden til Godnat, men han bad vor Fader følge sig hjem, „for jeg ved ikke hvordan det er“, sagde han, „jeg har slet ingen Lid til mig selv i Aften.

II.

Kirkelammet.

Da vor Fader kom tilbage og havde fulgt sin Svoger, fortalte han, at en Flok af Mændene var gaaet ind hos Oldemandens og raabt højt paa Aggesøl. „Ja, ja“, sagde vor Moder, „hver sin Lyst for sine Penge. Lad os nu bede vor Aftenbøn og saa gaa i vor Seng“.

Næste Morgen, da vi sad ved Davenportet, gif By-

hornet. Vor Fader var allerede ført til Svendborg efter Tjære, Karlen var til Høve, Drengen var ikke kommet fra Svin; og jeg maatte derfor gaa hen paa Stævnen og høre, hvad der var paa Færde. Der blev da fortalt, der var fundet et Lam paa Gaden om Natten af nogle Mænd omme fra den østre Gyde, som var gaaet fra Kroen længe efter Midnat. Det stod tæt op til Kirkegaardsmuren, ved det Hjørne lige for Smedien, de havde taget fat paa det; men de kunde ikke hitte Rede paa, hvis Mærke det bar; og derfor havde de sat det ind i Smedien. Nu var By mændene kaldt sammen, for at Tjermanen kunde faa sin Ejendom tilbage.

Efter denne Fortælling fulgtes hele Flokken ad hen til Smedien. De luffede op og kigede ind; men der var intet Lam at se. De gik ind og ledte; men de fandt ikke noget. Nu blev de leet ud, og der blev paastaet, de vist havde været fulde, og derfor fundet paa dette Galfskab. Men de paastod, og de tilbode at gøre deres Saligheds Ed paa, at de, fire i Flok, havde fundet Lammet, og at de tre havde holdt det, mens den fjerde hentede Røglen. Efter at have sat det derind, luffede de Døren godt; og de havde selv havt Røglen siden. Der maatte altsaa være sket et Vidunder.

Inden otte Dage fortæltes der over hele Byen, at Kirkelammet havde ladet sig se for Mændene fra den østre Byende. Der paastodes, det skulde varsle fra Vorherre, at de dog ikke skulde gøre Nat til Dag, og øde deres Gods og Penge til Unytte, mens Koner og Børn græd hjemme. Det gaar jo saadan med saamange: de vil ikke lade dem sige af de Levende, derfor maa de døde varsle.

III.

Samtaler fra Bylavet.

Da de Dagen efter haade byttet Ljæren og atter sad ved Ølstubene, kom Spørgsmaalet fræm, hvad Svar de skulde give Naadigfruen, paa hendes Fordring om at tage store Pær og Maren Løbers i Bylavet, naar de blev Mand og Kone og fik den øde Gaard omme i Byen. „Ja de har lovet, baade Fruen og Præsten, at lade dem smække sammen ret før Bløjetiden kommer“, paastod somme. Og andre sagde: „Er der anden Udvej for os, end sige ja, naar baade Præsten og Naadigfruen ere enige, hvor led og fed vi ellers kan være af de to Folk!“ — „Nej, vi faar jo søje os efter Ønske“, sagde mange i Munden paa hverandre; og det enedes de snart om.

Der sendtes saa to Mænd afsted til Fruen, der paa Bylavets Vegne skulde sige hende, at de efter hendes Ønske vilde tage store Pær og hans Kone i Bylavet, og gøre mod dem, som de var van at gøre mod alle, der overtog øde Gaarde; og dette bestod nærmest i, at de blev fri for at give deres Igang de første fem Aar. Derimod skulde de ogsaa sige, at Bymændene holdt fast, og at de var nødt at holde det fast, at hvis den ny Mand ikke gjorde sin Skyldighed som Bymand, eller paa nogen Maade brød Byfreden, skulde han straks give de Bøder, han lagdes for, eller de satte ham ud af Bylavet. Dernæst skulde de udsendte Mænd paa Forhaand talke Fruen for hendes naadige Ord om Udvisningen af Ege- og Bogetræet.

Mens nu alle de andre sad ved Ølstubene, sagde En saa højt at alle hørte det: „Hør, sig os det, er nu disse to Folk, store Pær og Maren Løbers, rigtige kristne

Mennesker? Jeg har hørt somme herte om, at han skal være en Horeunge, og hun skal nok, idetmindste efter manges Mening, nærmest stamme fra Taterne.

Før nogen kunde svare, tog den gamle Sømænd, der gerne altid var tilstede i Mændenes Lav, Ordet og sagde: „Hvis saa er, da er Peder af den allervilleste Slægt. I maa nemlig vide, at snart alle vore Konger har havt Horeunger. Den eneste, saa langt tilbage jeg har kunnet spurgt, der ikke har holdt Horevind eller Frille, som det nu kaldes hos de Store, vel sagtens for at gøre det lidt mere fint, det skal være ham, som vilde have os til at læse hver Søndag og Helligdag og græde over vore Synder, hvis vi ikke vilde i Gabestokken, eller som tilføes, hvor jeg var i de Dage, blive køhælet.

Ser vi nu til ham med det ene Dje, han skal have havt saamange, som der er Dage i en Uge. Det maa han nu have fundet fint. Og han skal dog have levet i den bedste Enighed med dem alle, som et Billede paa hans Slot endnu skal vise. Sine virkelige Koner skal han da heller ikke have forsmet, for de fødte ham vistnok henad femten Børn. Og ham sætte vi Sømænd nu højest af dem alle.

Men hvad nu den Frederik vedkommer, der levede i Lørdenskjoldts Dage, da havde han Stunder til, midt under Krigen, at holde Bryllup med en, somme paastaar, han stjal. Dog var hans første Kone levende; og hun døde saamænd heller ikke af Uergrelse derover. Dog hvad nu den Snak vedkommer, at han skulde stjælet hende, da mener jeg ikke, I gode Mænd, den har nogen Steder hjemme, men er bare Løgn og Sludder. En Konge kan jo ikke stjæle! Han har jo siden Svenskerkrigen Lov til at gøre, hvad han vil. Og der bliver efter denne Lov ikke anden Forskel paa den Gamle heroppe, som

naar de ikke vilde falde ham Guds Statholder og tilbede hans Helgene, lige saa fuldt vilde Kongen udelukke Folk fra Guds Bord, naar de ikke vilde lære hans Bøger.

Købmanden svarede, at det nok kunde se saadan ud, men at han dog var af den Mening, at det var til Gavn for dem selv, at de lærte at læse, om ikke just for at komme i Guds Rige, saa dog for at lære et og andet at kende hernede paa Jorden. Enkelte af Bønderne fandt, at der maasse nok kunde være noget Sandt i dette, saameget hellere, som det var udgaaet fra Frederik den Fjerde. Men de fandt lige godt, det var galt og grusomt af Kristijan den Sjette at true dem dertil med Tugthus og Gabestof. Han skulde, som hans Formand, nøjes med at lade bygge Skoler og saa lade hver nyde, som han kunde nemme; derved skete, efter det gamle Ord, ingen Ufsæl. Og et andet gammelt Ord sagde: „Det er Synd at nøde det Gode i det Onde!“ Og de Onde maatte i denne Forstand blive dem, der forsmaaede, hvad Kongen bød dem at modtage.

Den ene Dag gik nu efter den anden og Dagene blev til Aar, uden at Folk mærkede noget til det, Præsten havde truet med, og Købmanden sagte, ganske vist vilde komme. Derimod arbejdede Præsten og hans Kone meget ivrig paa Bøndernes Dannelselse, det vil sige, paa at faa dem til at glemme deres Bondemaal og tale et saakaldt dannet Sprog. Præsten gik endogsaa saa vidt, at han tog Prækestolen i Brug i dette Djemed. Han skal saaledes, efter Ordet der gaar, en Dag, da han efter Skif og Brug havde læst Evangeliet om „den store Nadver“, slet ikke være kommen længere i sin Præken end til en Beklagelse over, hvor vanskeligt det var for en dannet Mand og Herrens Tjener, naar selv Skriften holdt paa saadanne grove Talemaader, som Nadver udtryffeligt var

ved Siden af det fra Tyskland indførte Ord „Aftensmaaltid“, der i Tyskland udtaltes „Abendmaahl“, ligesom det der hos os med et halvt barbarisk Udtryk kaldtes den hellige Nadver, hos Tyskerne kaldtes „das heilige Abendmaahl“. — At dette nu i høj Grad ærgrede Kirkegængerne, der saa at sige med Modersmælken havde indsuget den Tanke, at Tysken aldrig var Dansken god, følger af sig selv; og dog skulde de jo gaa i Kirke eller ogsaa staa i Gabestoffen.

Det var dog især ved Gildeslagene, at Præsten og hans Kone øvede deres Dannelses-Stræb; og her skal endnu anføres et Forsøg fra Præstekonens Side, der, saavidt vides, blev det sidste. Præsten var nu bleven kendt i Sognet som en vellærd og velstuderet Mand, men fjernede sig mer og mer fra Folket ved sit urimelige Stræb efter at have dem til at tale fornemt; Folk i Byen var da i Reglen ogsaa baade lede og fede ad hans og Konens Nærværelse ved Gilderne; men det var heller ingen let Sag at bryde gammel Skik og lade være at byde dem med. Nu traf det sig en Gang, da de sad ved Gildesbordet, at Præstekonen fik noget at høre, som hun mente, hun kunde give Bønderkonerne et rigtigt Rap med og ret overbevise dem om deres Bondemaals Jammerlighed. — „Jeg synes, sandt for Herren“, udbød hun, som var hun meget forundret, „at I siger „hun“ om Solen! Hvad siger I da, naar I taler om Maanen?“ — „Vi siger „han“,“ svarede flere. — „Men er I Godtsfolk nu ogsaa vis paa, at Solen virkelig er en „Hun?““ spurgte Præstekonen. — „At Solen skulde være en Hund, er hverken sagt eller tænkt mellem Bønder“, svarede Konerne, „det maa være noget I Fornemme vil „dutte“ os paa, derimod har der tidt været sagt for Spøg, at Maanen er gjort af en grøn Ost.“

faa følger det af sig selv, saadanne Børns Moder skønner paa sine Børns Lykke, og giver Herremanden baade et blødt Sæde og et sødt Ord, og hvad andet godt hun kan have at byde ham, naar han er saa naadig at se indenfor og tale med hende om hendes Børns Fremtid. — Jeg er nærved at tør bede Drollen splide mig paa, at hele dette halvfornemme Slæng af Løbere, Tjenere, Skovfogder, Skovridere, Ridefogder og Degne med deres Koner og Børn er rundet af saadan Rod!"

„Det var godt, Nabo! du blev færdig“, sagde en Mand omme fra Gaden og lo. „Du lod Sømanden høre, han præfede; men jeg kan ikke forstaa, du fik sagt det ringeste om det, du vilde. Du snakkede om Herremænd, han om Konger, og I tog vist formeget i Munden begge to. For der findes da ærlige Mænd baade mellem Konger og Herremænd. Og heller ikke alle, du regner op, er født paa den Maade, du sagde, lige saa lidt som alle en Mand's Jaar skal kaldes sorte, fordi der kan udpeges enkelte sorte Lam. Hvorom alting er, saa lad os helst overlade til de Store selv at svare for deres egne Synder. Saa meget er vist, paa det Sted har de mange flere end vi andre.

Men skal vi have Kapitlet tilende om Horeri, saa har du vist nok Ret, naar du siger, der er ikke ret mange Horeunger mellem Bønderne. Men det kommer af, at Bønderne er bleven ved Fædrenes Tro, og derfor er der langt mere Trofast og Kærlighed mellem Bønder, end mellem de Store, der saa gjerne vil sluge al Verdens Bisdom, men faar for det meste kun Daarstaberne. De Gamle skiftede altid Horkarlene til Helvede, og det gør Bønderne endnu; men selv om kun Fjerdeparten er Sandt af det, her er sagt idag om Konger og Herremænd, saa hører de første jo aabenbart og de sidste skjult dertil.

Dg dog stikker Præsterne dem uden videre højt til Him-
melen, højere end stikkelige Bønder, for Bønderne bliver
kun salige, naar de Store bliver højsalige. Men for
saadant Hylleri skal Præsterne staa Vorherre til Regn-
skab, for de ved godt, det er Vøgn, de siger, da det tyde-
lig staaer at læse, der slet ingen Forskel er paa Træl og
Fri hos Vorherre, og at vi alle blive Engle lige“.

„Alle gode Gange er tre“, sagde gamle Niels, der
idag var kommet i Mændenes Lav for sin Søn. „Dg
for at blive ved Teksten, maa jeg nu sige, vi har faaet
tre Præstener, som kun skiller sig deri, at den første
handler om Konger og deres Synder, den anden om
Herremænd og deres Synder og den tredie endte i hvert
Fald paa Præster og deres Synder. Vorherre skal jo
nu domme; og er vi foran paa det Sted, hvad jeg godt
er enig med, saa har vi ogsaa vore Fejl. Gud være
os naadig allesammen. Men jeg siger det forud, at om
hundrede Aar kommer det nok fræm, hvad der boer i
Bønderne, og saa skal de nok blive regnede for det, de
er. Ja det kan være, de Store bliver helt ivrige efter
at faa Bøndernes Venstab, ja maaske ligesaa ivrige, som
de nu er for at faa dem ødelagte. De Stores Regi-
mente, maa I vide, kan ikke staa ved Magt: de spænder
Buen for stramt; hun brister!

De bryder dem i deres Forhold til Bønderne hverken
om Guds eller Mennessers Ret. Jeg vil nu blive ved
det Talen her er om; og jeg er nærved at paaftaa, de
Store baade Konger, Herremænd og Præster er Skyld i
det stammeligeste, her sker mellem Bønder i vore Dage.
Rigtignok mener En, han er retfærdig, fordi han har
skrevet en Bog; en anden mener, han er det, fordi han
har befalet Bønderne at læse den; en tredie fordi han
afhører dem, før de maa komme til Guds Bord; en

fjerde fordi han har pibdfket Børnene til at læse den; og en femte fordi han har bygget en Skole, hvori Børn kan pibdfkes til at læse. Men ved Siden af alt dette lever de selv et langt skammeligere Liv end de Bønder, de handler saa skammeligt med. Bøgerne kunde endda være gode nok, naar de ikke vilde plage Folk med dem og saa følge dem selv, men i deres Lærdom som i deres Liv gaar de ganske udenfor Guds Ord . . . .!"

„Det er Løgn, Niels!“ lød nu Præstens Stemme. Han havde i Dagligstuen hørt den hele Samtale, da han var kommen for at høre deres Mening om store Pær og Maren Løbers. Rigtignok blev der sagt ham udenfor Døren, der var gaaet Mænd til Raadigfruen med Mændenes Ja; men saa vilde han ind og talte dem. Da han hørte den højroste Tale, satte han sig og lyttede; men han maa nu ikke have kunnet holde sig længer.

Gamle Niels tav, da disse Ord naaede hans Ører; men han spurgte ganske rolig: „Hvem siger det til en Mand, der har fyldt de fire Sæse, og været Mand her i Byen henad de tre?“

„Det siger jeg, der har været Præst her i Byen over halv saa længe“, svarede Præsten og traadte ind i Storstuen.

„Naa saa — jeg mødes saa med Fader igen!“ sagde gamle Niels rolig. „Det har jeg gjort før! — Hvornaar var nu det?“

„Det skal jeg sige os, Niels!“ svarede Præsten. „Det var ved Mødet, da vi fik Loven om Ekstrafatten“.

„Rigtig! der har vi det!“ sagde Niels.

„Ja, men dengang maatte Fader, Drollen splidte mig ad, give tabt“, sagde Peder Sønderballe.

„Mener Peder det?“ sagde Præsten. „Nej, jeg

maatte bare bryde af, fordi Naadigherren kom til Gæst hos mig!"

"Ja, men lad os nu snakke om det, der ligger nærmere ved;" afbrød Niels. "Præsten sagde, det var Løgn, jeg sagde".

"Jeg gjorde saa, Niels; og jeg gør saa endnu", svarede Præsten. "Det staar saa til Niels, at godtgøre Sandheden af sine Ord, der lod paa, vi i Lærdom og Levnet gaar ganske mod Guds Ord".

"Naa saa — det er ikke andet, Fader vil!" sagde gamle Niels.

"Nej, slet ikke andet" svarede Præsten.

"Sig da", spurgte Niels, "om I ikke kalder det Horeri, om en Ungkarl sover hos sin Kæreste før Brylluppet?"

"Jo, det forstaar sig", svarede Præsten. "Vorherre og Frelser sagde jo i sin hellige Bjærgpræken: Hver den, der set paa en Kvinde for at begære hende, har allerede bedrevet Hoer med hende i sit Hjærte".

"Jeg ved, det staar at læse i Bibelen", sagde Niels "men jeg ved ikke, om det er i Bjærgprækenen. Dog det er ligemeget. Præsten maa dog vide, det kommer slet ikke denne Sag ved: kun den, der sagde det, har Ret til at dømme Hjærtets Tanker og Naad; og kun han kan se, hvad der rører sig i Hjærtet. Desuden har jo i det mindste alle givte Mand set paa en Kvinde, for at begære hende. Og da nu jeg er født i Uegteskab, og Præsten vel ogsaa, saa har vore Fædre set paa Kvinder for at begære dem; de har saa bedrevet Hoer, og efter den Lærdom høre vi to ogsaa til Horeungerne".

Der hørtes høj Latter; og flere raabte: "ja saa er jeg ogsaa, jeg ogsaa! Sømanden raabte højere end alle

de andre: „Sele Gubbjerg Menighed er født i Hoer!“
 Alle lo paa Præsten nær, han sagde: „Tys, tys, Børn!“

„Ja lad os lade saadan Snak fare“, tog gamle Niels Ordet, „og blive ved det, der er givet vi Men-
 nesker at dømme i. Vi finder saa Forholde nok i Mose-
 bøgerne, der kaldes Horeri; og jeg er vis paa, de fleste,
 her sidder, er enige med Vorherre og Moses, og kalder det
 samme Horeri. Der er nu nævnt, at ligge hos andres
 Koner; men det Forhold, jeg nævned, kaldes ingen
 Steder Horeri. Derimod har jeg læst to Steder, at
 naar en Karl ligger hos en Pige, der ikke er forlovet,
 og hun bliver frugtommelig, saa skulde han give hendes
 Fader i Morgengave, hvad Skik og Brug var, og saa
 givte sig med hende. Dog havde hendes Fader Ret til
 at sige Nej. (2. Mosebog 22, 16 og 5 Mosebog 22,
 23—29). Hvad siger Præsten dertil?“

„Jeg siger, at dem, der har Magten hertillands,
 tyder disse Skriftsteder paa en anden Maade“, svarede
 Præsten. „Om jeg nu mældte dig?“

„Naa, det gør De“, sagde gamle Niels, „men saa
 siger jeg, de fører falsk Lærdom“.

„Det er de, sandt for Herren, nødt til“, forsikrede
 Præsten; „hvorledes skulde de ellers saa grove Bønder
 til at leve, som det er nødvendigt i en ordentlig Stat?“

„Bønderne maa være saa grove som de vil“, sagde
 gamle Niels, „saa er de dog ganske nemme at saa til
 at leve et Ægtefælskab efter Guds Ord, for det er de jo
 paa en Maade født til. Det er saaledes den samme
 Gud, som har skabt os, der ogsaa har ladet Bibelen
 skrive, og med det samme er Bibelen paa en Maade
 skrevet i vore Hjerter. Og alle Dage faar vi Bønder
 mere Tro til det, Vorherre har skrevet i Bibelen og vore
 Hjerter end til det, I Store vil bilde os i ind for hans

Skuld, I kalde Staten. For denne Stat er jo aabenbar lige saa slem som Baal eller Molok, Vorherre saa strengt forbød sit Folk at ofre til, naar han ikke kan eller vil lade Folk gaa efter Guds Ord, man slæber sig, som han var klogere end Vorherre selv".

„Du stifter intet under Stol, Niels!“ sagde Præsten.

„Det vilde ogsaa klæde en Mand „vovt“, der tæller paa femte Snes“, svarede gamle Niels.

„Men saadan Snak kan komme dig dyrt“, sagde Præsten. „Om jeg nu meldte dig?“

„Jeg har levet længe nok til at slamme mig ved at købe mit Liv med en Løgn“, svarede den Gamle.

„Men troer Niels da, jeg vil melde ham?“ spurgte Præsten.

„Det nødes jeg vel til at tro, naar Fader selv slaar paa det“, svarede Niels.

„Jeg har vel dog ikke sagt det?“ spurgte Præsten.

„Jo vist sagde Fader det“, paastod flere.

„Ja lad os saa ikke snakke mer om den Sag iasten“, afbrød Præsten.

„Naar Fader vil det, er jeg rede til at bryde af“, svarede den Gamle. „Men vide skal Præsten, at det er mit og alles ramme Alvor, naar vi paaftaar, I Store bære Skylden for det flammeligste, der slet mellem Bønderne. For ser nu, naar en Karl og en Pige enes om at vilde være eller de blive Mand og Kone, saa kan de til en Tid glæde dem i Haabet. Mange kan ogsaa vente til Tid og Lejlighed gives; men allerede dette, at Herremanden helt og holdent vil raade for, naar Folk maa give dem, er Synd. Det er en Evang, der kun passende kan bruges mod Dyrene. Men der er mange, som slet ikke kan vente efter Raadigherrens Lejlighed. Naturen gaar saa over Optugtelsen og — ja det har

jeg ikke nødig at nævne. Men Følgen bliver jo, hvis Præst og Herremand faar det at vide, at Karlen kommer til at ride Træhesten og dernæst springe Soldat; Pigen kommer til at „staa Skrivte;“ Barnet har alle Lov at kalde Horeungen; ja det bliver kaldt Gudfrngtighed at kalde det saa. Det maa ikke som andre Børn blive døbt, mens Folk er i Kirke; er det tilmed en Dreng, maa han aldrig blive saameget som en stakkels Stræder; nej, han skal trykkes saa dybt, det er muligt: han skal altid være, hvad Præsten nys kaldte, en grov Bonde. Forhadt og forstødt af alle er han udsat for at hade og trodse alle igen og falde i alle Fristelser; og, hvad der er det mest urimelige, han må ikke tage Arv, ikke engang efter sin egen Moder, om han saa er hendes eneste Barn; nej, saa arver jo Naadigherren. Og dog gaar det bedst, naar det gaar paa denne gruelige Maade. Mange er der, som slet ikke kan bære denne Skam, eller tænke dem Tanken at skilles fra hverandre. Saa skjuler de det for Verden: jøder i Dølgemaal og tager Livet af Børnene. Jeg forsværer ikke disse Menneſter; men jeg beder: Gud være dem naadig. Og jeg figer det frit: I Store bære den største Skyld derfor, for I frister dem dertil med jer stammelige Haardhed. Se derfor er det, jeg paaſtaar, I bærer Skylden for det stammeligste, der sker mellem Bønder og det er denne Føden i Dølgemaal.“

„Ja du har desværre nogen Ret, gamle Niels“, svarede Præsten. „Men hav nu Tak, fordi I tog saa vel paa Sagen med store Bær og Maren Løbers. Jeg skal nu hjem. Vi har jo Søndag imorgen; Guds Fred være med jer, Børn!“

Da Præsten var gaaet, sagde Folk til gamle Niels:

„Du kan magte ham med al hans Værdom. Det er dog ogsaa farlig, saa boglærd Du er, Niels!“

„Der hører ikke megen Værdom til for at faa Ret, naar vi kun forsvare, hvad Ret er, og vi faa har med Menneſter at gøre, der vil lade Ret være Ret. Saa ſtiffelig er nu vor Præſt; og derſom han ikke ſad ſaadan i det med de Store, at han ſkulde forsvare deres Sag, var han den bedſte Mand, nogen kunde ønske; men I hørte jo ſelv, han ſagde, han var nødt til det“.

„Men hvad var det dog, han ſnaktede om? Var det ikke noget, han kaldte Staten? Hvad er det dog for noget, Niels?“ ſpurgte flere af Mændene.

„Det ved jeg ikke“, ſvarede Niels. „Men at det er noget halvt Djævelſkab, kan baade I og jeg forſtaa, naar Folk, for at faa, hvad de kalder god Orden der, er nødt til at føre falſk Være og friſte os andre til ſkammelige Ting. Det er ſagtens noget, der er kommet fra Rom. Og alt det, vi har ſaaet indført derfra, er noget Djævelſkab. I detmindſte efter det, jeg har læſt i en gammel Bog, ſkal Satan have havt ſin Trone der; og I ved jo, ſaagodt ſom jeg, alt det, de Gamle har fortalt om Paven og hans Sthr. Det var ogsaa der, at de baade forſæſtede og halſhuggede, baade ſtegte og brandte Vorherres Benner i gamle Dage. Derfra kom i ſin Tid Bavernes Galſkab, der nu er bleven løſt af dette, de Store kalder Staten. Jeg ved ellers ikke andet om det Løjeri, end det plager Folk med det fordomte Hoveri, med Præſter, Degne og Skatter. Alle de Store og Fornemme hører med til Staten. De ſkal alle leve flot, og paa den ene eller den anden Maade have Lov til at plage Bønderne. Denne Stat trodſer baade Guds og Menneſters Bedtægter, og at dømme efter den Maade, han træder op paa, maa det forſte Bud i hans Kate-

Kiæmus vistnok lyde paa, han skal begære og rive alt det til sig, Bønderne ejer, og det andet, at han skal pine og plage dem, alt han kan“.

Mange korsede dem og somme spurgte: „Tror du dog aldrig vi slipper det Djævelskab, Niels?“

„Slipper det gør vi nok“, svarede Niels. „Naar dette Uhyre, der nu kalder sig Staten, er bleven en ligesaa stor Uhyffe for Land og Rige, som Herremændene var bleven for fem seks Snesse Aar siden, og som Præster og Paver var i deres Tid: Naar Staten har ført Land og Rige til Undergangens Rand, og Folket beder Vorherre at fri dem fra Uhyret, saa holder han Dom over Staten, som han har gjort over alle andre, der tidligere har plaget Gud og Menneſker, for at mæſte dem selv. Indtil den Tid kommer, skal vi taale det: vi skal taale det, mens Vorherre taaler det, ellers bliver vi kun hjulpen af Aſken og i Aſden. Naa ja: det gaar, ſom det gamle Ord ſiger: Hver Djævel regerer ſin Time. Og vi kan godt ſige, hver raader, men Gud tillader det, for han raader! — Men Luſningen kommer. Og jeg raader til, vi lade være med at oprede, hvad Rod ſtore Pær er rundet af. Det kommer ikke os ved, om han er født i eller udenfor Egteſkab. Lad det være de Stores Sag at ſnuſe om det; og jeg er igrunden enig med Sømanden, at han for den Sags Skyld kan være lige god Karl. -- Vil I nu have en god Aften!“

IV.

Et Ordskifte ved Spinderokken.

Næste Dags Eftermiddag sad vor Moder og jeg ved Spinderokken. Og da vi blev ene to i Stuen, brød hun Stilheden og sagde: „Hvad her dog er talt om mange Ting her i Huset de sidste Dage. Vi har rigtignok noget at tænke paa og snakke om i lang Tid. Morsomst var det, da min Svoger tog fejl og tog mig for min Søster. Jeg har leet derad mange Gange siden; og jeg maa i Grunden le endnu, hver Gang jeg tænker derpaa“.

„Det kan godt være, det var det morsomste“, svarede jeg. „Men jeg har næsten glemt det morsomme over alt det gruelige, her blev fortalt om de Stores Synder, og om at de halvt om halvt skal være Skyld i den gruelige Ufærd, at Børn bliver født i Døgsmaal og ødelagt af Moderen. Kan det dog have Rimelighed?“ føjede jeg til.

„De Store skal i hvert Fald svare for deres Synder selv“, gav hun til Svar. „Men Ordet lyder jo, det gaar ikke saa haardt til, som Præsten præker, og det kan vel siges, det gaar heller ikke saa haardt til, som visse andre præke. Men noget er der jo i det; for der gaar aldrig Røg af en Brand, der ikke har været Ild i; og stammeligt er det med de Stores Færd mod Smaaafolk paa dette Omraade. For dels skulde de ikke kalde Synd, hvad hverken Vorherre kalder Synd i sit Ord, og som de Gamle heller ikke kaldte Synd, skønt de var langt klogere end os. Og dernæst skulde de heller ikke forbyde Folk at give dem, for det har de ingen Ret til, og mange

kan slet ikke vente efter deres Vejlighed. Hvor lidt eller megen Skyld, de har i det, du talte om, og som skal være ved at gribe svært om sig, ved jeg ikke, men nogen Skyld har de. Og for at du kan vide, hvor strækkelig det kan gaa til, skal jeg fortælle dig en Historie om to Folk, der rigtignok var gamle, men dog levede i mine Børneaar:

Det var en Karl og en Pige, som var bleven Kæreste-folk. De havde faaet „Lovning“ paa en Gaard nede hos den slemme Naadigherre, du har hørt saameget snakke om. Deres Bryllupsdag var bestemt, og der var allerede „udlyst“ for dem. Men før de virkelig blev viet, blev Naadigherren vred paa Karlen; og han maatte springe Soldat. Forinden havde de været for nær sammen; og hun fødte saa en lille Pige. Barnet blev døbt som en Horeunge. Moderen stod Skrivte og var tre Søndage i Raad i Gabestoffen. Ja det lod næsten, som det gamle Skarn aldrig kunde faa hende straffet nok, for bagefter maatte hun sidde paa Band og Brød. Efter alt dette forlod hun Godset, hvad Naadigherren ikke kunde formene hende. Da han havde udtjent ved Regimentet og blev sendt tilbage, bad han Naadigherren om sin Frihed, men fik Nej. Saa kom hun igen tilbage til Godset. Og en Paaskedag knælede de begge to for Herremanden udenfor Kirkedøren og bad, om de maatte blive givet og faa Bopæl paa Godset, eller følges ad et andet Sted hen; men Herremanden sparkede til dem med sin Støvle. Dagen efter red Karlen Træhesten, og næste Søndag stod hun i Gabestoffen.

Harde de nu slaaet dem til taals, havde Vorherre vel skaffet Raad for dem, som for alle andre. Men nu vilde de leve sammen, trods al Verdens Mennefsplagere, skal de have sagt. Du kan jo nok vide, hvordan det

faa gif; men der kom ikke flere Børn for Lyset. Hun tjente i mange Aar her omme i Byen. Udenfor Bryggersdøren ligger en stor Sten, hvorpaa der hvert Aar blev flere og flere røde Pletter, og Ordet gif, disse kom af, at hun tog Livet af sine Børn paa den Sten. Saa var der Snak om, hun kastede et i Vandgraven, et andet gravede hun ned under det store Bæretår. Men saa hørtes der Børnegraad om Nattetider, for, stakkels Børn, de græd, fordi de ikke var kommet i kristen Jord. Folk vidste godt Nede paa denne Færd. Men der var dog ingen, som vilde melde hende og faa hende til at miste Hovedet. De bare sagde, hun skulde dog grave sine Børn ned i Kirkegaarden, at de kunde faa Ro i deres Grav. De paastod, hun som Moder skyldte dem saameget, om hun end for Skarnsfolk ikke kunde gøre dem andet Godt. Næste Gang svøbte hun sit Barn ordentligt i rent og fint Linned. Og da hun ikke turde gaa ene hen paa Kirkegaarden ved Nattetide, fik hun en Kone til at følge sig, som boede „udenfor Porten“ i den Gaard hun tjente, og som nok tit gif hende tilhaande i hendes Nød.

Denne Kone har fortalt, det var over Midnat, da de gif. Det var dejligt maaneklart Vejr; men de var dog gruelig angst begge to. Det trøstede dem lidt, at begge Kirkeklokkerne gif, som ringede de for sig med den dybeste og dejligste Klang. De troede, det var ushyllige Magter, der paa Vorherres Bud ringede for at give tilfende, at det stakkels Barn, der ikke kunde finde Plads her i Verden for de Stores Ondskab, dog fandt Naade og blev modtaget for Vorherre, der er ligesaa god, som al Verdens Naadigherrer vare flemme.

Til sidst døde Naadigherren; og de to blev givet sammen. Børn fik de dog ingen; men de var dog ogsaa

dengang stærkt til Mars. De døde nogle Aar efter begge to, mens jeg endnu var ganske ung. Dog har jeg hørt det af Moder saa tit, at det er saa godt som flet i mine egne Dage.

Syndere er vi allesammen — Gud forlade os og holde sin Haand over os, vi leve i en ond Verden. — Men bliver der spurgt, hvem der bær den største Skyld for denne Ufærd, vil alle og enhver, der ikke er Raadig-herre eller Præst eller saadan stillet, at de nødes at snakke de Store efter Munden, ligefræm sige, det var Raadigherrens Skyld. Saadan dømte da ogsaa alle Menneſter og Borherre med, for han ser altid paa Hjærtet. Havde denne, Præsten kalder Staten, faaet fat i Sagen, havde det kommet til at gaa ud over Pigen, for han holder for det første altid med de Store, og saa gaar han lige stift mod Folks Tankegang her til Lands. Han er kommet udenlands fra, skal jeg sige os, uden jeg dog ved, hvad Land han er født i, eller om han er af kristne Folk, — Nu kom Sagen ikke længer end mellem Folk; og endda de paastod, det var Skidt, hvad Pigen gjorde, lagde de dog Skylden paa Herremanden og paastod, han kom til at svede derfor i Helvede. Derimod hnkede de den stakkels Moder, og mange paastod ligefræm, det var Herremanden, der tvang hende til at aflive Børnene. Og underlig nok skal hun have paastaaet paa sin Døds-seng, at Herremanden, eller da en i hans Skikkelse, altid var hos hende i saadanne Udfærd og tog Livet af Børnene“.

Her endte vor Moder sin Fortælling, som jeg først havde hørt af min egen Moder. Vi sukede begge dybt og forseede os; og jeg bad højt: „Gud fri os fra det Onde!“ — „Amen!“ sagde vor Moder; og vi græd begge.

Disse Dage og især denne Fortælling havde gjort et dybt Indtryk paa mig. Verden var bleven meget større for mig, men ogsaa meget mere flem. Jeg lovede mig selv aldrig at gibe mig, hvis jeg ikke kunde komme bort fra Herremændenes Omraade.

V.

Om OIdermændsgærrningen og OIdermændsskiftet.

OIdermænden var Byens „vulleste“ Mand. Han havde saameget at gøre og saameget at raade. For det meste gif denne Værdighed paa Omgang mellem alle Bymændene; men ingen blev dog kendt god dertil, som ikke var fem Aar over Sneesen, og som ikke saa Aar havde været i Bylavet. OIdermænden havde Byhornet hos sig, og heri skulde han tude, naar Bymændene skulde samles paa Stævnen og ved enkelte andre Lejligheder. Paa Stævnen holdtes der Samraad mellem alle Bymændene, og her bestemtes eller vedtoges, hvornaar ethvert Arbejde i Marken skulde udføres. Og det var den vigtigste Gærning, OIdermænden havde at sørge for, ingen Ting blev forsømt. To andre Bymænd havde ogsaa Lov til at lade dem alle samle og gøre Forslag om, at saa beghjndt paa et eller andet Arbejde. Gav Bylavet dem Ret i, at det, de klagede over, virkelig var forsømt, skulde OIdermænden bøde en halv Tønde Øl for sin Forsømmelse. Men kendtes det for Ret, at det kunde være god Tid endnu, og at OIdermænden altsaa ikke havde forsømt sin Gærning, faldt Bøden paa dem selv. Dette gjorde, at der sjælden førtes Klage, allerhøjest, da OIder=

manden selv havde Lov til at udpege seks Mænd til et Udvalg eller et Læg, som skulde sige Kendelse i Sagen. Oldermanden var saaledes hele Byens Axlskar.

I Sager, der ikke ligefræm vedkom Agerbruget, maatte hver Bymand lade Mændene samle; men det kostede to Potter Brændevin. Dette skete, naar en eller anden havde opbrugt sin Tjære, naar de havde at klage over Markfred, eller naar Husmændene manglede Foder. Disse sidste gav de gjerne to Potter til, foruden de to det kostede at samle Mændene. Men saa gav Bymændene hver to Knipper Foder og et Knippe Hø, eller hvad de nu havde ved Haanden. Ingen trak dem tilbage, for, sagdes der, den Mad, der var paa Skibet, fødte Folket. Alle bleve hjulpne, forsaavidt de ikke ligefræm gjorde dem, eller havde gjort dem til Udskud i Byen ved en eller anden ond Gærning. Og blandt alt regnedes det for allerværst at fortælle et eller andet til Raadigherren eller andre, der stod i Forhold til ham. Udenbys Mænd kunde ogsaa lade Mændene samle, naar de havde et eller andet at snakke med dem om. Dette kostede ogsaa Brændevin, naar det ikke ligefræm var Folk, der gik om og tiggede „Brandstød“. Der var nemlig dengang slet ingen, der havde deres Bo sikket; men naar nogen mistede deres Gods ved Ildbrand, gik de fra By til By og bad om lidt Hjælp, som de ogsaa fik i rigeligt Maal ved Folks Godgørenhed. Men saadanne var de eneste, der ikke skulde betale for at faa Mændene samlede.

Mange Sager, især dem, der vedkom Agerbruget, afgjordes paa Stævnen eller Gadestævnen, som den ogsaa kaldtes. Det var en Plads midt i Byen, hvor der gjerne var henlagt nogle Sten, Mændene kunde sidde paa. Men tit søgte de fra Stævnen og hen til Oldermanden, hvor de saa samtalede og raadsløge.

Det var sjælben en Sag kunde blive gjort færdig mellem alle Mændene; men traf den sig for længe ud, havde den enkelte Ret til at faa den afgjort i et „Læg“. Dette bestod i at fire eller seks gif affides og enedes om Sagen. Og naar de bleve enige, skulde alle Bymændene nøjes med deres Afgørelse, naar de ikke allesammen kunde enes om at forfaste deres Afgørelse. Skete dette, blev der sat et nyt „Læg“ til at drøfte den.

Naar en vilde have en Sag afgjort i et Læg, krævede han sig Lyd og sagde som saa: „Det bliver vel ikke muligt at faa saamange Hoveder under en Hat. Det er min Mening, at vi prøver om fire, seks ikke kan faa den til at passe. Lad os derfor faa nogen paa Læg, Oldermann!“

Det var altid Oldermannens Sag at kræve paa Læg; og han vidste hvormange, der skulde med til de forskellige Sagers Afgørelse. Naar han var opfordret til at lade Sagen afgøre paa denne Maade, rejste han sig op og nævne saamange Mænd, der hørte til Sagens Drøftelse, og bad dem gaa affides at enes derom. Han gif aldrig med selv; men foruden dem, han nævnte, gif altid En med, og det var ham, der skulde være Oldermann det næste Aar; og han bar Navn af Stolsbroder. Paa selve Læget maatte han kun være Tilhører. Men naar Læget var kommet overens, sagde de det til ham; og han gif saa foran dem ind i Mændenes Kreds, krævede Lyd og sagde: „Læget enedes om den Sag, det skulde samraade om, som jeg nu siger“. Han fremsagde derpaa Sagen; og, naar han havde udtalt, vendte han sig mod dem, han førte Ordet for og sagde: „Var det ikke Ord til andet, som I enedes derom?“ — De svarede: „Det var vel talt!“ — Og dermed var Sagen afgjort.

Hvad den enkelte havde hystret sig med paa Læget,

skulde være en Hemmelighed, som ingen maatte omtale; og hvis nogen ligefræm brød dette, maatte han betale Bøder; dog listede et eller andet sig ud Tid efter anden, men, det hed sig saa, ingen vidste, hvor det var kommet fra, Mark og Skov havde jo Ører. At Stolsbroderen saaledes skulde være med paa alle Læg, grundede sig paa, at han saa bedre kunde vide, hvem der for Sagernes Skyld var bedst at tage med paa Læg, naar hans Time kom at være OIdermand.

De stiftede gerne OIdermand ved Fastelavn; for ret efter kom jo Bløjetiden, der var Begyndelsen til det Aars Markarbejde. Naar Mændene denne Dag gik sammen, var det altid hos den gamle OIdermand. Her afgjorde de først Regnskabet for alt det Brændevin og Ol, de havde taget paa Borg Aaret rundt. Ved det Skifte, her er fortalt om, skyldte de for seks Sneese og seks Potter Brændevin og for syv Tønder Ol. Hvad der Aaret om var betalt i Bøder, til Igang og Afgang, som og for at samle Bymændene vidste ingen Rede paa. Det var dog vist ikke saa lidet. Det var saaledes ikke saa ringe en Sum, de havde at betale. Men dette blev dem sjælden en ligefræm Udgiot, for efter gammel Tankegang skulde de, som de kaldte det, bjærge saameget Træ i deres Skove, at denne Udgiot kunde dækkes dermed. Men om de nu end vidste, at denne Sag var klar, spurgtes der dog for en Skik, hvor stor deres Gjæld var. Men paa dette Spørgsmaal blev der svaret: Gjælden er klar.

Naar nu denne Sag var tilende, fatte de dem tilbords, for ved et saadant Skifte vankede der et lille Gilde med Flæsk og Sennop, Ol og Brændevin; og mens de aad og drak, talte de om det forgangne Aar og dettes Hændelser. Efter Maaltidet tog den, som dette sidste

År havde været Stolsbroder Ordet og sagde: „Vi faar nu som gode Bymænd synge vor OIdermand fra den Dønt, han har havt det sidste År. Derpaa tog de deres Salmebøger frem, blottede deres Hoveder og sang først:

„Uden Herren opholder vor Hus og Gaard,
og giver os, hvad der er inde,
og sender os sin Betsignelse hvert År,
Da er vor Flid forgæves“.

Denne blev stadig brugt. Men de sang gjerne tre, og de andre blev valgt, gjerne ny hvert År. Dernæst blev den peget en ud, som skulde „tale for“. Han krævede nu Lyd og sagde: — „I gode Bymænd! Vor OIdermand har nu som en ærlig Mand tjent sin Tjeneste ud, han efter Byens Omgang har havt det sidste År. Han har tjent tro og god; og har han forfømt noget, har han bedet derfor paa ærlig Maade, efter gode Mænds Støn. Bore fælles Sysler har han styret, baade i Mark og i By, saa vi har Grund til at være glade derved. Hus har han laant os, Brændevin har han stænket os, og Øl har han tappet os, som vi selv har krævet det af ham. I Dag tager vi nu vort Byhorn fra ham, og med det samme tager vi Navnet OIdermand fra ham ogsaa. Begge Dele give vi til hans Nabo, som vi haaber ikke vil staa tilbage i noget, men i alle Maader blive en ligesaa gæv Mand som hans Formand har været. — Men først vil vi nu drikke den Gamles Skaal“.

Derpaa fuldtes Stubene, og Mændene sang:

„Vor OIdermand var sig en Mand saa gæv:
han tænkte for os sin Lampe,

naar Regn og Kulde os fra Stævnen drev,
 vor Pibe vi her kunde dampe.
 Han tappede Ølet i vort Krus,
 og tidt vi tog os fuldgod en Rus!

Saa passed han og den rette Tid,
 naar vi til Marks skulde ile.
 og tit har han trampet hid og did!
 naar andre de gif til Hvile.
 Derfor vi og alle nu hans Staal
 vil ærlig drikke med bredfuldt Maal!"

Derpaa tømtes Stubene, Mændene fatte dem og fatte paa Ideres Hoveder, og den afgaaede Oidermand kom frem med Byhornet, Potflasken, Økrusene og Brændevins Stubene. Da alt var lagt op og sat paa Bordet sagde han: „Se nu efter, I gode Mænd, om alt er, som da I gav mig det for et Aar siden. Mangler der noget, saa sig til i Tide og ti siden stille“.

Naar nu Sagerne var godkendt, tog den ny Oidermand først Byhornet og gav til en, dernæst Potflasken til en anden, og Krusene og Stubene til de øvrige og bad dem følge sig hen.

Naar de nu alle stod i hans Stue, krævede han sig Lyd, som skulde tale for, og sagde: „I det vi nu betros dig vort gode Byhorn, ligger det dig paa at bruge det til Byens Gavn og Bedste: Du skal lade det gaa Byen rundt, naar Bymænd skal vedtage noget paa Stævnen; naar et fælles Arbejde skal fremmes, naar inden- eller udenbyes Mænd kræver Bylavet samlet, og de, vel at mærke, har lagt, hvad de skal lægge, det være nu Øl eller Brændevin; og naar der, hvad Gud dog forbyde, bliver „Ildløs!“

Hertil svarede den ny Oldermænd: „Jeg ved alt dette fra Børnsben. Og jeg skal holde over det alt sammen som en god Bymand. Men efterlader jeg noget, skal jeg udrede de Bøder, gode Mænd lægger mig for. — I ser min Vejlighed — den er som andre stakkels Bønders — og den er aaben for jer, hvad Tid I vil gaa fra Stævnen og under mit Tag. Bord og Sæde skal være redt for jer. Olet skal jeg tappe for jer efter egen (deres egen) Lyft. Et Stub Brændevin faar vi vel Raad til. — Vil I smage Mosten, skal jeg straks bære frem!“

De smagte nu paa Øl og Brændevin. Derpaa gif hver til sit. Der blev ikke „Ølsmaal“ (Svireri) paa denne Dag: „Den blev fat som en højtidelig Dag, men diøse Sager var jo ogsaa de eneste, de styrede selv.“

Minder og Sagn fra Juletiden.

I.

Stemning for Julen.

Det var altid en sær Tid de nærmeste Uger for Julen. Dagen vare dengang, som de er endnu, mørke og „stakne;“ og der gik tit en underlig Følelse eller Gysen gennem Folk, det hvissede til dem, at Ordet om Dagen for Verdens Ende skulde miste Tredjeparten af sit Skin, nu var ved at gaa i Opfyldelse. Det var ogsaa sært nok, at „Evangeliet“ om Dommedag blev læst i Kirken netop i disse Dage (2den Søndag i Advent) og Salmer bleve jo sungne, som passede dertil. Men det er nu ikke for den Sag, — hvis de Store vilde, det skulde gøre noget Indtryk paa Folk, saa kunde de aldrig komme med det paa en bedre Tid. Dog gik det nok her, som jeg saa tit har hørt af Moder, og som jeg igen har sagt jer, at saadanne „Evangelier“ og Salmer, Præfener og Bønner gør i Grunden slet ikke Folk bedre, for nu ikke at sige gode, naar de er stemme i Forvejen. De kan ængste eller skræmme dem; det er det hele.

Jeg skal her fortælle jer et lille Sandsagn, som jeg hørte det af Moder: Det var i en af Byerne hen efter Nyborg En Smaamand og hans Kone havde været i Kirke og hørt, Præsten præke om Dommедag. I sin Iver slog han i Prækestolen og raabte: Sa mine elskede Tilhørere og Sognebørn! læg vel Mærke til mine Ord, og lader eder lede af eders Sjælesorgers Formaning til det Gode, saa jeg paa hin Dag kan gøre Regnskab for eders Sjæle med Glæde og ikke sukkende, for det er ingen af os gavnligt! — Naar altjaa, mine Elskelige! den hellige Apostel for sytten Hundrede Aar siden sagde sine Tilhørere, det var den sidste Dag, den sidste Time, hvor=meget mere maa jeg ikke tilraabe eder nu: Bestik jert Hus, for Herrens Dag kommer senest imorgen, maaste i Nat, for der skal staa skreven, den kommer som en Tyn om Natten! Lader os derfor være ædru og vaage! Amen“.

Det er nu ikke godt at vide, hvad hver og en tænkte, da de hørte denne Præken. Men den omtalte Mand og hans Kone bleve enige om, da de om Eftermiddagen sad i deres Stue, at de manglede kun en Ting, for at „beskikke“ deres Hus, og det var at faa to Medister=Pølser ædt, som var givet dem et Par Dage i Forveju, men som de ellers vare enige om skulde gømmes til Julen, da der ellers ikke til den Tid „vankede Steg til Stod=dere“. Nu skulde de dog steges og ædes straks, baade for, at de saa var dem visse, og de saa med det samme kunde foje Præsten og tjene Vorherre. Da de nu sad og aab, sagde Manden: „Harde vi nu bare havt et Krus godt Ol eller Mjød, Moer“. — Nej, det var da ikke at onske, vor Fader! husker du ikke Præstens Ord, vi skulde være ædru og vaage!“

De aab altjaa deres Pølser. De vaagede Natten

over, men — Dommedag kom ikke, kom heller ikke i de nærmeste Dage. De klagede saa for Præsten, at han havde faaet "dem til at æde deres Julemad før Tiden. Men han skal have svaret: „Det glæder mig, Børn! Jeg ser deraf, mit Ord er ikke vendt tomt tilbage; her har I to Pølser igen og en halv Gaas ovenikjøbet“.

Andre, som nu ikke tog Sagerne fra Madens Side, gif dog fejl ad den rette Dør, i det de bare bleve ængstelige. De kunde knap gaa udenfor en Dør, uden at se og høre Spøgeri. Blandt saameget andet mindes jeg saa godt, at en gammel Kone henne fra Byen kom en Dag, vor Moder og jeg stod og læmpede lidt tilrette til Juledagene. Hun sad forresten udenfor en Mand's Port" (var Indjibberste) og, siden hendes Mand var død, „hente hun sin Føde for hver Mand's Dør" (hun gif om og tiggede). Hun hilsede sit „Guds Fred" og bad om „en Bitte" i Guds Navn. — „Faar du bagt til Julen, Mette?" spurgte vor Moder hende. — „Aa, nej, det gør jeg ikke, jeg faar kun, hvad Gud og Godtfolk vil give mig, jeg gamle Staffel!" — „Ja, ja, jeg tænkte ellers at give dig en Røvefuld „Sælbemel" til et lille „Fintbrød", men saa faar du at tage tiltætte med et Stykke „Groobrød" idag og saa komme iovermorgen og hente dit Julebrød, jeg skal saa bage det til dig". — „Aa ja, Gud ske Lov for dig, — en gammel Staffel kan saa ogsaa komme til at sige Vorherre Tat for et Stykke fint Brød. Aa ja, vi bliver hjulpne alle: En har sagt, jeg maa hente Æblefiver; en anden har sagt, jeg maa hente et Par „Brøsehalse;" en tredie giver mig en Krukke sødt M; en lille Flaske Mjød gav Præstefonen mig, og Mælk og Gryn til „den søde Grød" har jeg! Aa ja, jeg skal da heller ikke glemme at synge og

fige Vorherre Tak derfor. Kunde vi dog bare nyde det i Fred", afbrød hun sig selv.

„Hvorfor ikke det“, sagde vor Moder, „vi ved jo snart ikke af andet at sige end Fred og Ro“. — „A nej“, svarede den Gamle, „hvad den Sag vedkommer kan du og Løsen der jo ikke huske andet; jeg selv var kun en grøn Unge, da Svensken gif iland paa Sælland; men sfer der bare ikke noget værre“. — „Hvad Ulykke, frygter du da, Mette?“ spurgte vi begge paa engang. — „A ja, havde vi bare hørt Klokkerne kime til Juleaften, saa var det overstaaet dennegang“, jamrede den Gamle og vedblev: „I unge Børn! I tænker paa ingen Ting! Ved I dog ikke, Verden skal forgaa engang mellem „Anden Advents Søndag“ og Julen? Derfor læser Præsten jo Evangeliet om Dommедag paa denne Dag“. — „Det ved saamænd slet ingen Rede paa“, indvendte vor Moer. „Der staar jo tydelig at læse i Bibelen, det er noget Gud Fader har i sin egen Magt, og ligesaadan at hun skal komme som en Tyv om Natten“. — „Ja rigtig, som en Tyv om Natten“, afbrød gamle Mette; „men ved I hvad: Det er netop i disse Nætter, som jeg siger! Jeg hørte jo ogsaa forgangen Søndag, jeg var i Kirke, at Præsten læste „Evangeliet“ efter Vorherres egne Ord, hvori det hed, der skulde ske Tegn i Sol og Maane, og at stakkels Menneſker skulde være nærved at gaa ud af dem selv i Gru for de Ting, der snart skulde ske. Og nu kan jeg sige jer det, Godtfolk: Tegnet er sket i Maanen!“

„I Guds Navn da!“ sagde vor Moer; „komme skal det. Men, Mette, lad os ikke regne os til dem, der skal dø af Rædsel eller Gru, hvad der nu staar, men hellere til dem, han siger til: „Naar disse Ting tage til at ske, da opløfter eders Dine, vidende at eders

Forløsning stunder til". — „Det ved jeg saamænd ikke engang af, han har sagt, for jeg skal sige os: en gammel Kone, som mig, ah ja — som har prøvet saameget ondt, kan saamænd tilsidst kun høre ondt!“

Jeg paaftod, min Moder vidste meget Godt og var dog ogsaa en gammel Kone, der havde døjet endel i Livet. Men hertil svarede hun bare: „din Moder har ogsaa en god Mand. Vor Moder spurgte dernæst ud om Tegnene, hun havde set, og hertil svarede den Gamle:

„Jeg laa forrige Nat og kunde ikke sove af Bært i min ene Hofte. Maanen skinnede gennem mit ene Vindue. Der var saamænd. saa lyst i min Stue, at jeg troer, jeg kunde set og spundet graa Uld, for jeg skal sige os, jeg fik en Glarrude sat i det ene her i Sommer af de Taterfolk, der laa udenfor Vangeledet i Øster-Marken. Nok er det, jeg tænkte, jeg vilde staa op og „løbe nogle Tøjer ind“. Men det er dog slet ikke saa rart at springe af sin Seng og lige op til Koffen saadan midt om Natten; jeg trykker mig lidt og tænkte, Koffen skulde raabe først. Som jeg nu laa, tog Lyset af i Stuen; og dog var der ingen Skyer at se. Det faldt mig sært tungt paa Sinde. Ja ja, Folk kan saamænd saa mange sære Tanker i deres Ensomhed. Og, jeg vil godt tilstaa det, jeg tænkte og sagde det halvhøjt: Havde min salig Mand bare ligget ved min Side, jeg havde saamænd vaagnet ham, selv om han havde spjettet mig over mine Ligtorne, hvad han gjerne gjorde, det gode Skind, naar han blev vaagnet i Utide. Men bange blev jeg, kan I tro, og jeg tænkte: Mon det sker nu, som Præsten har truet med i saamange Aar. Jeg havde ingen at snakke til, og da jeg blev angst, jeg kunde høre mit eget Hjærte banke, stod jeg op og saa ud af min Kude. Jeg saa da, jeg havde Grund nok til at ængstes.

Maanen stod paa den klare Himmel, fuld og rund, men bare paa en lille Kant nær var Skinnen ham frataget. „Herregud“, sukede jeg, „saa er nok Tiden kommen! Jeg kom i Tanker om, jeg engang havde hørt, at de blev salig, som vaagede og passede deres Klæder; og jeg skyndte mig derfor og traf mine paa; gamle er de, som jeg selv, men de kan dog skjule min Skam. Jeg gik udenfor at se mig om; men til Under for mig, traf jeg ikke et Menneske paa Gaden. Jeg gik „et lille Korn“ frem og tilbage. Det blev mere og mere at se paa Maanen. Alle Byens Hunde tog nu paa med at tude; og dertil kom, at da jeg gik om ved en Vandgrav, hørte jeg et spædt Barn at græde derinde. Haarene rejste sig paa mit Hoved, og jeg var lige ved at raabe og skrige, at dog Mennesker kunde komme op og saa lidt Klæder paa; det var dog slemt, mente jeg, om de skulde komme til at gaa nøgen. Men, da jeg vilde gaa hen og vække Folk, blev Maanen skjult af en Sneflyn. Hundene tiede nu, Barnet holdt op at græde; min Angst gik over, og jeg gik hen og lagde mig.

Jeg har lige siden levet i en hel Angst. Jeg har aldrig turdet fortælle det for nogen; men jeg ved nok, I leer ikke ad mig. Nogle Timer efter var Sneflyn borte; og da jeg saa efter Maanen, var Tegnet ogsaa borte. Men Skrækken, jeg fik, staar i mine Knæ endnu. Hvad Enden vil blive, ved jeg ikke; men glad bliver jeg, naar vi lykkelig og vel naar Zuleaften“.

„Bed du hvad, Mette!“ svarede vor Moer, „jeg tænker, du har set en Maaneformørkelse. Det, der kaldes saadant, kommer til sine Tider, den Nat vi har Fuldmaane; og kloge Folk inde i København skal kunne regne det ud i Forvejen, saa det er vist intet Tegnet“. — „Staar der noget i Bibelen om Maaneformørkelser?“ spurgte

Mette. — „Ikke det jeg ved“, svarede vor Moer. — „Ja ser du det“, svarede hun, „saa maa Menneſter gøre dem ſaa kloge, ſom de vil, jeg tror ligefuldt Guds Ord fremfor al anden Snaf, de Kloge finder paa! Vil I nu have en god Dag!“

„Vi ſaar nu række os ſaa langt vi kan“, ſagde vor Moder, da Mette humpede ud af Borten: vi har ikke ſaa lidt at gøre, og Aftenen kommer ſelvbuden. Vi deler jo tilbels ellers Mettes Tanter om denne Tid. Mørket har jo rent taget Overhaand, og med det tror vi alle onde Magter er paa Spil; og det er de viſt ogſaa. Det er ikke ſaa ſært Hundene tude, for det er jo en kendt Sag, at baade her og der, hvor der er et eller andet og puſler, er det jo værſt mod „Højtiden“ (Julen). Men Solen vendte ſig jo alt igaar; og det ved vi, den Gud varer er uden al Fare. Men hvordan vi end tager det, maa vi altid blive i Troen paa Vorherres Ord, om at ſe op og vente Forløsningen, ſom kommer tillige med den yderſte Dag. Her i denne Verden vil jo altid blive Kamp og Strid. Og tager de Store engang Guds Ord rent bort fra os, ſom de jo er stærkt paa Veje med: vi kan jo nu bare ſe hen til den jammerlige Færd, de over med vore ſtakkels Børn, ja ſaa ſaa jeg garne Dommedag kom, heller i Dag end i Morgen!“

II.

Naar der blev ſkiftet Tjenefte.

„Det var ikke før ſom det er nu“, begyndte Far-
moer, naar hun fortalte om, Tjeneftefolk ſkiftede Tjenefte.

Det var Struense, der fik sat igennem, der skulde stiftes „Voldermessedag“ og „Allehelgensdag“ (1ste Maj og 1ste November). Men indtil da stiftede de altid Ugen før Sanktthansdag og Ugen før Julen; for de havde virkelig en hel Uge dertil. Men skøndt det gamle Ord ellers passede, at alt Nyt er ikke Godt, saa var dette dog en god Forandring, for der skete tit meget Ustyr i disse Flyttedage. Det maa dog lægges til, at alle disse Fridage tog kun dem, som havde rigtig lyst til at spille og „harselere“. Men de forlod altid Tjenesten, saasnart de kunde, togede saa om paa Gaden og i Kroen, drak og støjede, saa de, inden Ugen var omme, havde ødet Broderparten af det, de havde tjent. Det følger af sig selv, de drev Spot med dem, der ikke vilde følge deres Ustk, eller, som de selv kaldte det, bruge deres Frihed. Saaledes paastodes der, at dem, der arbejdede et Par Dage eller saa hos den gamle Høsbond, at de arbejdede for „Skofidt“. Ligeledes sagdes der om dem, der mødte i den ny Tjeneste, før de var nådt dertil, at de kom for at „piøse i deres Forgængeres Sko“. Men det var dog kun Skvalderbrodre og løse Kvinder, der drev det saa vidt; de fleste fulgte „Midten ad Bejen“: De arbejdede et Par Dage hos den gamle Høsbond, og tog dem derpaa en Fridag, uden derfor at rende Gade op og Gade ned; derpaa tog de i den ny Tjeneste, hvor de altid begyndte med en Fridag.

Da jeg havde gaaet i Alterstole og skulde til at være Storpige, tog jeg i min Tjeneste den allerførste Dag: Jeg kom saa og „piøede i min Forgængers Sko“. Det blev naturligtvis ikke regnet mig til Banhæder af ordentlige Folk, de saa bare et Tegns deri paa det Sindelag, jeg havde. Og de sagde mig derfor ligefrem, det var at vente, jeg vilde tage saadan paa Sagerne,

efter den Børnelærdom jeg havde faaet af Fader og Moder. Men mange, som i disse Dage strøg Gade op og Gade ned, kastede paa Nakken, naar de mødte mig, og sagde drillende: „Nu har Maren (Pigen jeg løfte af) vist gemt sine Sko, hvis ikke bliver de edelagt for hende!“

En Dag, jeg drev Køer tilvands, mødte jeg Byens liderligste Kvind, der et Par Gange havde „ftaaet Strivte“, og mindst en Gang om Aaret været i Gabetoppen — ja saa maa Gud vide, hvormange Gange hun havde født i Dølgemaal. Hun rakte Tungen langt ud af Halsen, spyttede og sagde: „Evi for den Leve! Er du alt kommet i din Tjeneste, din jammerlige Tøs. Du skulde heller blevet i din Moders Dragtsteskuffe nogle Dage, for har du just ikke lyst til at føre et Slags Taterliv i disse „Bisefedage“, som andre ordenlige Piger gør, saa kunde du dog lade være at gøre Ulykker for vi andre. Men, jeg kan tænke, du vil være et Mønster paa en dydig Pige, for at Præsten kan have dig at pege paa, naar han paa Søndag skal til at „rettefætte“ vi andre ugudelige Kroppe, der har skaffet os selv den Moro, vi kunde i vore Fridage. Det kan være, han siger saa om dig, du er saa hellig som Jomfru Marie, Guds egen Moder! Men at jeg har syv Djævle, som en anden Kvind, han prøvler om sommetider, men hvis Ravn jeg har glemt. Men jeg bryder mig Pokkeren om Præsten: jeg hverken laaner eller lejer, men bruger mit eget! Og det er ikke for det, har han lyst, staar jeg til hans Tjeneste! Og vil du saa have en god Dag.“ Derpaa drev hun af og sang en skammelig Bise, Folk mente, hun selv havde gjort

Jeg havde ikke svaret et Ord, men stod og var færdig at synke i Jorden af Gru og Skam, men Køerne drak,

og hun støjede. Det Onde havde aldrig før kommet mig imøde i saa fræk en Skikkelse. Og skønt ingen havde sagt mig det, følte jeg fuldtvel, hvad det var for Glæder, hun hværmede og sang om. Jeg tænkte, og jeg sagde det maasse halvhøjt: „Herregud, hvor dog Verden er ond!“

Taaerne kom mig i Djnene, da jeg drev hen ad Gaden med Køerne. Og, endda jeg gjorde mig Umage at lade, som der ingenting var ivejen, og tørrede mine Djne godt, kunde vor Moer dog se, jeg havde grædt. Hun spurgte, hvad jeg fejlede. Jeg vilde ikke gærne fortælle det. Vi var jo fremmede for hinanden, derfor nølede jeg.

„Er der noget ivejen med Køerne?“ spurgte hun, og lod som hun vilde ud. — „Aa nej, nej“, svarede jeg, „det er slet ikke noget saadant, der er ivejen.“ — „Ja, men hvad er der da ivejen? Sig det dog!“ — „Nu, det er ingenting“, svarede jeg og slog Djnene ned. — „Marie!“ sagde hun, tog min Haand og saa mig mildt ind i Djnene, „jeg havde glædet mig til, at du og jeg skulde være som Søstre; spild ikke min Glæde, men sig mig, hvad der er mødt dig eller bare, hvad du tænker paa; du vil glæde mig dermed, og du vil glæde alle Guds Engle og Vorherre med. Hvorimod kun den Slemme og hans Flok glæder dem ved, at du dølger for mig, hvad jeg saa gærne vil hjælpe dig at bære!“

„Du skal saa det at vide“, svarede jeg, mens Taa-
rerne igen brød frem. „Det var den skræffelige Kvind,
jeg knap gider nævnet, hun kom til mig nede ved Gade-
kæret; hun gaar jo og „toget“ om i disse Dage, og hun
er dog et stammelig Kvindemenneste: først skældte hun
ud, fordi jeg var taget i Tjeneste, og saa førte hun den
stammeligste Snak, som tænkes kan!“ — „Aaa, ja, ja“,

afbrød vor Moer mig. „Slaa du det af dine Tanker, min Pige! Det nytter ikke, du græder over Maren Løbers, dertil er hun for slem.“ — „Na, nej“, svarede jeg, „men nu græder jeg ogsaa, fordi du er saa god: det faldt mig paa Sinde, da jeg drev hen ad Gaden med Køerne, at det blev mig en gruelig Pine, om jeg hver Dag skulde færdes mellem saa liberlige Mennesker, men nu bliver jeg glad igen. Jeg kysede hende, og vi græd begge. Det var ikke over Verdens Synd og Ugudelighed, men over, der dog var noget Godt tilbage.“

Vi spurgte tit Farmoder, hvorfor det kaldtes at „bisfe“, naar Folk stiftede Tjeneste. Hun svarede, det vist kom af, Husbønder og Madmødre altid ærgrede dem over, Karle og Storpiger tog dem denne Ret, som især blev trykkende ved Midsommers Skiftetid. Tjenestefolkede paastode, det var en lovlig Ret. Mænd og Koner paastode, der aldrig var givet nogen Lov derfor eller derom, men at Karle og Piger havde lagt Raad op derom ved Høvarbejdet, maaske mange Sneße Aar tilbage. Det var jo især Karlene og Pigerne, der maatte „ende“ Høvarbejdet; og de maatte under Udførelsen deraf døje meget Ondt. Det ligger saa for det meste i Folks Sind, at de bliver, som de bliver behandlet til, hvad jo er slaaet fast ved Ordet: „Folk er, som de omgaaes til“. De blev nu selv haarde og gjorde mange Fordringer, og da de paa Grund af Høvarbejdet kom til at se dem som temmelig uundværlige Folk, blev de tit opsætsige mod Mand og Kone: de vidste jo, disse havde Gaardene nærmest for Høvarbejdets Skyld; og efter som de udførte det, var det maaske rigtigst de raadede i Gaarden. I Birkelighed kunde Mændene slet ikke undvære dem, og derfor maatte de give efter. Karlene rørte saaledes ikke en Haand hjemme, den Dag de havde gjort det ringeste

Hovarbejde; og de Heste og den Bogn, han brugte ved Hovarbejdet, tilegnede han sig en temmelig udstrakt Raadighed over; ja, det var knap, Manden turde føre en Rejse med dem, uden at spørge sin Karl om Forlov. Hovkarlene tog selv deres Fridage, og hertil hørte nu en hel Uge i Skiftetiden; og deres Kølband fulgte Storpigerne.

Om Julen gik dette saa som saa. Kreaturet var da i Hus, Hovriet hvilede, og med Gaardens Arbejde var der just ingen Travlhed paafærde. Men om Midsommer kneb det tit. Det var da ikke saa sjælden Konerne, selv om de vare gamle eller svagelige, maatte trække om i Mark og Skov for at malke deres Kæer, og Mænd og Drengene at slæbe med deres Hø og Løv, mens Karle og Piger drev Gade op og Gade ned, og støjede og tumlede; ja der gaves mange, der ligesom paastode, de kun stiftede Tjeneste for at faa disse Fridage. Men Husbond og Madmoder argrede dem, som allerede sagt, og paastod, de skabede dem ligesom Kæer imod Tordenvejr. Denne „Løbengal“ kaldes jo, som alle ved, at „bispe“, og paa den Maade skal Talemaaden være kommet i Brug. Det var i min Ungdom helt gængs at spørge en: „skal du bispe til Bispetiden?“ istedetfor at sige: „skal du flytte til Flyttetiden?“ Ja de sagde endog ligesom om Folk, der ingen Steder kunde faa Ro paa sig, at han eller hun havde Bispeføder i Skoene. Og for nu at tage Alting med, var der endog Tale om godt og daarligt Bispevejr. Som godt Bispevejr til Midsommer regnede Folk, naar Solen mulmede og Bierne sværmede. Til Julen kaldte vittige Hoveder det for det bedste Bispevejr, naar det af og til sneede, som da udtaltes med Ordene: „De hvide Bier sværmer“.

III.

Bansøndagene.

Søndagene før Jul og Søndagene før Paaske kaldte min Fader og Moder endnu Bansøndagene; men de vidste kun at fortælle derom, at det paa disse Dage ikke var godt for Børseløner at holde deres Kirkegang. Farmoder kunde derimod godt mindes, at Præsterne paa den Dag eller disse Dage lyfte til Forbandelse over alle „forstøffede Syndere“, og formanede Andre til at gaa paa „Omvendelsens Vej“. Hendes Moder havde fortalt, denne Uffit blev indført, da Paven's Styr blev affkaffet, og Forfælleren paa dette og Paven's Sætten i Ban, mente hun ikke var stor. Træt fra en saadan Bansøndag fortalte hun da ogsaa. —

„Det var“, sagde hun, „det Aar, jeg tog i Tjeneste som Storpige. Der havde været det værste Staaehøj, nogen kunde tænke, i Bissedagene, og især havde den liderlige Maren Løbers gjort et grueligt Ustyr, ja endog sunget Ridviser om Præsten. Folk snakkede om, der vilde følge noget efter, for det er ikke saadan at spøge med „de Store“. Baade Store og Smaa strømmede derfor og hen til Kirken, da Bansøndag kom i de samme Dage, for vel var dette ikke længer halvsøs Gærning at blive borte denne Dag mer end ellers, men saa gjorde de det for at høre Nyt. Men under den forrige Konge var der strengere Straf ved at blive borte denne Dag end ellers, for jeg skal sige os, han satte sine egne Helligdage højere, end han satte Vorherres; men det saar han nu svare til.

Maren Løbers stod i Gabestoffen, og efter Skif og Brug spyttede vi paa hende; men hun saa ud til at

være noget druffen, og af og til vrængebe hun Mund. Præsten stod og sagde: „Der staar hun til Saras for sig selv og til Advarsel for andre; lader hende føle eders dybeste Foragt!“

I Kirken talte Præsten først om Folks Ugudelighed i det Hele: og at Ugudeligheden tog til kendte han derpaa, at Folk knurrede over Ekstraskatten, der dog baade var billig og nødvendig. Han formanede derpaa Folk til at aflægge det „Olsmaal“, hvortil de vare saa hensaldne, de vilde saa sagtens kunne faa Raad til at svare den omtalte Skat. Dernæst gennemhæglede han en og anden, som enten havde været med at sværme og støje i Flyttedagene; og som den allerugudeligste nævnedes Maren Løbers tilfaldt: hun kaldtes ligefræm et „Djævelsbarn“, der satte en Værelse i sin Skændsel. Og tilfaldt udtalte han den brugelige Forbandelse, der skal have begyndt med Ordene: „Forbandet være den, der vandrer paa de Ugudeliges Vej!“

Det var imidlertid kommet saavidt, at de fleste lo ad Præsten for denne Færd, og Nytten, den gjorde, var kun ringe. Jeg hørte saaledes, da vi gik hen ad Gaden, at flere sagde: „Den gamle Nar, til Præst! Der er jo ingen, som har mer Moro, end de gør dem selv! Nu bilder han sig sagtens ind, han kan faa os til at lade være med at drikke Øl, for at vi bedre kan fylde de Stores Kommer. Men de skal have „en god Dag“. Vi var ikke bedre værd, end at „spytte i vore Øjne“, om vi sparede en Skilling, for det er klart nok, de Store bare stiler efter at hele Verden skal ødes, og Smaafolk kan jo dog ikke blive ved at holde imod; lad det saa staa til, saa bliver de Store tilfaldt nødt til at tigge med vi andre.“

IV.

Om Juleaften.

Den Angst og det Tryst, der havde hvilet over Folk de nærmeste Uger før Julen, svandt som en Taage for Storm og Sol, saasnart Klokkerne toge til at kime Juleaften. Det Aar, jeg tog i Tjeneste, kom Julen en Søndag Aften. Vi havde været i Kirken og sat Maren Løbers i Gabestoffen; vi havde dernæst hørt Præsten hegle Folk, først i Flok og dernæst en for en, og sidst hørt ham læse Forbandelsen. Vi vare gaaet derfra baade ærgerlige og sørgmodige. Da vi havde siddet et Par Timer efter „Unnen“, tog Klokkerne til at kime. Vi rejste os alle. Mandfolkene lettede paa Hovedtøjet, og vi Kvinder bøiede vore Knæ og i Fællesskab udbrød vi et „Gud ske Lov!“ og hilsende hverandre en glædelig Jul. Manden og Karlene gik ud til Kreaturet, vor Moer satte Hbleffivepanden paa, og bad mig se til Børnene. Det var nu Jul.

Først kom saa gamle Mette trippende, hilsende „en glædelig Jul“, fik sit Fintbrød og gik til næste Gaard. Der kom saa fattige Børn, den ene Flok efter den anden; de rakte Hænderne fræm og sang:

„Jeg holder min Haand for Himmelens Dør,
 faar jeg lidt, saa kommer jeg tit,
 faar jeg meget, saa kommer jeg aldrig mer.“

De fik hver og en Hbleffive og Pebernødder, og blev bedt at drikke af Juleøllet, der alt var tappet i Kruset. Derpaa sang de:

„Julen fører ret Klasseer,
 vi faar nok at æde,
 naar det lystig frys' og sneer,
 saa fører vi i Slæde
 hen til Gæst hos vores Ven,
 der vi glædes hver og en,
 faar og der at smage
 Gud den Prossefage!
 Olet er som Honning sød,
 sødere den brune Mjød;
 det er gode Dage! —
 Da vi tit i Søvne ser,
 lille Jesper ad os ler
 med den Urt i Hatten,
 han os gav om Natten!“

Naar Værnene havde sunget denne Bitte, hilsede de en glædelig Jul og drog et andetsteds hen. Det gik ud og ind, til Klokkerne holdt op at kime, og det ringede „Helligaften“, saa blev Porten lukket og Køntehunden slaaet løs. Vi skyndte os dernæst at røgte Kreaturet, som denne Aften fik af det allerbedste Hø, der fandtes i Gaarden. Snart samledes vi i Stuen, og Julelysene tændtes og sættes paa Bordet, der var bredt med en lang hvid Dug som ellers kun til Gildesfærd. Hverken Dugen eller Lysene maatte tages af Bordet, før Folk gik i Seng. Ja det var en hel gængs Tro, det førte en Ulykke med sig, hvis begge Lysene sluffedes eller toges af Bordet. Alt saadant er gaaet af Brug i vore Dage, men Ordene: „Lys paa Bordet Juleaften“, og „Lys paa Bordet, ellers forgaar Verden“ er endnu ikke ud-
 døde, og de minde mig altid om hine gamle Dage, da

Folk i hvert Fald havde en meget glædeligere Jul, end de har nu med al den Staahej, der gøres.

Vi fatte os saa til Bordet. Vi aad vor „søde Grød“ med Smør i, vi fik vore Gblestiver og delte et stort Krus Mjød, og fik desuden saameget Juleøl, hver vilde tage til sig. Vi sang nogle Salmer, bad den brugelige Aftenbøn, og dermed var den Stads færdig. Naar der var taget af Bordet, glædede vi os, som vi kunde, inden Døre, for det var mod al god Skik og Brug at gaa udenfor denne Aften, for nu ikke at tale om at gaa nogen Steder hen. Hvor der nu var Børn, blev der gjerne hppet en Leg med dem efter Kadveren. De Smaa fattes paa Knæerne og ghygedes, men der blev fungen :

„Ride, ride rappe,
nu kommer Papa
med nh Sto og Knappe,
med fire jede Galte.
Vi lægger dem i Salte,
vi lægger dem i Sulte,
vi gemmer dem til Jule,
vi tager dem op og æder dem,
til vor Juleaftens Kadre!“

Eller ogsaa :

„Ride, ride til Nybro,
føbe Maren et Par Sto,
Anna, hun vil og ha'e to,
men hun skal tøve
til Paaske, til Pintse,
til Gæs gør Leg i Træsto.
Saa kan hun faa et Par Træsto. ' ' ' ”

Det følger af sig selv, Navnene blev nævnet i Sangen, ligesom deres Navne var, de havde i Huse. Ved saadanne Lege sad Moderen gjerne med det allermindste Barn paa Skødet, legede med det og sang en Buggevisse, som hun nu kunde bedst. En, jeg hørte saa tit, lød saaledes:

„Sov, lulu, det lille Barn!
 Moder sidder og vinder Garn,
 Fader rører i Korner,
 Broder blæs i Hornet,
 Søster sidder i Krambod
 og syer ny gule „Kemske!“

En af de mange andre lød:

„Kulle, kulle Laving,
 vugge dig for en Ravring,
 kan vi ingen Ravring faa,
 saa kan vi lade Buggen staa,
 saa kan Barnet bræle.“

Naar nu denne Lyftighed med Børnene havde varet en Timestid, blev de lagt i Seng, fik endnu en Gblestive, efter de var kommet under Dynen, og blev bedt at sove vel. Saa tog vi Store fat. Den „villerste“ (bedste) Lyftighed, vi havde, var at sidde paa en Bismær og „dræe“ en Snyaal. Det var nu en Træbismær, der blev lagt paa Gulvet. Den, der skulde prøve det, satte sig paa den runde „Kluns“, satte Benene overfors over Stangen, der skulde blive i sin Stilling, og maatte slet ikke trykkes ned til Gulvet. I denne Stilling kunde de fleste nok sætte dem, for saa længe kunde de nok støtte dem med Hænderne. Men saa kneb det! Der kom nu en med en Snyaal og en med Traad, og Mesteren skulde

til at tage det i Hænderne. Der hørte nu baade Øvelse og Snildhed til for at holde Stillingen, og for de fleste rullede Klunsen rundt, og Nesteren laa paa Gulvet. Kun enkelte naaede Naaleøjet med Traaden: og hvis en eller anden virkelig fik den sat, i, saaes det som et helt Nesterstykke, hvorom der taltes i lange Tider.

Saa prøvede vi til og skulde hoppe over en Halmstraa, der laa paa Gulvet, og imens holde med vore Fingre om begge vore Tømmelaer. Dette førte ogsaa til megen Moro: og foruden dette, var der meget andet, vi prøvede og glædede os ved. Aftenen svandt gjerne med Gammen; og vor Moder var gjerne den første, der figede til det store Timeglas og sagde: „Tiden skrider, Børn! vi har kun et Par Timer til Midnat.“

Vegen hørte saa op; og vi fik Vbleffiver og varmt Ol. Naar vi fik det sat tillivs, skulde det afgøres, hvem der først skulde op Julemorgen, for at fore Kreaturet, gøre Ild paa Skorstenen og give os andre Vbleffiver og varmt Ol paa Sengen. De fleste Steder skete det ved at kaste Lærninger: men vor Moder kunde ikke lide, der kom Lærninger paa Bordet Juleaften, saa blev det afgjort ved at pege en ud. Vi skillede os saa i en Kuddel, og Drengen tog ved med Ramsen, som I endnu bruger den, naar I vil til at lege Fange. Der blev vogtet nøje paa hans Færd: at han ikke glemte sig selv, lod det gaa „Retten om“ og ikke sprang et Ord over. Der var megen Eystighed, mens det stod paa, men efter megen Snakken fræm og tilbage, paatog Pigen sig gjerne Arbejdet. Kun enkeltvis og for Løjers Skyld paatog den eller de sig Arbejdet, som blev udpeget dertil.

Det var nu gjerne hen mod Midnat. Vi sang dog

altid nogle Salmer, før vi gik til Sengs, men den første blev næsten altid:

„Fra Himlen højt komme vi nu her,
en Tidende baade god og kær,
et godt Budskab føre vi eder til,
derom vi sige og synge vil.“ o. s. v.

Vi sang hele Salmen og dernæst den: „Et Barn er er født i Betlehem“, og tilfaldt:

„Al den ganske Kristenhed
priser Guds Barmhjertighed,
for hans store Kærlighed.

Det er nu sket, som spaaet haver Esaias.“

Vi læste derpaa Aftenbønnen endnu en Gang, ønskede hverandre en god Nat og gik saa i Seng. Saaledes holdt vi Jul i mine unge Dage; men det er nu over halvfjerde Snes Aar siden.“¹

V.

Julelegene og Aftensdagene.

Bed Davren Julemorgen blev der uddelt et stort Sigtebrød, et Fad Proskekage og et Par Gaasehalse til hvert „Tjenestebud“, Karl, Pige og Dreng. Dette kaldtes

¹ Hun fortalte det i mine egne Børneaar, omkring midt i Trediverne.

„Julegibt“, og det var ogsaa en ligefræm Tilgibt, for Tjenestefolk fik ligegodt deres Mad, hvor de tjente.

Naar der ellers ikke kom noget til Hinder, gik Juledagene paa Omgang i Byen. De var gerne aftalt før Helligdagene og blev holdt hver Helligdagsaften ligefra Juledag til Helligtrekongersdag, og der blev saaledes gerne seks Aftener at lege i. Hvor vi samlede, fik vi frit Hus, frit Lys og frit Ol; men det skulde kun være „Lyndøl“. Spillemanden gav vi hver en Skilling; men det var da ogsaa den hele Udgift, for Maden fik vi af vor Julegibt. Den første Juledag efter Kirkefærden samlede nu alle, som vilde være med ved Legene, paa Stævnen, og der aftaltes nu hvem og hvormange, der skulde bringe Føring med hver Aften; for Sagerne skulde jo flaa til, men heller ikke mere.

Disse Legeaftener bar Navn af Julelege, Legeftuer, eller det ligefræm kaldtes at lege Jul. Og Leg og Sang blev da ogsaa brugt mest, for vel havde vi Spillemand, og der blev da ogsaa danset, især Langdanse, men for det meste blev der slet ikke spillet til disse — der blev bare sunget.

Der var atten Gaarde i Byen, og i hver af dem var der en Karl, mindst en Pige og en Dreng. Hvis alle disse kom sammen, vilde der jo været over halvtredje Snes; men der var altid nogle, som af en eller anden Grund blev borte. Dog var vi gerne henad et Par Snes sammen. Det gik altid for sig i en Stortue, hvor der var hængt to tre Lamper. Vi havde allesammen Sko paa Fødderne, og var i vore Søndagsklæder: Pigerne i Hvergarms „Skørt og Bul“, men derunder bar de en „højrod“ bundet (striffet) Trøje, hvis Ærmer og Hænderstykke kunde sees. Saa havde de Hagelappe og Korsklæde, der sad glat over Hætten. Disse to Stykker

var af rent, hvidt „Kramlærred“. Og disse to Stykker blev der set meget hen til, om de vare rigtig rene, saa de maatte stives og stryges for hver Gang, de brugtes, for saa tog det sig saa kønt ud til de lange højrode Ærmer. Mange, der havde Raad dertil, havde saamænd Sølvspxnder i Skoene og Hovedvandsæg i Lommen. Karlene gif altid i graa eller hvide Knæbukser og Stumptrøje, men aldrig i Kofte. Saa havde de gerne en rød eller en rødtribet „Bryndug“ (Vest) paa. Den var for det meste af Hvergarn, men en og anden bar da ogsaa en af højrodt „Københavnstøj“. De gif altid med kenne, virkede Høsebaand, men det var sjælden at se en med Knæspænder, for det blev ikke regnet med til god Stik.

Efterhaanden vi traadte ind i Vegestuen, stod Konen i Huset og bød os at være velkommen; men Pigen stod hos, rakte os Øllet og bad os at smage. Spillemanden var altid først i Stuen og modtog os, straks vi kom, med nogle Strøg paa „Fjolen“. Vi var ogsaa snart samlede, for det var ikke dengang som nu, det regnes for det villerste at komme bagefter. Nej, dengang kom vi i det Højest tre fire Flokke, da vi fra hver Gade kaldte paa hverandre og kom saa allesammen i en Flok. Det kunde nok ske, der var lidt mellem Flokkene kom, men det kunde ogsaa ske, de kom næsten lige paa engang.

Vi fik os nu allerførst nogle raske Danse, for at saa Barmen i Kroppen. Spillemanden gned lidt paa Strængene, og de, der kunde, sang med. Vi kendte dengang hverken „Hamborgere“ eller „Tjebekere“, hverken „Tyroler“ eller „Bienervalsler“ eller noget af det Tøjeri, der nu er i Bælgten. Derimod dansede vi Bals og Hopsa, Kiel og Kæde, Kongenshave og mange andre, som vi kunde allesammen. Dengang blev der altid lagt

an paa, alle kunde glæde dem ved Legene; nu hører jeg, det langtfra er saadan fat.

Saa legebe vi saa mange Lege, det var en Lyft. Vi tog altid fat paa Bantelegen; og den skal jeg nu fortælle jer om: Vi tog hverandre i Haanden, baade Karle og Piger, og dannede en stor Ring; saa dansede vi rundt og sang:

„Kragen sidder i Ellen,
hug ned i Dal, hug ned i Dal!
Hun siger, hun vil sig kvælde.
Hug ned i Dal!
Men hvo, som sig ej kvælde vil,
han skal sætte sine Klæder til.
Dermed sidder vi alle!“

For den sidste Linie blev der ogsaa sunget:

„Dermed staar vi alle:

Men det var en Bedtægt, naar det løb om at staa, saa skulde alle sidde; og naar det omvendt løb, alle skulde sidde, saa skulde de staa. Hvem der nu tog fejl, maatte give Pant. Dette var altid et Klædningsstykke: et Par Handsker, en „Snupdug“ (Kometørklæde), en Hat eller noget lignende. Naar alle i Runddelen havde sunget for hver en Gang, var denne Del af Legen ude. Der toges saa ved med at lyse Panterne frem. En ratte til den Ende de forskellige Sager i Bejret, den ene efter den anden, og raabte: „Svi Brænde!“ — Den, det fremviste Stykke tilhørte, svarede: „Mit Kende!“ — „Hvad er Kendet?“ spurgtes dernæst: „Lo Rødder og en Kvist, det er baade redelig og vist!“ skulde Ejermanen svare hertil. Blev der nu svaret rigtigt paa Fremlysning og Spørgsmaal, fik Ejermanen sit

Gods, toges der fejl, kastedes det i Bunden igen. Der blev nu faret saaledes fræm med hvert enkelt Stykke; og naar det sidste var naaet til sin Gjer, var Legen endt. Vi tog saa fat forfra igen eller ogsaa vi prøvede en anden; det var jo nu saamange.

Naar der saa var gaaet et Stød af Aftenen, og en Del mente, de havde faaet nok af Legen, tog en eller anden til at synge:

„Julen fører ret Blæser,
vi faar nok at æde!“ o. s. v.

„Na — ja! skal vi se til Julemaden?“ spurgte dem, der efter Aftale havde bragt deres med. — „Vi er for den Sag hverken sulten eller mæt, men et got Stykke Mad gad vi nok ædt.“

Dette var Løsenet til Maaltidet. Det lange Word, der i de Dage hørte med til hver Storstue, blev trukket fræm, Bænke blev sat til, og vi satte os, som vi kunde bedst. De, der havde Føring med, skar istsykker af Sigtebrød, Prosjekage og Pølse. Øllet blev baaret om af Pigen i Gaarden; og hver af os aad og drak, mens de gad. Hvad der blev levnet, uddeltes Dagen efter til Fattigfolk, der jo altid kan have en bitte nødig. Vi Børn sagde tit til Farmoder, det dog var mager Mad, de aad ved deres Julelelege; hun svarede: „Ja, Børn, I ved ikke af det: Sigtebrød, Prosjekage og Pølser kaldte vi Herveretter, og det endda uden Sul til Brødet.“

Naar vi saa havde ædt og druffet, blev der gærne spurgt, om nogen havde en Vise at synge. Der er nu den lille Marie, blev der sagt den første Aften, jeg var til Gilde som Storpige, hun har vist en hel Bøse fuld, og hun er nok saa god at synge os en. — Na ja, lille

Marie! raabte de andre, lad dig nu ikke fise, vi skal være god ved dig derfor, naar vi kommer i Hovlaved. — Det var første Gang, jeg skulde have Munden paa gled i et saadant Lav, og jeg blusfede lidt derved, men stemmede ligegodt op og sang:

„Herr Hildebrand kom ridende stolt udi Gaard.

Saa højt der boer i Stoven.

Dg alt stod stolt, Valborg var adelsvøbt i Maar.

For de Danske, de ride igennem Sælland!“

„Se vi det!“ raabte dem, der havde „prejet“ mig, dengang Bisen var ude. „Vidste vi det ikke nok, hun kunde!“ — „Den var Døder og Krone god“, hittede andre. — „Sikken en Tonepose hun har!“ — „At ja, hun bliver saamænd snart en af de villerste Høns i Kurven“, hittede Konen i Gaarden til nogle gammelagtige Piger, der stod hos hende. De nikkede og saa lidt skævt til mig, unge Tøs, der saaledes havde trukket Opmærksomheden paa mig.

Alle disse Talemaader fik først Ende, da nogle Karle raabte: „Giv os én til, lille Marie! og bliver den saa god, som den første, lover vi dig, du skal blive Dronning ved Midsommers Gilbet.“

Jeg trykkede mig lidt, men maatte ligegodt atter stemme op. Denne Gang var det:

„Dg Jeppe han laante jeg Sadel og Hest,

Sadel og Hest!

Saa red han sig hen, hvor han kunde bedst.“

Da den var ude, blev der Trætte om, den var saa køn, som den første. Jeg kan saa godt huske hvert Ord, der blev sagt, baade for og imod, saa levende staar det for

mig. Striden endte med, at gamle Niels, jeg tit har nævnet for jer, og som nu, efter at han var kommen fra sin Gaard for Alderdom, men som havde sin Glæde af at komme i Ungfolkene's Lag, stemmede op og sang:

„Nu kommer Hovmand ridende,
dette sagde Præsten!
Lad ham komme, naar han vil,
sagde Præstens Hustru!“

Det var en lang én, som jeg endda godt kan synge for jer ved Lejlighed. Da han holdt op, skratlo de fleste; andre raabte: „Rakkeren fløje med saadan en Præstekone, der vilde have Hovmanden til at ligge i sin Seng ved hendes Side, og saa vilde have Manden til at ligge i Loen hos Soen.“

Koncn i Gaarden mente, det maatte være Vogn eller længe siden, der var saadanne Præstekoner til.

„Mener du det?“ spurgte gamle Niels. „Aa ja!“ vedblev han, „nogle Sneese Aar er det endda siden; men det er, ved mine Forfædre, ikke fire Gange fem Sneese Aar siden. I har hørt det alle, at mine Fædre, jeg nys svor ved, boede nede ved Stranden mellem Lundborg og Stoffebæk. Det var først efter fjerde Kristian havde mistet sit Dje, at min Farfaders Fader flyttede her til Gubbjerg. De nærrede dem af Soen, og skønt jeg ikke ved fuld Rebe derpaa, har jeg vist endel Slægtninge dernede ved Strandkanten endnu. Men det skal have været ret efter, vi slog Paven og hans Mutter Marie, hans Skærild og Helgener, hans Munkc og Nonner, at der boede en Herremand paa Hesselagergaard, der ellers gerne opholdt sig i Kongens Gaard. Han lod Herregaarden bygge op af ny, og Folket ved endnu at

fortælle, der var en Lindorm med syv Munde, som lærte ham Kunsten at bygge midt ude i Uføret. Der blev drevet lange Bæle ned i Mosen, og der ovenpaa lagdes Grunden, som saa godt kunde bære den svære Bygning. Det sued ellers til Folk der paa Godsset, for ikke alene maatte de slide og slæbe der, men Lindormen slugte Folks Kæer og Faar og Heste, ja selv Strandens Fisk gik med i Købet, saa stakkels Bønder knap levedes det tørre Brød. Der siges ogsaa, Lindormen gjorde sig et Leje under „det høje Hus“, for det er deres Vis, de øder Alt, de har haft en Finger i med. Folk der paa Gaarden, idetmindste Herfskabet, er derfor aldrig hjemme paa Gaarden nogen Suleaften, for det er den gængse Mening, Gaarden skal synke en Suleaften.

Men da nu Herremanden selv gerne var i Kongens Gaard, lod han Gaarden styre af en, de kaldte Hovmanden. Denne Hovmand, der nok ogsaa havde tjent i Kongens Gaard i flere Aar, havde sig en „Viosluppe:ste“ (Frille), for jeg skal sige os, det gaar ikke saa lige til mellem de Store, og i deres Forhold til Kvinden er de ikke saalidt i Slægt med Tyrken. Og jeg har og hørt for fuldt og fast, det fjettede Bud skal staa indstrevet i deres Forklaring, og det tyder jo, som I ved, paa, de har ikke nødig at lære det, uden de selv vil. Tilfjeldt blev dog baade Hovmanden og hans Frille ked ad dette Levnet, eller maaske rettere ad Folkeknakten, det førte med sig, for at de ikke blev ked ad hinanden, viser deres følgende Historie, der fortælles saaledes:

„Der kom engang en Mand til omtalte Hovmand, og bad ham hjælpe sig til Præstekaldet i Helsingelager. Jeg skal sige os, han havde lagt sig efter Bogen fra Børnsben, hvorvel han nok aldrig havde været i den forte

Skole, og maatte jo faa efter vor Tids Tankegang hverken faa Kjole eller Krave paa. Men hver Tid har jo sin Skik, og hver Djævel raader sin Time: hvad Folk nu maa lægge deres Hoveder iblød for halve Snesse Aar, og endda mange Gange sværge dem Fanden i Bøld, fik de i gamle Dage paa engang bare ved at Paven lagde sin Haand paa deres Hoved og smurde dem med en Draabe Olie paa Panden. Se, saadan var denne signet, vistnok ikke af Paven selv, men snarere af en af hans Haandlangere. Han var dernæst gaaet i Kloster, og før han blev optaget der, maatte han sværge ved sin Salighed aldrig at have Omgang med Kvinde. Nu var han som alle Munke drevet bort fra sit Kloster, men han havde dog Nys til at tjene sit Brød paa ærlig Vis og søgte derfor, som sagt, Præstekaldet. Her var virkelig Trang for Præster, til de fik nogle Kald gjort færdig paa den sorte Skole, for siden hen blev der jo en hel Synflod af dem, og de tagler jo endnu om Levebrød, som en Høne efter et Sted at lægge et Æg.

Han blev ogsaa godt modtaget af Hovmanden, fik Lovte paa Kaldet, hvorimod han skulde give sig med Husholdersken paa Gaarden, for saaledes kaldtes hun. Munken svarede hertil, han havde tænkt at holde sit Lovte og aldrig give sig. Men Hovmanden paastod, han skulde give sig, da det netop var derved, han skulde vise, han havde vendt sig fra Pavens Være; og Kongen lod slet ingen Munke faa Præstekald, der ikke givte dem.

Endelig lovede Munken at give sig, men han vilde ikke søge Seng med sin Kone. Hovmanden paastod, de skulde ligge i samme Seng; men hvordan de ellers levede, maatte være deres egen Sag. Alting blev nu, som Folk siger, klappet og klart: Den stakkels Mand fik Kone for Brød; ja, det har endog gaaet fra Mund til Mund

lige til vore Dagee, at han ligefræm gif ind paa at
Hovmanden maatte løse ham af ved Konens Side, saa
tit han lystede; og hvordan, de siden levede sammen,
har I hørt af Visen.

Der blev nu en lang Snak om denne Sag. En
sagde et, en anden sagde noget andet, men Brøvl var
det, og Brøvl blev det. Pigerne søgte sammen og vilde
have mig til at synge igen; men jeg trøstede mig ikke
til at overdøve Brøvlens. Saa sang en af vore Nabo-
piger:

„Havrefage maa vi bage alle Dage,
takke Gud, vi det kan faa.
Paa et Badmelsdække,
understrødt med Halm og Straa,
maa vi Kroppen vække,
takke Gud, vi det kan faa.
Ligge saa i stille Ly,
indtil vi se Dagen gry,
og vi høre med vort Øre,
Hanan gøre Morgenrøde
med sit Kluk kluk, kluk klukhy!“

Da dette ikke kunde døve Brallen, stemmede en Flok op
og sang:

„Spirrevirrebit! min Mand er borte!“
Karlene faldt ind og spurgte:

„Spirrevirrebit! hvor er han da?“

De sang nu den hele lange Kamsøe sammen, og dermed
døde det andet hen.

„Vi skal have en af Mariës Viser ovenpaa alt dette“,
sagde Karlene, „for kan gamle Niels bedst fortælle, saa

kan rigtignok Marie synge bedst!" — „Deri er jeg for den Sag godt enig med jer“, svarede den Gamle; „hun har jo en Røst som en Nattergal!“ — „Ja og det bedste er endda, det aldrig falder nogen ind, at gøre Brøvl om hendes Viser“, sagde Konen i Huset. — „Det kommer af, hendes Viser er noget hen i Vejret; hun ved i hvert Fald ikke, hvor de stamme fra. Jeg derimod, ved fuldkommen Røde til hvert et Ord, jeg synger eller siger. Det har vi nu lagt os efter i vor Slægt.“

„Det er meget godt“, svarede Konen. „Vi er glade ved at høre dine Sagn om gamle Dage; men vi har saamænd ikke nødig at spørge, hvor Mariæs Viser stammer fra, for vi kender dem jo saa godt og kan føle, vi er i Slægt med dem. Jeg idetmindste bliver, naar jeg hører dem, som jeg hørte mine egne Børn smile eller græde, og bliver glad eller vemodig derefter.“ — „Na ja, min Pige! Du har paa en Maade Ret“, svarede den Gamle og smadskede lidt paa sin Pibe; men saa følger vel deraf, at mine Viser gør paa Dig, som naar Lædefogden staar og vrænger Mund ad Folk.“ — „Det har jeg just aldrig tænkt paa“, sagde Konen. „Men I gode Mænd og Karle har ikke ret fin en Følelse for det, vi kalder Ære og Stam.“ — „Det kommer af, mine Fædre færdedes paa Søen og omgiffes ikke Kvinde til dagligdags.“ — „Na ja, det kan gjerne være“, svarede Konen; „men syng nu den Vise, lille Marie!“ — „Ja, syng!“ bad flere; og jeg sang Visen om Agnete og Havmanden. Karlene sad imens saa stille som Mus, men Taarerne listede dem ned ad de fleste Pigers Kinder.

„Klø nu ved, Spillemand!“ raabte flere, for at afbryde den noget ængstelige Stilhed, der blev da Visen var ude. Vi dansede os derpaa varme, og gif derefter hver til sit. Det var en god Helligdag den næste Dag.

Naar vi spurgte Farmoder, hvorkænge de holdt ud ved Julelegene, svarede hun gerne, til en Time eller to før Midnat. Men hun søjede gerne til: det kunde ogsaa gaa over Grænse, der var jo nok, som havde Nyst til at spille op; og de kunde til sine Tider rive de fleste med dem. Der var ellers en hel Flok, som de kaldte „Skvaldrelavet“, der enedes til sine Tider om at blive, naar vi andre gik; og jaa gik det vilde til, hvor de kunde faa Lov til at spille op, som deres Hug stod til.

Et Træk fortalte hun tit fra den Tid, hun gik til Legestuer; og det lød saaledes: „En Aften var jeg slet ikke vel, og jeg blev enig med mig selv om at gaa hjem i min Seng, uden at sige det til nogen, da jeg ikke var for at gøre Uro i Legestuen. Jeg var allerede kommet udenfor Porten. Det var fuld Maane og den dejligste Binternat, nogen vilde se; og det faldt mig ind at sætte min Nys mod Porten og se paa Maanen og Stjærnerne. Men, som jeg stod der, kom to Gengangere ned fra Kirkegaarden, klædt i Hvidt. De gik hen ad Gaden og ind i den Gaard, hvor jeg tjente. Haaret rejste sig paa mit Hoved, da de gik forbi; og jeg stod og vidste ikke, hvad jeg vilde gribe til. Til sidst gik jeg ind i Legestuen. Og jeg var saa heldig, Legen traf sig ud, til Rokken havde raabt. Saa vidste jeg, de var gaaede, for det hedder jo i en Vise:

„Nu gaar Hanen, den røde,
til Graven skal alle de Døde!“

I Grunden var alle Julelegene ens, kun at vi sang uogle Viser en Gang og andre en anden Aften. Og, som sagt, legede vi hver Helligdags Aften hele Julen; og den sidste Aften, vi legede, blev saaledes Helligtrefongersdags Aften.

Dagene mellem Jul og Nytaar bleve kaldte Mellem-
dagene og regnedes „halvhellige“. Høveriet hvilede, saa-
vidt det nogenlunde kunde lade sig gøre. Mænd og
Koner brugte gerne disse Dage til at gæste Naboer og
Slægtninge, de virkelige Helligdage, eller Aftenerne, var
jo overladt Tjenestefolkene til deres Regs; og det var en
gængsø Talemaade, at Dagen var kun to korte Ender.
Der var ogsaa mange Slags Arbejde, som ingen gjorde
i disse Dage. Det var en fast Tro, at ingen Ting
maatte gaa rundt i Gaarde eller Huse i disse Dage, for
saa fik de ikke Lykke med deres Væs næste Aar. Kof-
lene stod derfor stille og Garnvinderne med; og skulde
der gøres lidt mere end sy, saa kastede vi Uld; og der
blev i disse Mellemdege holdt mange Skartelav.

Karlene maatte vare dem for at bore med Navr og
Spenhvor. Sa jeg har jer etfreds, hvor Mand og Kone
vilde køre til en anden By, at de skilte Bognen ad og
bar den udenfor, for jaaledes slap Hjulene for at gaa
runt inde i Gaarden. Mærkelig nok gif vi dog af og
til rundt i Legestuerne, naar Kragen fiddet i Ellen, og
naar vi dansede Hopja, og ved flere andre Lejligheder;
men derom talte ingen. Derimod var det engang, Karlen
i vor Nabogaard havde faaet et Staar i sin Skærekniv,
og han glemte i samme Øjeblik, hvad Ulykke det førte
med sig, hvorfor han tog fat at slibe. Konen kom paa
staaende Fod og raabte: „Vær dog ikke den Ulykke,
Mads!“ Og han slængte straks Kniven, for at vise,
det var sket af Banvare. Det kunde dog ikke hindres,
at Drengen kom til at dreje Stenen rundt et Par Gange;
men de fik heller ikke en eneste Gæsting næste Aar. Sa —
de maatte end ogsaa købe deres Mdegæs.

VI.

Ved Nytaar.

Ser vi hen til Maden, blev Nytaarsaften holdt ligesaa hellig som Juleaften; men efter mine Følelser var det ikke saaledes. Naar Klokkerne holdt op at kime, og vi havde røgtet Kreaturet, slaact Vænehunden løs og lukket Porten, fattede vi os tilbords og aad vor Sødgrød og Bergfist med ligesaa stor Stads, som det kunde været Juleaften. Vi sang og bad ogsaa saa fuldt, som vi gjorde om Julen.

Men efter Nadveren havde vi meget at gøre, som Folk nu tilbøds kalder Overtro, men gør det for det meste ligegodt. Først blev der taget et stort Grydelaag, og derpaa fattedes saamange Skefulde Grød, som vi havde Slags af Kornet. Vi gjorde saa Mærke ved, hvilke Slags hver enkelt Skefuld var sat for. Derpaa blev Hunden kaldt ind, og Raaget med Grøden sat ned. Vi stillede os i en Kunding udenom, for at se, hvilke Skefulde, han tog først og saa videre, for deraf at skønne hvilke Slags Korn, der blev bedst Tid paa næste Aar. Blev den Skefuld taget først, der var sat for Rugen, saa vi sørgmodige paa hverandre, for vi vidste, der vilde blive knap Tid paa Rugbrød det næste Aar. Blev derimod Rugens Skefuld levnet tilsidst eller saa henad, kunde vi være visse paa at saa Rugbrød hele næste Aar.

Der næst skulde der sørges for, der kom et Fruentimmer udenfor først efter Nadveren, for saa fødte Faarene Gimmerlam det næste Aar, hvorimod de fødte flest Væderlam, naar der kom et Karlesfolk udenfor først.

Var det stille Vejr Nytaarsaften, gif Manden og Karlen ud i Haven og rystede Frugttræerne i Navnet Faderens, Sonnens og den Helligaands. Blæste det, kunde Folk spare den Ulejlighed, for saa rystede Vorherre dem selv, og det var nok saa sikkert. Dette kom af, Folk troede, der blev god Frugt det kommende Aar, naar det blæste Nytaarsaften. Derimod mente de, det kunde hjælpe lidt, naar Menneſker rystede dem; i hvert Fald gjorde de saa, hvad de kunde, og saa fik Gud raade for, hvordan det ſkulde gaa.

Hvad jeg for har nævnet, gjorde alle Folk dengang, og det blev slet ikke set som noget Ondt. Jeg forſtaar da heller ikke, hvorfor det ſkulde være det. Saar vi Urter, og Tørren ſlaar til, dykker vi dem, fordi vi tror, det kan hjælpe, og det gør vi ogsaa, naar vi sætter Kaal; og ingen kalder det Overtro. Hvorfor ſkulde det saa være Overtro, at ryste Træerne i stille Vejr, naar vi ved, det ogsaa kan hjælpe? Der blev ſommetider ſagt til Farmoder, at Overtroen viſte ſig deri, det netop ſkulde være Nytaarsaften; men derom vilde hun intet høre.

Men enkelte gjorde noget, ſom ikke er godt. Naar nogen ſaaledes liſtede ſig ud ret efter Nadveren, mens Folk endnu ſad ved Bordet og bad og ſang, og ſaa ind ad Binduct, idet der udtaltes nogle hemmelige Ord, ſaa kunde der ſes, hvem der ſkulde dø i det ny Aar. Der blev paaſtaaet, at de, der øvede dette, kunde efter deres egen Villie ſaa dem, der ſkulde dø, til at ſidde enten med Hovedet under Armen eller klædt ſom Fig.

Dette kunde gøres og blev tit gjort, uden nogen vidſte det. Men det, jeg nu vil fortælle, blev drevet aabenlyſt: Naar en havde ſig en Kjærefte' der i Gaarden, ſkulde han, efter Nadveren og efter der var ſunget og

bedt og alting var taget af Bordet paa Duget nær, tage denne over sit Hoved og sine Hårder, gaa baglænds og tiende (tavse) ud af Døren, gennem Fræmmersæt og ud i Gaarden. Dog var det Livet om at gøre, jattes en Fod udenfor Tagdrøppet. Naar der saa paa denne Maade var naaet hen til Stuevinduet, skulde den, der øvede Færden, fornemme en bag sig, som han vel skulde vogte sig for at se efter. Derimod skulde han se ind ad Vinduet og sige Trylleordene. Skulde han saa faa hende, han elskede, og for hvis Skyld han øvede Sjæl og Salighed, ja Livet med, saa sad hun brudeklædt og affides for sig selv inde i Stuen, hvorimod alle de andre var forsvundne.

Se, disse to sidste Ting kalder jeg Overtro, eller rettere Hekseri og Trolddom, for Overtro er nok et Ord, der er opfundet i vor kloge Tid. Og Gud fri og frelse os fra det og alt det Onde, der bruges onde og hyndige Ord dertil, Børn, som den Stemme selv har ført ind i Verden. Derimod, hvad alle gør og gør det aabenhjst, enten det saa er at give Hundene Grød, eller det er at ryste Træerne, det har aldrig været Synd i sine Dage og bliver ikke heller, for det gør Folk efter deres bedste Overtydning. Det kan godt være, der kommer en Tid, da saadan noget ikke længer bliver efter Folks Hjærtelav, men saa falder det bort af sig selv. Og derfor kunde Præster og Degue tage dem noget bedre for, end drive Tiden hen med at præke mod saadant noget; de kunde derfor godt tjene Føden med Munden.

Naar nu alt dette var overstaaet, luffede Folk deres Porte op, og der blev en Travlhed paaferde. Fattige Børn løb saa Byen rundt med en saakaldt „Bubbepotte“, der gerne var lavet af en gammel Halvotting eller noget lignende. Det var en underlig Musik, de opførte der-

med; og desuden var de, som løb dermed, forklædt og sværte i Ansigtet, hvorfor deres hele Færd fræmkaldte en angstelig og dog støjende Stemning. Naar de havde øvet deres Kunst, fik de Vblefskiver og varmt Öl, og de tog saa atter et andetsteds hen.

Unge Folk, især Piger og Dreng, løb gerne om i Nabolavet og „slog til Pottens“. De loffede for de løse Hunde, og listede dem saa tæt hen til Fræmmersdøren og slog et stort Rabalder paa Stuedøren med deres Bøjle eller gamle Verkar. Kvinde og Børn inde i Huset skreg og jamrede, somme af Angst, men somme vel ogsaa, fordi det var Skik og Brug. Karlene styrtede nu ud, for at fange dem, der havde slaaet; men disse enten løb deres Vej eller skjulte dem, som de kunde bedst. For som det nu gjaldt for dem, der havde slaaet, at blive ukendte, saa gjaldt det for en Ære for dem, paa hvis Dørre der blev slaaet, at saa dem fanget og truffet ind i Stuen, hvor de saa fik Vblefskiver og varmt Öl.

En morsom Historie skete engang ved saadan Færd: En Pige var gaaet hen at „slaa til Pottens“ i den Gaard hendes Kæreste tjente. Og saasnart hun havde slaaet sit Slag paa Døren, sprang hun bag Stigen til Kofstet, som stod der i Fræmmersæt, og der holdt hun sig saa stille som en Mus. Karlen, der maaske nok troede hende til det, foer ud og ledte „højt og lavt“, men fandt ikke nogen. Da han nu kom sluforet tilbage og netop aabnede Døren til Stuen, kunde hun ikke holde sig, men rakte sin Arm frem og traf Kæresten i Kofsten. Han blev forskrækket, sprang ind i Stuen, blev ganske bleg og paastod, der var „noget“ (Spøgeri), som havde fat i ham i Fræmmersæt. Det samme Fræmmers havde i Forvejen intet godt Ord paa sig; og der taltes nu ivrigt inde i Stuen om dette ny Tilfælde med Spøgeriet; og

de bad til Gud, det maatte faa Ro i sin Grav. Dette hørte Pigen, og nu kom Raben at være bange til hende. Hun kom ganske bleg ind i Stuen og sagde: „Na, ja — havde jeg bare husket, der var Spøgeri, saa skulde jeg rigtignof ikke have staaet der saa længe!“ Det hele endte nu med en Latter.

Mange Gange, naar Vejret var lyst og Føret godt, kunde denne Lystighed trække sig ud til Sengetid. Blev der Tid tilovers, blev alle Slags Moro sat igang ligesom Juleaften. Endelig læstes Aftenbønnen, der blev sunget nogle Salmer, Vorherre blev sagt Tak for det gamle Aar og bedt at hjælpe os i det ny. Og før vi gik i Seng, sang vi altid:

„Uden Herren opholder vort Hus og Gaard
og giver os, hvad der er inde,
og sender os sin Velsignelse hvert Aar,
da er vor Flid forgæves!“

Nytaarsmorgen gik det med Mad og Arbejde ligesom Julemorgen, saa der var slet ingen, som rørte Haand til noget Arbejde, før de havde faaet Ublestiver og varmt Øl.

VII.

Tred Helligtrekongersdag.

Helligtrekongersaften var saa den sidste af de tre saa kaldte Højtidsaftener. Og hvad Maden vedkom, gik det som Juleaften og Nytaarsaften. Derimod blev der denne Aften tændt et saakaldt „Helligtrekongerslys“ i alle

Huse og Gaarde. Dette var et stort Boks- eller Tællelys, som forneden havde en Stamme ligesom ethvert andet Lys, men foroven delte det sig i tre Grene. Det blev sat midt paa Bordet, mellem de to andre Helligaftens Lys, og først tændt efter Børdbønnen, naar alle havde taget deres Steer. Det brændte saa til Ære for de hellige tre Konger, der rejste den lange Vej, for at tilbede Jesus. Soa snart Nadveren var ædt, slukkedes det straks og tændtes heller ikke tiere; dog kunde Stumpen godt smeltes til andet Brug. Efter Børdbønnen blev der igen sunget og læst.

Men derpaa gif Folk ud fra Gaarde og Huse og raabte de brugelige „Helligtrekongersraab“, for at sikre Byen mod Ildbrand. Det var aftalt isorvejen, hvilken Gaard det skulde gaa ud fra, og herfra raabtes nu saa højt, de kunde: „Kasper, Balthasar og Melchior, de hellige tre Konger! Hvo, som hører det, han svare!“ — „Vi svare!“ lød det derpaa fra den næste Gaard. Og disse opløftede atter Raabet, og modtog Svar fra den tredje; og saaledes gif det Byen rundt.

Men foruden dette, som alle vare enige om, var der mange andre Ting, som enkelte prøvede denne Aften, og især at faa deres Kærestes at se, eller maaske rettere, de vilde udforske, hvem de skulde have til Kone. Til den Ende gif han eller hun mellem Sengetid og Midnat til en Korsvej udenfor Byen. Her vendte de dem mod Kirken, som de skulde kunde se, og udsagde Ordene: „Hellige Konger tre! kommer og lad mig i Aften se den, hvem Seng jeg skal rede, hvem Dug jeg skal brede!“

Derefter skulde de gaa hjem og lægge dem tilfængs „tiende“ (uden at tale med nogen), men de maatte ikke falde i Søvn. Mellem Midnat og Hanegal kom saa

den eller det, der var tryllet fræm, blev han eller hun ikke gift, kom der en Vigtigste, ellers kom der en Pige til Karlene og en Karl til Pigerne. Der blev fortalt, at Kammeret blev saa lyt som om Dagen; og Karlen eller Pigen kom saa og stillede sig fræm for Sengen, klædt i Brudedragt. Den, der laa i Sengen, maatte ikke møde et Ord, men idet Djnene mødtes med den fremtryllede Skikkelse, skulde han eller hun give et Nik med Hovedet, og dette var saa godt som et Jaord. Og saasnart dette var sket, blev der mørkt i Kammeret og alt var forsvunden.

Se, det er, hvad jeg har hørt om den Sag. Men der var somme, der paaftode, at de foran nævnte Ord ikke kunde fremtvinge Synet, men at der hørte nogle hemmelige Ord til. Hvis saa er, er disse jo kun det aabenbare Skriftemaal, hvad jeg forresten godt vil tro, men Gud fri os fra at kende det hemmelige. Det skulde enddog gælde Livet for den, der glemte et eneste Ord af den hele Ramse. Og saa skal der endog være Fare ved, at hvis de senere hen i Livet skulde komme til at aabenbare Sagen, kom de aldrig til at leve godt sammen, men immer rives og slaes som Hund og Kat.

Stikkelige Mennesker giver dem heller aldrig af med saadant noget; og naar jeg fortæller det for jer, er det ligefræm, fordi I skal vide, der er meget Ondt i Verden. Og det nytter saamænd ikke at tie dermed, for Menneskebørn kan slet ikke komme Verden igennem uden at støde sammen med det; og jeg holder for, I har bedst af at vide, det er til, før det kommer; ellers ved Menneskebørn ikke, hvad de skal sty og sty.

VIII.

Om Julemærker.

Det var en gængs Tro, at Vejret Aaret igennem rettede sig efter Vejret i de tolv Døgn, der ligger mellem den Midnat, Jesus blev født, og den Midnat, de hellige tre Konger ofrede til og tilbad Jesusbarnet. Saaledes at hver Døgn's Vejr lagdes til Grund for den tilsvarende Maaned's Vejr. Der var enkelte, som drev den Sag saavidt, at de vaagede Natten over og mærkede dem, hver Forandring, der gik for sig Natten igennem. Disse troede saa at vide Rede for hele Aaret. Og om det nok kunde fejle lidt et og andetsteds, saa slog det dog for det meste til. Men ogsaa dette var halvt hemmeligt og halvt aabenbart, saa det hører ogsaa til det Slags, der er bedst at sly og sly, for hvad der er noget Godt ved, er helt aabenbart, det „halvdrogne“ kan Folk udenvidere regne med til det Onde.

Det var ogsaa en meget gængs Tro, at Folk kunde fri deres Køer fra Lus ved at hælde Aske paa deres Køer mellem Jul og Nytaar. Det skulde dog nok, for at være sikkert, være Aske, der var brændt af ni Slags Træ.

Underlig nok talte Farmoder meget lidt om Kirkefærden i Julen. Hun sagde bare, de gik i Kirke saa mange der kunde være borte fra Gaarde og Huse. Dog gik Mændene altid første Juledag, for de gik selv „til

Offers". Paa denne Dag, ligesom de andre „Offers Dage“, blev det set som urigtigt at føre Børn til Daaben, eller for Barselkvinder at holde deres Kirkegang. Ja somme saa det ligesom som en Ugudelighed, der forte et eller andet Onde efter sig. Om de andre Helligdage galdte dette ikke.

Forskjellige Ainder og Sagn.

I.

Om Vinterastener.

Jeg skal nu fortælle, hvordan vi havde det de lange Vinterastener i mine unge Dage, og det er rigtignok langt fra, vi drev vor Tid hen. Nej, saasnart vi havde røgtet Kreaturet og ædt vor Madre, tog vi Kvindsfolk fat paa vort Arbejde og satte os ved Ilden; og I kan saa forjaaa, det er skammelig Uret, ja Løgn og Gladder, naar de Store baade siger det og skriver det i Bøger, at Bønderne ligger paa Bænken og sover de lange Vinterastener. Nej, Bønderne er saamænd dem af alle, der mindst sover deres Tid bort. Hvordan det gaar til hos dem i vore Dage ved I; og hvordan det gik til for fire Sneese Aar siden, skal jeg nu fortælle jer. Hold I jer saa til det, og lad de Store snakke med den Forstand, de har.; og Mennesker baade kan og skal høre meget, inden Dreene gaar af.

Vi Kvinder kastede og spandt Uld, til vi var færdig dermed; og saa tog vi fat paa Hørrer og Blaarene.

Desforuden vævede vi alt det, vi brugte i Gaardene; og det var kun ganske enkelte, vi fik vævet et Stykke Dynevaar eller Drejl udenfor Huset. Naar vi saa passede Maden og Børnene og Kreaturet og vor Del af Hove-riet, saa kan alle, der vil bruge deres Forstand, skønne, vi løb ikke op i Sømmene.

Manden og Karlene sad og spandt Hamp til Reb, for hver Mand snoede eller lagde selv alt det Reb, de brugte. De vævede ogsaa Seler og Grimer, de gjorde Skeer eller havde et eller andet Snitarbejde for. I maa nu heller ikke tro, vi havde Raad til at købe Tælle og støbe Lys, som Folk gør nuomstunder; og den Smule Boks, vi kunde samle, havde vi haardt nødig at sælge til en Skilling. Nej, der blev saamænd aldrig tændt Lys i en Bondestue dengang uden netop de tre Højtidsaftener, Juleaften, Nytaarsaften og Helligtrekongersaften, og saa naar der var Vorn „inden Kirke“ (Vorn, der endnu ikke var døbt). Det kunde ske, men det var kun sjældent, en og anden kunde være saa formuende, de havde Raad at tænde et ordentlig Lys, naar de havde Gilde; men det var dog grumme sjældent. Tælle var der ikke stort af i Lammene; og af det lidet, der var, blev det meste smeltet sammen med Gaasfedtet og brugt til at smøre paa Mad. Vi brændte nok Lampe, men det var dog mest om Morgenene, for vi var jo tit oppe før Dag, især ved Hoveriet. Om Aftenen nøjedes vi enten med det Lys, Ilden fra Kaminen kunde sprede, og det var slet ikke saa daarligt, især naar vi lagde to tre af de rigtige „Lysetrov“ paa, eller ogsaa vi tændte en „Lysespind“. Disse bleve snittede af Bidiétræ og torrede meget stærkt. At snitte disse Pinde, hørte ogsaa med til „Karlsfolkens“ Aftenarbejde.

Og saa ligeledes det, at holde Lysespinden de lange

Aftener. Det blev set som det allerringeste eller aller-
 værste Aftenarbejde, og det faldt derfor gjerne i Drengens
 Lod. Ordet: „der skal nogen til at holde Lyset, stam-
 mer herfra, og, som I ved, bruges det om en, der taal-
 modig maa døje alle Vittigheder, Utaf og ligesvøm Stælds-
 ord. Og det maatte Drengen rigtignok, naar han sad i
 denne Gærning, hvor han paa alle Maader blev plaget
 og drillet. Han sad gjerne paa en lille trebenet Stol,
 holdt Lysepinden i en skraa Stilling i sin venstre Haand,
 men i den højre havde han en anden Pind, som han
 strøg det røedne af Lysepinden med. Alle raabte de nu
 paa ham; en sagde, lys her; en anden sagde, lys hid!
 og han maatte gøre det uden Knur. Var Drengen
 andre Steder henne, eller han fik Forfald, maatte Manden
 tage fat, for et saadant Arbejde saa Karlen under sin
 Værdighed.

Det var strengt at hytte sig om Vinteren, baade
 Aften og i de kolde Stuer. Og mange Steder var der
 slet ingen Ildsted indrettet; og Skorstenen foran Væger-
 ovnen var saaledes det eneste Ildsted i Gaarden. Det
 kunde dog ikke udholdes at sidde her de lange Vinter-
 aftener: her var jo hverken Borde eller Bænke. De sad
 saa i Stuen, og her var Gulvet tit revnet af Frost, og
 Bæggene glinsede af Is. Der toges saa Ild fra Skor-
 stenen og fattedes i Gryder og Kedler omkring i Stuen;
 og desuden havde Konen og Pigen hver en Ildpotte, som
 de kom Gløder i og satte under dem, naar de sad og
 spandt. I dengang havde det mere at sige, enten
 Vinteren var mild eller streng, lang eller kort, end det
 har i vore Dage, da vi sidder ved den varme Jernkaffel-
 ovn. Dog havde Forholdene været saaledes allesteder i
 min Moders Dage; men i min Tid blev det dog mere
 og mere Skik at bygge en Skorsten og et Fyrsted (Kamin)

inde i Stuerne. Det var meget bedre, for saa kunde vi dog fuge Maden der og have Barmen.

II.

Et meget gammelt Sagn.

Naar Farmoder havde fortalt om deres Arbejde om Vinterastener, føjede hun gerne til: „Nu skal I høre et Sagn, som rigtignok kun saa vidste i mine unge Dage, og som snart alle nu har glemt; og dog er det efter min Mening saa kont, som noget af de andre. Det var i gamle, gamle Dage, mens Folk endnu var Hedninger her tillands. Det var altsaa ikke allene, for vi blev „rigtige Kristne“ (Lutheraner), men det var ogsaa, for nogen vidste af Paven og Vorfrue, af Munk og Helgener at sige. Folk gik dengang klædt i Skind, for saavidt de ikke gik i Jærn. Men dernæst lærte de at spinde og væve Uld; og det forstod de nok ogsaa i Hedenskabet's Tid. Saa traf det sig, efterat Munkene havde faaet Folk til at rette sig efter Paven, som den, Vorherre havde sat til at raade her paa Jorden, at Folk fra den anden Side Stranden (Østersøen?) gjorde Røvertog til vore Lande og plyndrede vidt og bredt, brændte Byer af og førte Folk i Mængde bort som Fanger. For at hævne Ufærd, drog Folk igen herfra og derover. Toget løb heldigt af, og de kom tilbage baade med Guld og Sølv og meget andet Bytte. Deriblandt var endel hvide Klæder af det Slags Løj, Munk og Præster klædte dem i, naar de gik i Kirke. Men de førte ogsaa endel Frø med hertil, baade af Hør og Hamp; og næste Aar

prøvede de, om det vilde lykkes og trives her i Landet. Men hen i Sommeren kom Folk derovre fra herover igen. Og saa skrækkeligt foer de fræm, at Folk næsten hverken havde Hus eller hjem, Føde eller Klæder, da de tog bort igen. Nogle Huse fik de stillet op igen, og Kornet groede jo hver Dag paa Marken; men mangen Moder vidste knap, hvad de skulde klæde deres Børn med, naar Vinteren kom. Folk thuede til deres ny Præster om Raad, og disse bad til Vorherre. Saa stete det, at Halvdelen af Hampen med et modnede; de samlede det af, gjorde det istand og fik Klæder deraf, før Vinteren. Munke og Bisper bad Folket, give Vorherre Vren, fordi han havde skaffet Raad. Dette glemte de ikke, men de glemte heller ikke at lønne dem, der havde gaaet i Forbøn hos Vorherre.

Aaret efter havde de nok at klæde dem i; og de lod derfor den først modne Hamp staa, da de ikke vilde have den dobbelte Ulejlighed; men den edelagdes for dem. Nu kom den Tankegang fræm, at dette var en Følge af Trolddom; og den kaldtes saa Galdre-Hamp. Siden har Folk immer maattet have den Umage, at ruste Hampen to Gange.

Dette var efter Farmoders Mening Sagnet om, hvordan Hørren og Hampen først kom her til Landet; og rimeligt maa det ibetmindste findes, at Hørren i sin Tid er kommet til vort Fædreland fra hine Lande.

III.

Om Kartegilder.

Naar Tølen falder om Vinteraftenerne, og hvad vi tog os for i dem, saa maa vi da rigtignof ikke glemme, Kartegilderne eller Kartelavene. De var jo dengang, som de er endnu, om ikke med Maden, saa dog med Arbejdet: Pigerne fra tre fire eller fem seks Gaarde kom sammen og karte Ud, en Aften i en Gaard og en anden Aften i en anden Gaard. Pigerne kunde saa være paafærde hver Aften en hel Uge ad Gangen, men det fortrød de ikke paa, for det gik med Lyftighed; og den Fordel var der ved, at Konerne slap for at karte, hvad de mange Gange ikke godt kunde taale. Lidt bedre Mad fik vi jo da altid paa saadanne Tider: vi fik da altid „Sødgrød“ til Maden, og en Skaal sødt Öl at dyppe i. Henimod Sengetid fik vi saa en Skaal varmt Öl til et „Stykke Mad“, for vi skulde jo sidde ved Karterne til et Stød efter Midnat.

Se, det var nu om Maden. Arbejdet er det ikke værd at tale om. Men nu skal jeg fortælle lidt om Lyftighederne, vi øvede paa saadanne Tider. — Vi aad altid vor Madre med Husets andre Folk; men der gjordes ingen Tider strange Fordring til Kartepiger, om at holde „Bordstikken“ (blive rolig ved Bordet til Bordbønnen var læst). Var vi nu fem seks Piger, styndte de tre fire dem og blev færdig med Maden og styndte dem ud, som i egne Grinder. De andre blev staaende ved Bordet og skældte over de Bortgaaedes Hastværk, ibet de sagde: „Folk skal dog have Tid til at saa

Maden, kommer det i den gale Hals, kan en jo ikke gøre andet, end sidde og hoste hele Aftenen." Manden og Konen holder med disse og siger: „Ja, for Guds Skyld Børn! giv jer dog Stunder, og æd, gider I havt vor Mad!" — Pigerne lader, som de skyndte dem at æde. De paaftod, Sødgrød var deres Livret, især naar den var kogt saa paaefende, som denne var, saa kunde den bedste „Kløsesuppe" ikke lignedes derved. Der kom saa gjerne en ny Smiger til de ubholdende „Grødaedere". Denne Gang kom den gjerne fra Karlene, og den løb for det meste: „Ja, det skal nu være saa fint med dem. I maa sikkert tro, de holder mere ad deres Ære, end at de kan finde det kønt, at æde dem mat i et Kartelav. Men lad os nu holde os til Sødgrøden, mens de søjter om, saa vil de fleste tilstaa, vi handler klogest."

Det skete tit, at han, der sagde Ordet „søjte om", fik med det samme en underlig Fornemmelse. Ja det kan være, han følte en underlig Ryst til at springe op fra Bordet og løbe ud at se, hvad Tøsenes søjtede om efter; men han føler, han er skyldig at følge sin egen Opfordring og blive ved Bordet, til Bønnen er holdt. Men saasnart alt er forbi, skynder han sig ud, saa han er nærved at løbe et og hvert om, der staar ham ivejen. Dog, for han kommer ud af Stuen, træder Pigerne, der her maatte holde for, ind fra Fræmmerset, hvor de har ventet til Vordbønnen var ude. De se meget alvorlige ud, klager over Kulden og skotter til hverandre. De andre ser paa dem igen, og af deres Miner læser Karlen sig til, hvad der er sket ude. Men han vælger gjerne at lade, som han ingen Ting mærkede og gaar ud. Han føler sig drevet til at gaa hen i Karlekammeret; han

feler sig for, og finder sin og Drengens Seng; og hans Frygt bliver til Visshed — Karlesengen er spejet.

Det hørte med til en saadan Aftens Uystighed, at Pigerne, uden at blive sete, skulde speje Nabolavets Karlesenge. Og denne Daad havde de nu udført, dengang nogen af dem hastede fra Bordet, medens andre blev tilbage og trak Maaltidet ud. For det meste bestod det i at vende hele Sengens Indhold, saa Halmen kom ovenpaa og Dyrerne underneden. Til andre Tider tog de Lagenerne og puttede dem ned paa Sanden af Sengen, eller der lagdes en Støvleknægt eller noget lignede under Legemet. Skete dette sidste, kunde de Bedkommende bilde dem ind at være gaaet Ram forbi, til han ud paa Nat-ten gik tilfængs og smed sig paa det omtalte Mon.

En egen Maade var at smykke en kvindelig Skikkelse, helst som en Taterske, og lægge den i Sengen. Dette blev i Grunden sat som den værste List, og der blev talt om saadan noget meget længe bagefter. Sa saalænge kunde Ordet gaa derom, at Folk tilsidst var nærved at tro, den, saadan noget øvedes med, virkelig havde søgt Seng med en Taterske. Og jeg kender den, der har givet en halv Tønde Ol, for at faa saadan Bysnak til at tie. Naar dette var gjort, bøde saadan noget straks hen, for det var en Bedtægt, at hvis en paany „løvtede“, hvad en anden havde bødet, for at faa dødt og magtesløst, skulde han eller hun bøde firdobbelt for sin Mund.

Efter Nadren gik Mand og Karle gerne bort fra den Gaard, hvor der var Kartelav. De søgte hen i Nabogaardene, hvor de søgte den Moro, de kunde faa; men de lagde tit Raad op og øvede et eller andet Pus med Kartelavet ud paa Aftenen. Men, naar de vare gaaede og Kvinderne blev ene med Uld og Karter, gik

forst alle Bynnheder igennem; og naar ingen havde mer at sige derom eller dertil, tog de gjerne til at slynge, og naar de havde faaet sunget hver en, eller saadan ved Lav, gif de over til at lege. De lod „Kruset“ gaa til hverandre, de „flæbte med Slæden“ og de gattede Fugle-navne, og hvad mere de kunde gøre, uden at sinke deres Arbejde.

En Aften, som vi sad og karte de, mens vi havde alle Slags Moro for, siger Konen, der just var ifærd med at varme Øl: „Vi faar snart andet Vejr, for her er ellers aldrig vant at røge.“ Hun gif hen og skød et lille Vindue op ud efter Haven, for at Røgen skulde trække ud. Men det hjalp ikke: Stuen fyldtes mere og mere med Røg. „Det er dog forstræffeligt, hvor Røgen slaar ned“, vedblev Konen. „Jeg havde tænkt at faa vor Rødmad „i Røg“ imorgen, men det skal dog sættes op til bedre Tider. Saa galt, tror jeg heller aldrig, det har her været hos os før!“ vedblev hun, „jeg kan, Døder og Kroner, knap se Grønden, jeg har Øllet i!“ Hun saa paa vi andre, og vi gned Øinene og hostede.

Nu tog Hunden til at gå. Vi foer sammen af Stræk, og en siger: „Vi sidder her ogsaa saa ganske alene!“ — En lo og sagde: „Saa vidt jeg kan tælle, er vi dog syv!“ — De andre forsøgte at le, men Angsten havde sat sig fast, og vi følte alle, der maatte komme noget; men vi vidste ikke, hvad. Det faldt dog vist nok en eller anden af os ind, Karlene havde rottet dem sammen og vilde drille os lidt eller jage os en Stræk i Rivet, hvad der blev kaldt at „kysse Kartepiger“.

De var nu ogsaa virkelig kommet til Gaarde, uden nogen vidste det, og en af dem var krøbet op og havde stoppet en Sæk fyldt med Hø i Storstenspiben. Andre

havde gennem Vinduerne gottet dem over Kartepigerens Stræk, da Røgen fyldte Stuen. Men nu traadte et Par af dem ind i Stuen, klædt som Taterne eller andet Kak. I et vrænget og næppe forstaaeligt Maal sagde den ene, de fik give dem en Side Flæsk og et Par Brød. „I tager Munden vel fuld“, svarede Konen; „I faar nøjes med et Stykke Mad og en Skaal Ol, det gør vi andre. — „Tak, som byder“, svarer de Fremmede; „men vi har Koner og Børn i Skoven, der ogsaa skulde have en Bid. Og vi er flere i Følge.“

Der kom nu flere og flere ind, og en siger: „I andre er nok om at bære Flæsket og Brødene; jeg vil have Løsen med, jeg saae i Sommer, vi var her.“ Han tog efter den nærmeste Pige, der med et højt Skrig foer ind mellem de andre, væltede Uldkurv og Lampe, og de mest skærende Skrig løb gennem Mørket. Dette var Maalet for deres Færd. Og nu løb Mandens Røst: „Tænd en Lysepind, vor Mo'er, og giv Taterne, hvad du lovede dem!“ De gav dem nu alle til at le. Lysepinden tændtes, Lampen ledtes op, og hver finder sine Sager. Enkelte bilder dem endnu saa smaa ind, at Taterne har været der. De andre leer; og somme roser dem af, hvor godt de har kunnet te dem som Taterne.

Høsfakken bliver nu taget af Skorstenen, Røgen finder Vej derigenem, Ilden brænder under Olgryden, og snart sidder alle om Bordet med et Stykke Mad og en Skaal Ol. Karlene skal nu vente og følge Pigerne; og det gaar med Leg, Sang og Sagn til „Roffene“ raabte. Alle vare Bemær, og alle Livets Byrder glemtes for en Tid.

Det var just ikke alle Kartelav, der endte saa lysteligt: „Der er jo ingen Roser uden Tørne!“ og „der er aldrig saa fedt et Stykke Flæsk, der jo er en Kartel

ved!" Jeg skal fortælle lidt fra et Kartelav, jeg selv var med til: „En Karl havde Nag til et Par af Pigerne, og for at hævne sig, havde han taget en Haandsfuld Ruggipper, dypet dem i Tjærestanden og hængt dem over sin Kammerdør, saaledes de maatte smøre dem i Ansigtet, naar de gik ind at speje hans Seng. Han naaede ogsaa sin Attraa: To Piger kom tilbage, tjærede baade paa Hud og Haar og Klæder. De sad og græd den hele Aften, stakkels Tøse! saa det var kun en lille Glæde for dem. Den blev dog ringere for ham, inden mange Gange otte Dage, for da kaldte hele Byen ham „Peder Tjærespaa". Og det er lettere at faa saadant et Navn, end det er at komme af med det.“

 IV.

Om at ride til Svin.

I den døde Vintertid fra Jul til „Kørmesse" var alt Kreaturet i Hus paa Svinene nær. De maatte paa Griseføerne nær holde til i Skovene, hvad Vejr, der saa var paa Sky. Der var bygget Stier, hvor de kunde søge Læ om Matten, og Føden fik de sante dem af den nedfaldne Olden, og hvad de ellers kunde faa, saalænge Jorden var bar. Faldt der dvh Sne, og Bondet frøs til, vilde de onkommet, men saa kom Folk dem til Hjælp fra Byen: hver Morgens, før Davenportid, maatte Drengen fra hver Gaard ride til Skovs med en Posefuld af et og andet Affald og Stalkorn. De skulde saa oplede Svinene, passe de andre Svin ikke aad fra dem, og slaa

Isen istykker for dem, at de kunde faa lidt Vand at drikke. Denne Riden til Svin regnede Drengene for deres værste Vinterarbejde. Og det kunde være haardt nok for disse halv nøgne og forkuede Stakler at ride fastende ud i Markeende, om saa der frøs Istappe ved deres Næse. I skal nu faa høre, hvordan det gik ved en saadan Lejlighed:

Der var en Kone, Folk sagde om, hun bar Bulterne. Det var saa en Morgen, hendes Dreng kom noget sent fra Svinefærd. Det var et meget haardt Vejr med Storm, Sne og Kulde; og Drengen var næsten forkommet. „Fandt du Svinene?“ spurgte Konen. — „Nej“, svarede Drengen, „hverken vore eller nogen af de andre Mænds Svin var ved Stierne. Jeg ledte Skoven igenem, men fandt dem ikke.“ — „Hvad gjorde du saa ved Åden, du havde med?“ spurgte Konen. — „Jeg traf Jespers Svin ude i Skoven, saa hældte jeg Åden af og bad dem sige vore Svin, deres Davre var kommet. Og jeg lod dem vide, de kunde ikke være andet bekendt: de var jo dog NaboSvin.“ — „Lovede de saa at sige dette til dem?“ spurgte Konen. — „Jeg kunde da ikke forstaa andet“, svarede Drengen.

Mens de førte dette Ordskifte, havde Konen sat Ællebrosdfadet paa Bordet for Drengen, og han taget sin Ske ned fra Bjalcken. Men da dette var endt, tog Konen Mæden bort igen og sagde: „Ja, ja, min Dreng! saa kan du læse og gaa igen. Du ved nok, Dreng skal finde Svinene, før de faar deres Davre!“ Drengen rejste sig, satte sin Ske tilrette og gik. Men Konen kaldte ad ham igen og sagde: „Du faar heller have en Posefuld til Svinene igen. Jespers har vel snarere ædt det, de skulde sagt vore Bæfled om.“ — „Det kan gærne være“, svarede Drengen, „jeg ved ikke, hvor ærlige

de kan være." Han red nu atter til Skovs. Svinene var ved Stien, og de brølte forfærdelig efter deres Ede. Drengen skældte, fordi de var borte om Morgenens; men Svinene lavede dem bare til at æde. Det var dog ikke Drengens Mening; han viste dem bare Bøsen og sagde: „Nu kan I lære og gaa igen!" Og dermed vendte han og red hjem.

„Du traf dem ikke endnu?" spurgte Konen, da han atter kom tilbys. — „Det gjorde jeg dog", svarede Drengen. — „Hvorfor fik de saa ikke Ede?" spurgte hun videre. — „Na, vi lærer saameget i vore Dage", svarede Drengen. „Jeg saa nu den ganske ny Skif, du opfandt imorges: Du viste Folk Maden og gik saa bort med den igen. Jeg tog Skiffen op efter dig: jeg viste Svinene Ede, skældte dem dygtig ud, fordi de var borte imorges, og red saa med den igen. Men jeg kan ikke lide Skiffen selv, og jeg saa derfor helst, vi enedes om at lægge den af." — Det bliver vist det bedste, sagde Konen. „Sæt dig ned og æd din „Unne", saa er I straffet lige, naar du saa rider ud til dem og giver dem deres Ret og saa."

Naar Svinene skulde i Skoven eller i Fælleden, blev de læstet paa en Vogn og førte derud, for det var en kendt Sag, de saa vanskelig kunde finde Vejen tilbage. Enkelte Gange fandt de dog ligegodt tilbys. Og af denne Færd skal Ordet: „De fører ud og gaar hjem, ligesom Svinene", have sin Oprindelse.

V.

Om at bjærge Træ i Skoven.

Efter Ordet, der gik hos de Gamle, har der i umindelige Tider været ført en underlig Kamp mellem Bønderne og Herremændene om Retten til at hugge Eg og Bøg i Skovene paa Bymarkerne; og det er først i den sidste Menneſſekalder denne Kamp er endt til Herremændenes Fordel.

Søger vi i de ſaakaldte Hiſtoriebøger, finder vi, der allerede i Aar 1436, altsaa i Erik af Bommerens ſidſte Regeringsaar, gaves et Forbud til de vordnede Bønder paa Lolland mod at hugge Eg og Bøg i deres Skove mod Raadigherrernes Billie; men efter Ordet, der gaar mellem Menigmaand, ſkal det først været i Kriſtjan den Femtes Dage, denne Ret blev nægtet Bønderne her paa Egnen. Dette klinger ſært, men kan derfor gerne være ſandt, for vi maa jo mærke os, Bønderne paa Fyn aldrig har været vordnede Bønder paa Lolland.

Men, hvorom Alting er, ſaa var Kampen ſtaaende i Farmoders Ungdom; men den ſygnede hen mere og mere, ſaa det tilſidſt endte med, der kom Strid mellem Bønderne ſelv, om det var Ret eller Uret at hugge.

Herremændene ſaa dog ikke deres Ret til Ege og Bøge, ſom noget ganſte afgjort. I detmindſte blev det alle vide Vegne fat ſom en afgjort Sag, Bønderne ſkulde have ſaameget, de havde nødigt til eget Brug; og dette gav Herremændene dem under Naavn af „Udviſning“. Men naar ſaa Bønderne fik Udviſning, benyttede de altid Lejligheden og ſkovede lidt mere, ja uundertiden meget mere,

end de havde faaet ubvist; og det var dette, der kaldtes „at bjærge Træ“. Det følger af sig selv, dette skulde gøres om Natten; og det var meget sjældent, det blev opdaget, for selv Naadigherrernes Tjenerskab var gennemtrængt af den Tanke, Bønderne var i deres gode Ret. Tit var de vist ogsaa underkøbte til at lukke deres Øjne; og det kunde vel ogsaa ske, de mangen Gang var bange, for at melde Bønderne af Frygt for deres Hævn. Her skal meddeles en enkelt af Farmoders Fortællinger.

„Naadigfruen“ havde et Aar givet Mændene i Gudbjerg en rigtig god Udvisning, der bestod af en hel Snes Ege og lige saa mange Bøge. Der var en Travlhed dermed en fjortendags Tid; og hver Mand fik en Del til Bogtræ, til Bødkerfløv, til Planker, til alle Slags Bohave og Hustømmer, for nu ikke at nævne den Mængde gode Brænde hver Mand fik. Na, Fruen havde end ogsaa drevet sin Gudhed saa vidt, at hun havde ladet dem forstaa, hun ikke engang vilde tage det unaadigt op, om de solgte et eller andet, „hvad de troede at kunde undvære“.

Nu blev der foreslaaet i Mændenes Lav, at det kunde være meget passende at bjærge noget mere ovenpaa dette Pust, da det nu vilde være meget vanskeligt at opdage det, da de havde saa meget, de var kommet til paa ærlig Maade. Paa ærlig Maade? gentog gamle Niels. Det er ærlig Maade, om vi hugger hver Eg og Bøg, Borherre lader gro paa vore Skovmaal, som vi hugge El og Esf, Hæssel og Torn. Og jeg tør give jer Syndernes Forladelse, en og hver en, for det Stykke Arbejde Vi gaar kun i vore Fædres Spor, naar vi gør det, for det har altid været deres Ord som Tro, at „Skovthven skal hverken hænges eller brændes“. Det er heller kun Præster og Herredsfogder og hele Naadig-

herrerens Slæng, der paaftaar det er at stjæle, naar Bønder hugger Træ i deres egen Skov; og, det forftaar fig, det er ogsaa en meget indbringende Tro for de Storc. Men vi maa ftamme os for en Ulykke, om vi vanflægter faa meget fra Fædrenes Tankegang, at vi gaar over til den famme Tro.

„Der ftal nok ellers staa i vore Fæstebreve, at vi maa ikke hugge Eg og Bøg, uden efter Udviſning af Raadigherren“, ſagde Hans J. . . . .

„Det ftal jo ſaa“, ſvarede den Gamle. „Men hvem har ſkrevet vore Fæstebreve? — Det har de jo ſelv, Farlille! Og ſaa kan de jo ſkrive der, hvad de vil, de gode Raadigherrer, der egentlig kun er deres egne Raader, men deres Plagere, hvis Raader de ſkulde være. Men der ſtaar, Døder og Kroner! ikke et Bogſtav derom i Bibelen, og den kalder de dog ſelv Guds Ord, og paaftaar, vi ftal rette os derefter Allefammen. Jeg har da ikke læſt det, min Fader, min Farfar og min Oldfar heller ikke, og det af den ſimple Grund, der ſtaar ikke et Ord om, at Bønder ikke maa hugge Eg og Bøg paa deres egne Skovmaal. Derimod har jeg læſt, Vorherre ordnede Sagerne hos ſit eget Folk paa en Raade, der er lige ſtik modsat dette, de byder os. For ſit en og anden virkelig Fingre paa ſin Broders Guds, ſkulde han give det tilbage igen, naar der var gaaet ſyv Gange ſyv Aar. Det gør de uu langtfra; men trodser baade Gud og Menneſker, og nedkalder Himlens Straf over Land og Rige ved deres Ugudelighed. Er det ſaa formeget, vi gør vor Ret gældende, ſom vi kan, og bjærger os ſaameget, vi kan overkomme, og mindſt ſaameget, at vi dermed kan klare vor Gjæld hos Oldmanden? — Nej, det er ikke formeget; og nogle jammerlige Vanflægtninger maatte vi være, om vi ſparede derpaa, for baade er det

den ringeste Nytte, vi kan have af vore Skove, og saa kan vi med det samme vise Præsten og Naadigherren, vi endnu ikke er smittet af den Overtro, de præler for os, men som hverken grunder sig paa Guds Ord eller Mennefters Bedtægt.

Ja, naar du siger det, Niels, saa vil vi tro dig. Du er den Klogeste af os. Vore Fædre har gjort det. Vi har gjort det hidtil, og vi kan godt have det nødigt. Det er jo rigtigt smaat for os, især siden den helvedes Ekstrafat. Sandhed faar vi i den Sag heller ikke at vide, hverken hos Præst eller Herremænd. De snakker kun for deres egen Fordel og saa for dette Bæsen, de kalder Staten. Og sært er det, de vil have, at vi skal tro paa det Løjeri, som vi ikke kender; derimod maa vi ikke tro paa Nisfer og Kirkelam og andet mere, vi kender saa godt.

Vi er dog ellers bleven noget usikre i vor Sag siden forrige Vinter, de to Brødre var ude i Bængerne at bjærge dem noget Egetræ. De mener dog, at det Tegn, der skete fra Himlen, tydede paa, Borherre ikke kunde lide, de trodsede Naadigherren. Præsten har jo holdt mange Præfener derover, og han er jo af samme Mening.

„J er nogle Narre“, sagde gamle Niels. „Kunde det ikke lige saa godt tyde paa, Borherre vilde lyse lidt for dem, mens de fandt det rette Træ. Men saameget er vist: taber Folk Troen paa, at de er i deres gode Ret, naar de gør det, stemmer jeg for, at de lade være. for efter Guds Ord er det Synd, alt Mennefter gør og er i Tvivl om. Men skal det gaa os saadant, vandslægt er vi rigtignok grumme slemt. Fortæl os ellers det Sandfagn.“

„Det var“, sagde Manden, „begge N. . . Søner;

de førte en Nat i jævnt Snevejr ud i Bangerne at hente en Eg, de havde udfet Dagen forud. De havde fundet Stedet, spændt deres Heste fra og bundet dem ved et Træ. De bar dernæst deres Værktøj hen til Egen; men førend de gav dem ifærd med at save, omfavne de Træet, for at prøve om det var det rigtige. Men som de vare ifærd dermed, faldt der, som kunde det være et helt Trugfuldt Nid ned fra Himlen, lige over for dem. Det lyste saa klart, de kunde se Egen helt op til Toppen. Brødrene talte ikke et Ord sammen, men bleve saa bange, som kunde det været Raadigherren eller Fanden selv, der var kommet. De toge deres Værktøj, spændte deres Heste for og førte hjem. Jeg har talt med dem begge to, og de har bedet den Mand tage dem, de aldrig vilde bjærge Eg mer, idetmindste ikke om Natten."

"Jeg forstaar mig ikke videre paa Tegns Udlæggelse", sagde gamle Niels, for jeg har aldrig lagt mig efter noget, der var forbudt i Guds Ord. Men jeg vilde dog, havde det sket for mig, heller set det som et Tegn paa, Vorherre vilde lade mig se, jeg var rigtig paa det. Havde Vorherre villet forhindre dem, havde han snarere ladet falde Taage og Mørke over dem, saa de ikke kunnet finde Træet. Se, det er nu min Mening."

"Ja, og den er gærne den rigtige", sagde flere; "og lad os saa i Guds Navn bjærge os saameget, vi kan klare vor Gjælb hos Olbermandens." De gav hverandre Haanden derpaa; og dernæst lovede de at hjælpe hverandre tilrette, saavel i Stoven som paa Vejen, og med at skjule det for Herfskabet.

Nogle Dage efter skulde der være stor Jagt paa en Herregaard der i Nærheden. Hertil tog Forvaltere, Skjæter og næsten det hele Tjenerstab bort fra Gaarden og

blev borte i tre Dage. Bjærgningen skulde saa gaa for sig, for saa var der bedst Fred; og hvad de ikke saa, havde de ikke ondt af. Der fulgte nu nogle travle Dage, og der arbejdedes baade Dag og Nat, idet der om Dagen arbejdedes i Stoven og om Natten førte de til Svendborg med det. Her var altid Købere nok, da Bønderne gerne fulgte til lidt over den halve Pris. Og de kunde være ganske sikre paa, at dem, de handlede med, nok vilde holde Tand for Tunge, da det var alt for stor en Fordel, de vilde gaa glip af, hvis de røbede Sagen. Der var jo nu baade Bødkere og Drejere, der var Stibsbyggere og andre Lømmere, og der var fremfor alle Kjøbmændene, og dem, der kom med Træ, kunde være vis paa at blive godt modtagne, naar der bare var gaaet Bud derom iforvejen, de kunde saa finde Portene staaende vidt paa Gab, og dem, der skulde passe dem, lod som de vare døde. Hvad der nu kunde gøre dem saa tamme, er vanskeligt at vide. Men da de havde kørt et Par Gange derud, lovede Købmanden at klare deres Gæld hos Oldemanden, om den var nok saa stor. Desuden fik de hver en Bergfist, lidt Tobak, en Stang Jern og en Dunk Tran.

Saameget kunde nok gøre godt i et fattigt Hjem. Og naar der saa ingen Synd var ved, var det langt bedre at have lidt Umage dermed, end lade Herremanden tage det: han havde saameget, og give ham var at give Bagerbørn Hvedebrød.

VI.

Om Fastelavns Lege.

Juledagene endtes egentlig slet ikke med Julen; men blev ved hver Helligdagsaften lige til Fastelavn; og der var bare den Forffel, der vankede ingen Julemad, efter Julen var endt. Der blev ellers leget, sunget og danset, der blev fortalt Sagn og Eventyr; men saa maatte vi nøjes med Æbler og Nødder, hvoraf vi kunde have Lommernene fulde; og vi fandt os ligesaagodt derved, som var det Steg og Kage. Gamle Niels var der næsten altid og fortalte meget om de gamle Dage og om de gamle Konger; og han vidste Rede til Sagnene mange Sneese Nar tilbage. Men de gamle Sagn om Gillehøjen og Troldene der, fortalte han grumme nødig. Lyftighederne endtes saa med Fastelavslegene; og her havde Karlene og Drengene hver sine.

Karlens Fastelavslege vare enten at „ride til Gase“ eller „drive Ratten af Lønden“. Enten det nu skulde være det ene eller det andet, mødte Karlene til Hest udenfor den Gaard, hvor Gildet skulde staa. De havde Sadler paa Hestene og Sporer paa Støvlerne, og ingen lod sine Solbspænder blive hjemme paa saadanne Dage; ja en og anden laante vel ogsaa, for rigtig at være smykket den Dag. Solvknappede Trøjer saaes ogsaa, og meget andet Stadstøj. Der blev saa trukket et stærkt Reb over Gaben, saa højt oppe at der kunde rides under det; og herved blev Gasen bundet fast med Benene. Karlene red dernæst i „Spring“ (Gallop) derhen under, en for

en, og tog et Tag med den højre Haand om Gåsens Hoved. Saaledes blev de ved at ride, den ene efter den anden, til endelig en blev den lykkelige og traf Hovedet af Gåsen; og han var den første til Gildet. Den, som havde taget det næstsidste Tag, kom ham nærmest: den første skænkede Brændevin og den anden Æl og Mjød; og i Samlag ordnede de, hvad der hørte til Betalingen.

Skulde „Ratten drives af Tønden“, var der for en Gase bundet en Tønde fast i Rebet. I Tønden var der puttet en Rat og Bunden sat ind igen. De red nu ogsaa en for en under Tønden og slog et Slag paa Bunden med en Prygl. Endelig gif Bunden ind, og Ratten sprang ud og foer som tosjet ad Skov og Mose til.

Ved saadanne Lejligheder var saagodt som hele Byen samlet: Karlene red, Mændene og Drengene saa til, og Pigerne og Børn, baade store og smaa, var der ogsaa. Og Konerne med deres Spædbørn var de eneste, der blev ved Huse.

Drengene havde deres egen Fastelavnslæg, men den blev altid holdt Ugen forud, for ikke at falde sammen med Karlernes. Og den skilte sig fra Karlernes derved, at de maatte nøjes med en Kof (en Hane) istedetfor en Gase. De kaldtes derfor spotvis „Koffedrengene“: De maatte nu altid holde for, og turde endda knap lade Karlene høre, de ogsaa engang havde været Dreng. Men ellers samledes hele Byen for at se paa deres Ridt, saavel som paa Karlernes.

Ovenpaa disse Lege fulgte et Gilde. Karlene red Byen rundt fra Gaard til Gaard og bad Pigerne komme til deres Leg om Aftenen. Foran red den, der havde truffet Hovedet af Gåsen, og ved hans Side holdt eller red Spillemanden. Næst efter kom den, der havde taget det

næstsidste Tag paa Gassen eller flaaet det næstsidste Slag paa Tønden. Han førte en underlig Fane, der var lavet af et Par brogede Klæder og overhængt med alle Slags Vaand. De andre kom saa, Par om Par. Hvor de kom ind, blev de holdende paa Hestene, og Spillemanden blæste paa sin Klarinet. Pigerne kom saa ud med en Potte Ol og bad dem drikke; og til Gengæld bød den, der red ved Spillemandens Side, Pigerne til Legen om Aftenen. Dernæst kom Konen og bød dem indenfor. De tog mod Indbydelsen, sprang af deres Heste, som Drengene, der fulgte dem Bhen rundt, tog og holdt. De tog dem nu en „Runddans“ i Storstuen, drak en Kop Eggeøl og red videre. Saaledes gik det fra Gaard til Gaard; men hos Præsten og Herremanden fik de Penge, gerne saamange, de kunde betale Njoden og Brændevinet med til deres Gilde.

Drengene havde, som foran fortalt, Lov at ride, mens de trak Hovedet af Rokken. Derimod taalte Karlene ikke, de red Bhen rundt, de maatte heller ikke have Spillemand. Der var jo Forstel paa „Kong Salomon og Sorgen Hattemager“. De skulde og gaa med Træsko Bhen rundt, tilnøds maatte de have Sto paa i Lege-stuen om Aftenen, Støvler maatte kun en lade sig se med, som havde gjort Prøve som Hovkarl, og stundede til at blive virkelig Hovkarl. Sølvspænder eller Sølfnapper maatte ingen Dreng bære.

De gik dog trostigt baade til Herregaarden og Præstegaarden, og dernæst fra Gaard til Gaard; og alle Steder fik de et Par Skilling til Hjælp til deres Gilde, som den, der havde revet Hovedet af Rokken, tog imod. Somme Steder fik de ogsaa et Par Hg, hvorfor de bar en Kurv med dem. De sang altid en og samme Bitte,

— Karlene tillod dem ikke at synge andre — og den kaldtes Koffedrengenes Bitte. Den var saaledes:

„Sa se, nu er vi kommet her!
 O, hør nu, hvad vi bede:
 Vi bede om et Par Stilling
 til hjælp til vort Gilde!
 Somme elsker Pigerne,
 for de er som en Blomme;
 men vi elsker Konerne,
 for de gi'er os noget i voromme!“

Naar de saa havde faaet deres Gave, taltede de og sang:

„Nu takke vi, saa godt vi kan,
 for I mon os paaskønne,
 og beder Gud af Hjærtens Grund,
 han vil jer selv belønne!“

Til Karlernes Gilde kom kun de Piger, der gjorde Høvtjeneste som Storpiger; de yngre gik til Drengenes, der jo kun var en Leg, da de slet ikke havde Spil; men var i Grunden glade, de havde deres for dem selv: de sang og legede, de fortalte Sagn og Eventyr, de aad Rødder og Æbler, de drak Mjød og Eggesøl. Og det meste Karlene havde foran for dem, var Støvlerne og Solvknapperne, Spillemanden og Brændevinen.

Det var altid Ugen før Fastelavn, det jaakaldte Fastelavns Gilde stod. Men det blev gentaget Fastelavns Mandags Eftermiddag. Da samlede Karlene med Storpigerne, og Drengene med Lillepigerne og legede „Slaa-tilpottens“, der jo endnu er en meget kendt Leg. Var Vejret godt, legede de dernæst Boldt eller andre Lege.

Var der Is paa Dammen, løb de der, men aldrig kom Drengene for nær, hvor Karlene legede.

Om Aftenen Fastelavnsmandag var saa den sidste Legestue om Vinteren, da der blev holdt meget strengt over Fastelavns tidens Hellighed. Legestuer kunde der jo nu slet ikke være Tale om; blev der holdt et enkelt Bryllup, som jo nok kunde ske, maatte de hverken faa timet eller have Spillemænd, da det var til at fortørne Gud med. Det var ellers den gængse Skik, at Pigerne betalte Gildet denne Aften, og det kaldtes derfor Pige-gildet".

Hvad her er sagt om Fastelavns Legene, passede forresten godt til for en Menneftaalder tilbage. Rigtignot virkede Tidens Tankegang paa disse Forholde, og allerede sidst i forrige Aarhundrede maatte baade Karle og Dreng bytte baade „Katten i Tønden“ og „Gassen og Rokken“ med Ringen; og hvad der indtil da var kaldt at „drive Katten af Tønden“, „ride til Gase“ og „ride til Roks“, blev nu kaldt at „ride til Rings“. Denne Dmskiften gjorde Folk nødig; men den blev ligesom befalet, eller rettere: det Gamle blev forbudt og det Ny tilladt.

Efter Stavnsbaandets Løsning mildnedes Hoveri-Forholdene endel, og de strænge Forholde mellem Karle og Dreng udjævnedes mere og mere; og som Følge heraf, tog Drengene Tid efter anden alle Karlens Sædvaner op: De gik med Støvler, de red Hven rundt og førte en Fane med dem, og saagodt som Karlene fik de dem en Spillemænd. Senere hen var det især Dansene, der blev nymodens og de gamle Lege gik rent af Brug, og Sagn og Eventyr blev lagt for Had, dog først efter

at Almueffolens Snaf om Overtro havde øvet sin opløsende Virkning og i Stedet for kom alle Slags Driftviser i Vælgten. Sidst virkede Tiden paa Mad og Drikke. Og endelig hørte Fastelavns Legene op, og det bliver nu set som naragtigt at „ride til Rings“.

VII.

Om Forholdet mellem Karle og Dreng.

Da Forholdet mellem Karle og Dreng tit har været paa Tale, skal det ikke forties, at Karlene tit var værre ved Drengene, end Ladefogdetne var ved Hovkarlene. Dette var igrundern meget værre, for de skulde søbe af samme Fad og sove i samme Seng. Desuden figer et gammelt Ord: „Det svider længe at slaa Smaadreng“; og dette gif mange Gange sørgeligt i Opfyldelse. Karlene mødte Raahed og Haardhed allevegne, hvor de mødtes med Raadigherrer, Forvaltere, Ladefogder, Skovridere, Skytter, Udridere og, Gud maa vide, hvad de kaldte dem, den lange Række af Væsener, som Smaafolk under et Navn kaldte Helvedshunde; men hvor Hovkarlene stødte sammen med dem, og det var jo tit hver Dag hele Uger igennem, hørte de de skrækkeligste Forbandelser, fik næsten Hug hver Dag og blev aldrig kaldt ved deres rette Navn; og de maatte jo saa næsten nødes til at lære, hvad de hørte og saa. Naar nu Karlene maatte springe Soldat, var det snarere værre end bedre, baade med Raaheden og Huggene: Lige fra Generalen og ned til den usleste Underofficer kappedes de om at overøse dem med de

groveste og væmmeligste Stjældsord, men hvoraf de stikkeligste dog paaastod, de ikke lærte nar saameget Ondt, som de gjorde paa Herregaarden, og af den simple Grund, Sproget var tykt, saa de følgerig ikke forstod Ordene. Derimod forstod de tilgavns Huggene, som det samme Følkesfærd kappedes om at lade regne ned paa dem med Sabler og Hækselkæppe. Vægge vi nu sammen, alt, de døjede paa Herregaarden og i Soldatertjenesten, med det, de forud havde døjet af Skolemestrene, maatte Karlene snart være Engle og ikke syndige Mennesker, for ikke at blive rent lagt øde. Vor Moder og jeg talte tit om, det dag var godt, vi Kvinder fordetmeste var ved Dørre, blev ikke saameget paavirket af de Stores Dndstab, og derfor kunde holde lidt Styr paa det Bilde, det præu kaldte hos Karlene, for ellers, mente vi, Land og Rige maatte være gaaet rent tilgrunde. I skal nu høre en Prøve paa, hvorvidt det kunde gaa:

„En Karl kom hjem fra Soldatertjenesten, efter at ave ligget ved Rytteriet i flere Aar. Naar han kom hjem fra Zulelege, eller hvor han nu havde været, tvang han Drengen til at staa op og trække hans lange Rytterstøvler af. Dette maatte ikke ske ved Hjalp af en Støvlenægt, ikke engang ved at Drengen tog ved dem med Hænderne; nej, han skulde sætte dem mellem sine bare Laar, som han saa skulde klemme saa haardt sammen, at han kunde holde Støolen. Saaledes, sagde han, havde han selv maattet gøre for Underoffiseren, mens han laa ved Rytteriet, og det maatte jo saa høre med til god Orden. Drengen maatte dernæst viffe hans Støvler og stoppe dem med Halv indvendig, hvis de var vaade. Dette skulde han ogsaa gøre nogen. Kom han dernæst forfrosfen i Seng, og var saa uheldig at røre ved Karlen,

enten af Banvare eller en naturlig Trang til at krybe efter Barmen, kunde han være vis paa at blive dygtig spjættet og puffet.

Karlen var slet ikke unbselig ved sin Færd, som han tværtimod roste sig af; og flere tog Skikken op efter ham. Det saae sølle ud for de stakkels Drengene, der ikke kunde gøre andet, end klage dem for Slægt og Benner, og true med at banke Karlene, naar de fik Kræfter dertil. Pigerne og Konerne tog imidlertid dette for en gruelig Ufsik og paastode, Karlene ved saadan Færd gjorde Folks egne Huse til et Helvede, og af det Slags havde de mer end nok: der var jo Skolen og Hovgaarden, der var Soldatertjenesten, og i anden Række var Tyvehullet, Tugthuset og Bremerholm, saa det var godt, saalænge Folks egne Huse kunde have lidt Lighed med Himmerig.

Da Karlene ikke lod til at ændse saadan Tale, tog Kvinderne Sagen fra en anden Side, idet Pigerne lige fra nægtede at lege eller danse med Karle, der øvede saadan Færd. Ja, hvis en af dem bejlede, var det en Aftale, at han fik sendt en Kurv med nogle Garunøgler og Naale og saa et Par Teglstensbrokker. Dette skulde fige ham, han kunde lave sig til at sy om sig selv, og mens han gjorde det, tørre sine Øjne paa en Teglsten. De fleste gav Køb for saamegen Modstand; men de gjorde en Witte, hvori de udøste deres Harm, og den lød:

„Er det dog ikke et Helvedes Spil,
at Manden skal gøre, hvad Kællingen vil!“

Men Konerne støttede Pigerne, og i Samlag gjorde de et Svar til Karlernes Rim. Det lød saaledes:

„Nej — det er bare Kærligheds Spil:
Pigerne kræver, hvad Hjarterne vil!“

Der var endda mer end nok for de stakkels Drengene. Naar der saaledes var slemst Føre paa Gaderne, og Karlene skulde til Kroen eller havde andre Grinder i Vægen, holdt de dem for gode til at gaa hjem. Drengene maatte saa til fastfattede Tid møde med Gaardøget; og dette red Karlen saa hjem, mens Drengene maatte løbe bagefter i Snavset. Fulgtes de ad til Hovarbejde, skulde Drengene bære Madposen og Olejlen, foruden det Redskab, de selv skulde bruge. Skulde de ved Hovarbejdet have lidt Mad, skulde Drengen nøjes med det, Karlen gav ham, og dette var aldrig et ordentlig „Stykke Mad“, men en trefantet Stumpe, der gif under Navnet „Hælen“; og mens Karlene tit aad „dobbelt Sul“ til deres, maatte Drengene tit næsten gnave i det tørre Brød. Saaledes kunde der vedblives at fortælle; men dette skal være nok.”

VIII.

Om Gaardøgene.

Det saakaldte „Gaardøg“ fandtes i hver Gaard i Farmoders Dage. Det var just ikke altid et Dg, efter den Betydning, som dette Ord ellers har i Folkemunde; det var ligesaa tit en gammel Hest. Men det var altid et udlevet „Bæst“, der ogsaa, hvad Hesteholdet vedkom, var tilovers i Gaarden. Sjælden var der Plads til det i Stalden, men om saa var, kom det der ligegodt ikke, for det blev set som uværdigt til at staa der. Det havde sin Krybbe i Porten, hvor det maatte være baade Nat og Dag og tage tiltakke med ringe Foder. Drengene

brugte det at ride til Svin paa hver Morgen; disse maatte jo, som foran fortalt, holde til i Skovene. Desuden red alle Gaardens Folk det, baade Mænd og Koner, baade Karle og Piger, naar de skulde et eller andet Steds hen, og de enten paa Grund af Føret eller andet, hvad det nu kunde være, ikke vilde gaa. Naar de kom til Porten, hvor de vilde ind, bandt de bare Grimetøjet om Halsen og lod det gaa hjem. Naar de saa efter endt Grinde atter vilde hjem, bad de at laane Gaardøget, hvor de var, og red saa paa det tilbage til deres egen Port, hvorfra de, efter at være kommet hjem, atter lod det gaa tilbage. De stakkels Gaardøg kunde saaledes komme til at gøre mange Farter frem og tilbage samme Aften; selv til andre Byer maatte de tit gøre Farter. Ikke allene i Byerne, men ogsaa mellem Byer, tog vejfarende Folk og fangede dem, naar de gik løse. De satte dem saa til Fæst og red, mens de havde Lyft; sommetider ogsaa, mens Dgene kunde bære dem.

Det skete tit ved saadanne Lejligheder, at Nisserne paatog dem Ham som et saadant Dg og narrede de Vejfarende, for de kunde aldrig lide, noget Bæst led Overlast. Men de kastede dem tit af i det Vand, de vilde ride over. Til andre Tider lod de, som gik eller løb de meget søjligt, som de skulde; men de satte immer Rytteren paa det Sted, han var fiddet til Fæst. Og dette har givet Lejlighed til mange Sagn, som her skal gives Prøve paa:

„En Karl, der havde maattet springe Soldat, var endelig paa Vejen hjem i Følge med flere andre. Han var af en eller anden Grund bleven skilt fra dem. Natten faldt paa, og han havde langt til det Sted, han havde tænkt at blive om Natten. Som han gik, ønskede han

paa en Maade, han aldrig rigtig vilde fortælle, at der vilde komme et eller andet løst Gaardsøg. Han havde knap gjort Ønsket, før et lille graat „Væst“ kom sjokkende mod ham. Han kælbede for det og fik uden stor Bamsfelighed fat paa det. Han lavede en Grime til det af sine Høsebaand og satte sig til Hest. Han vendte det den Vej, han selv skulde, og skyndte paa det for at komme raskest afsted. At begynde med, lod det noget travent, men det tog stærkere og stærkere Fart; tilsidst gik det saa raskest, at Haaret pib om hans Ører, og han havde ondt ved at holde sig fast; men han tænkte: Gaar det godt, er jeg hjemme før Dag. Smidlertid vendte Øget sig og løb med sagtere og sagtere Fart tilbage og kastede ham af i Vejgrøften, netop hvor han satte sig til Hest. Da han laa i Grøften, sagde han halvøjet: „Det er nok Satan til Hest, du har redet.“ Men saa saa han, der stod en halvvooksen Dreng lidt henne paa Vejen og slog en skrallende Ratter op. Han forstod nu, det var Nissen, der aldrig kan lide, nogen Hest bruges til Ulov, og harmes, naar Menesker bliver saa magelige, at de vil ride, hvor de skal gaa.“

„En Mand gik en Aften i Løbrud imellem Byer. Og da der dengang hverken var ordentlige Vandløb eller Broer, stod der tit store Oversvømmelser. Da han kom til en saadan, ønskede han sig et eller andet Væst at ride over paa. Næppe havde han gjort Ønsket, før der straks var et tilrede. Han fik uden Bamsfelighed fat paa det og kom op at ride. Hesten lod ogsaa, som han gik over Vandet; men det kom Manden saa underlig, og han saa tilbage. Han fik da at se, hans Ridehest endnu stod med Bagbenene paa det Torre, hvor han sad tilhøst, medens Forbenene flyttede sig længere og længere fram.

Men saa snart Manden saa det, stod han i Vandet til over Hosterne. Og da han bandede Hesten, saa han Nissen staa og slaa en Skoggerlatter op.

En Kone, der sent om Natten gik hjem fra Kartelav i meget slemt Føre, mødte ogsaa et saadant Gaardøg. Hun satte sig ogsaa op og red, uden dog at vide, hvor hun rigtig red hen. Tilfældt blev Øget staaende, og det var umuligt at faa det længer. Konen stod nu af og fandt, hun var netop paa samme Sted, hvor hun sad op; og hun maatte nu lige godt gaa i Uforet hjem.

At det gik enkelte saaledes, hjalp da sagtens saa meget, at de stakkels Gaardøg ikke blev altfor slemt misbrugte. Folk mente, det var godt, Nisserne tog sig lidt af de stakkels haardt plagede Øg.

IX.

Om den ny Naadigherre og hans Frue.

Samme Foraar, Koppeshgen tog saa haardt paa Vej, flete det Stifte paa Herregaarden, at den unge Naadigherre flyttede dertil med sin Frue. Der var snakket om store Forberedelser til deres Modtagelse, men da deres Komme dertil nu faldt sammen med den store Plage, der gik over Godsset, vilde Herskabet helst komme dertil i al Stilhed. Baade Herren og Fruen søgte straks at gøre sig kjendt med alt og med alle: han talte venligt med Godssets Bønder og Hovkarle, ja selv Drengene indlod han sig med. Naar de var nede at pløje, gik

han hos dem hele Dage, og talte om Dit og Dat. Han havde gjort et godt Indtryk paa dem alle; og de mente fuldt og fast, han vilde blive sin Fader opad Dage. Men i en Retning hugede de ilde til: han havde sagt dem, der var en Sag, de vist kom i Trætte om: de var nogen ramme Skovthue; og det vilde han ikke taale, for enten skulde Folk Herrer være eller Herrer tjene. Og naar Taler blev derom, var det klart nok, han var Herren, og de vare Tjenerne. Han havde spurgt dem, om de var tilfreds med Forvalter, Ladefoged og hans andre Tjenere. De havde svaret, de havde ingen Ting paa dem at klage, kun var Skytten noget strang, Forvalteren var en god Mand; og vilde Naadigherren holde paa ham og den ny Ladefoged, mente de, der var saa godt at bo paa Herrens Gods, som der var paa noget andet Sted.

„Han vil se Alting tilgavns“, sagde vor Fader en Dag eller Aften, han kom hjem fra Hove. „Han har været hos os fra Morgen til Aften, og der er snart ikke en Ting, han jo har spurgt ud derom. Mens Bøsterne græssede i Middags, sad han hos os, aad af vor Grød, smagte vort Æl og vor Æggekage. Og jeg er vis paa, han ved ikke alene, hvem der har de bedste Bøster og pløjer den bedste Jure, men ogsaa hvem der har den renligste Kone.“ — „Ja, hvor kunde han vide det?“ spurgte vor Moder. — „Jo“, svarede Manden, „han havde Djinene med sig; og hvorfor skulde han ellers se paa vore Madposer og alt, vi førte med os.“ — „Du siger noget“, svarede vor Moder. — „Ja“, vedblev Manden, „du kan vist vente Naadigfruen en af Dagene, for han sagde, hans Kone vilde gøre Kendskab med Konerne, ligesom han med Mændene. Og han søjede til, han havde nu gaaet og udgrundt, hvem han skulde vise

hende. til. Men jeg blev dog først klog paa, det var dig, da jeg spurgte Ladefogden derom." — „Ja, er du nu vis paa, det er mig?“ spurgte Konen. — „Saavidt jeg kan forstaa halvkvæden Vise, er det dig“, svarede Manden. — „Krone Død“, sagde Konen, og vendte sig til mig, „saa faar vi rigtig se at have vore Sager istand, Marie!“

Dagen efter var det et dejligt Vejr. Det havde regnet Natten forud; og Mænd og Karle var i Marken og saaede Boghvede. Vi havde gjort alting i Huset om Formiddagen: vi havde skuret, hvad der skulde skues, og fejlet Gulv, sat Sirener under Bjælkerne og røget med Lavendler; vor Moder havde lagt rene Lagener paa Sengene, og, jeg tror endog, hun stænkede dem med Hovedvaud. Om Eftermiddagen gik vi i Haven og plantede Kaa, da Børnene, som gik og legede i Gaarden, kom løbende og sagde, der var kommen „en fornem én“, og hun vilde snakke med Moder. Men lige bagefter kom den unge Naadigrue, hilsende mildt og sagde, hvem hun var. Vor Moder kysede hendes Haand og bojede sine Knæ, som Folk gør, naar Præsten nævner Jesu Navn. Fruen sagde, hun vilde gøre sig lidt kendt med Godssets Koner, ligesom hendes Mand allerede havde gjort med Mændene; og hun vilde derfor nok gaa med lidt ind i Huset.

Hun spurgte, hvem jeg var; og da hun hørte, jeg var Pigen der i Gaarden, sagde hun: Altsaa Ladefogdens Søster; og hun vinkede ad mig. Jeg kom, bukkede for hende og vilde kysse hendes Haand, hun rakte frem, uden at røre ved den. Men hun sagde: Nej vist ikke, Barn! Jeg vil have fat paa din Haand. Jeg blev vist rød til lige om bag Ørene, men viste dog Fruen en ganstke jordet Haand, som hun straks tog fat paa og lod mig

kysse sin, idet hun sagde: Jeg har hørt om din Fader og Moder og jer alle; og du skal komme op til mig paa Gaarden engang. Nu gif Fruen og vor Moder ind, og straks efter gif jeg med, gjorde Ild paa Skorstenen, kogte Æg og lavede Æggeol, som det i Forvejen var aftalt mellem Moder og mig.

Fruen sad og hvilede lidt, talende om et og andet og saa sig dernæst lidt om i Huset. Til sidst sagde hun: Der kan min Gud og Skaber være ret hyggeligt og kønt i et Bondehus. Da jeg endelig kom ind, vidste vor Moder, jeg var færdig i Skorstenen; og hun vendte sig til Raadigfruen og spurgte, om hun ikke vilde være saa naadig at smage vort Æl og Mad. Fruen tog mod Tilbudet, men forlangte, vi begge to skulde sidde hos og æde og drikke med hende. Vor Moder gjorde Indvendinger, men der hjalp hverken Bøn eller Bøn: vi maatte æde og drikke med hende og mens fortælle hende om alle Slags.

Et Par Timer sad hun og samtalede, saa fulgte vor Moder hende ind til sin Moder og Søster, og mod Aften fulgte de hende alle paa Vejen efter Gaarden, til de mødte Raadigherren, der kom for at møde hende. Fruen kom siden jævnlig til Byen; — og hun var vist inde i de fleste Huse. Men det var kændelig, hun var ikke lige glad ved alle, for de fleste Steder kom hun kun en Gang. Derimod kom hun jævnlig til os; og hun og vor Moder havde immer noget sammen.

X.

Bymarker og Admarker.

„Naar jeg tænker tilbage til min Ungdom, kan det rigtignok siges, der er vendt op og ned paa Alting“, sagde Farmoder altid, naar hun vilde fortælle om Mark og By. Dengang laa saa at sige alle Huse og Gaarde i Byerne; og de enkelte, der laa udenfor Byerne, laa ved Herregaardene og var bygget for Tjenerskabet der. Udenom Byerne laa saa en lille Kreds af smaa Toste; og disse var det eneste, den enkelte Mand havde for sig selv og kunde bruge efter egen Lyst; al anden Jord havde hele Byen i Fællig. Nærmest udenom Byen laa tre saakaldte Bymarker, der var ordentlig indhegnet. Den ene af disse laa efter Omgang som Fælled, den anden blev saaet med Havre og lidt Boghvede, og den tredje med Rug. Det maa dog føjes til, at det egentlig kun var den saakaldte Fælled, som ret egentlig var fælleds; for naar der skulde pløjes og saaes og høstes, havde hver Mand sine egne Agre. Kun Arbejdet der gik for sig paa samme Tid: de begyndte altid samme Dag og blev paa en Maade færdig samme Dag ogsaa, for selv om en eller anden var bleven noget bagefter, hjalp de andre ham færdig. Det var altid endel tidligere med Saatiden end i vorre Dage; og kun et enkelt Aar blev Folk færdige, før Rasmus Dag (den 3die Juni). Men den Dag, Saatiden endte, var mer end halvvejs Helligdag: Det blev altid maaget saa, at alle Byens Mænd fulgtes ad i en lang Række tilhys. Heste og Plow og Harve var smykket med „Blommer“ og Bøgegrene, selv Mand og

Karle og Drengene havde grønne Løv i Hatten og Grene i Haanden. Indenfor Vængeledet stod saa Koner og Piger og Børn til begge Sider ad Gaden og sang:

„Al Verdens Skaber, mild og blid,
hør det, som vi bede!

Naar Blodtojet saa var læstet af, og hængt op, og Høstene slupne i Marken, blev der i alle Gaarde ædt Sødgrød til Nadre og druffet Eggesøl bagefter. Og den følgende Søndag blev der bedt og sunget i Kirken om godt Vejr og en rig Høst.

Det var dog langt fra, alt i disse to Marker blev faaet. Først var der jo en Hoben Moser, og dernæst smaa Engstrækninger hist og her, hvor Vandet stod og stod om Vinter og Foraar. Der var jo dengang aldrig gravet en Rende for at lede Vandet, men det løb, hvor det vilde; og det var Folks Mundhug dengang, at Vejr og Vand skulde have sin Gang. Men foruden alt dette, lod hver Mand vogle Agre ligge „Læg“¹, hvorpaa de i Sommerens Løb græssede de to Væster, de brugte til Høvet og til at føre Kjøer med. Kunde der spares noget herfra, brugtes det til Høflæt. Og disse Agre med Enge og Moser var jo Folks eneste Høavl.

Udenfor Bymarkerne laa Skovene, der ogsaa var indhegnede. Deri var hist og her store Strækninger, som var fri for Træer, men hvor der ligegodt vist aldrig havde været set Blov. De blev kun brugt til Græsning for Køerne, især Foraar og Efteraar.

¹ Ordet „Læg“ kom af at læge Jorden, for at den skulde samle Kræfter, da der blev gaaet ud fra, den blev noget udmagret naar den immer blev pløjet to Aar i Rab.

Men udenfor Skovene havde vi store Udmarker, og vidste den enkelte By ikke engang, hvormeget der hørte dem til. Fire Byer havde dem i Fællig, og jeg hørte aldrig Tale om noget Skæl. Men, naar den ene By slog sine Køer derud, gjorde de andre ligedan. Saa var der i denne forstræffelige store Udmærk en grumme stor Strækning med Lørv, hvoraf hver By ogsaa tog efter Hjærtenslyst, dog immer saaledes, at hver By gravede i den Kant af Mosen, der laa dem nærmest.

 XI.

Om Malkefærd.

„Det er en grumme lang Vej, vi har ud at malke“, hørte jeg tit Byens Piger sige, mens jeg var Børn, naar de gik forbi vort Hus, og Farmoder var udenfor med vi Børn. — „Na, det er ingen Ting at tale om, Børnlille!“ fik de altid til Svær. „Her til denne By har aldrig været lang Malkevej; og siden Udskiftningen, da hver ved, hvor de skal træffe deres Køer, er det ikke værd at nævne. Nej, jeg og mine Lige ved, hvad det vil sige, at gaa ud og malke: vi havde en hel Mil ud til Ledet til „Bøllemosen“, og saa var her endda saa stor en Strækning, vi maatte grue bare ved at tænke paa det.“

Disse Ord gjorde, at vi spurgte nøjere ud, og hun fortalte da omtrent, hvad jeg her vil meddele:

„Om Foraaret tidlig kom Køerne altid ud at gaa i Skovene, baade fordi der var Læ, og fordi Græsset

kom langt tidligere fræm der, end paa de øde Marker. Allerede derud var en lang Malkevej, og vanskelig var det at finde Køerne, for det var langt fra, Hyrden kunde sige os, hvor de var at finde allesammen; dog kunde han for det meste vide, hvilke Sider de var gaaet til. Naar saa Køerne gik og aad, havde vi en god Ledetraad af Roklokkerne. For hver enkelt Mand havde en Ko, der bar en lille Klokke om Halsen. Denne Ko blev altid kaldt „Klokketoen“, og dertil valgtes immer den, som de andre i Flokken vilde gaa efter. Da nu hver Klokke havde sin egen Klang, som Pigerne maatte lære at stille fra hverandre, saa kunde dette og hjælpe godt. Men tit laa Køerne ned eller stod stille, og saa hjalp det os ikke; og vi havde saa mange Gange vor Nød med at finde dem. Hyrden fandt vi gerne ved Ledet, naar vi kom, og for det meste kunde han lede os paa Spor; men ellers spredte vi os i Skoven og søgte, til vi fandt dem. Hvem, der først fandt Køer, raabte straks og sagde til- lige, hvis de var. Og det kunde saa med et Lyde: her er „unge Niels's“ Køer, her er Hans Nielsens Køer! Og saa raabte eller kaldte vi ogsaa paa Køerne og kunde saa dem til at brøle.

Det var ellers langt fra, alle Piger havde lige nemt ved at finde deres Køer: Somme kunde næsten altid gaa timevis, andre fandt dem saa at sige straks. Dette, paa- stod Folk, var Elkekongens Skyld. Selv lod han sig fjælben se; derimod var det ingen Sjældenhed at se Ellepigerne. I mine Dage var Folk ikke paa det Rene med, om de var hans Døtre eller kun hans Tjenestepiger; men det gør ogsaa mindre til Sagen, for tilhaande gif de ham alle. Hvordan de saa ud, er fortalt saa tidt, saa det skal ikke gentages.

Men naar det blev rigtig Sommer, og Græsset fvaandt i Skovene, var der altid nok i de store Udmarker, og saa kom Kærne herud. For det første havde vi næsten en Mil derud til, og saa var Strækningen saa stor, og fuldt var der af Banke og Moser, hvorfor vi tit ledte saa længe, at Solen stod i Middagsstedet, før vi kom tilbys fra saadan en Malkefærd.

Der var Slid og Slæb ved denne Malkefærd; lidt Moro var der ogsaa iblandt, for naar vi var saa heldige at finde Kærne snart om Aftenen, især om Søndag-aften, saa legede vi paa Mødestedet under den store Bøg ved Indgangen til Skoven. Naar der ikke var noget bestemt Arbejde udenfor det daglige, kunde det endda gaa; men i Høsttiden, eller naar der var travlt med Høet, kneb det tit, dog især i Høsten, da fik vi rigtignok næsten ikke Sovn. De Dage, vi hofede Rug enten i Hovmarken eller i Bymarken, skulde vi gerne være tilbage fra Malkefærden, før Sol stod op, for en Time efter Solopgang gik Byhornet, og Folk samlede paa Stavnene, hvorfra de saa fulgtes ad i Marken, Mænd og Karle med deres „Mejetøjer“, og Piger og Drengene med deres Riber. Det gik saa hele Dagen fra den ene Ager til den anden hele den lange Dag, og tit var Sol gaaet ned, før det sidste Hæk var gjort, og det sidste Neg bundet. Saa skulde Mænd og Karle til at sætte sammen, og Pigerne til Udmarkerne at malke. Og det var tit over Midnat, før vi samlede ved Nadverbordet. Og mange Gange har jeg været med at gøre saadanne Dages Arbejde, ved et Stykke Havrebrod og en Skive Ost, og til Nadver en Skfuld Grød af Boghvedemel.

Efter Høsten gik Kærne gerne i Agret i de egentlige Bymarker. Der var Græs nok og ikke saa lang

Malkvejs, og da havde vi det i Grunden bedst: mindst Arbejde og ingen Trang for Føde."

XII.

Om Taterne.

Fra gamle Dage havde Taterne flakket om her i Landet (her menes paa Fyn) hver Sommer, om Vinteren vidste ingen rigtig, hvor de holdt til. Der blev derfor tit sagt om dem, de lignede Storke og Svaler, der fløj udenlands, naar Vinteren kom. De fulgtes ad i Flokke, baade Mænd og Koner og Børn. Naar de kom til en By, rettede de dem til udenfor Vangeledet. Kvinderne løb saa gerne Byn rundt og tiggede baade Æl og Mælk, baade Mel og Grøn, baade Smør og Ost, baade Brød og Kød: de kunde bruge Alt. Mens de løb, byggede Mændene Hytter af grønne Grene, og lavede ogsaa Ildsteder, der dog kun var et Hul i Jorden med Sten ved Siden. Der blev saa lavet Mad; og naar de havde ædt og druffet, løb Mændene Byn rundt, men de tiggede ikke: de vilde slibe Saks og Rageknive, sætte Ruder ind, høde gamle Redler, klinkte Værktøj og meget andet. Folk gav dem sjælden i Tale med dem, for det var en gængs Mening, de kunde gøre Kunster og saa dem, der gav sig i Tale med dem, til at glemme Hus og Hjem og følge dem paa deres Vandring et Steds fra og et andet Steds til. Dette slete dog kun enkeltvis, og her, som saa mange Steder, gjaldt det vistnok det gamle Ord: „Kun den er god at lokke, der halvt hopper“.

Derimod var de nogle ramme Thyve allesammen, der tog, hvad de kunde faa Næver i, baade i Hus og Gaard, enten det saa var Fødevarer eller Klædningsstykker; og det er ikke formeget sagt, naar der paastaaes, de fra Top til Taa var klædt i stjaalent Gods. Det skete ogsaa tit, naar Kvindfolkene havde været Bhen rundt, og Mændene saa kom bagefter for at tilbyde deres Tjeneste, at de kunde være klædte i Koster og Bukser, Folk kunde kende, havde tilhørt dem. Mændene stjal desuden: Hammere og Tænger, Økser, Bor og Søm, Reb og meget andet. Dog stjal de sjældent Løj, som ikke var høyt.

Vilde Folk ingenting give dem, truede de med, den „røde Kof“ skulde gale over Bhen, at det næste Morgen „skulde kendes foran deres Fremmersdøre“, og flere Talemaader, hvormed de vilde lade Folk forstaa, de vilde brænde Husene af; og for at uudgaa deres Havn, gav Folk dem næsten altid, hvad de pegede paa.

Om Vinteren mærkede vi kun en Gang i mine Dage noget til Taterne. En Flok havde truffet om her to tre Uger efter Mikkelsdag; og Folk snakkede om, de vist blev her i Skovene Vinteren over. Længe var der dog ingen, som vidste nogen Vesked. Nogle Steder omkring i Byerne skete der Indbrudsthyveri. Enkelte Køer blev borte her og der, og Lam og Faar savnedes hele Efteraaret i alle Nabolagene. Fra Herregaardene klagedes over Krybskyttere; og Naadigherrerne lod lede hos hver Mand paa Godsset efter Bøsser, Rugler og Krudt, men der fandtes ikke noget. Skytter og Udridere lurede og ledte ved Dag og ved Nat, men de fandt ikke noget. De fleste mente, de turde ikke komme dem for nær, for ikke at blive overvældet af dem.

Tiden gik imidlertid hen, og Vinteren lagde sit Sne-

Iag over Jorden. Kreaturet kom nu til Hus, og det blev ingen let Sag at faa noget at stjæle. Men en Morgen, Ellerup Drengene var til Svin, savnedes fem seks af Byens bedste Grise. Det var klart nok, de var stjaalet, for der var Spor i Sneen baade af Folk og de savnede Svin. Drengene enedes om at følge Sporet, der gik fra Hestehaven udenom Brænderup, og endelig ud ad Brænderupvænge til. De gjorde mange Omveje og gik endelig ind i den allertætteste Skov, hvor det endte ved en Høj, der var groet over med Træer og Buske. De holdt nu Raad om, hvad der var at gøre. De dristigste mente, de skulde efterse, om der ikke var Røvere eller Tætere boende under Højen, og at de faa i hvert Fald vilde være lette at fange, nu de sagtens laa og sov efter den natlige Færd. Men, som de vilde til at tage fat og søge, hørte de Stemmer under Jorden og fort efter et Svin at skrig. Herved blev Drengene overthudet om, at der virkelig boede Røvere eller rimeligere Tætere der under Højen, men de blev med det samme paa det Klene med, at de vare lysvaagne; og derved tabte de Modet til at give sig i Raft med dem, sprang paa deres Heste og skyndte dem til Byen.

Bymændene samledes nu og lagde Raad op om, hvad de skulde gøre. De fleste var imidlertid bange for at foretage noget mod Tæterne, da det var en godt kendt Sag, hvor forfærdelige de var til at have dem. „Gør vi Forsøg“, sagde en gammel Mand, „og det mislykkes, er vi faa sikre paa at Byen bliver brændt af, som det allerede var sket.“ De fandt, de under alle Omstændigheder skulde melde Sagen til Raadigherren. Først vilde han ikke tro det; men da han havde ladet Sagen undersøge ved sin Skytte og Udrider, fastsatte han en almindelig Klappejagt til den næste Dag. Men om Natten faldt

der et nyt Lag Sne. Herremanden stolede dog paa, hans Sporhunde nok skulde finde Stedet; men al Sagen førte til ingen Ting. Det kendtes ogsaa paa flere Maader, at de var der hele Vinteren; men det hele blev dog ved nogle Smaathyverier. Da Sommeren kom, mærkedes der ikke mere til dem; og Folk sagde, de havde nu taget Landet fat.

XIII.

Naar Lam og Gæs kom i Marken.

Bymarkerne havde Bylavet i Fællig; men i Tofte og Haver raadte hver Mand frit over sit. Her græsede de nu deres Faar og Lam om Foraaret, til de blev saa store, de kunde taale Nattekulden og være nogenlunde sikrede mod Røven. Her gik Gæsene ogsaa med deres Gæslinger, til Bylavet enedes om, at Smaaafaturene skulde i Marken. Denne Morgen var der en farlig Staahej paa Stævnen, idet hver Mand mødte der med sine Faar og Lam. Alle Lammene skulde til den Dag være mærkede med Gaardens „Fæmærke“, der for Køers og Faars og Svins Bedkommende var et eller flere Snit i Ørerne, eller ogsaa et eller flere Huller i Ørerne. Gæsene bleve ligeledes mærkede med Snit eller Huller i Svømmehuden; derimod bleve Føllene mærkede ved at Fjeren satte eller brændte sit Navn paa den højre Forhov. Alle voksne Mennesker kendte disse Fæmærker for hele Bylavets Bedkommende, og de kunde ramse dem op, som Skolebørn

kan Lærebogen i vore Dage. I gamle Dage sagde Folk, de kendte dem som deres Fædervor; men det kan ikke passe nu, for nu kan snart ingen deres Fædervor: nu er alting blevet til Lærebog.

Det kunde lade sig gøre, at gøre en Mand's Færmærker om og saaledes tilvende sig hans Kreatur; men saadan Gærning var Bremerholms Arbejde, hvorfor det skete saagodt som aldrig.

Paa den bestemte Morgen fortes nu alle Byens Faar og Lam hen paa Stævnen, og I kan tro, der var en forstræffelig Støj. Oldermænden gif saa omkring, fulgt af to Mænd, og saa efter, om alle Lammene vare mærkede rigtig, og om ingen havde flere Faar, end der var vedtaget i Lovet. Fandt det, en havde formange, var der to Udveje. Først spurgte Oldermænden, om nogen ved et eller andet Uheld havde mistet nogen af deres Faar; var dette Tilfældet, skulde den, som havde formange, efter Bylavets Vedtægt, lade den, som manglede, saa sine „til halv“. Det vil sige, de græssede i Bymarken paa hans Regning, men Ejermanden fik Halvdelen af Ulden og af Lammene. Var der derimod ingen, som manglede nogen i Tallet, skulde den, som havde formange, betale en vis Skilling til Bylavet; og disse Penge skulde udredes, før de fik Lov at komme i Bymarken. Naar alt dette var ordnet, løstodes alle Faarene og under en forfærdelig Brægen dreves de gennem Bangeledet og ud i Fælleden, hvor de saa gif, overladt til dem selv, til Vinteren eller rettere Slagtetiden og Faarklipningstiden kom.

Det var nu forresten ligedan med Gæsene. Hver Mand maatte have et vist Tal; men Gæskinger, saavel som Lam maatte Folk have saamange, som Kykken gav dem. Underledes var det med Føl og Kalve: her maatte

hver kun have det vedtagne, og hvad der gik derover, skulde der betales for. Alle Gæstingerne bleve nu mærkede og baarne hen til Bangeledet, hvor Obermanden og Synsmændene stod, talte Gæsene og saa efter Gæstingernes Mærker.

Gæsene slap Folk ikke saa nemt fra det med, som med Faarene, for dem maatte de lade vogte hele Sommeren, ellers vilde Røven have gjort formegen Færtræk mellem dem. Sommetider skiftedes Mændene til at lade dem vogte hver en Dag, men for det meste blev der lejet en „Tøs“ til at gaa hos dem; og hun kaldtes saa Gaasepigen. Gæsene kom ligegodt aldrig tilbys hele Sommeren; først efter Mikkelsdag hentedes de hjem, og det var da et vidtløftigt Arbejde at saa dem skilte od.

For nu at have et Steds til dem ude i Marken, var der bygget et Hus, stort nok til at rumme dem alle, og stærkt nok til at Røven ikke kunde bryde derind. Det stod gerne i Nærheden af en Dam; og der var et i hver af de store Bymarker. Husene var neden til bygget af store Sten og foroven af Træ; og hvert Aar, der var Fælled i Marken, blev det gjort omhyggeligt istand. Her skulde Gaasepigen nu drive Gæsene ind hver Aften ved Solbjergslav; og hun skulde igen være ved Huset og lukke dem ud, før Solen kom saa højt paa Himmelen, at den kunde skinne ned i Gaardene. Naar vi saa lægger til, hun skulde i Marken i Regn og Rusk, og saa tage sin Føde paa Dmgang hos alle Bymændene, og kun fik to Par Træsko, to Pund Uld og Blaarlærred til to Særte i Løn, saa maa det kaldes en sur Tjeneste; og det var da heller kun den haarde Nød, der drev Menneflens Børn til at tage dem saadan noget paa.

